piață au fost pierdute : echilibrul bugetar intern și echilibrul din conturile externe. Îndatorarea externă nu este ceva rău în sine, ci, în anumite cuantumuri, se poate dovedi, dimpotrivă, a fi chiar folositoare. Dar pentru aceasta, este nevoie ca reîndatorarea externă a țării să fie utilizată nu pentru sporirea consumului și cu atît mai puțin pentru întărirea actualelor structuri productive, ci numai și numai pentru sprijinirea reformei economice. S-ar părea că situația în ce privește dezechilibrul bugetar intern și cel din conturile externe nu este deloc încurajatoare, de vreme ce același secret, ca în trecut, este menținut asupra oricăror date statistice revelatoare în domeniu.

Economia de piață — unica ieșire

Inutil, însă, de menționat că noua situație creată nu are nici o șansă de a fi corectată pe articulația vechilor structuri economico-industriale și pe calea fostelor politici economice și sociale. Tot numai reforma spre o economie de piață este unica soluție. Chiar și numai faptul că dacă la măsuri de corecție — ce ar putea antrena nemulțumiri sociale datorită inevitabilului lor caracter nepopular — tot va fi necesar să se apeleze, măcar să existe perspectiva că asemenea măsuri vor aduce o îmbunătățire a situației ; or, o astfel de perspectivă este oferită doar în cazul în care măsurile de acest gen reprezintă nu paleative ce prelungesc o maladie, ci sînt parte integrantă a unui program coerent de trecere de la o economie bolnavă spre una sănătoasă. În mod paradoxal, înrăutățirea situației economiei românești și din punctele de vedere menționate favorizează grăbirea și aprofundarea reformei, în sensul că pur și simplu o altă opțiune nu mai există.

De ce „nu se mai muncește" ?

În sfîrșit, în al treilea rînd, spre o reformă economică radicală și rapidă împinge însăși implicația poate principală a măsurilor populare adoptate, în plan economic, în perioada decembrie-mai și care au înrăutățit starea economiei românești. Aceste măsuri au creat iluzia deșartă că ar exista posibilități economice, fapt deosebit de grav în situația unei economii sleite, lipsită complet de orice capacități de ridicare a nivelului de trai al populației. Și, îndată ce a apărut această iluzie — după ani de privațiuni de nebănuit și decenii de absență a unei adevărate competiții profesionale —, a fost foarte ușor ca etica muncii să primească o lovitură de grație. Comportamentul în procesul muncii era deja profund alterat de tratamentul uniformizant față de harnic și leneș, față de rezultatele economice superioare și inferioare, față de aptitudini, capacități, valori și creativități diferite. Un tratament nestimulativ, și, deci, contraproductiv, ce și-a amplificat consecințele negative din momentul în care au dispărut constrîngerile politice și administrative din perioada deceniilor de comunism și cînd s-a văzut că, în condițiile reglementărilor mult mai laxe introduse, arhiuzitatele manevre în normarea muncii și raportarea statistică pot fi folosite pentru obținerea acelorași salarii la programe de producție sensibil diminuate, mai ales că orice revendicări în ce privește sporuri salariale netarifare au avut cîștig de cauză.

Există acum un simțămînt larg răspîndit că s-a ajuns să nu se mai muncească. Fiecare face această constatare cu referire la toți ceilalți, în general excluzîndu-se pe sine. Și nu numai atît : se spune că „multora li s-a urcat democrația la cap", ocupîndu-se de politică, greve și diverse revendicări, în loc de a munci. De fapt, se muncește la fel de prost precum în trecut, cu singura diferență că se muncește mai puțin, datorită reducerii săptămînii de lucru, reorganizărilor sindicale, acțiunilor revendicative, dar și consecințelor tuturor acestora în lanțul aprovizionării tehnico-materiale.

Forța de muncă : stimulente, coerciție, protecție socială

Poate ar fi fost mai bine ca o asemenea situație să nu se fi creat. Acum, însă, ea există. Și, din punctul de vedere al reformei spre o economie de piață, poate fi considerată chiar ca un atu. Nu există nici o altă modalitate de a se ieși din cercul vicios menționat decît introducerea urgentă, fermă și pe scară de ansamblu a regulilor economiei de piață în relațiile de muncă și salariale, adică atît a **stimulentelor materiale, cît și a coerciților economice,** în funcție de rezultatele financiare. O întoarcere înapoi la vechile metode de salarizare (uniformizant nestimulative) și la fostele reglementări ale relațiilor de muncă (fără coercitia șomajului individual în cazul nerespectării obligațiilor contractuale și a șomajului colectiv în cazul falimentului unor întreprinderi) nu mai este nicicum posibilă.

O politică guvernamentală lipsită de ambiguități în acest domeniu oferă unica șansă. Condiții sociale, oricum mai favorabile decît în decembrie, există spre a o promova, în măsura în care tot mai mulți sînt aceia care își dau seama că „nu se mai muncește" și că ceva, deosebit față de trecut, trebuie făcut pentru a depăși o asemenea stare de fapt.

Aceasta nu înseamnă, însă, că vor fi evitate nemulțumirile sociale. La ele trebuie să ne așteptăm. Protecția socială guvernamentală (împotriva șomajului și inflației) ar putea eventual să le tempereze, dar în nici un caz să le elimine.

Ar fi, însă, o mare greșeală ca, din teama sau în fața unor nemulțumiri sociale, protecția socială să îmbrace conceptual vreuna din formele din trecut (garantarea în principiu pentru fiecare a unui loc de muncă și uniformitatea de tratament a muncii, indiferent de competență, valoare, hărnicie, spirit de inițiativă sau rezultate financiare), care s-au dovedit a altera spre dezinteres comportamentul agenților productivi. Este necesar ca protecția socială să fie cea specifică economiei de piață. Mecanismele de piață trebuie lăsate să opereze la nivelul tuturor factorilor de producție (inclusiv, deci, al forței de muncă), precum și la nivelul relațiilor de schimb între unitățile economice, urmînd ca protecția socială să intervină doar la nivelul **efectelor,** dacă acestea înseamnă neocuparea unei părți a forței de muncă sau flagrante inechități sociale.

Ilie Șerbănescu

„Patria fiecăruia din noi"

La sfîrșitul lunii trecute, Senatul și Adunarea Deputaților au consacrat o ședință specială activității externe a Parlamentului nostru, ședință despre care, surprinzător, presa a scris mai puțin. Constatarea este cu atît mai relevantă cu cît subiectul — în fond, politica externă românească și țelurile ei — se supune comentării și adnotărilor.

Am începe cu citatul ce încheia intervenția principală a reuniunii, ce definește menirea activității internaționale a politicienilor noștri, în viziunea marelui Titulescu : „Să încercăm să integrăm România în acea Patrie a umanității, *în care patria fiecăruia din noi să se poată integra firesc, fără a-și pierde personalitatea, în așa fel încît să poată fi creată marea armonie universală ; vis ambițios poate, dar realitate atît de activă, încît nu există obstacole care să ne descurajeze ; atît este de puternică în noi lumina zilei de mîine și atît de mult luminează la gîndirea și inimile noastre".*

Sînt, firește, gînduri alese. Să recunoaștem, însă, că ar rămîne doar așa, dacă drumul pe care noua Românie s-a angajat — să caute și să parcurgă calea normală în cadrul concertului națiunilor — nu este susținut de fiecare dintre noi și de toți împreună, întrucît el ne privește ca indivizi și colectivitate. În prima — dar și în ultima — instanță, imaginea țării, luată dinlăuntrul ei, este cea care ne conferă autoritate, demnitate și siguranță în demersul extern. *Trebuie, deci, acționat atent, susținut și nuanțat la nivel individual și colectiv deopotrivă, întrucît, odată regăsită personalitatea ca națiune, se poate susține* lucrarea externă.

Premisa indiscutabilă de la care pornim este că nu concepem nimic în afara concertului națiunilor, în izolare adică, și că, totodată, avem ceva de spus în cadrul comunității internaționale, prin aderența nedezmințită la marile idealuri puse în slujba umanității. Definirea liniilor directoare ale politicii noastre externe și stabilirea căilor de realizare a ei să nu prezinte un scop în sine, un „afiș" de pus în vitrina utopiilor lumii, ci un obiectiv concret, rațional, ce îmbină timpul imediat cu perspectiva. Ne apare, de aceea, aproape ca un truism să reamintim că nu trebuie neglijați, dar nici supraevaluați, factorii geografici, politici, economici, altfel zis legăturile ce caracterizează multe state : vezi C.E.E. sau N.A.T.O., A.S.E.A.N. ori Japonia, lumea a treia sau nealiniații etc., pentru a cita cîțiva dintre „pilonii" lumii de azi.

Credem că și în cazul unei acțiuni definite prioritare pentru politica noastră externă — situația românilor de peste hotare — se cuvine acționat neîntîrziat și transparent, spre a-i atribui audiență și eficiență multiplă. Nu întîmplător, ei așteaptă de la noi, așa cum noi așteptăm de la ei.

Desigur, nu comentăm aici toate direcțiile și căile politicii noastre internaționale. Sîntem convinși că făurirea unui sistem de relații externe, coerent și suplu, benefic în fapt, cere timp ; el nu se realizează prin „nazuri" și nici prin certificate emise aiurea ; el se bazează, deloc paradoxal, pe aportul fiecăruia dintre noi reflectat în instituțiile statului și oglinda lor externă fidelă. Altfel spus, ca să revenim la Titulescu, integrăm România în Patria umanității doar prin integrarea patriei fiecăruia dintre noi, fără a ne pierde personalitatea.

Dumitru Constantin

IRAK – KUWEIT

Un atac fulger cu multe semne de întrebare

INVADAREA FULGERĂTOARE a Kuweitului de către Irak a apărut în opinia unor comentatori, în primul rînd, ca un eșec categoric (al cîtelea ?) suferit de serviciile de informații și de observatorii politici occidentali în ceea ce privește pregătirea acestei operațiuni din punct de vedere politic și tactic. Încă de la începutul concentrării de trupe irakiene la frontiera cu emiratul Kuweit, săptămîna trecută, diferite surse oficiale subliniau că nu ar fi vorba decît de măsuri de intimidare, menite să oblige țara vecină să respecte nivelul de producție petrolieră stabilit de O.P.E.C. și să restituie Bagdadului contravaloarea rezervelor de petrol „furate" de pe teritoriul irakian.

Mai ales după ce ambele părți căzuseră de acord asupra unor negocieri bilaterale la Jeddah, în urma eforturilor diplomatice a unor țări ca Egiptul, Arabia Saudită și Iordania, conflictul părea să se îndrepte către o rezolvare pașnică sau, în cel mai rău caz, să continue surd într-o serie prelungită de contacte mai mult sau mai puțin soldate cu rezultate palpabile. Cu tot tonul belicos al declarațiilor irakiene, nimic nu părea să indice o izbucnire violentă. După opt ani de război sîngeros și deosebit de costisitor cu Iranul, era puțin probabil ca președintele Saddam Hussein să se angajeze într-o nouă aventură militară.

Faptul că masările de trupe irakiene la granița dintre cele două țări au fost considerate drept simple manevre de intimidare a fost explicat de analiștii occidentali și prin absența unor măsuri de ordin logistic din partea forțelor armate ale Bagdadului (aprovizionarea cu armament, carburanți, alimente etc.), măsuri absolut necesare în cazul unei ofensive. Ei făceau astfel abstracție de distanța de numai 70 km. dintre frontieră și capitala kuweitiană, distanță ce poate fi parcursă de un tanc modern, în lipsa unei rezistențe serioase, în aproximativ două ore, fără vreo aprovizionare suplimentară. În plus, rețeaua rutieră kuweitiană, foarte bine întreținută, oferea condiții excelente de înaintare.

De fapt, chiar întîlnirea bilaterală de la Jeddah începuse sub auspicii deloc favorabile. Amînată în două rînduri — după ce Irakul respinsese categoric o mediere din partea Ligii Arabe, precum și prezența vreunei terțe părți — ea s-a limitat la o singură întrevedere a celor două delegații, conduse de vicepreședintele Consiliului Comandamentului Revoluției irakian, Izzat Ibrahimi, și, respectiv, de prințul moștenitor și primul ministru al Kuweitului, șeicul Saad al-Adaleh al-Sabah. De notat că, spre deosebire de cea a emiratului, delegația irakiană, care a adoptat dintru început o poziție ireconciliabilă, nu era însoțită de experți, ceea ce oferă o imagine concludentă asupra intențiilor de negociere ale Bagdadului. Și, cu toate că eșecul acestei întîlniri era cert, observatorii se așteptau numai la o reluare, eventual mai dură, a campaniei de intimidare dusă de Irak, la nivelul atacurilor verbale și al măsurilor simbolice de forță.

Iată însă că, la numai cîteva ore după ce membrii celor două delegații au părăsit Arabia Saudită, trupele președintelui Saddam Hussein trec frontiera, invadînd teritoriul țării vecine. Armata irakiană a stabilit relativ repede controlul asupra capitalei kuweitiene, înaintînd pînă la circa 4 km. de frontiera cu Arabia Saudită. Între forțele emiratului și trupele invadatoare au avut loc ciocniri violente, soldate cu moartea a peste 700 de persoane, între care și șase membri ai familiei regale, și rănirea altor cîteva sute. Emirul Kuweitului și prințul moștenitor au reușit să se refugieze înainte ca palatul să fie capturat de forțele invadatoare, decolînd cu un elicopter spre Arabia Saudită. La modul absolut, rezistența victimelor era pur simbolică, de vreme ce o armată cu efective între 12 000 și 16 000 de oameni se opunea celei mai importante forțe militare arabe : Irakul dispune de o armată terestră de 650 000 oameni, o aviație de 35 000 militari dotați cu 4—500 aparate de zbor și un corp de elită ce constituie garda prezidențială de 45 000 de oameni.

ÎN CĂUTAREA UNUI „GUVERN PROVIZORIU". Cu toate că nu este primul conflict armat inter-arab, se pare că este pentru prima dată cînd în această zonă se folosește un anume scenariu, deja rodat pe alte coordonate geografice. Potrivit Bagdadului, nu se pune problema nici unei agresiuni, autoritățile irakiene nefăcînd altceva decît să răspundă cererii de ajutor lansate de „guvernul provizoriu al Kuweitului liber". Într-un document dat publicității de Ambasada Irakului la Washington se arată că „actualele evenimente din Kuweit constituie o problemă internă a acestei țări" și că forțele irakiene se vor retrage de îndată ce situația va fi stabilizată și cînd „guvernul legal" kuweitian o va cere. Pe de altă parte, la Bagdad, Consiliul Comandamentului Revoluției și conducerea partidului BAAS-socialist, reunite sub președinția lui Saddam Hussein, au examinat „situația după revolta populară din Kuweit", exprimîndu-și „solidaritatea cu guvernul provizoriu liber".

Rămas multă vreme „anonim", guvernul provizoriu a anunțat răsturnarea regimului emirului Jaber, dizolvarea parlamentului,

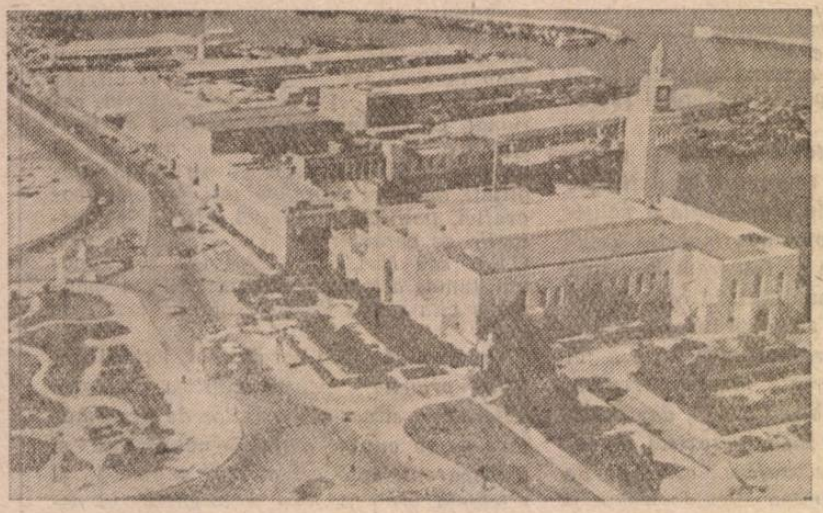

Palatul Al-Saif din Kuweit, înconjurat de trupele irakiene

Conflictele inter-arabe

De la crearea Ligii Arabe, în 1944, între statele arabe au intervenit numeroase conflicte de ordin teritorial, politic sau economic. Începînd cu anul 1952, statele membre sînt legate între ele printr-un tratat de apărare care prevede că orice act de agresiune la adresa unuia dintre ele este considerat ca fiind îndreptat împotriva tuturor celorlalte. Pînă în prezent, însă, Liga Arabă nu a apreciat vreo țară arabă ca fiind agresată ori agresoare.

Și, totuși, în cei peste 45 de ani de existență, patru conflicte inter-arabe au degenerat în confruntări armate.

- **În 1962, Egiptul a trimis un corp expediționar de 70 000 de oameni pentru a sprijini regimul republican care-l răsturnase pe imamul Mansur din Yemen, susținut de Arabia Saudită. Președintele egiptean de atunci, Gamal Abdel Nasser, intenționa să exporte revoluția sa și să transforme lumea arabă într-un ansamblu omogen, prin abolirea monarhiilor. Cu toate că, în 1965, a fost semnat un acord între Egipt și Arabia Saudită, războiul civil din Yemen a luat sfîrșit abia în 1967.**
- **În 1970, au avut loc lupte violente între armata iordaniană și fedainii Organizației pentru Eliberarea Palestinei, care voiau să-și instaleze la Amman cartierul general al luptei împotriva Israelului. În pofida unui acord de încetare a focului, luptele au reînceput în 1971, pînă cînd Iordania a decis evacuarea O.E.P. de pe teritoriul său.**
- **În 1976, un conflict privind Sahara occidentală a provocat ruperea relațiilor**

destituirea guvernului și confiscarea averii principalilor demnitari, promițînd organizarea de alegeri libere după stabilizarea situației din țară. Componența echipei ministeriale a fost anunțată la mai mult de 48 de ore după primele comunicate radiodifuzate: guvernul este condus de colonelul Ala'a Hussein Ali, în același timp comandant al forțelor armate, ministru de interne și al apărării, și este format din încă opt militari Surse diplomatice arabe sînt însă de părere că noii guvernanți ar fi cetățeni kuweitieni de origine irakiană, absolut necunoscuți pînă în prezent. Să presupunem, deci, că irakienii au intrat în Kuweit ca să afle cine i-a chemat și că au pierdut mai bine de două zile pînă să-și găsească gazdele? Odată anunțată componența guvernului provizoriu, forțele irakiene au făcut cunoscut că și-au început retragerea de pe teritoriul ocupat.

CONDAMNARE ȘI ACCEPTARE? Dacă agresiunea clară a unui stat arab împotriva altei „țări arabe frățești" este întrucîtva un fapt fără precedent (Liga Arabă nu a luat notă pînă acum de vreo agresiune între statele membre), este cert faptul că o premieră absolută o constituie concertul internațional de condamnare a operațiunii militare irakiene, concert în care primele viori sînt deținute de Washington și Moscova. Este pentru prima dată, după 1945, cînd atît Casa Albă, cît și Kremlinul condamnă, la unison, o acțiune militară, cerînd retragerea imediată și necondiționată a trupelor de ocupație. Senatul american adoptase deja sancțiuni economice împotriva Irakului, iar Executivul american a decis ulterior blocarea tuturor bunurilor irakiene din S.U.A. și interzicerea importurilor din Irak. Statele Unite și-au exprimat totodată speranța că aliații lor din N.A.T.O. vor adopta măsuri similare, ceea ce Marea Britanie, Italia și Franța nu au întîrziat să facă. La rîndul său, U.R.S.S. — principalul furnizor de armament al Irakului — a anunțat sistarea livrărilor de arme și tehnică militară către Bagdad. Consiliul de Securitate al O.N.U. a condamnat în unanimitate invadarea Kuweitului, cerînd forțelor străine să se retragă neîntîrziat în interiorul frontierelor proprii. Același Consiliu a adoptat ulterior un proiect de sancțiuni economice și un embargou asupra livrărilor de arme Irakului — cele mai ample sancțiuni adoptate de O.N.U. de la crearea sa. Comunitatea Economică Europeană a stabilit un embargou imediat asupra importurilor petroliere din cele două țări aflate în conflict și exportului de armament către acestea.

De la Beijing la Tokio, de la Teheran la Londra, de la Alger la Paris, de la Tirana la Bonn, de la Havana la Madrid, de la Damasc la Tel Aviv, statele lumii — într-un consens unic în istoria postbelică a planetei — au condamnat în termeni mai fermi sau mai atenuați, dar lipsiți de echivoc, acțiunea militară a Bagdadului, cerînd încetarea acesteia și inițierea urgentă de negocieri.

Nervozitate la Bursa din New York în urma crizei irako-kuweitiene

Și totuși...

Subliniind că nici nu se pune problema să recunoască un „regim marionetă în Kuweit", Statele Unite au anunțat că vor trimite avioane de vînătoare invizibile de tipul Stealth și bombardiere B 52 în cazul în care conflictul va amenința Arabia Saudită, precum și experți în eliberarea de ostatici, dacă soarta unor cetățeni americani aflați pe teritoriul celor două țări în conflict va fi în pericol.

Ministrul adjunct al afacerilor externe al U.R.S.S., Alexandr Belonogov, i-a notificat ambasadorului kuweitian la Moscova că țara sa înțelege să acționeze „în conformitate cu principiile de respectare a suveranității, integrității teritoriale și neamestecului în afacerile interne".

În sfîrșit, chiar statele din Golful Persic, care au respins în permanență accesul Irakului în Consiliul de Cooperare al Golfului — alianță politică, dar și economică și militară care grupează Kuweitul, Arabia Saudită, Qatarul, Omanul, Bahreinul și Emiratele Arabe Unite — au evitat să-și exprime sprijinul direct față de vecinul și aliatul lor. Deci, nimic despre Kuweit.

Presa din Arabia Saudită, care exprimă îndeobște poziția cercurilor oficiale, și-a manifestat îngrijorarea față de situația tensionată din regiune, invitînd părțile la dialog.

Să ne îndreptăm oare spre o acceptare a stării de fapt și spre o legitimizare „în surdină" a noului guvern provizoriu kuweitian?

VAL DE ÎNTREBĂRI. Simpla retragere a forțelor irakiene de pe teritoriul kuweitian nu înseamnă practic nimic, atîta vreme cît în emirat a fost impus un guvern „antimonarhic" (și — de ce nu? — chiar socialist). Ce credibilitate poate avea inițierea unui dialog între foștii agresori (tratați ca eliberatori) și noile autorități susținute de aceștia? Este vorba de o sensibilă și primejdioasă modificare a echilibrului în regiune.

Instalarea guvernului provizoriu kuweitian — fie că e format din originari irakieni necunoscuți ori din cadre autohtone — constituie un prim pas în direcția „irakizării" acestei țări. Alinierea emiratului la politica Bagdadului ar putea avea drept consecințe imediate anularea datoriei către Kuweit, acumulate în timpul războiului irako-iranian (apreciată la 15—18 miliarde dolari) și restituirea contravalorii petrolului „sustras" de Kuweit din teritoriul irakian începînd din anul 1980 (2,4 miliarde dolari), sume mai mult decît necesare, dar totuși insuficiente unei țări a cărei economie este grevată de datorii estimate la 70 miliarde dolari.

Și întrebările continuă. Vor mai putea țările Golfului să refuze intervenția Irakului în problemele Consiliului de Cooperare? Sau se vor vedea obligate — ca măsură de prevedere — să îndepărteze și „noul Kuweit"? Bagdadul dorește ca bogatele monarhii din Golf să contribuie efectiv la reconstruirea țării, considerînd că s-a sacrificat ca apărător al întregii națiuni arabe în fața amenințării iraniene. Dar se limitează dorințele sale numai la atît?

Pe de altă parte, o alianță, fie ea și fortată, a unor state care ocupă locurile 2 și 3 în materie de rezerve petroliere, este de natură să modifice raportul de forțe în interiorul O.P.E.C. (în cadrul căreia, Kuweitul reprezintă 20 la sută ca resurse). Irakul a acuzat în ultima vreme țările arabe bogate că „inundă" piața petrolieră, determinînd astfel o scădere a prețurilor. Presiunile exercitate de el la recenta reuniune a O.P.E.C. de la Geneva a dus la majorarea prețurilor cu 3 dolari barilul, nivel considerat de Bagdad drept insuficient. I-ar putea aduce noua evoluție a situației un plus de autoritate în organizație? Sau va zdruncina din temelii coeziunea O.P.E.C., și așa destul de fragilă? Cu incalculabile consecințe pe piața energetică mondială (și nu numai) deja sensibilizată de această nouă criză politică.

În afară de „reproșurile" de ordin strict economic, Irakul a condamnat în repetate rînduri politica prosionistă și proamericană" a unor state arabe. Kuweitul și Emiratele Arabe Unite fiind vizate în primul rînd. Înalți demnitari israelieni au sesizat, la vremea respectivă, „ambițiile militare" ale președintelui irakian, iar un membru al guvernului de la Tel Aviv a declarat că recentele evenimente din zonă demonstrează că „pacea și stabilitatea în Orientul Mijlociu nu sînt amenințate de conflictul israeliano-palestinian, așa cum mulți sînt înclinați să creadă".

ISTORIA SE REPETĂ? Nu trebuie să neglijăm, însă, rolul personalității în istorie. Aflat de 11 ani la cîrma acestei „Prusii a lumii arabe" — cum numesc unii diplomați Irakul — președintele Saddam Hussein își conduce țara cu o mînă de fier, în condițiile unui cult al personalității care a atins paroxismul: portretele sale împodobesc toate străzile, statui ecvestre, busturi în ținută militară sau în civil apar la tot pasul, școlarii intonează imnuri de slavă, promițînd că-l vor apăra „cu sufletul și sîngele" lor. Unde am mai auzit așa ceva?

„Dictatura irakiană, sfidînd opinia publică internațională, a ocupat un stat vecin, mic dar bogat, așa cum a făcut Hitler în anii '30 cînd a invadat Cehoslovacia", notează editorialistul ziarului englez „Daily Mail". După toate aparențele, președintele Saddam Hussein e singur în fața lumii. Dar e într-adevăr singur?

Ziaristul britanic opinează că, „în lipsa unei riposte urgente din partea președintelui Bush, a Comunității europene și, să sperăm, a Uniunii Sovietice și Japoniei, există pericolul real ca istoria să se repete".

Dan Radu Stănescu

---

dintre Maroc și Algeria. Algerul a respins ideea că ar fi implicat, afirmînd că Frontul POLISARIO își duce singur lupta de independență împotriva Marocului. Relațiile diplomatice dintre Rabat și Alger au fost restabilite în 1988, dar problema Saharei occidentale continuă să rămînă nerezolvată.

● Actuala criză irako-kuweitiană constituie cel de-al patrulea conflict armat inter-arab.

În afară de confruntările militare, țările arabe au cunoscut numeroase divergențe, unele rămase fără soluție.

Libanul, care începînd cu anul 1975 este teatrul unui război civil mistuitor, este considerat termometrul acestor conflicte și piatra de încercare a problemelor ce opun lumea arabă Israelului.

O polemică de natură ideologică și politică a pus față în față Egiptul lui Anwar El Sadat și Libia colonelului Gadhafi în anii '70, marcată de o scurtă ciocnire militară în 1976.

Nici cu Siria, Egiptul nu a avut totdeauna relații dintre cele mai destinse, cu toate că la un moment dat constituiseră împreună Republica Arabă Unită.

Mai constante sînt divergențele dintre Irak și Siria, țări conduse de două aripi rivale ale Partidului BAAS. Siria a fost singura țară arabă care a sprijinitt Iranul în războiul irako-iranian.

Relațiile dintre Siria și Iordania au cunoscut și ele momente de tensiune, fără însă a se ajunge la ciocniri militare.

În sfîrșit, o vie polemică se desfășoară între O.E.P. și Siria în legătură cu strategia luptei comune arabe, Damascul încercînd să obțină o poziție de lider în această luptă.

SOFIA

„Coabitare“ în stil bulgar?

Această țară de la sudul Dunării tinde să obțină o poziție aparte între fostele state totalitare ale Estului și Centrului european prin abordarea sau soluționarea particulară a unor situații de criză ori de tensiune. Dictatorul comunist a fost înlocuit de la o zi la alta, fără vărsări de sînge. Partidul Comunist s-a transformat în Partid Socialist, apoi a cîștigat alegerile. Față de rezultatul acestora s-au exprimat îndoieli, inclusiv prin proteste de stradă, care n-au fost înăbușite prin chemarea unor forțe din afara celor legale. Nemulțumirile față de o anume atitudine a președintelui au dus la demisia acestuia — fapt imposibil de imaginat pentru personalitățile cu mentalități totalitariste. Tuturor acestora li s-a mai adăugat săptămîna trecută o particularitate : un președinte aparținînd opoziției.

Timp de aproape o lună, parlamentul bulgar, în care majoritatea o dețin socialiștii (211 mandate), s-a străduit să aleagă un succesor lui Mladenov, la funcția de președinte. Cinci scrutinuri n-au dus la nici un rezultat. Părea să se instaleze un blocaj care, dacă ar fi continuat pînă la 10 august, ar fi obligat la noi alegeri parlamentare. În prima zi a acestei luni, situația s-a soluționat miraculos de repede, după ce, în prealabil, partidul majoritar își retrăsese candidatul și survenise surpriza retragerii și a celorlalți doi politicieni rămași în cursă. Propus de către opoziție, Jelio Jelev a fost ales cu 284 voturi din 389 prezenți.

Deznodămîntul neașteptat surprinde și merită atenție. Nu este vorba numai de primul mare succes al opoziției bulgare, ci și de un posibil experiment, cu deschideri nebănuite pentru procesul democratic. Majoritatea parlamentară este alcătuită de membri ai Partidului Socialist, pe care mulți îl acuză că și-ar fi schimbat doar numele. Tot un socialist este desemnat premier — Andrei Lukanov. Iar președinte a fost ales liderul principalei formațiuni din opoziție, Uniunea Forțelor Democratice, susținut și de partidul majoritar, care, în acest fel, potrivit spuselor lui A. Lukanov, voia să demonstreze că nu dorește să dețină un monopol asupra puterii și că este responsabil în fața națiunii : „Nu era o decizie ușoară, dată fiind neîncrederea acumulată în societate“.

Partajarea puterii amintește de situația similară din Franța, din urmă cu cîțiva ani, numită „coabitare“, care, în ciuda pesimismului exprimat, n-a dus la vreun blocaj politic. Observatorii bulgari afirmă chiar că, în ceea ce îi privește, această partajare a puterii va diminua tensiunea socială. „Cazul bulgar“ poate fi analizat sub cîteva aspecte. În primul rînd, acțiunea va fi înțeleasă, îndeosebi în Occident, ca un pas evident pe calea democratică. Jelio Jelev însuși declara : „Punîndu-mi candidatura, U.F.D. a făcut o alegere istorică spre o trecere pașnică la democrație“. În al doilea rînd, apare evident că, în ansamblu, conducerile partidelor politice bulgare sînt înclinate spre pragmatism, acest prim compromis putînd fi urmat de altele, cu scopul mărturisit de a nu se cantona în dispute sterile politice, în dauna măsurilor de ordin economic. În primul său discurs ca președinte, Jelev a afirmat că unul din principalele sale obiective este de a contribui la înlăturarea neîncrederii și confruntării acute dintre partidele politice. În al treilea rînd, problema viitorului guvern dobîndește alte dimensiuni. Pînă la alegerea lui Jelio Jelev, opoziția a refuzat categoric să participe la alcătuirea unui guvern format din „comuniști“, în timp ce socialiștii nu voiau să formeze un guvern monocolor. Jelio Jelev susține că Bulgaria nu are nevoie de un guvern de coaliție, ci de „un guvern puternic și competent“, care să poată proceda la reforme pe baza consultării între toate forțele politice. Va fi alcătuit, în acest fel, un guvern din tehnocrați și în care apartenența politică să fie secundară ori chiar lipsită de importanță ? Aceasta ar însemna că partidul majoritar va rămîne majoritar doar în Parlament — o altă particularitate. În sfîrșit, întrucît s-a vorbit insistent de nevoia unor reforme, ce fel de reforme va agrea, va propune sau va impune Jelev ? Liderul U.F.D. declara în Parlament că nu va proceda la reforme înaintea iernii, dar continua cu afirmația că „o revoluție de catifea“ s-ar putea produce și în Bulgaria. Declarația i-a șocat și i-a pus în gardă pe socialiști. În Cehoslovacia, unde s-a lansat și în practică formula, lucrurile s-au schimbat atît de mult după „revoluția de catifea“, încît nu există vreo piedică în raporturile țării cu oricare zare...

Stelian Țurlea

Despre demisia lui Mladenov

Întrebare : Care a fost greșeala fatală a președintelui — poate că insuficienta sa pricepere de a contacta opinia publică ?

Răspuns : Spunîndu-mi părerea în legătură cu această problemă, aș dori să precizez că nu am pretenția de a fi judecătorul faptelor președintelui. Acest lucru îl poate face doar istoria. Ca cetățean, pot să-mi exprim numai părerile proprii.

Personal, sînt profund convins că Mladenov nu a comis nici o greșeală fatală în ce privește orientarea principală a politicii — lupta pentru democrație, conciliere națională și progresul țării. Dacă președintelui, angajat integral în aceste probleme vitale, i-a scăpat ceva din vedere, într-o oarecare măsură, aceasta a fost în sfera politicii pe plan restrîns — sfera ambițiilor, a acțiunilor aventuriste, a planurilor partizanilor săi. Și, după părerea mea, tocmai de aici Mladenov a primit lovitura nedreaptă și necinstită. Aici consider că se află în special vina sa și vina echipei noastre, respectiv în faptul că nu am putut să ne orientăm la timp într-o situație foarte complexă.

I. : Totuși, nu credeți că vechile metode și șabloane de acțiune l-au împiedicat mai mult sau mai puțin pe președinte să aibă o reacție adecvată și modernă și față de ambițiile la care vă referiți ?

R. : După 10 noiembrie 1989, Petăr Mladenov s-a străduit mai mult nu atît să conducă el, cît să-i ajute pe ceilalți să conducă. El dorea să creeze o astfel de atmosferă în care autoritățile legale și forțele politice să acționeze potrivit normelor și criteriilor noi ale democrației. El nu dădea decrete și dispoziții, ci îi chema pe oameni să vină la el. Îi invita pe liderii partidelor, pe membrii guvernului la dialog. Dorea să cultive încredere între ei, să creeze climatul adecvat unei politici moderne și democratice. Reproșuri față de președinte au fost privind aspectul moral și tactica adoptată de el, pe care acesta poate a subapreciat-o puțin.

I. : După părerea dv., rezultatele expertizei casetei video sînt definitive ?

R. : Din cele ce cunosc, nu cred că este vorba în ultimă instanță de „o condamnare“. Aceasta exprima dorința unor personalități de a se ocupa de cazul în speță și de a-și spune părerea. Dimpotrivă, această expertiză nu numai că nu elucidează problema, dar ar trebui să fie un motiv pentru discuții și cercetări suplimentare. Din comisie au făcut parte în special persoane interesate în problemă. Expertiza a fost efectuată într-un timp exagerat de scurt, după părerea mea, avînd în vedere complexitatea problemei, și consider conținutul însuși ca fiind discutabil, atît din punct de vedere tehnic, cît și logic. Ce înseamnă afirmația că materialul înregistrat pe casetă este autentic? Desigur, banda și înregistrarea pot fi acceptate ca fiind autentice, dar despre ce înregistrare este vorba, de fapt, despre original sau despre copie ? Reflectă oare situația reală de la început și pînă la sfîrșit ? Personal, nu sînt informat în legătură cu aceste probleme.

I. : Oare demisia nu arată grăitor că a fost vorba de o luptă de culise în conducerea partidului al cărui membru era Petăr Mladenov ?

R. : Să delimităm lucrurile. Lupta nu s-a desfășurat în culisele partidului, ci s-a purtat deschis. Este clar și cine sînt adversarii ; sînt clare și platformele lor. Acest lucru este ceva normal și pozitiv. Demisia lui Petăr Mladenov a fost hotărîtă de el. O decizie a unui mare politician care a apreciat bine situația din țară. A considerat că retragerea lui este în interesul liniștii și al destinderii tensiunii politice. Personal, cred că această demisie creează un vid, care se poate dovedi a fi dureros pentru viitoarea situație politică a țării.

I. : Totuși, o astfel de hotărîre este destul de neobișnuită, dacă motivele sale sînt doar acestea, mai cu seamă pe fundalul vidului despre care vorbiți.

R. : În istorie sînt cunoscute și alte cazuri de demisie a unor conducători de stat. Desigur, această hotărîre este neobișnuită din punctul de vedere al practicii totalitare de pînă acum. Este neobișnuită pentru că este în contradicție cu pasiunile dezlănțuite care au dus la o tensiune periculoasă în țara noastră. Exemplul pe care Petăr Mladenov l-a dat este un exemplu de morală și etică pe fundalul acestei atmosfere politice.

Evgheni Alexandrov,
șef al cancelariei prezidențiale

(din „Pogled“)

Scandalul Brenneke

Italia, țară în care scandalurile politice nu sînt o raritate, este zguduită din nou de un adevărat seism cu epicentrul în... America. Numele celui care l-a declanșat este Richard Brenneke, iar implicațiile întregii afaceri sînt multiple.

Începutul lunii iulie. La TG 1 de la Radioteleviziunea italiană, ziaristul Ennio Remondino prezintă, în trei emisiuni succesive, o discuție pe care a avut-o cu un oarecare domn Richard Brenneke, om de afaceri american. Emisiunea ar fi fost absolut anostă, chiar dacă personajul respectiv are toate datele unui aventurier. Numai că Brenneke face o serie de afirmații extrem de grave : el spune că CIA ar fi implicată în asasinarea fostului premier suedez Olof Palme și că aceeași organizație ar fi alimentat terorismul în Italia prin intermediul Ligii masonice Propaganda Due (P 2), condusă de Licio Gelli (În paranteză fie spus, Licio Gelli a mai fost implicat într-un mare scandal financiar-bancar ale cărui efecte nu s-au stins definitiv).

Imediat după transmiterea emisiunii, la 3 iulie, președintele Italiei, Francesco Cossiga, îi trimite premierului Giulio Andreotti o scrisoare al cărei conținut a ajuns în presă abia la sfîrșitul lunii trecute. Șeful statului cerea guvernului să întreprindă o cercetare cu privire la veridicitatea celor declarate, la raporturile CIA-P 2, iar, dacă afirmațiile sînt întemeiate, cazul să fie preluat de magistratură. De asemenea, Cossiga atrăgea atenția asupra consecințelor difuzării unei astfel de transmisii televizate asupra guvernelor altor țări (în special S.U.A. și Suedia, vizate direct) și în legătură cu responsabilitățile presei.

Cum spuneam, textul acestei scrisori a președintelui Cossiga a fost difuzat doar la sfîrșitul lunii iulie, dar între timp presa peninsulară nu a scăpat prilejul să analizeze toate fațetele și implicațiile dezvăluirilor lui Brenneke. Acesta declarase într-adevăr că P 2 ar fi fost finanțată de CIA, cu sume variind între 1 și 10 milioane dolari lunar. În schimb, P 2 ar fi oferit ajutorul său în unele afaceri ilicite : trafic de arme și droguri, finanțarea unor acțiuni teroriste atît în Italia, cît și în alte țări, pentru destabilizarea unor guverne. Pentru a face mai credibile relatările sale, Brenneke a indicat o serie de nume și sedii, numere de conturi etc. Sediul central al întregii acțiuni s-ar afla în Belgia. Pe baza relatărilor sale, P 2 ar fi deci un fel de centrală multinațională a terorismului, condusă din S.U.A., care își continuă și acum această activitate, sub o altă siglă.

Două au fost consecințele imediate ale acestor declarații : Prima — că atentatul din gara Bologna din 1980, în care și-au pierdut viața 85 de persoane, trebuie reexaminat. La vremea respectivă s-a spus că la originea atentatului a stat „terorismul negru", dar lucrul acesta nu a fost dovedit, deși ulterior cinci membri ai unuia dintre guvernele italiene au fost implicați și au fost nevoiți să demisioneze.

O altă consecință imediată a fost reacția din Suedia, unde aceste dezvăluiri au impus deschiderea unor cercetări speciale privind cazul asasinării fostului premier Olof Palme. Un agent al CIA a afirmat că Gelli ar fi trimis unui consilier al lui George Bush, pe atunci vicepreședinte al S.U.A., o telegramă în care se spunea : „Copacul suedez trebuie să se prăbușească". Această declarație este citită acum prin grila senzaționalelor dezvăluiri ale lui Brenneke, sugerîndu-se că fostul premier suedez devenise incomod, deoarece ajunsese să cunoască multe taine ale Administrației americane.

Dar cine este acest Dick Brenneke, care, imediat după declarațiile făcute, s-a internat în spital, plîngîndu-se de un disconfort cardiac ? Dosarul său este foarte voluminos, iar presa vorbește de mult despre el ca despre un personaj de romane polițiste. Se spune că ar fi agent al CIA, deși un purtător de cuvînt al acesteia a desmințit categoric. El afirmă că ar fi fost racolat de CIA, în 1969, iar William Northrop, agent secret cu dublu pașaport american și israelian, jură că l-a cunoscut pe Brenneke în Thailanda, în 1967, unde acționa cu pașaport elvețian fals în cadrul unei companii aviatice particulare, calitate în care transporta arme în Afganistan. Amestecat în problema ostaticilor americani din Iran, în afacerea Iran-contras, în reciclarea unor narcodolari, „Brenneke 007" a fost caracterizat, deloc măgulitor, de magistratul american Thomas O'Rourke drept „individ care a dansat întotdeauna pe granița serviciilor secrete". Alte isprăvi atribuite lui Brenneke ar fi încercarea, nereușită, de a achiziționa, prin Israel, un tanc sovietic T 27 din Iran ; și încercarea reușită, de a obține hărțile cartierului general al lui Geddafi din Tripoli și al cartierului general OEP din Tunis. În cursul unei audieri într-o comisie senatorială el a spus : „Sînt un traficant de arme și am zburat cu avioanele cartelului Medellin din Columbia încărcate cu droguri".

Deși pare fanfaron, este posibil ca individul să fi ajuns la sursa unor informații stînjenitoare pentru mulți. Oricum, în Italia, ziaristul de la TG 1 a anunțat că a prezentat toată documentația deținută în acest caz magistraturii, cu toate că ulterior a avut loc o descindere a poliției la domiciliul său. Scandalul a căpătat proporții și mai mari cînd revista „Espresso" a publicat informații prin care se sugerează existența unor legături apropiate între șeful statului și Licio Gelli. Acesta, la rîndul său, a declarat că va deschide o acțiune judiciară împotriva RAI, pentru a cere despăgubiri pentru „daune morale".

„Replicile" seismului s-au resimțit și la alte niveluri ale puterii în Italia, inclusiv în Parlament, unde se rediscută despre rolul presei în atari situații. S-a afirmat că afacerea nu este decît rodul „jurnalismului-spectacol" dornic de senzațional, iar „Corriere della Sera" susținea într-un editorial că „democrațiile pot fi distruse nu numai cu bombe, ci și cu cuvinte".

Premierul Andreotti s-a simțit, la rîndul său, foarte stînjenit că scandalul atinsese unul din momentele de vîrf cînd el trebuia să se întîlnească, la Houston, cu președintele Bush. Întrebat dacă va aborda și problema aceasta cu șeful Administrației americane, el a răspuns că dacă, vrea să fie tratat ca o persoană credibilă și responsabilă, atunci nu o va face ! Dar piatra lansată de Brenneke este căutată acum de înțelepți și de cei interesați ca lucrurile să se lămurească. Sau să nu se lămurească...

Ștefan Nicolae

Perestroika și ajutorul american

În exclusivitate de la agenția de informații „Novosti"

Statele Unite sînt dispuse să examineze cu Uniunea Sovietică proiecte concrete de colaborare reciproc avantajoasă în vederea „acordării de ajutor pentru perestroika". Aceasta va fi una din principalele teme ale convorbirilor atotcuprinzătoare la cel mai înalt nivel, care urmează să aibă loc la Moscova între 11—13 septembrie a.c. și asupra cărora au convenit în zona Baikalului Eduard Șevardnadze și James Baker. La 12 septembrie va avea loc în capitala sovietică și o reuniune a miniștrilor afacerilor externe din cele șase state cuprinse în formula „2 plus 4".

Convorbirile din zona Baikalului, dintre conducătorii departamentelor de politică externă ale U.R.S.S. și S.U.A. au demarat cu examinarea problemelor privind colaborarea comercial-economică și financiară. Partea sovietică a reacționat pozitiv față de lista proiectelor pe care Baker o remisese anterior lui Șevardnadze la Paris. O hotărîre definitivă asupra realizării unei serii de proiecte comune se preconizează să fie adoptată ținîndu-se cont de discutarea lor în cadrul convorbirilor din septembrie de la Moscova. O particularitate a acestor convorbiri o va constitui participarea la ele atît a miniștrilor răspunzători de relațiile economice externe, cît și a unor economiști de marcă și oameni de afaceri din cele două țări.

În cursul convorbirilor de la Moscova urmează să se înfăptuiască un gen de sortare a unui număr mare de proiecte comune, pentru a se preciza termenele și condițiile de realizare a lor. Este extrem de important faptul că astfel se va acorda sprijin politic colaborării practice dintre statele noastre, consideră Alexei Obuhov, adjunct al ministrului afacerilor externe al U.R.S.S.

Obuhov este adeptul punctului de vedere potrivit căruia bilanțul întîlnirii din zona Baikalului și viitoarele convorbiri de la Moscova atestă că în S.U.A., și chiar pretutindeni în lume, există o tot mai mare înțelegere a faptului că succesul restructurării, eficiența reformelor economice radicale din U.R.S.S. prezintă importanță nu numai pentru Moscova. Aceasta corespunde intereselor tuturor țărilor, în condițiile în care interdependența de pe planetă înregistrează o creștere.

La convorbirile din zona Baikalului dintre Șevardnadze și Baker s-a ajuns la o apropiere a pozițiilor într-o serie de chestiuni privind dezarmarea și problemele regionale. Partea sovietică a remis celei americane un document în problema controlului asupra rachetelor mobile care cad sub incidența viitorului tratat privind armamentele strategice ofensive. Noi considerații au fost expuse și în problemele neeludării acestui tratat și neamplasării de armamente strategice ofensive dincolo de frontierele anumitor zone.

Ministrul sovietic i-a expus lui James Baker noile elemente ale poziției sovietice în raport cu limitarea numărului de avioane și a efectivului forțelor armate din Europa. Aceasta va contribui la elaborarea acordului inițial privind reducerea în termen a armamentelor și trupelor, pînă la reuniunea general-europeană la vîrf din noiembrie.

Vladimir Markov
Serghei Ostroumov

Europa — după 15 ani

Împlinirea a 15 ani de la semnarea Actului final de la Helsinki, la 1 august 1975, a prilejuit — așa cum lesne se putea anticipa — luări de poziție diverse și importante în diferite capitale, evaluări de ansamblu sau de amănunt ale proceselor desfășurate sau în curs de desfășurare pe continent. Pentru ministrul vest-german de externe, Hans-Dietrich Genscher, documentul subscris de 33 de state europene, S.U.A. și Canada și-a dovedit „forța vizionară". Acum, spunea el, după ce au căzut zidurile, iar popoarele „și-au întins prietenește mîinile", Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa (CSCE) — ca o realitate consfințită de Actul final — „trebuie extinsă la un sistem cooperativ de securitate", în care partenerii de peste Ocean (e vorba de Washington și Ottawa) sînt și vor fi „integrați total". Totodată, după opinia sa, U.R.S.S. va juca „un rol central" în viitoarea Europă. Este pentru prima oară — a încheiat ministrul de externe vest-german — cînd continentul nostru are șansa „de a-și contura viitorul în totalitate, iar nu divizat".

Importanța istorică a Actului final de la Helsinki, a inițierii procesului general-european de securitate și cooperare, cu participarea tuturor națiunilor continentului, a fost evocată și la Berlin. În ce ar consta ea ? Potrivit unei declarații a Ministerului est-german de externe, rolul C.S.C.E. s-a vădit prin faptul că, și în perioada cea mai dificilă a încordării Est-Vest, ea „a permis dialogul asupra unor probleme deschise, cum ar fi securitatea, respectarea drepturilor omului, colaborarea tehnico-științifică, în domeniile economic și ecologic, ca și pe plan cultural". Prevederile C.S.C.E., mai adaugă declarația, au constituit „o bază importantă a sistemelor democratice ce se realizează în prezent, prin intermediul alegerilor libere, în R.D.G. și în celelalte state ale Europei de est". Ponderea lor, ca „instrument de conturare a unei Europe unite", nu face decît să sporească și să crească continuu, avînd în vedere dinamica evoluției europene. În acest sens, viitoarei reuniuni paneuropene la nivel înalt de la Paris, programată pentru 19 noiembrie, îi revine „un rol crucial". „R.D.G. — se menționează în declarație — dorește ca documentul final de la Paris să stipuleze ca, pînă la viitoarea conferință C.S.C.E. de la Helsinki, din 1992, să se elaboreze o nouă Cartă C.S.C.E., care să țină cont de transformările fundamentale din Europa". Este vorba, în viziunea ei, de instituționalizarea în continuare a procesului general-european, ca și de hotărîrea ca, pe viitor, deciziile C.S.C.E. să aibă „caracter juridic angajant".

În sfîrșit, pentru a cita și opinia unui diplomat de la Viena, participant la complexele negocieri privind forțele armate și armamentele convenționale în Europa (CFE), Actul final de la Helsinki a avut meritul de a fi creat „un cadru pentru discutarea între țările occidentale și țările blocului comunist a unor probleme ale securității Europei, ale drepturilor omului, ca și a unor probleme economice și culturale".

Concluzia, cred, este clară și neechivocă. Nu numai că Actul final de la Helsinki — rezultat, el însuși, al unor evoluții politice notabile și al unor laborioase negocieri anterioare — a avut și are un rol istoric indiscutabil, dar însăși împlinirea a 15 ani de la semnarea lui se circumscrie unui moment de profunde reașezări, cînd privirile sînt intens atintite spre viitor. De fapt, dacă e să sintetizăm caracterul specific și oarecum neobișnuit al noii aniversări, am spune că acesta este dat — fundamental și irevocabil — de marile schimbări politice produse pe continent, în relativ puțin timp, de întrebările tot mai persistente cu privire la noua arhitectură a Europei (și, implicit, a lumii). În urmă cu numai cinci ani, la cea de-a 10-a aniversare a semnării aceluiași document (marcată, surprinzător, cu mai multă pompă și prin declarații mai cuprinzătoare), relațiile Est-Vest continuau să fie „blocate" — cum aprecia și „France Presse" — din cauza faimoasei „crize a euroracheteloR" și a altor chestiuni de securitate, ca și a unor aspecte ale „drepturilor omului" — etern și nedisimulat măr al discordiei. Acum, totul pare să se fi schimbat sau s-a schimbat într-adevăr. Pe plan politic, prăbușirea totalitarismului în Europa de Est, alegerile libere și pașii întreprinși spre economia de piață au lăsat relativ puține domenii de dispută în legătură cu drepturile omului și cu libertățile fundamentale, cu hotărîrea tuturor statelor participante de a contribui la edificarea unui „stat de drept" și a unei veritabile societăți civile la nivelul întregului continent. Mai mult, documentul recentei reuniuni de la Copenhaga asupra „dimensiunii umane" a procesului C.S.C.E. (5—29 iunie) a permis într-un fel, „codificarea" unor norme și principii fundamentale ale unei dezvoltări autentice, democratice, uneori (este și cazul României) din inițiativa și cu largul concurs al țărilor foste comuniste. Pe planul securității, după repetatele impulsuri din domeniul nuclear și după eliminarea euroracheteloR, comunitatea europeană — e drept, cu o participare deocamdată limitată, în cadrul unor negocieri de la bloc la bloc — se află în așteptarea unui prim și semnificativ tratat privind reducerea la cel mai scăzut nivel posibil a tuturor tipurilor de armamente convenționale și a efectivelor militare din Europa, într-o perspectivă demnă de schimbările politice ce au avut loc, de noul climat instaurat între statele continentului. Acest acord ar urma să fie completat prin noi înțelegeri asupra încrederii militare, respectiv asupra verificării limitărilor de armamente negociate la Viena, asupra distrugerii sau eventualei lor conversiuni. În același timp, pe plan economic, prima conferință general-europeană de la Bonn, din martie-aprilie a.c., a permis o evaluare globală a stadiului și perspectivelor de intensificare a colaborării în acest domeniu, mai ales în condițiile generate de trecerea generală la economia de piață, ale promisiunilor de înlăturare a diferitelor bariere, restricții și partis-pris-uri artificiale.

În mod evident, dorința celor 35 de actori ai actualei scene politice europene (cărora, din motive cu totul diferite, încearcă să li se alăture Albania și... Japonia) este de a tine pasul cu schimbările fundamentale din ultimii ani, de a pune de acord și de a sincroniza diferitele planuri ale conlucrării continentale. Dar aceste schimbări calitative nu ar fi, ele însele, pe de-a-ntregul definite și conturate dacă nu am aminti fenomenul cel mai neașteptat și mai spectaculos al acestei perioade : procesul rapid și inexorabil al reunificării Germaniei, într-o legătură pe care atît cele două părți implicate cît și ceilalți semnatari ai Actului final o văd cît mai strînsă cu întregul proces de conturare a unei noi arhitecturi europene, de instaurare durabilă a păcii și stabilității pe continent. Nu întîmplător, de aceea, Hans Dietrich-Genscher vorbea, cu ocazia aniversării, de evoluția C.S.C.E. spre **un sistem cooperativ de securitate** în această parte a lumii. Aici, termenul tare este dat de cuvîntul „cooperare", folosit în opoziție cu divizarea și cu tensiunile din perioada postbelică, cu îndelungații ani ai „războiului rece". „Structurile de securitate tradiționale ale Europei, fondate pe principii antagoniste, — sublinia, cu altă ocazie, Hans-Dietrich Genscher, unul dintre puținii «supraviețuitori» ai demersurilor care au permis semnarea Actului final — nu mai satisfac necesitățile dezvoltării politice Din contră, ele ar putea deveni un handicap, care ar împiedica apropierea globală a statelor continentului. Obiectivul nostru trebuie să fie realizarea securității nu unii împotriva altora, ci unii cu alții. Aceasta este sfidarea căreia epoca noastră ne cere să-i facem față".

Oricum, în stadiul actual al lucrurilor, nu mai constituie nici un secret faptul că germanii — aflați încă în căutarea celor mai bune metode de restaurare a unității interne — sînt principalii beneficiari ai prevederilor Actului final, cei care — mai curînd ca o excepție, nu ca o regulă — au pus în valoare una dintre clauzele îndelung negociate ale documentului : modificarea frontierelor europene postbelice, prin mijloace pașnice și prin acord între părțile direct interesate. Considerat la vremea respectivă, ca o statuare definitivă și ca o acceptare generală a granițelor rezultate după al doilea război mondial, Actul final lăsa, într-adevăr, această unică excepție, această posibilitate, la insistențele repetate și explicabile ale R.F.G. Prin urmare, retrospectiv, vorbind, se poate spune că însuși procesul reunificării germane, al remodelării hărții politice a Europei centrale și a Europei în ansamblu își are un punct de pornire în această prevedere expresă a Actului final, de la chiar primul punct al capitolului consacrat „decalogului" de principii privind relațiile dintre statele europene. Acum în condițiile suscitate de reunificare, de emergența unui nou factor de putere pe continent, consultările bilaterale și negocierile „2+4", cu sedii alternative, constituie și ele un element de bază al prefigurării noii arhitecturi europene cu implicații pe care le putem bănui, dar nu și cunoaște pe de-a-ntregul. În tot cazul, orice obstacol major în acest sens pare să fi dispărut, să fie de domeniul trecutului, după ce, în urma acordului de la Stavropol, sovieticii au acceptat eventuala apartenență la N.A.T.O. a Germaniei, iar cancelarul Helmut Kohl a subscris limitării la 370 000 de militari a forțelor armate ale viitorului stat german unificat. Celelalte probleme în suspensie vor fi rezolvate desigur, pînă la viitoarea reuniune la nivel înalt de la Paris, la care ar urma să se traseze, după unii comentatori, chiar arhitectura noii Europe, contururile unui continent unit și nedivizat sub nici unul dintre aspectele sale.

Pornind de aici, mulți comentatori și factori politici (și e de menționat că România a susținut mai demult o atare idee) consideră că progresele unității europene, ale restabilirii încrederii și conlucrării între națiunile continentului sînt suficient de evidente, de sezisante, încît să se ajungă la instituționalizarea procesului C.S.C.E., la crearea unor mecanisme permanente de negocieri și consultări, înființarea unui secretariat tehnic, într-una din capitalele europene, organizarea de reuniuni periodice ale șefilor de stat și de guvern, ca și ale miniștrilor de externe, crearea unui organism pentru prevenirea con-

blictelor și alte măsuri constituie, în optica lor, tot atîtea mijloace prin care C.S.C.E. și-ar putea spori rolul și influența, ca instituție general-europeană, în noul context politic continental, în configurarea „casei comune europene" sau a altor formule de viitor. Înseamnă aceasta că ea ar putea să tindă — cel puțin în perspectiva următoarelor două decenii, cum se afirmă uneori — spre înlocuirea alianțelor militare de pe continent, respectiv a Tratatului de la Varșovia și a N.A.T.O. considerate ca aparținînd, prin spirit, unei epoci de divizări și de confruntări ? Răspunsurile la această complexă întrebare nu sînt simple și nici univoce. În tot cazul, de pe acum, sînt sigure cîteva lucruri. Mai întîi, că elementul de confruntare ideologică a dispărut de pe continent și că „amenințarea" considerată de Vest a fi Tratatul de la Varșovia a diminuat considerabil. De ce — se știe. În al doilea rînd, că cele două alianțe au făcut — chiar în timpul din urmă — pași semnificativi de deschidere și readaptare, de accentuare a laturii lor politice și de stabilire a unor relații de colaborare între ele, tendință ce s-ar putea accentua în viitor. În al treilea rînd, că S.U.A. (confruntate cu problema modalității viitoarei lor prezențe în Europa), și nu numai ele, se opun oricărei diminuări a rolului și a ponderii N.A.T.O. în statuarea noilor aranjamente de securitate pe continent.

În atare condiții, e mai probabil, cum apreciază unii comentatori, că noua arhitectură a Europei va avea mai curînd o geometrie variabilă și că ea se va baza pe o structură complexă (N.A.T.O., C.S.C.E., C.E.E. etc.) în ce privește raporturile de securitate, de conlucrare și realizare a ipoteticei bunăstări comune. Rămîne ca, în funcție de aceste elemente și de modificările antrenate de reunificarea Germaniei, diversele state să-și orienteze, pe termen scurt sau mai lung, strategia și opțiunile de integrare, de apărare și promovare a unor interese proprii, specifice.

Deocamdată, la nivel general, momentul decisiv al noii arhitecturi europene — așa cum tinde ea să se configureze — îl va constitui cea de-a doua reuniune paneuropeană la nivel înalt, de la Paris, și prima după semnarea Actului final de la Helsinki. Este lesne de înțeles că ordinea ei de zi, deja în curs de elaborare, va cuprinde cele trei probleme mai importante ale evoluțiilor europene post-Helsinki : reunificarea Germaniei și evaluarea celorlalte schimbări fundamentale de pe continent ; rezultatele negocierilor de dezarmare convențională de la Viena (C.F.E.) și ale celor privind creșterea încrederii (C.S.B.M.), considerate ca un fel de infrastructură necesară a domeniului politic ; și, în sfîrșit, crearea de instrumente specifice ale C.S.C.E., ceea ce înseamnă continuitatea organizată și instituționalizarea procesului general-european. Prin anvergura ei, prin scopurile și obiectivele propuse, această reuniune este apreciată, uneori, drept cea mai importantă conferință europeană de la Congresul de la Viena, din 1814—1815, care a urmat înfrîngerii lui Napoleon. Și e probabil, desigur, ca multe lucruri să devină mai limpezi atunci. Un lucru, totuși, nu trebuie uitat : Congresul de la Viena a favorizat curentul mai larg al Restaurației și a adunat în saloanele elegante ale Palatului Hofburg un cerc relativ restrîns de participanți. Or, este important ca reuniunea de la Paris să privească mai ales spre viitor, spre restabilirea unității și identității europene, într-un context istoric în care o serie de principii, valori și aspirații democratice fundamentale și-au dovedit încă o dată universalitatea.

I. Madoșa

G.A.T.T. — runda Uruguay

Agricolele, textilele, serviciile și copyright-ul încă în suspensie

La sfîrșitul lunii trecute s-a desfășurat la Geneva o nouă reuniune a Comitetului de negocieri comerciale (C.N.C.), organ coordonator al negocierilor comerciale multilaterale din cadrul Rundei Uruguay, cele mai importante din întreaga istorie a G.A.T.T. Organizate cu numai circa patru luni înainte de punctul final al rundei — programat a fi marcat la începutul lunii decembrie, la Bruxelles, prin reuniunea ministerială a țărilor participante —, lucrările C.N.C. se doreau un important moment de bilanț al rezultatelor efective obținute pînă în prezent în cele 15 grupuri de negociere, care să faciliteze, în perioada rămasă, definitivarea și finalizarea negocierilor. Din păcate însă, acest obiectiv nu a fost împlinit, dezbaterile prilejuind, în principal, constatarea serioaselor probleme aflate încă în suspensie, precum și, în acest context, „criza de timp" cu care sînt confruntați participanții.

Pe acest fond, contrar așteptărilor multor state participante, speranța ca în cadrul C.N.C. să se progreseze concret în direcția conturării viitoarelor acorduri pe subiectele de negocieri nu a fost împlinită. Există chiar aprecieri conform cărora marile puteri comerciale au evitat în mod deliberat să intre în dezbateri de substanță cu prilejul ultimei reuniuni a C.N.C. Îngrijorarea exprimată față de această situație este cu atît mai pronunțată cu cît, pe măsura desfășurării negocierilor apar noi accente, determinate de faptul că, față de momentul lansării Rundei Uruguay (septembrie 1986), lumea se află într-un proces semnificativ de schimbări (între acestea fiind amintite și procesele de tranziție în care se găsesc țările din Europa Centrală și de Est), ceea ce determină o diversificare și nuanțare a intereselor specifice și de care trebuie să se țină cont.

Pozițiile generale exprimate la ultima reuniune a C.N.C. reflectă, practic, discrepanțele de vederi care subzistă în negocierile comerciale multilaterale. Acestea sînt subsumate temerii că, prin situarea principalelor puteri comerciale într-o anumită „stare de așteptare", printr-o relativă „temporizare" de către acestea a rezolvării problemelor, s-ar putea ajunge la situația în care țările mai mici (și în primul rînd celor în curs de dezvoltare) să li se impună în ultimul moment aranjamente deja puse la punct într-un cadru restrîns, care să trebuiască să fie examinate și încheiate sub presiunea timpului.

Nu este însă mai puțin adevărat că și între principalii mari protagoniști ai negocierilor se mențin notabile diferențieri de poziție în unele domenii. În sinteza prezentată la finalul reuniunii C.N.C. de către domnul A. Dunkel, directorul general al G.A.T.T., se regăsesc notabile probleme care continuă să-și aștepte clarificarea și rezolvarea. Acestea sînt cantonate, cu precădere, în grupurile de negocieri referitoare la : agricultură, textile, accesul pe piețe și comerțul cu servicii.

În privința agriculturii, în ciuda unei anumite atenuări a divergențelor existente anterior, în special între C.E.E. și S.U.A., rămîne încă nesoluționată problema asigurării transparenței corespunzătoare a măsurilor de susținere a producției și a comerțului cu produse agricole. Este și motivul pentru care, în perioada imediat următoare, se are în vedere o informare reciprocă rapidă între țările participante în legătură cu aceste măsuri (informare care să asigure bazele obiective pentru negocieri efective în domeniu).

Referitor la sfera textilelor, o mare parte a participanților se opun propunerii americane ca, în faza de „demontare" a actualului mecanism de reglementare — Acordul multifibre, considerat restrictiv și ineficient —, contingentelor bilaterale de import (stabilite pe țări de proveniență) să le ia locul un sistem de contingente globale (cu alocări pe baza principiului „primul venit — primul servit"). Se apreciază că un asemenea nou sistem ar prezenta, în multe cazuri, comparativ cu situația actuală, accente întărite de protecționism și potențială discriminare.

Negocierile privind accesul pe piețe (liberalizarea intrării produselor din import pe piețele naționale) suferă, la rîndul lor, din cauza rezultatelor inegale obținute pînă în prezent în grupurile aferente (măsuri tarifare și netarifare, agricultură, textile, produse tropicale și produse din resurse naturale). Problema care se pune pentru deblocarea situației este aceea a accelerării procesului de depunere de către participanți a ofertelor și cererilor de facilități comerciale.

În fine, în ciuda anumitor clarificări și progrese, comerțul cu servicii — domeniu nou de negociere, abordat pentru prima dată în Runda Uruguay — se vede confruntat cu problema întinderii, a gradului de acoperire a viitorului acord de liberalizare avut în vedere.

Astfel, în timp ce majoritatea participanților urmăresc realizarea unui acord care să acopere ansamblul sectoarelor de servicii, S.U.A. și Japonia doresc ca din sfera de aplicare a acordului respectiv să fie excluse anumite segmente (cum sînt cele ale transporturilor și serviciilor financiare).

Pe lîngă cele sus-menționate, se cere amintit faptul că și în alte grupuri de negocieri anumite diferențieri de poziții nu sînt încă rezolvate. Este vorba, spre exemplu, de aspectele legate de comerț ale drepturilor de proprietate intelectuală, de măsurile investiționale cu efecte asupra comerțului, de regulile G.A.T.T. și măsurile de salvgardare etc.

Reuniunea C.N.C. de la Geneva a pus în lumină faptul că, în contextul menținerii a numeroase diferențieri de poziții și a problemelor încă nerezolvate, finalizarea în termenul convenit — pînă în decembrie — a Rundei Uruguay impune un program de lucru foarte strîns, care să accelereze procesul negocierilor. Este vorba, practic, de angajarea tuturor țărilor participante într-un adevărat maraton de reuniuni și consultări, care să permită atingerea obiectivului final al rundei : liberalizarea pronunțată a schimburilor comerciale, precum și întărirea — prin reguli și discipline adecvate — a sistemului comercial multilateral, ca „act de mastere" al noului G.A.T.T. al secolului XXI.

dr. Adrian Constantinescu

Germanii despre ei înșiși

Reunificarea Germaniei este privită de națiunile vecine cu un nedisimulat sentiment de teamă. Formarea unei puteri politice și economice de prim rang în inima bătrînului continent a readus în conștiința europeană fantoma celui de-al 3-lea Reich, punînd sub semnul întrebării echilibrul politic și destinul Europei.

Dar ce gîndesc germanii despre propriul lor viitor ?

După 45 de ani de evoluții divergente, prăbușirea neașteptată a zidului a creat în interiorul celor două state germane o stare de spirit în care „amintirile trecutului se întrepătrund cu experiențele prezentului și imaginile asupra viitorului", scrie istoricul Rudolf von Thadden, profesor la Universitatea din Göttingen.

Stînga: între naționalism și umanism
Dreapta: între popor și stat

prof. Rudolf von Thadden

Să începem cu stînga sau, pentru a fi cît mai precisi, cu social-democrații. La fel ca în secolul XIX, aceștia se tem ca mișcarea pentru unitate națională să nu evolueze în profitul dreptei și ca, în cele din urmă, socialiștii să nu se trezească în postura unor oameni fără țară. Insistența lui Willy Brandt, în discursul pronunțat la Berlin a doua zi după dărîmarea zidului, asupra necesității ca toți germanii să fie solidari, nu se explică decît prin această frică de a pierde, o dată în plus, terenul de acțiune în favoarea dreptei. În replică, Oscar Lafontaine refuză să se lase dominat de emoții patriotice sau naționaliste și pune pe primul plan aspectul social al schimbărilor politice din Germania. Din punctul său de vedere, dimensiunea socială a acestor schimbări este mai importantă decît cea națională : o apropiere a germanilor în detrimentul reînnoirii democratice a societății est-germane nu ar fi de dorit nici pentru Germania, nici pentru Europa.

Ascultîndu-l pe Willy Brandt și pe Lafontaine, dialogul purtat în sînul partidului social-democrat amintește cîte ceva din dezbaterile stîngii germane de dinaintea revoluției de la 1848, cînd se ezita între lupta pentru libertate civilă și cea pentru unitate națională. Este eterna dispută germană asupra priorității ce trebuie acordată fie tradițiilor unui umanism universal, fie celor ale unui patriotism pur național.

În 1844, Arnold Ruge (fondatorul revistei „Hallische Jahrbücher"), aflat în exil la Paris, a publicat un tratat despre patriotism (Der Patriotismus) în care denunță pericolele unui naționalism îngust și limitat ce împiedică înflorirea adevăratului umanism. Pentru el, patriotismul este o armă a dreptei care are nevoie de referințe etnice pentru a deturna privirile poporului de la recunoașterea adevăratului său interes : emanciparea socială. Dimpotrivă, de pe urma unui umanism cosmopolit cauza libertății nu ar avea decît de cîștigat.

Stînga germană pendulează și azi între viziuni cosmopolite și reflecții naționale. Așa se explică faptul că în cursul procesului de democratizare din R.D.G. s-a conturat un pericol : grupările de opoziție din Berlinul de Est și din Leipzig nu riscă oare să piardă contactul cu poporul îmbrățișînd cauza libertății universale în detrimentul problemelor ce decurg din apartenența comună a germanilor din Est și Vest la o aceeași națiune ? Sau apropierea celor două Germanii va ajuta la consolidarea procesului de democratizare în loc de a-l împinge în planul doi și de a-l îneca într-un ocean de sentimente mai mult sau mai puțin naționaliste ? Pun doar întrebările fără a îndrăzni să le dau un răspuns.

Stînga germană are deci sentimente împărțite în problema unității naționale. Și aceasta cu atît mai mult cu cît s-a obișnuit să vadă în existența R.D.G., dacă nu o alternativă socială la aceea a Republicii federale, măcar un loc unde unele defecte ale societății occidentale nu apar. Astfel, sindicatele vest-germane aduc elogii instituțiilor care evită „dominația marelui capital", iar primarul Berlinului occidental, Walter Momper denunță acel „dă-te la o parte să-ți iau locul" specific în R.F.G., o stare de spirit care din fericire nu există în R.D.G. În fine, socialiștii tineri sau verzii clamează victoria unei „societăți solidare", care ar fi mai umană decît societatea de consum.

Nu trebuie să fii profet pentru a prezice că o astfel de critică a excesele capitalismului occidental nu va convinge cîtuși de puțin masele populației muncitoare din R.D.G. și nici pe cele din celelalte țări din Răsărit. După 40 de ani de cruntă sărăcie, aceste mase vor dori, înainte de orice, o îmbunătățire a nivelului lor de viață ; nu vor mai accepta să fie lipsite de elementele de confort care ușurează traiul compatrioților lor și a celorlalți europeni din Vest.

Spre deosebire de confruntarea stîngii, ceea din interiorul dreptei se conturează mai puțin precis : este axată pe două concepte care par apropiate, dar care în lumea germanică nu sînt defel. Este vorba despre conceptele de popor sau națiune și stat.

În tot cursul secolului XIX și chiar după el, germanii au întîmpinat dificultăți în reconcilierea identității poporului cu cea a ordinii statale ce avea să-i fie dată : era german acela care rămînea credincios vechilor tradiții indiferent că trăia în Europa Centrală, în Rusia sau în America.

Ca o revanșă, istoria modernă a produs structura politică a statului, fără de care societatea nu ar fi putut să evolueze. Ridicat la cel mai înalt nivel al valorilor politice și sociale de către Luther, statul a cîștigat o asemenea importanță încît nici o concepție politică nu mai putea fi gîndită în afara lui. Hegel a investit statul cu o valoare morală fără egal.

Cum puteau fi reconciliate, în astfel de condiții, două concepte atît de exigente cînd ele nu coincideau în realitatea istorică ? Cînd poporul trăia împărțit în state și statulețe cu caracter politic diferit ?

Una dintre discuțiile fundamentale a fost cea care a intervenit între doi mari specialiști în drept istoric, purtînd, de altfel, nume franceze, Savigny și Thibaut. Ei s-au lansat într-o dispută asupra chestiunii priorității ce ar trebui acordată fie dreptului poporului, fie celui al statului, în procesul de reorganizare politică a lumii germane ; aici s-au conturat toate dificultățile privind soluția problemei germane. Cei care privilegiază poporul, ca principiu de organizare se lovesc, în cele din urmă, de structurile istorice de stat ; iar cei care mizează pe stat ca forță conservatoare, riscă să contrazică aspirațiile politice ale poporului.

De ce ne referim astăzi la toate acestea ? Pentru că, în linii mari, ele dăinuie, și se regăsesc în unele discuții actuale care creează mari dificultăți dreptei. Mereu credincioasă conceptului etnic de popor, aceasta se vede confruntată cu o problemă de identitate națională care apasă greu pe umerii Republicii federale : este vorba de prioritatea acordată naționalității unor persoane în raport cu cetățenia lor.

În termeni mai puțin abstracți aceasta înseamnă că nu numai germanii din R.D.G., ci și cei din Silezia, Pomerania și Polonia, cei din România și din Uniunea Sovietică, faimoșii germani de pe Volga, au dreptul să se instaleze în Republica federală cu un pașaport care îi face cetățeni ai acesteia. Ei nu sînt considerați ca imigranți deși, în viziunea populației vest-germane, nu se disting prea tare de imigranții străini. Un german de pe Volga, ai cărui strămoși au părăsit Europa centrală în sec. XVIII, este, fără doar și poate, mai puțin familiarizat cu modul de viață din R.F.G. decît fiul unor imigranți italieni sau iugoslavi care încă din copilărie nu a cunoscut decît Germania.

Această problemă a unei naționalități nu prea bine definite era suportabilă atît timp cît nu existau treizeci sau patruzeci de mii de persoane pe an care să vină să se instaleze în R.F.G. Datorită politicii de deschidere a lui Gorbaciov, lucrurile s-au mai schimbat. După ce a adăpostit peste 200 000 de germani din Europa de Est în 1988, Republica federală a înregistrat peste 300 000 în anul trecut, cărora li s-au adăugat mai mult de 400 000 de germani din R.D.G., număr care a crescut continuu după dărîmarea zidului.

Nu trebuie să fii profet pentru a putea prezice că bucuria cetățenilor din R.F.G. de a aparține unei mari comunități etnice va fi curînd la limită. Și, în acest punct critic al evoluției, dreapta va avea de trecut proba credibilității ei, dat fiind că nu va putea acționa în contradicție cu principiile ei de coincidență între naționalitate și cetățenie și că nu va putea să refuze cererea de azil a imigranților de apartenență etnică germană : 2 000 pe zi la ora actuală, într-o țară care numără deja două milioane de șomeri și patru milioane și jumătate de imigranți străini !

Oare impasul vest-german impune o stabilizare a R.D.G. ? Oare Republica federală va fi nevoită, din rațiuni de stabilitate pe plan intern, să depună eforturi pentru menținerea celuilalt stat german ? Aceste întrebări aduc în centrul analizei situația și starea de spirit din R.D.G.

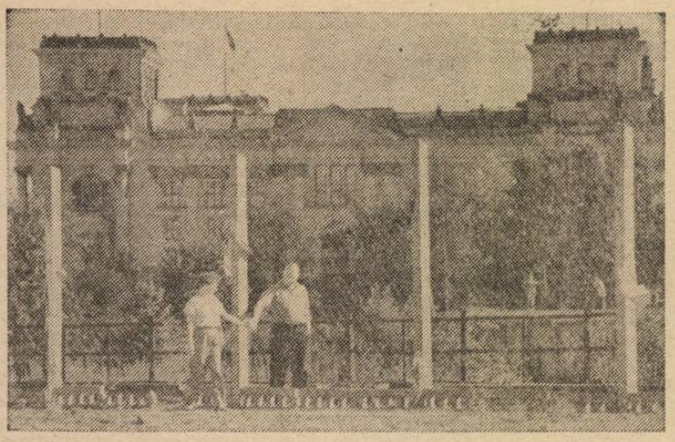

Doi turiști, mînă în mînă, se plimbă prin fața a ceea ce a mai rămas din zidul Berlinului, în apropiere de sediul fostului parlament german (Reichstag). Acțiunea de demolare a artificialei bariere de beton continuă în ritm accelerat, constituind un punct de atracție pentru vizitatorii metropolei de pe Spree

Într-un interviu în care făcea bilanțul activității sale în fruntea partidului comunist, Egon Krenz mărturisea, la sfîrșitul anului trecut, că subestimase forțele de unitate națională din Germania : „nu am luat în considerare puterea tradițiilor istorice care, în ciuda deosebirilor dintre sistemele sociale ale celor două state germane, continuau, în mod firesc, să exercite influențe". În replică, grupările de opoziție cu Noul Forum în frunte, a continuat să susțină că istoria a alcătuit o identitate est-germană care ar fi capabilă să reziste ispitelor economice provenind din R.F.G. Cine are dreptate ? Fostul șef al partidului comunist sau adversarii săi ?

Nu se poate răspunde la această întrebare fără a aminti de efortul continuu al partidului comunist est-german de a fundamenta o identitate proprie R.D.G. Încă de la sfîrșitul anilor '70, acest partid a creat o întreagă argumentație istorică pentru a conștientiza cetățenii din R.F.G. că evoluția lor a fost tot mai distinctă de a celorlalți germani, fără a nega apartenența celor două Germanii la o istorie comună. După ce a format timp de peste douăzeci de ani o imagine a istoriei germane, conform căreia bunele ei tradiții se adăpostiseră în R.D.G. în timp ce toate cele rele își găsiseră azil în R.F.G., comuniștii propuneau acum o distincție mai inteligentă : cea între moștenirea comună și tradiția particulară. În această perspectivă există ceva ce aparține tuturor germanilor fără deosebire de clasă sau de culoare politică și anume moștenirea comună a istoriei lor. Luther, de exemplu, face parte din această moștenire comună tuturor germanilor, fie că ei sînt comuniști, catolici sau protestanți. Dimpotrivă, „tradiția" este implicită conștiinței de clasă, este un factor de selecție care conferă o identitate particulară elementelor politice și ideologice din R.D.G.

Astăzi știm că eforturile comuniștilor de a moderniza istoria germană pe gustul lor nu au fost încununate de succes. Tot ceea ce au reușit să facă a fost să creeze un climat de confuzie generală. În timp ce în celelalte țări din Europa de Răsărit, îndoctrinarea comunistă a contribuit la întărirea conștiinței naționale, est-germanilor le-a diluat sentimentul apartenenței naționale.

În schimb, de-a lungul anilor, s-a format un nou element de identitate al est-germanilor. Este identitatea întemeiată pe suferințele și experiențele agresiunii. Această identitate particulară tinde să frîneze procesul de apropiere a celor două Germanii, motiv pentru care există contestații la adresa ei. Valurile naționalismului renăscînd în întreaga Europă de Est au atins, de asemenea, R.D.G. și încep să amenințe, în unele locuri, evoluția către o societate deschisă. Acest naționalism renăscînd își găsește totuși o contrapondere care se manifestă în toate mediile protestante și care exprimă o temere deosebit de puternică în Germania : este teama de o renaștere a nazismului. Traumatizați ca și compatrioții lor din Republica federală de experiența unui naționalism exacerbat, est-germanii, în marea lor majoritate, ezită să-și împingă antisovietismul pînă la un naționalism de extremă dreaptă și țin să păstreze o distanță egală atît față de stalinism, cît și față de nazism. Nu a fost o întîmplare dacă în 9 noiembrie a anului trecut, ziua dărîmării zidului, 200 000 de persoane au manifestat la Leipzig nu numai împotriva opresiunii comuniste, dar și în memoria victimelor din acea teribilă noapte de cristal (9 noiembrie 1938), cînd naziștii au dat foc sinagogilor și au distrus magazinele evreilor din toate orașele Germaniei.

Contra convingerilor europene, nu se poate vorbi încă de unificarea Germaniei. Procesul este cu mult mai complicat decît pare la prima vedere. Aceasta înseamnă că Germania va trebui să aibă curajul de a trăi cu deosebirile și contradicțiile sale, cu voința ei de unire și frica de conflicte. Astfel își va dovedi, o dată în plus, vocația de a trăi cu o identitate complexă.

(din „Esprit")

Versiunea românească
Marina Șerbănescu

„Helmuth, ia-ne de mînă"

Hans Modrow
fost prim-ministru al R.D.G.

După ce scurtul meu mandat de prim ministru a încetat, foarte multe întrebări au rămas fără răspuns, pentru mine, ca și pentru cetățenii R.D.G. Aș dori să menționez cîteva care mă preocupă în mod deosebit. Trebuie să ne întrebăm însă dacă ele sînt prezente în mințile majorității populației. Cred că pentru marea majoritate întrebările noului prim-ministru menționează astfel Tratatul Sarre, din 1956, precum și necesitatea legilor protecționiste, aplicabile pe toată perioada de tranziție. Este una dintre indicațiile cele mai importante și cele mai profunde din toată această declarație guvernamentală. Ar însemna să vrem prea mult cerînd rețete mai precise. Crezul meu este, de asemenea, că trebuie să împiedicăm ca cetățenii R.D.G să devină cetățenii unei clase sociale secundare în cadrul federației.

Problema cea mai discutată este aceea a sarcinilor sociale care vor trebui suportate de acum înainte de populația R.D.G. Nu servește la nimic să căutăm răspunsuri în discursurile contradictorii rostite de oamenii politici cu privire la uniunea monetară (...). Reprezentările pe care retorica le-a născut în mintea a numeroși cetățeni ai țării — așteptarea unui unchi bogat, plin de generozitate — au făcut de mult loc îndoielilor, neliniștii, calculului lipsit de iluzii. În realitate, guvernul federal nu posedă decît mijloace limitate pentru a atenua dificultățile sociale în R.D.G și ar fi trebuit să o spună de la început. Ceea ce trebuia cerut este nu doar o rată de schimb cît mai apropiată de raportul 1 : 1, ci și o creștere maximală a capacităților de producție ale industriei est-germane. Pentru că acestea vor decide, la sfîrșit, bunăstarea sau dificultățile a 8 milioane de salariați, a familiilor lor și a celor ieșiți la pensie. Acționînd prin măsuri incomplete este, după părerea mea, insuficient.

(...) Astăzi, situația economică a R.D. Germane nu este bună și ar trebui să ne gîndim serios dacă va fi mai bună mîine (...) Adevăratele încercări vor apărea în cursul celui de-al doilea semestru al anului. Pentru că atunci nu vom mai putea beneficia de cele 4 miliarde aduse de lichidarea conturilor Schkack-Golodowoski ! Abia în acest semestru se vor aduna efectele reducerii intrărilor bugetare provenind din industrie și din alte sectoare ale economiei, din diminuarea exportului. Abia în acest semestru oprirea producerii unor produse a căror calitate și preț nu vor fi concurente va crește rapid. Principalul factor însă va fi o creștere importantă a somajului care va interveni în 1990—1991. După cererile de ajutor adresate statului, numărul șomerilor era de 40 000 la începutul lunii aprilie, dar acesta nu a fost decît începutul unei mari probleme sociale (...).

Pentru ca dificultățile economice și sociale să poată fi stăpînite, trebuie ca uniunea monetară și economică a celor două state să fie însoțită de o perioadă de armonizare de un an. Pînă în prezent, intrarea noilor membri în Piața comună a fost însoțită tocmai de o perioadă tranzitorie necesară alinierii la o economie de piață. Și acesta ar trebui să fie și cazul R.D. Germane. Necesitatea unei progresii în pași numărați era evidentă încă de la început. Cu atît mai mult cu cît asemenea tuturor problemelor care se pun deja și care vor mai apărea în R.D.G. nu pare prea populară printre cetățenii R.F.G.

După alegerile în Camera Populară, am putut citi la televiziune un afiș redactat de către o familie din R.D.G. : «Helmut, ia-ne de mînă și condu-ne către țara miracolului economic». Se povestește că Jan Hus, după ce a văzut o bătrînă aducînd o bucățică de lemn pentru a o adăuga rugului său, ar fi exclamat : «O, sancta simplicitas». Această «sfîntă simplitate» s-a perpetuat la noi pînă astăzi !

(din **Die Zeit**)

Versiunea românească
Alina Ungureanu

China și cei patru tigri 2

Vasile Crișu

La multe întrebări legate, mai ales, de anumite obiceiuri întîlnite, străniі, oricum, pentru un european, răspunsurile interlocutorilor chinezi îmbrăcau diafana hlamidă a legendei. Observasem, astfel, un comportament bizar, în timpul servirii prînzului, la Guangzhou (Canton) și în localitățile vizitate din împrejurimi. După fiecare fel de mîncare adus — și mărturisesc că bolurile din fața noastră erau umplute de foarte multe ori cu cele mai inimaginabile, pentru mine, bucate — gazdele băteau, repetat, cu arătătorul și mijlociul în tăblia mesei. Interesîndu-mă asupra semnificației gestului, mi s-a explicat că așa se spune „mulțumesc" în această zonă a țării. Pentru că odată, de mult, să fie de-atunci vreo mie de ani sau mai bine, un împărat venit aici incognito să vadă cum îi trăiesc supușii a fost atît de bine ospătat la un han, încît a ținut cu tot dinadinsul să mulțumească. Dar cum să o facă, deoarece împăratului, Fiu al Cerului, i se cuvenea totul, el netrebuind să-și exprime niciodată gratitudinea, oricît de mare ar fi fost serviciul adus ? A lipit cele două degete ale dreptei, ciocănind, ușor, cu ele în masă — gest ce putea fi interpretat și ca aparținînd unui ritual religios. Dar hangiul a înțeles exact nu numai valoarea acestui semn, ci și de la cine poate el proveni. De atunci oamenii din această provincie meridională mulțumesc, la masă, în acest mod... O altă poveste, datînd din perioada statelor combatante (475—221 î.e.n.), despre cea mai frumoasă fată a Chinei și sacrificiul ei patriotic, mi-a fost dat să aud la Hangzhou (la sud de Shanghai), reputat centru al industriei mătăsii, celebru pentru peisajele sale, remarcate și de Marco Polo, care l-a străbătut pe la 1280. Întrebasem, atunci, de unde provine denumirea de „Xizi" a vilei-hotel în care fusesem găzduit, o clădire ridicată în stil tradițional chinez pe malul Lacului de Vest, într-o ambianță naturală paradisiacă, în imediată apropiere de fosta reședință de vară a lui Mao Zedong. „Xizi" reprezenta diminutivul numelui frumoasei fete Xishi...

Nu de puține ori, însă, răspunsurile primite nu au nimic de-a face cu legendele. Ba chiar șochează prin simplitatea expresiei, spunînd, însă, datorită plasticității termenilor folosiți, mult mai mult decît ar fi putut-o face un noian de fraze. Mi-aduc aminte că, uimit de excepționala varietate, în funcție de zonele străbătute, a bucătăriei chineze, renumită, de altfel, pentru rafinamentul său, am întrebat dacă, ținînd seama de anumite caracteristici, specifice, activitatea gastronomică ar putea fi clasificată în eventuale categorii sau „școli". Am aflat, expus într-o singură frază, esențialul, sintetizat în următoarea zicală populară, citată de interlocutor : „La Sud se gătește dulce, în Vest — acrișor, în Nord — sărat și în Est — pipărat". Dincolo de aceste „principii de bază", fantezia fiecărui bucătar are, după cum am putut constata, cîmp larg de manifestare, transformîndu-și banala meserie într-o subtilă artă.

Extrem de simplu, dar pertinent mi se pare și răspunsul privitor la gradualitatea diferențierii între zonele economice speciale și zonele de dezvoltare economică, care, în politica de reformă economică și deschidere spre exterior promovată de China, joacă un rol de prim rang în atingerea obiectivelor de progres accelerat, în realizarea acelui salt pe care intenționează să-l facă mai întîi Sudul, apoi întreaga țară, pentru a ajunge, ca nivel de prosperitate economică, în rîndul celor patru „tigri" — Hong Kong, Taiwan, Coreea de Sud, Singapore. Mă aflam în sediul administrativ al zonei de dezvoltare economică Minhang, una din cele trei de acest fel existente în Shanghai, un impunător edificiu de beton și sticlă, veritabilă carte de vizită a modernelor structuri construite aici din beneficiile în creștere, obținute pe calea unei intense și productive activități industriale. Îl rugasem pe domnul Ye Xu Yan, consilier al directorului general al zonei, care avusese amabilitatea să-mi pună la dispoziție o serie de date privitoare la etapele parcurse, să-mi deslușească deosebirile dintre „zona economică specială" și „zona de dezvoltare economică", din această ultimă categorie făcînd parte și „Minhang United Development Co. Ltd." Dinsul s-a raportat, pe loc, la zona liberă de felul celei pe care o reprezintă Hong Kong-ul : „Zonele speciale instituite în China se află la un pas de ceea ce înseamnă o zonă liberă («free zone»), în timp ce zonele de dezvoltare economică — la doi pași". În fapt, scopurile urmărite de cele două categorii de zone sînt aceleași : prin condiții preferențiale, atragerea de capital străin și tehnologii moderne, extinderea, pe această bază, a colaborării internaționale, în vederea dezvoltării generale a economiei naționale. Gradul de autonomie, însă, diferă, el fiind mai ridicat în zonele speciale, atît în ceea ce privește dezvoltarea obiectivelor, cît și posibilitățile de import-export.

Zona de dezvoltare economică Minhang a luat ființă în 1983, fiind destinată cooperării industriale. Ea încorporează, pe o suprafață de 2 kmp, fabrici și uzine cu capital străin, precum și 22 de instituții necesare activităților zonei, între care serviciul vamal, de asigurări, o serie de bănci, departamente cu caracter administrativ. Dl. Ye Xu Yan remarca progresul foarte rapid din ultimii ani, realizat în zonă, fiind dezvoltate, în cadrul ei, 61 de obiective. Investițiile din acorduri însumează 300 milioane dolari, din care capitalul străin deține 145 milioane dolari. Pînă la sfîrșitul anului trecut, din cele 61 de obiective puse în construcție, 37 au intrat în funcțiune, cu o producție anuală de 680 milioane yuani. În 1989, exportul realizat de acestea s-a cifrat la 49 milioane dolari S.U.A. La încheierea acestui an, în zonă vor funcționa 50 obiective. Se are în vedere ca producția lor totală să ajungă, la finele lui 1990, la 1,2 miliarde yuani, iar exportul practicat de ele să se ridice la 100 milioane dolari S.U.A. 57 din obiectivele zonei Minhang sînt construite cu capital mixt, ceea ce dovedește, după cum arăta dl. Ye Xu Yan, că investitorii străini preferă o asemenea formă, dat, fiind faptul că nu numai beneficiile, dar și riscul este comun. Doar patru obiective sînt cu capital în totalitate străin, investitorii invocînd nerecurgerea la forma mixtă prin dorința de păstrare a secretului de producție și al tehnologiilor folosite. „I-am lăsat să procedeze cum cred de cuviință, și nu avem ce regreta", spunea consilierul directorului general. Tot domnia sa relata că, din cele 61 de obiective, cele mai numeroase au investite capitaluri provenind din Hong Kong (23), S.U.A. (17), Japonia (11), precum și din Australia, Singapore, R.F.G. și alte state. În ceea ce privește, însă, mărimea capitalului investit, ponderea cea mai mare revine S.U.A. (47 la sută), americanii — după cum arăta dl. Ye Xu Yan — venind aici prin intermediul companiilor transnaționale, cu transfer masiv de tehnologii noi. Personalul administrativ și tehnic este chinez, apreciat de investitori a fi la un nivel corespunzător. Rentabilitatea zonei este ilustrată și de faptul că circa o treime din investiții au început deja să-și extindă producția inițială. Demn de subliniat este faptul că guvernul central acordă un sprijin permanent, operativ zonei, că produsele realizate aici nu sînt introduse în economia planificată, ci în cea de piață. Există o deplină autonomie în aprovizionare și desfacere, angajarea forței de muncă și nivelul salariilor reprezintă atribute ale întreprinderilor din zonă, iar beneficiile și valuta cîștigată din export rămîne la întreprinderi (se împarte după proporția investițiilor), statului chinez plătindu-i-se doar taxele prevăzute de lege. Se pare că măsurile de rectificare a reformei au adus unele dezavantaje, însă numai în ceea ce-i privește pe investitorii chinezi. În general, pentru obiectivele intrate în funcțiune în zonă se asigură în continuare facilități, problemele ivite ca urmare a restrîngerii investițiilor și a masei monetare punîndu-se acolo unde este vorba de construirea unor obiective noi, îndeosebi cu credite din partea statului chinez, care acum se obțin mai greu. În orice caz, experiența zonelor de dezvoltare economică, a zonelor speciale — aprecia dl. Ye Xu Yan — s-a vădit rodnică, benefică în planul economiei naționale, și tendința este de a fi extinsă. De ce nu s-a pornit, de la început, cu

Vedere parțială din zona economică specială Shenzhen, învecinată cu Hong Kong. În centrul imaginii — International Trade Center Building

asemenea zone la nivelul întregii țări, pentru ca saltul de „tigru" în dezvoltare să fie mai rapid realizat la nivel global ? Din pure rațiuni economice, oricît de paradoxală ar putea părea afirmația, susține interlocutorul de la „Minhang United Development Co. Ltd". În cazul unei extinderi a sistemului zonelor respective la nivel național, explică domnia sa, investițiile pe care ar trebui să le facă partea chineză ar fi extrem de mari, neexistînd, la ora actuală, o asemenea capacitate. Apoi, la o țară de mărimea Chinei, și investitorii străini ar trebui să fie extrem de numeroși. Or, în prezent, nu sînt, totuși, prea mulți cei care aduc capitaluri în China. Ar mai fi, în opinia interlocutorului, și o problemă de psihologie a investitorului : graba iscată de condițiile preferențiale oferite în anumite regiuni, de mai înainte cunoscute drept propice activităților economice rodnice cu străinătatea (în principal, situate pe coastele din sud-estul țării).

Ești, firește, înclinat să dai dreptate domnului Ye Xu Yan, îndeosebi după ce vizitezi o astfel de regiune „propice", cum este cea de lîngă Hong Kong, respectiv zona specială Shenzhen.

Drumul meu spre Shenzhen a trecut prin Guangzhou (Canton). Am poposit, într-o seară, în această mare metropolă din Sud, de pe Fluviul Perlei, lăsîndu-mi o amintire de neuitat primirea la China Hotel, unde am fost găzduit. Nu aș dori, astfel, să las a se înțelege că în celelalte localități vizitate nu m-aș fi bucurat de aceeași caldă ospitalitate. Aici, însă, m-a impresionat modul în care conducerea hotelului, extrem de luxos, de altfel, înțelege să-și întîmpine clienții, indiferent cine sînt și de unde vin. Pe masă, în cameră, calendarul este deschis la ziua în care ai sosit. Alături, sprijinită „la vedere", o scrisoare de bun venit îți este adresată, nominal, de directorul hotelului, acesta oferindu-ți consumul „pe cheltuiala casei", pentru o seară, la unul din barurile aflate în incintă, precum și accesul, tot gratuit (o singură dată, firește), la saună. Nu apuci bine să despachetezi, și la ușă apare, respectuos, un picolo, într-o impecabilă uniformă albă, cu un dar din partea... conducerii hotelului. O tavă cu o admirabilă cină rece — salată de creveți, pui, prăjitură, fructe. Totul învelit într-o folie străvezie de plastic, păstrînd, încă, pe ea cristale de gheață. Mănînci și, din nou, soneria te scoală de pe scaun. La ușă, de această dată, o admirabilă tînără (juri că este „manechin") în rochie lungă, neagră, despicată lateral pînă la șolduri, îți întinde din partea — ai ghicit — conducerii hotelului un coșuleț împletit din pai de orez, în care adastă un minunat ceainic cloisonné, cu un pahărel de porțelan de subțirimea cojii de ou. Este ceaiul de bun sosit, al cărui parfum continuă să persiste în cameră multă vreme după ce l-ai savurat. Nu trebuie, cred, să mai vorbesc despre solicitudinea personalului față de client, dincolo de această primă zi a instalării. Cum să nu dorești să mai revii la China Hotel ?

Am relatat, mai pe larg, acest episod, pentru că el prevestea, oarecum, un mod de servire spre care se tinde aici, la proximitatea zonei speciale Shenzhen și a modelului ei, într-o oarecare măsură, Hong Kong.

Din Guangzhou (Canton) pînă la Shenzhen am făcut, cu un confortabil tren expres, aproximativ două ore. Și, nu peste prea multă vreme, un lift exterior din sticlă ne transportă în „vîrful" lui International Trade Center Building. De sus, de la etajul 49, respectiv de la o „altitudine" de 160 metri, unde se află un restaurant ce se rotește în jurul axei sale pe parcursul a 75 de minute, admirăm panorama orașului. Pentru că zona specială Shenzhen este, în esență, un oraș ocupînd, fără perimetrele adiacente, 61 kmp și avînd peste un milion și jumătate de locuitori, dintre care circa 600 000 sînt rezidenți permanenți. Imaginile ce ni se suprapun, treptat, pe retină, sînt impresionante. S-a construit mult, pe verticală, dar în nici un caz monoton, înălțimilor amețitoare ale clădirilor cu caracter administrativ, financiar, comercial — fiecare avînd o inconfundabilă siluetă, o linie arhitectonică aparte — fiindu-le contrapuse șiruri de vile înconjurate de generoase spații verzi. Presărate, fără nici cea mai mică notă discordantă, în conglomeratul urbanistic și în jurul acestuia, 15 000 de întreprinderi economice și de comerț concură, prin activitatea lor febrilă, la prosperitatea zonei, numai fabricile și uzinele de aici realizînd, spre exemplu, o producție industrială anuală de peste 15 miliarde yuani.

Nu prea departe de cartierele sudice ale orașului (gazdele spun că ar fi vorba de mai puțin de 50 km), se zărește o periferie a Hong Kong-ului, aria sa centrală aflîndu-se adăpostită după o creastă împădurită, în afara vizibilității noastre. Sub răsuflarea „tigrului", din a cărui „blană" vedem doar un petic, crește, aici, la Shenzhen, un alt „tigru" al dezvoltării, cu neîndoielnice perspective, date fiind uriașele resurse pe care Chinamamă i le pune la dispoziție.

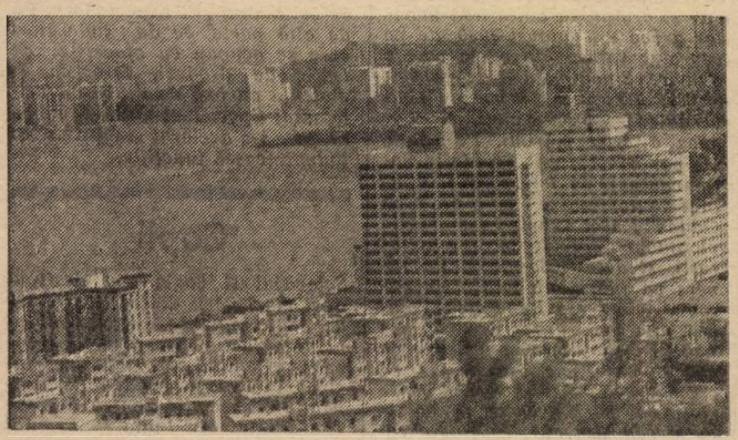

În apropiere de Macao se află o altă importantă zonă economică specială chineză — Zhuhai

Din puzderia de întreprinderi existente aici am vizitat Compania „Xua Xing", cu capital mixt (alături de partea chineză, o companie din Singapore deține 50 la sută din capital), destinată producției de echipamente periferice pentru microcomputere. Doamna Sun Xiu Zhen, director general al lui „Xua Xing", ne oferă date privind preocupările actuale de dezvoltare a întreprinderii pe care o conduce. Reținem că halele de producție ocupă 3 400 mp, că întreprinderea are 140 de salariați, din care 40 sînt ingineri și cercetători, și că ceea ce se fabrică aici se exportă, în principal, în S.U.A. și în țările sud-est asiatice ; că accentul în activitate este pus pe dezvoltarea tehnologiilor superioare în vederea creării unor produse competitive pe piața internațională la un preț de cost redus, că o atenție aparte se acordă conducerii și gestionării științifice a întreprinderii, pentru a se face față concurenței ; că una din realizările cu care „Xua Xing" se mîndrește este inventarea unui „soft-ware" de prevenire a virusurilor la microcomputere. Tehnologia inedită aplicată, aprobată prin licență, a stîrnit viu interes — după cum sublinia doamna Sun Xiu Zhen — în S.U.A., Taiwan, Singapore, pînă în prezent nefiind cunoscute în lume softuri de prevenire a virusilor de calculatoare, ci doar de distrugere, după constatarea apariției lor. Noua tehnologie a fost creată de șase cercetători chinezi ai companiei „Xua Xing" avînd media de virstă de 25 de ani. Ceea ce, spunea interlocutoarea, subliniază atenția și sprijinul acordate, în întreprindere, generațiilor tinere angajate în activitatea științifică.

M-a impresionat, în discuția cu doamna Sun Xiu Zhen finalul : exprimarea dorinței sincere de colaborare cu întreprinderi similare românești, dînsa avînd cunoștință — după cum afirma — de forță creativă a oamenilor noștri de știință. Nu era prima oară în cursul călătoriei în China cînd mi se releva o atare disponibilitate, cînd se opina că transformările din România sînt de natură să facă cu adevărat productive relațiile de prietenie de multă vreme statornicite între cele două popoare. Folosesc, deci, prilejul pentru a arăta că se pronunțau, cu căldură, în favoarea cooperării cu întreprinderi sau instituții similare românești, dl. Zhang Guo Pei, însărcinat cu problemele de relații externe ale Combinatului siderurgic „Shoudu Iron et Steel Co." din Beijing, o companie cu un înalt nivel de dezvoltare tehnologică și cu multiple preocupări de producție, dl. Dong Bainan, director la Institutul pentru studii internaționale din Shanghai, și colaboratorii dumnealui cu care am stat de vorbă, d-na Hu Jianhong, de la Departamentul de relații publice al Fabricii de medicamente nr. 2 din Hangzhou, axată pe elaborarea unor produse farmaceutice tradiționale (fabrică vizitată, de altfel, de ilustrul om de știință Ana Aslan în perioada imediat următoare lansării Gerovitalului, la Hangzhou fiind cunoscute multe „leacuri" populare de încetinire a ritmului de îmbătrînire a organismului uman).

Să revin, însă, la zonele speciale. De data aceasta printr-o privire de ansamblu, rolul lor rămînînd, pe mai departe, bine definit în politica de deschidere a Chinei. A trecut, practic, un deceniu de la înființarea lor, rezultatele, în pofida unor dificultăți apărute, ca urmare a măsurilor de rectificare a reformei economice, fiind mai mult decît satisfăcătoare. Iată, în septembrie 1979, provinciile Guangdong și Fujian au primit dreptul de a trece la aplicarea unor măsuri de comerț exterior speciale prin caracterul lor flexibil și preferențial. Nu peste multă vreme, localitățile Shenzhen, Zhuhai, Shantou și Ximen, iar, ulterior, întreaga provincie Hainan, au fost declarate zone economice speciale deschise comerțului exterior. În 1984, alte 14 porturi și orașe de coastă au fost declarate, de asemenea, zone deschise comerțului și activității economice cu alte țări. Totalul acestora — fie că se numesc „zone economice speciale", „zone de dezvoltare economică" ori „zone deschise" — acoperind, la ora actuală, mai mult de 150 000 kmp. Statul chinez a promulgat 73 de legi și prevederi, care reglementează operațiile de comerț exterior și cooperare economică internațională, fiind stipulate condiții extrem de avantajoase pentru investitorii străini. Drept urmare, ritmul dezvoltării economice în zonele respective, cu efecte benefice la scară națională, a crescut permanent, în mod accelerat, o serie de date statistice relevînd că întreprinderile mixte înființate totalizează un fond de investiții străine de circa 8,5 miliarde dolari S.U.A., beneficiile realizate din operațiile de export sporind cu circa 80 la sută, comparativ cu situația existentă în anul creării lor. Mi s-a relevat preocuparea de intensificare a activității din aceste zone, de diferențiere a obiectivelor și specializare a lor în funcție de condiții, bază economică și tradiție locală, de întărire a legăturilor dintre aceste zone și restul Chinei, pentru ca dezvoltarea să se producă mai uniform la nivel național, evitîndu-se mărirea discrepanțelor.

Există, legitimă, ambiția de a nu se precupeți eforturile pentru ca, probabil, mai întîi sudul Chinei, apoi întreaga țară să devină al cincilea „tigru" al dezvoltării economice. Nu mă îndoiesc, după ce am văzut ce s-a realizat într-un singur deceniu de la inițierea politicii de deschidere spre exterior, că orologiul chinez și-a întețit, spectaculos, bătăile. Punînd, în mișcare, pe toate planurile, energii considerate, pînă nu prea de multă vreme, doar latente...

1000+1

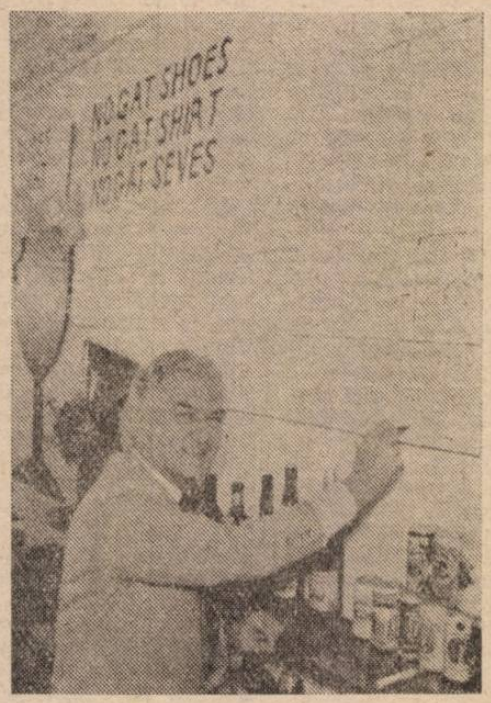

Lideri din 15 țări membre ale Forumului Pacificului de Sud (organizație de cooperare regională) reuniți, săptămîna trecută, în capitala statului Vanuatu, Port Vila (întîlnire anuală tradițională ce are loc prin rotație, în capitalele statelor membre), a adoptat, între altele, o rezoluție „moderată" în favoarea decolonizării teritoriului Noua Caledonie, aparținînd Franței. In document se subliniază „măsurile pozitive" adoptate de guvernul francez „în scopul promovării dezvoltării politice, economice și sociale" a Noii Caledonii, în vederea asigurării treptate a condițiilor ca acest teritoriu să obțină autodeterminarea. Primul ministru australian Bob Hawke (în imagine) a efectuat, recent, o vizită în Noua Caledonie. Precizăm că, în 1988, guvernul francez a permis încheierea unui acord între cele două forțe politice caledoniene, Adunarea pentru Caledonia în Republică (RPCR — care nu este de acord cu propunerea de independență) și Frontul de Eliberare Națională Kanak Socialist (FLNKS — ce se pronunță pentru independență). Acordul prevede organizarea, în 1998, după o perioadă de reechilibrare a diferitelor regiuni ale arhipelagului, a unui referendum asupra independenței

„O forță eliberatoare" ?

În cadrul transformărilor din Europa centrală și de est, religia poate juca un rol important, cu condiția ca, și pe mai departe, să exercite rolul de forță eliberatoare — a declarat agenției „DPA", teologul elvețian Hans Kung, profesor la Universitatea din Tubingen, R.F.G. S-a dovedit deja că religia poate deveni o forță eliberatoare și nu numai una conservatoare și aceasta în Europa răsăriteană, în Africa de Sud și, poate, și în Filipine, a adăugat Kung.

„Principalul pericol îl constituie restaurația" — a arătat Kung în continuare. „Biserica rusă ortodoxă nu trebuie acum să creadă că totul este ca înainte" — a adăugat ca exemplu concret. „Pericole similare există și în alte țări, cum ar fi Polonia sau R.D.G. Este greșit să se creadă că ne-am eliberat și nu mai avem nevoie de nici o eliberare".

În legătură cu noua evanghelizare a Europei, proclamată de Papa Ioan Paul al II-lea, el a arătat că există pericolul ca „oamenilor să li se prezinte un sistem dogmatic și teologic precum cel din Evul Mediu".

În legătură cu R.D.G., teologul și-a exprimat speranța că, acolo, „religia nu se va dizolva în politică". „După căderea zidului din Berlin, biserica evanghelică nu a făcut caz de diferența dintre catolici și evangheliști, nu s-a pus decît problema taxelor bisericești". „Zidul care despărțea orașul a fost dărîmat, dar zidul vechi de 450 de ani între cele două biserici mai persistă" — a conchis prelatul. H. Kung este convins că religia, atît de persecutată, ignorată, tolerată sau exclusă în epoca modernă, va juca, din nou, un rol important în epoca postmodernă, ca o forță eliberatoare.

Ken Hackensack, din echipa de fotbal americană din Kansas City, strînge în brațe „Ursul berlinez", mascota orașului. Echipa lui Ken Hackensack va susține, la 11 august, un meci, în Berlinul occidental, în fața selecționatei orașului Los Angeles

Monede „S"

În cinstea comemorării unui deceniu de la crearea sindicatului „Solidaritatea", la cererea lui Lech Walesa, Banca centrală poloneză se va ocupa de baterea și comercializarea unor monede din aur și argint, în amintirea marilor greve din august 1980, de pe litoralul baltic. Monedele au o valoarea nominală de 20 000, 50 000, 100 000 și 200 000 de zloți (1 dolar = 9 500 zloți) și vor avea diferite mărimi. Pe față, ele vor conține un „S" (de la Solidaritatea), pe fondul unei imagini panoramice a orașului Gdansk ; trei cruci, în memoria victimelor revoltelor muncitorești, și data 1980—1990. Pe revers va figura un vultur cu coroană, emblema Republicii Polonia. Cea mai „grea" dintre monede va conține 30 de grame de aur pur. Piesele din argint, cu o valoare nominală de 100 000 de zloți, vor avea aceleași simboluri ca și cele din aur. Destinate colecționarilor, aceste monede vor fi comercializate și în străinătate, prin intermediul societății new-yorkeze „Ryan Gems Ltd".

Destituiri

De la începutul anului, aproximativ 900 de polițiști columbieni au fost concediați pentru „proasta purtare", a anunțat șeful poliției, generalul Miguel Antonio Gomez, într-o declarație publicată de cotidianul „El Espectador". Pe de altă parte, 30 de judecători care se ocupau cu afacerile de trafic de droguri, terorism și violență au fost destituiți de Tribunalul Special al Ordinii publice, care i-a declarat „inapți" să-și îndeplinească funcțiile.

Copii

Sclavajul și boala sînt destinul unei mari părți dintre cei 150 000 de copii indieni angajați ilegal în manufacturile care produc covoare orientale exportate, în principal, în Europa ocicdentală, dezvăluie o asociație pentru drepturile omului din India — Frontul pentru eliberarea muncitorilor sclavi. Un număr de 30 000 dintre ei sînt sclavi, iar jumătate suferă de maladii cronice.

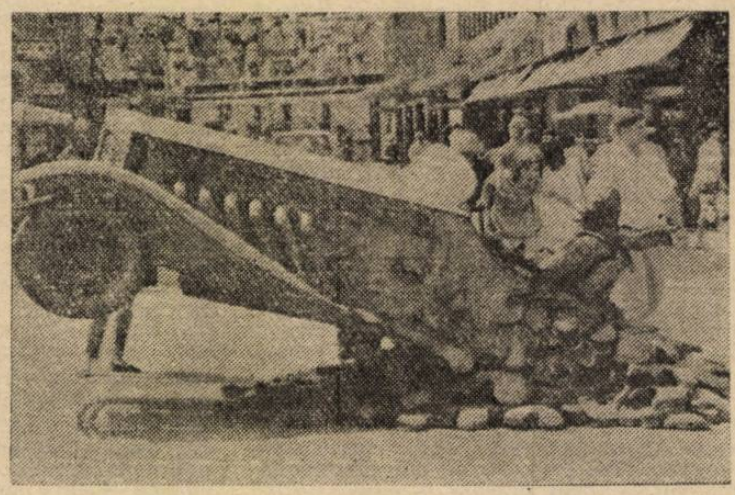

O formă de protest originală : sculptorul elvețian John A. Tobler a realizat o lucrare mai puțin obișnuită : o mașină din fier care... „se topește", intitulată „automobil metamorfoză". Astfel, el intenționează să demonstreze divergențele dintre progresul tehnic și protecția mediului înconjurător.

De la „mono" la „pluri" în Africa

■ *Președintele statului Togo, Gnassingbe Eyadema, a declarat, la Washington, că va aboli sistemul monopartid existent în țara sa și va depune eforturi pentru democratizarea și relansarea economiei naționale. Profitînd de vizita la Washington, G. Eyadema a lansat un apel „națiunilor prietene ale Africii, între care S.U.A., cerîndu-le ca, alături de ajutorul acordat țărilor din estul Europei, să pună în aplicare un adevărat «plan Marshall» pentru continentul african". Eyadema a fost primit de șeful Executivului, George Bush, cu care a examinat în principal evoluția războiului civil din Liberia.*

■ *Președintele Mozambicului, Joaquim Chissano, a anunțat — la o conferință de presă — că Biroul Politic al Frontului de Eliberare (FRELIMO — de guvernămînt) a acceptat ca Mozambicul să devină un stat cu sistem pluripartid. El a adăugat că, dacă această decizie va fi sprijinită de parlament în luna octombrie, partidele rivale vor putea să participe la alegerile generale din 1991. Întrebat dacă Mișcarea Națională de Rezistență (MNR) va putea fi prezentă la scrutin, J. Chissano a precizat că, dacă va depune armele, această grupare va fi liberă să se organizeze într-un partid politic.*

Societate pe acțiuni

Cotidianul ungar „Nepszabadsag", cu un tiraj zilnic de 400 000 exemplare, a devenit, recent, societate pe acțiuni — relatează agenția „MTI". Anterior, cotidianul fusese organul central de presă al P.M.S.U., iar după falimentul partidului, în octombrie 1989, a fost subintitulat „Ziar socialist". Potrivit acordului, ziarul a trecut în proprietatea „Societății pe acțiuni Nepszabadsag", la care participă redacția ziarului, bănci ungurești, o editură din Ungaria, fostul proprietar al cotidianului — Fondul presei libere — și societatea vest-germană pe acțiuni „Bertelsman AG". Capitalul statutar al societății pe acțiuni este de 340 milioane forinți, din care 140 milioane aparțin grupului „Bertelsman AG". Cota de participare colectivă a redacției ziarului „Nepszabadsag" reprezintă 1,5 milioane de forinți. Contribuția redacției asigură acesteia drepturi deosebite în desemnarea redactorului-șef, precum și în situațiile cînd adunarea generală rezolvă probleme ce privesc ziarul în mod nemijlocit.

Potrivit precizărilor „MTI", „Bertelsman AG" este o întreprindere ce deține locul doi în lume în sfera mass-mediei. Ea are participare la publicații ca revista „Stern", „Hamburger Morgenpost", „Spiegel", compania de televiziune „RTL plus"; secții ale societății „Bertelsman AG" există în 30 de țări.

● ● ● de MATTY

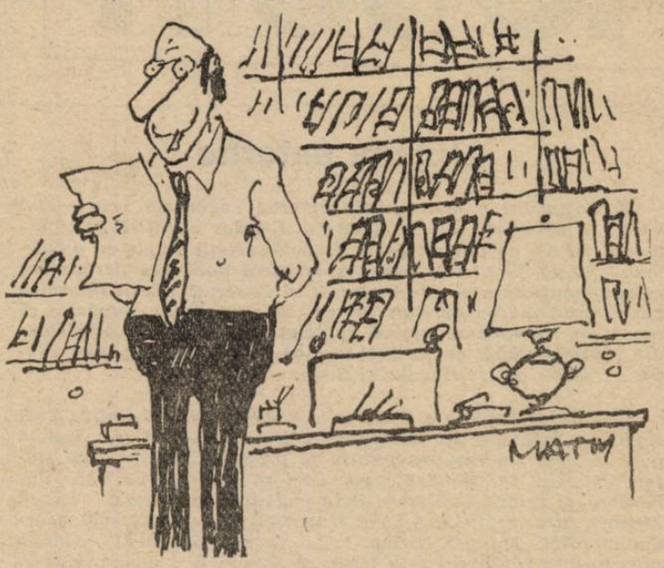

— Domnule președinte, stimați colegi. Propunerea dumneavoastră, care mă onorează, m-a luat complet prin surprindere și de aceea, vă rog să iertați stîngăcia acestor cuvinte, de adîncă mulțumire, izvorîte spontan...

Echilibru

Adjuncții miniștrilor apărării și de externe din statele Americii Centrale, întruniți la San Jose, au convenit să angajeze negocieri în vederea realizării unui „echilibru rezonabil" al forțelor lor armate — se arată în comunicatul final al reuniunii. S-a convenit asupra găsirii unui compromis în legătură cu prezența militară străină în America Centrală. Membrii Comisiei de securitate pentru verificarea, controlul și limitarea armamentelor urmează să definească un nou model de relații de securitate între statele din regiune în domeniile cooperării, comunicațiilor și prevenirii.

Paradoxuri...

„Miliardar comunist" sau „burghez fără de partid"?

Fulminantul succes în afaceri al lui Mieczyslaw Wilczek — considerat de unii drept cel mai bogat om din Europa răsăriteană — ilustrează convingător paradoxala capacitate manifestată, cel puțin de o parte a fostei elite comuniste, de a se adapta legilor profitului, specifice capitalismului.

În vîrstă de 58 de ani, chimist, cu numeroase brevete, care i-au adus însemnate venituri înainte chiar de a face parte din ultimul guvern comunist al Poloniei, Mieczyslaw Wilczek își „consolidează", acum, averea vînzînd carne de porc sovieticilor sau servind drept „cap de pod" pentru investitorii japonezi de capital. „Este o neînțelegere. Cunosc, în Polonia, cel puțin 12 persoane mai bogate decît mine" — susține el, cu falsă modestie.

Cazul său a ajuns în dezbaterea Seimului (parlamentul polonez). I se reproșează, mai ales, faptul că a ordonat, ca ministru al industriei în guvernul Rakowski, închiderea „din motive politice", a șantierelor navale din Gdansk, leagănul sindicatului liber „Solidaritatea", Wilczek fiind considerat drept modelul „profitorilor comuniști", a căror judecare este cerută de liderul „Solidarității", Lech Walesa. Drept urmare, ar putea ca el să fie trimis în judecată.

Dar întreprinzătorul om de afaceri comunist nu prea pare îngrijorat. „Regret numai că nu am închis toate șantierele nerentabile" — a declarat el unui corespondent al agenției „France Presse". Acesta îi face un amănunțit portret fizic și moral paradoxalului personaj: „Persoană amabilă și directă, Mieczyslaw Wilczek nu poartă nici costumul gri al activistului, nici geanta-diplomat, specifică omului de afaceri. Singura concesie făcută modei sau poate o reminiscență a trecutului său comunist: poartă un frumos pulover de un roșu aprins".

„Primul meu milion de zloți l-am obținut în 1965, de pe urma unui detergent" — afirmă acest „fost miliardar comunist", astăzi „burghez fără de partid". A trăit bine, dar declară că a plătit „cele mai mari impozite din Polonia". „Aveam o casă mare, cai arabi, o piscină acoperită, un teren de tenis", și-a amintit el. Spune că a lăsat totul primei sale soții și că a vîndut întreprinderile înainte de a face parte din guvernul Rakowski.

Astăzi, proprietar al unui abator și al unei fabrici de prelucrare a cărnii de porc, Wilczek mai are în proiect construirea a încă trei fabrici, amplasate la frontiera polono-sovietică, într-o zonă fără taxe vamale și capabile să prelucreze în total 500 000 de porci pe an, destinate pieței sovietice. „Piața occidentală este saturată, în timp ce sovieticii iau totul" — a declarat el. „Următoarea etapă o reprezintă construirea unei fabrici chiar în URSS". M-au ajutat foarte mult cunoștințele privind piețele CAER, dobîndite ca membru al guvernului, a recunoscut el. Dar afacerile bune încheiate cu Estul nu-l împiedică pe Wilczek să trateze și cu Occidentul. Este, de cîteva luni, coproprietarul, împreună cu un fost viceprim-ministru comunist, al firmei de consulting „Polnippon", prima societate mixtă polono-japoneză. El posedă deja patru mașini japoneze și, în fața sediului societății, la doi pași de palatul prezidențial Belvedere, flutură un drapel mare, reprezentînd culorile Poloniei și Japoniei.

„Aș dori să deschid calea capitalului japonez pentru a opri valul de investiții germane. Pentru moment sînt neîncrezători, deoarece așteaptă privatizările și resimt dureros și faptul că nu se rambursează datoriile", a mai declarat el.

În afară de uzine de asamblare (pompe, motoare), destinate Europei de vest, Wilczek are în stadiu de proiect „construirea celui mai înalt turn din Varșovia" și își imaginează deja, la ultimul etaj, „un restaurant japonez cu gheișe".

Mieczyslaw Wilczek vrea să se grăbească: „I-am promis soției că mă voi opri la 60 de ani". Dar înainte ar dori să-și mai îndeplinească un capriciu, comun multor persoane bogate, care se cred neînțelese". „Dacă afacerea cu carnea îmi reușește — a declarat el recent —, voi cumpăra un ziar, în care se va vorbi numai de bine despre mine".

Liana Enescu

1000+1

Opțiuni externe

■ *Adjunctul ministrului de externe cubanez, Jose Raul Viera, a declarat, într-un interviu acordat agenției vest-germane „DPA", că țara sa poate dezvolta relații ample cu o Germanie unită. Guvernul cubanez respectă hotărîrea germanilor privind unificarea și este interesat să întrețină relații intensive cu viitorul guvern german comun. El a subliniat, totodată, că recentele evenimente vizînd refugiații cubanezi în ambasade din capitala Cubei nu trebuie să aibă o influență negativă asupra relațiilor dintre Havana și Bonn.*

■ *Politica externă a Ungariei consideră posibilă ieșirea unei republici unionale din componența Uniunii Sovietice. „Sîntem gata să dăm un răspuns pozitiv la propunerile prin care statele devenite independente vor dori să dezvolte cu noi colaborarea și relații bilaterale independente", a afirmat Istvan Monori, director în M.A.E. al Ungariei, într-un interviu acordat ziarului „Magyar Hirlap", citat de agenția „MTI". Sîntem interesați în înfăptuirea, în Uniunea Sovietică, a unor prefaceri democratice radicale, pe baza pluralismului, deoarece considerăm această țară drept parte organică a Europei, a comunității europene, iar noi intenționăm să ne făurim relațiile cu ea ținînd seama de propriile interese, dar și de situația din Europa și din lume. Nici o republică sovietică nu a adresat, deocamdată, Ungariei cererea de a stabili relații diplomatice independente, dar știm din declarațiile lor că intenționează să ducă o politică externă autonomă și, după toate probabilitățile, vor fi parteneri ai Ungariei atît în sfera politică, cît și în cea economică. Ne pregătim să dăm un răspuns pozitiv la aceste propuneri, a subliniat I. Monori. Referindu-se la restricțiile impuse în ultimele zile de partea sovietică în schimburile de frontieră, sursa a afirmat: „Ne-a uimit această poziție, deoarece nu au avut loc nici un fel de consultări cum se întîmpla înainte". (Este vorba de sistarea de către partea sovietică a valabilității hotărîrii privind facilitarea plecărilor peste graniță).*

■ *Într-un interviu acordat ziarului „Lidove Noviny", ministrul de externe al R.F. Cehe și Slovace, J. Dienstbier, a arătat că, pînă la sfîrșitul acestui an, toate armatele țărilor din Tratatul de la Varșovia trebuie să treacă în subordonarea Comandamentului lor național. Conducerea comună va trebui să se transforme în organ politic, care să se ocupe de coordonarea măsurilor de dezarmare. Referindu-se la tendința Slovaciei spre autonomie în politica externă, Dienstbier a menționat că există domenii în care diferitele republici își pot apăra interesele. În cadrul competențelor și împuternicirilor lor, ele vor depune eforturi proprii. Referindu-se la refugiații cubanezi de la ambasada cehoslovacă din Havana, ca și la refugiații albanezi, ministrul cehoslovac a informat că, în prezent, se pregătește o lege cu privire la azilul politic. În ce privește posibilitatea acordării de azil militarilor sovietici dislocați pe teritoriul cehoslovac, Dienstbier a afirmat că va trebui studiat fiecare caz concret în parte și se va acorda azil numai celor ce vor corespunde anumitor condiții. Este clar că exigențele noastre vor fi foarte stricte, deoarece nu ne putem permite să primim milioane de oameni, a subliniat ministrul cehoslovac.*

■ *Ministrul vest-german de externe, Hans-Dietrich Genscher, a propus ca disponibilitățile militare ca urmare a dezarmării să nu fie vîndute statelor din lumea a treia. Țările mai sărace nu trebuie să devină piețe de desfacere a armamentului devenit disponibil prin măsurile de dezarmare în Europa. De asemenea, capacitățile militare de producție trebuie folosite în scopuri civile. Genscher s-a mai pronunțat pentru încurajarea firmelor vest-germane să investească în întreprinderi sovietice care vor trece la producția civilă.*

Sfinx

Ultimele expertize au demonstrat că starea Sfinxului este „satisfăcătoare" și că „nu există nici un risc pentru următorii o mie de ani", a declarat Zahi Hawass, directorul zonelor arheologice Gizeh și Sakkara, din cadrul Oficiului antichităților egiptene (OAE). Presa egipteană, citînd declarațiile lui Hawass informează că, potrivit unui recent studiu al Institutului național egiptean de cercetări geofizice, pînza freatică ce s-a apropiat la aproximativ 3 metri de soclul Sfinxului a înregistrat un recul, distanțîndu-se la 7 metri. Orice pericol de eroziune este exclus, deocamdată, se spune în raport. A fost dezmințit și zvonul potrivit căruia circulația și urbanizarea împrejurimilor ar avea o influență nefastă asupra sa. Totuși, domnul Hawass a recunoscut pericolul ce îl reprezintă utilizarea dinamitei în carierele situate la 12 km de platoul piramidelor unde se află și Sfinxul. În aceste condiții, a precizat Hawass, trebuie luate măsuri pentru a se pune capăt vibrațiilor aeriene și subterane provocate de aceste explozii. Astfel de semnale de alarmă sînt pe deplin justificate ca urmare a unor avertismente permanente date, în ultimii ani, de oamenii de știință comunității internaționale, în legătură cu conservarea celebrului colos, ce a fost degajat de nisipuri în anii '20. Construit acum 4600 de ani pe un platou aflat la adăpost de creșterea apelor Nilului, la marginea deșertului, Sfinxul se confruntă, în prezent, cu numeroase agresiuni: poluarea și avansarea progresivă a urbanizării în apropierea sa. Au fost contestate, în acest sens, chiar și unele lucrări de restaurare.

Un „bemol"

Pentru a introduce un „bemol" în vacarmul pe care îl produc zilnic automobiliștii newyorkezi, ce rulează cu ferestrele deschise și cu radioul mașinii dat la maximum, guvernatorul New York, Mario Cuomo, a semnat, la 31 iulie, o decizie ce fixează o limită a volumului autorizat. De acum înainte, amatorilor de muzică stereo, „funk" și „rap", care „înundă urechile" trecătorilor, le va fi interzis să depășească 80 de decibeli la 15 metri distanță. Agenția „France Presse", care transmite știrea, apreciază, de exemplu, că o locomotivă emite 70 de decibeli, la o distanță de 30 de metri. De la această interdicție vor fi exceptate ambulanțele, camioanele de pompieri, vehiculele publicitare sau cele utilizate la parade, ca și mașinile prevăzute cu megafoane utilizate în campaniile electorale. Contravenienții vor plăti amenzi de la 100 la 500 de dolari. Există, însă, o mică problemă: majoritatea polițiștilor nu sînt echipați cu instrumente pentru măsurarea intensității sunetului și, în consecință, vor lucra... după ureche.

Regina Mamă a Marii Britanii (în imagine) și-a sărbătorit, la 28 iulie, venerabila vîrstă de 90 de ani. La 1 august, ea a făcut un „pelerinaj nostalgic" în cartierul East End, pentru a comemora prima sa vizită în acest cartier popular londonez, în urmă cu 50 de ani, în timpul bombardamentelor naziștilor din vara anului 1940. Timp de aproape două ore, sub un soare canicular, regina a parcurs, într-un Rolls Royce decapotabil, străduțele cartierului „cockney" (londonez de baștină), derulînd amintiri cu bătrînii locuitori din Canning Town. În septembrie 1940, ea a generat admirația britanicilor vizitîndu-i pe „eastenders" (locuitorii din East End), greu încercați de bombardamentele avioanelor naziste, împreună cu soțul său, regele George al VI-lea

Adran Kashoggi, om de afaceri saudit, împreună cu soția sa au participat, în Monaco, la balul anual al Crucii Roșii. Reapariția sa intervine după clarificarea situației sale în procesul financiar al Imeldei Marcos, care s-a încheiat recent

Țigarete

Chinezii, care figurează printre cei mai mari fumători din lume, au consumat 3,89 miliarde de cartușe de țigări în primul semestru al anului, ceea ce înseamnă că au fumat 778 miliarde de țigări, scria cotidianul „China Daily". Statul a încasat, astfel, suma record de 2,67 miliarde de dolari.

Rubrică realizată de Mihaela Brumă

■ De 45 de ani, una din marile națiuni ale lumii, în prezent avînd peste 60 de milioane de locuitori, trăiește divizată în două țări. Într-o perioadă a marilor schimbări politice și economice, cînd pînă și problema ce părea poate cea mai spinoasă și-a găsit o cale de soluționare — națiunea germană urmînd a se uni într-un singur stat —, tendințe și eforturi există, pentru a aduce pe această cale a unificării și Coreea, practic ultima țară de dimensiuni importante încă scindată.

Pe această temă ne vorbește, în acest număr, domnul Hyun Hong Lee, ambasadorul Republicii Coreea, după ce, în numărul trecut, ne-a vorbit domnul Mun Biăng Rok, ambasadorul R.P.D. Coreene.

Spre dărîmarea zidului sciziunii

Hyun Hong Lee
ambasadorul Republicii Coreea

Divizarea Coreei este o rămășiță a războiului rece, o parte a aranjamentelor postbelice ale forțelor de ocupație ale puterilor aliate în Peninsula Coreea, cu scopul de a dezarma trupele japoneze desfășurate atunci în zonă. Această acțiune s-a făcut fără a ne consulta pe noi, care nu eram parte în război, fără cunoștința noastră și împotriva voinței noastre.

De aceea, reunificarea Sudului și Nordului Coreei a constituit o aspirație a întregului popor coreean și o sarcină sacră a tuturor coreenilor pentru a asigura generațiilor viitoare o viață fericită și demnă. În vederea împlinirii acestor deziderate au fost făcute eforturi continue și neobosite. Din nefericire, istoria s-a dovedit potrivnică. Ani îndelungați, pierderile umane și devastarea țării cauzate de războiul coreean au provocat foamete și disperare poporului coreean. Conducerea politică nord-coreeană — ca parte a obiectivului său de a nu întregra Peninsula Coreeană — a perpetuat ostilități inumane, fără a fi provocată. Totuși, coreenii sînt un popor omogen, legați prin sînge și moștenire. Cu mult timp în urmă, între cele două Corei a fost angajat un dialog, în cîteva rînduri, în scopul de a examina căile și mijloacele de diminuare a neîncrederii și promovării înțelegerii reciproce. Au fost făcute tentative de cooperare socială și economică, dublate de apropierea politică. Dialogul, care a început cu multă speranță din partea coreenilor și s-a bucurat de sprijinul unor personalități din întreaga lume, s-a dovedit, în cele din urmă, a avea rezultate minime și descurajatoare.

În această conjunctură gravă și critică, în septembrie 1989, președintele Republicii Coreea, Roh Tae Woo, a făcut un pas uriaș pentru dărîmarea zidului sciziunii naționale, propunînd formula Unificării Comunității Naționale Coreene. Aceasta este părerea conducerii politice actuale a Republicii Coreea față de întregul popor coreean, față de spiritul reconcilierii naționale și prosperității pentru toți. Este, de asemenea, o abordare pragmatică și realistă, care corespunde evoluției recente a lumii, în general, și a țărilor Europei răsăritene, în special. În acest cadru, președintele Roh a propus unele măsuri și reglementări ale formulei, în vederea creării unei Republici Democrate Unite, trecînd prin faza Commonwealth-ul coreean, care să fie o etapă intermediară către reunificarea completă a Sudului cu Nordul, bazată pe principiile independenței, păcii și democrației.

■ Reconstituirea comunității naționale și cele trei principii ale reunificării

Formula Unificării Comunității Naționale Coreene prevede reconstituirea și dezvoltarea comunității naționale — care a fost divizată și a dobîndit un caracter eterogen, ca urmare a divizării teritoriale —, în vederea obținerii reunificării naționale bazate pe principiile independenței, păcii și democrației.

■ Modul de concepere a procesului reunificării

Formula prevede o abordare nouă a procesului reunificării, prin care se face apel la cei 65 milioane de oameni din Peninsulă să fie conștienți de comunitatea lor națională și de faptul că trăiesc toți în aceeași barcă. În acest scop, tensiunea și neîncrederea reciprocă, generate de confruntarea prelungită și de rivalități, ar trebui înlocuite cu un dialog mai sustinut și cu o extindere a schimburilor și cooperării între cele două Corei. Ca parte a acestui efort de înlocuire a tensiunii și neîncrederii, ar trebui să aibă loc o întîlnire la nivel înalt între Sud și Nord, la care să se adopte Carta Comunității Naționale.

■ Carta Comunității Naționale

Această Cartă ar trebui să constituie documentul de bază care să cuprindă direcțiile fundamentale ale relațiilor Sud-Nord, de care să depindă crearea unei Republici Democrate Unite cu o singură Constituție. Altfel, Carta ar trebui să prevadă, între altele, formula de bază privind realizarea păcii și a reunificării, reglementarea neagresiunii reciproce, precum și organizarea și modul de funcționare a Commonwealth-ului coreean.

■ Commonwealth-ul coreean — etapă intermediară

Acesta ar trebui conceput în conformitate cu Carta Comunității Naționale și ca un sistem de tranziție, care să lege Sudul și Nordul, într-o etapă intermediară, către reunificarea ulterioară. Commonwealth-ul va fi alcătuit dintr-un Consiliu al președinților, ca organ suprem de decizie, Consiliul de Miniștri, care să reprezinte ambele guverne, Consiliul Reprezentanților, care să cuprindă ambele parlamente și Secretariatul comun, care să se ocupe cu problemele ivite între diferite nivele.

■ Procesul creării Republicii Democrate Unite

Așa cum prevede formula, edificarea unei țări unite necesită realizarea, de către Consiliul Reprezentanților, a unui proiect de Constituție și promulgarea acestei Constituții prin mijloace și proceduri democratice. Conform Constituției astfel concepute, ar urma să se organizeze alegeri generale atît în Sudul, cît și în Nordul Coreei, pentru a se crea un organ legislativ unitar și un guvern unitar.

■ Statul Reunificat

Formula prevede realizarea unei Republici Democrate ca un singur stat național — Coreea —, care să garanteze libertatea, drepturile omului și dreptul la fericire. Astfel, formula noastră este diferită de Republica Confederală Democrată Koryo, propusă de Coreea de Nord, care intenționează să aducă cele două părți ale Coreei cu sisteme politice și ideologii diferite sub „umbrela" unui sistem cvasi-federal, adică o reunificare fragilă și care avansează multe condiții prealabile, ceea ce înseamnă un amestec în treburile interne ale Republicii Coreea.

■ De ce este necesar un Commonwealth coreean ?

Neîncrederea, rivalitățile și confruntarea în relațiile dintre Sud și Nord au rădăcini adînci, care s-au acumulat încă din 1945. În Peninsula Coreeană există două societăți total diferite ; una — o democrație liberă ; și alta — comunistă. Din cauza acestor două ideologii politice conflictuale, realitatea de astăzi demonstrează că cele două societăți sînt diferite ca atitudine, percepție și mod de viață.

În condițiile acestei realități triste, cînd nu se constată o îmbunătățire a relațiilor Sud-Nord, reunificarea atît de mult dorită de noi toți s-ar realiza cu dificultate, chiar dacă zona demilitarizată ar fi desființată. Astfel, potrivit unei concepții realiste asupra procesului reunificării, ar însemna ca atît Sudul, cît și Nordul Coreei să recunoască și să-și respecte reciproc ideologia și sistemul politic, ca bază interimară a procesului, și, pe această bază, să promoveze înțelegerea reciprocă și cooperarea, pregătind și lărgind astfel fundamentul integrării celor două părți ale teritoriului într-o singură societate, chiar dacă această concepție nu ar duce la reunificare într-o singură etapă.

Propunerea Unificării Comunității Naționale Coreene a marcat un nou moment decisiv în procesul realizării reunificării. Este un proiect ce ne eliberează de suferințele și umilința cauzate de divizarea țării și ne redă mîndria, demnitatea și locul meritat în comunitatea internațională.

În pragul secolului XX, trăim toți în „satul global", într-o eră deschisă. Au trecut zilele cînd istoria putea fi distorsionată și cînd te puteai izola sub o crustă de iraționalitate.

În acest context, apelul președintelui Roh către națiune, făcut la întoarcerea sa de la întîlnirea cu președintele Gorbaciov, îndemnul adresat concetățenilor săi de a nu împinge Coreea de Nord „la colț", ci de a-și da mîna împreună cu Coreea de Nord și a realiza un viitor mai bun și mai prosper pentru toți coreenii, ne întărește încrederea.

Jurnalul unei discordii 2

31 august 1939. Din Budapesta, de la însărcinatul cu afaceri Kaldewey, cardinalul Luigi Maglione, secretarul de stat de la Vatican, a primit o relatare destul de obiectivă asupra raporturilor româno-ungare confuză totuşi în partea finală :

Budapesta, 31 august 1939

...Guvernul ungar a exprimat celui român preocupările sale faţă de marile mişcări de trupe care au loc în România. Guvernul din Bucureşti a spus că în acestea nu trebuie să se vadă nici un caracter agresiv : este vorba numai despre concentrări cu scop de instrucţie ale unităţilor care participă la manevrele de toamnă. Spre a dovedi intenţiile paşnice faţă de vecinii săi, guvernul român s-a declarat gata să încheie un pact de neagresiune între România şi Ungaria. Guvernul ungar a răspuns că nu poate accepta o asemenea propunere ; acesta nu are nimic de obiectat faţă de mobilizare, dar nu şi faţă de concentrarea trupelor româneşti pe frontiera ungară, gest care este considerat drept neamical. Guvernul ungar, spre a dovedi bunăvoinţa sa, a propus celui român, în schimb, un tratat pentru protecţia minorităţilor, fie pentru că s-ar putea astfel ameliora relaţiile dintre cele două state, fie pentru că, în ciuda caracterului său politic, un asemenea tratat nu ar trebui să fie apreciat drept o consecinţă a mobilizării şi punerii în mişcare a trupelor româneşti...

● Actes et documents du Saint Siège..., 1, doc. 162.

La Bucureşti, Ion Gigurtu a primit instrucţiunile pentru misiunea la Karinhall. Hermann Göring îl va primi chiar în seara sosirii lui în Germania. Dar, la data aceea, la frontierele cu Polonia începuse să bubuie tunul şi conflictul româno-ungar, implicit, se clasa într-un plan secund. Practic, dacă luăm în consideraţie declaraţiile fostului prim ministru român, prestate sub stare de arest, la 10 octombrie 1944, raporturile dintre Budapesta şi Bucureşti nici n-au intrat în discuţie. Pe faţa aceasta a lucrurilor, începutul războiului a îngăduit românilor un răgaz spre a se ocupa şi de sforile trase de unguri în propria lor ţară.

Din informaţiile serviciului secret al armatei se ştia că ziariştii maghiari refugiaţi în Ungaria au fost sfătuiţi în acest august tulbure să publice cît mai multe articole dedicate conaţionalilor lor din Ardeal. De asemenea, erau invitaţi să colaboreze la alcătuirea unor statistici tendenţioase şi la producerea unor „probe" despre pretinsa asuprire a etniei lor de către autorităţile româneşti, utilizabile propagandistic şi diplomatic. Reţelele care le furnizau substanţa minciunilor trebuiau într-un fel sau în altul anihilate. Pe de altă parte, se ştia foarte bine că minoritarii maghiari, prin intermediul Legaţiei ungare din Bucureşti, au fost îndemnaţi recent să subscrie bani româneşti pentru... fondurile de înarmare ale Ungariei. Doi preoţi reformaţi, Nagy Töges Ernest şi Szigethy Bela, au sfîrşit prin a recunoaşte că au furnizat colectorilor cîte 10 000 de lei fiecare. Şi asemenea practici se cuveneau curmate la timp.

1 septembrie 1939. Preşedintele Consiliului de Miniştri al Ungariei, Teleki Pál, a trimis contelui Galeazzo Ciano, ministrul de externe al Ungariei, un succint memoriu asupra problemei Transilvaniei. Îl reproducem aici integral :

Memorandum

...1 septembrie 1939

Există mari diferenţe între problemele teritoriilor pe care Ungaria a trebuit să le cedeze României şi ale celor pe care a trebuit să le cedeze Cehoslovaciei. Există diferenţe profunde de caracter între cele două probleme şi, prin urmare, diferenţe absolute în ceea ce priveşte posibilităţile de soluţionare.

Prin „caracterul problemelor" înţeleg două lucruri diferite. Există mai întîi diferenţe de caracter aşa cum se pun ele din punctele de vedere geografic, istoric, etnic şi economic, adică din punctul de vedere al faptelor. Pe de altă parte, există diferenţe fundamentale sub aspect psihologic, adică în ceea ce priveşte felul în care cele două probleme sunt privite şi resimţite de naţiunea ungară.

Între teritoriile reanexate în noiembrie 1938 de Ungaria şi între Slovacia, frontiera etnică a putut fi fixată pe trei pătrimi din parcursul ei destul de uşor. Este adevărat că frontierele actuale nu sînt frontiere excelente din punct de vedere geografic şi economic, dar ar putea să fie, cu o foarte mică remaniere.

În cea mai mare parte a Transilvaniei şi a celorlalte teritorii ale ei, populaţia este foarte amestecată, în judeţe, în oraşe şi chiar în sate. O frontieră etnică comparabilă cu cea care a fost trasată între Slovacia şi Ungaria nu poate fi fixată nicăieri. Există teritorii ungureşti în proporţie de 80—90 şi chiar 100 la sută în parte lîngă frontiera ungară, dar în cea mai mare parte departe de această frontieră, în extremitatea de sud-est a Transilvaniei. De asemenea, sunt teritorii locuite în întregime sau aproape în întregime de români. Acestea sunt mai ales teritoriile muntoase, care sunt situate în sudul Transilvaniei şi înaintează spre nord, între Cîmpia Ungară şi bazinul interior al Transilvaniei. Alte teritorii muntoase, în nordul Transilvaniei şi vecine cu vechea Bucovină şi Rutenia, de asemenea, sunt locuite de o populaţie aproape în întregime românească.

Însuşi bazinul Transilvaniei este teritoriul cel mai amestecat din punctul de vedere al naţionalităţilor, ca şi din punctul de vedere al religiei. Acest teritoriu, care leagă între ele teritoriile în totalitate sau în majoritate ungureşti din est şi din vest, era locuit în cursul secolelor anterioare ale statului ungar de o populaţie maghiară sau în principal maghiară. Războaiele, care au decimat mai ales elementul maghiar, şi o infiltraţie lentă a românilor au schimbat treptat aspectul etnic. Acest teritoriu a devenit un teritoriu cu populaţie foarte amestecată. Trebuie adăugat că elementul românesc al teritoriului este în parte de origine ungurească, că el nu este ortodox ca românii din sud. Ei au adoptat religia catolică. Oraşele din acest teritoriu erau aproape pur ungureşti în 1918 şi acestea sunt încă şi astăzi în majoritate maghiare. La sud şi la nord de aceste teritorii sunt situate teritoriile coloniştilor saxoni, coloniştii foarte vechi, din secolul XII. Ei nu numai că nu formează teritorii unitare etnic, dar sunt amestecaţi cu puternice minorităţi sau chiar majorităţi româneşti sau ungureşti.

Ceea ce noi numim astăzi principiul de la München — adică principiul împărţirii pur etnice pe baza majorităţii etnice din localităţi (localităţi cu 51 procente de populaţie maghiară la Ungaria, localităţi cu 51 procente de populaţie slovacă la Slovacia) nu poate deci în nici un fel să fie aplicat în cazul Transilvaniei.

Acesta este de la început un fapt negativ, care deja face chestiunea mai dificilă şi mai complexă. Dar problema este mai complexă în ea însăşi, prin alţi factori şi, mai ales, prin factorul istoric, care se prezintă aici de o manieră mai intensă.

Bazinul Transilvaniei, care — cu versanţii marilor munţi care-l înconjoară — formează de trei secole un mic stat în sine, a dezvoltat o tradiţie specială, tradiţie provenind în parte din caracterul geografic diferit al acestei ţări şi provenind în parte din viaţa acestui mic stat, totdeauna mai patriarhal şi mai unit — şi provenind, de asemenea, din simţul politic dezvoltat în virtutea situaţiei acestui mic stat, aflat între două mari imperii, un stat care — deşi mic şi independent — se simţea totdeauna un paznic al patrimoniului ungurese. Astfel, ungurul transilvan se simte— dacă se poate spune aşa — mai ungur decît ungurul din Ungaria.

Psihologia transilvană şi simţul politic care s-a dezvoltat aici erau mereu îmbibate de acelaşi ideal ca şi ideologia Sfîntului Ştefan, fondatorul statului sedentar ungurese. Ideea sa asupra statului şi asupra viitorului bazinului Dunării mijlocii nu era nicidecum o idee imperialistă, ci o idee patriarhală, idea sintezei felului de viaţă, a bunei credinţe şi a geniului popoarelor din acest teritoriu. Transilvania, sub domnia principilor ei, era o ţară cu o mai mare libertate politică şi religioasă decît toate celelalte ţări din Europa aceleiaşi perioade istorice.

Problema Transilvaniei nu poate fi deci studiată şi soluţionată numai pe baza faptelor geografice şi a datelor etnice şi statistice ale momentului. Este una dintre ţările cele mai istorice ale Europei, „Savoya" ungurească.

Iată, de asemenea, cauzele pentru care nu există numai diferenţe mari de fapte, dar şi diferenţe foarte mari sub aspect psihologic între problemele „Transilvaniei" şi „Slovaciei".

Toată lumea care vine în Ungaria poate să constate, în cîteva zile, că problema Transilvaniei este problema naţională a Ungariei şi a naţiunii ungureşti. Aceasta este o problemă de o importanţă naţională şi de o profunzime incomparabil mai mare decît problema Slovaciei sau chiar decît problemele noastre privind revendicările de-a lungul frontierei iugoslave. Acestea din urmă sunt de o importanţă minimă faţă de problema transilvană. În ceea ce priveşte problema slovacă, opinia noastră publică o consideră într-un fel mult mai realist şi, cu toate că Slovacia era o parte a imperiului Sfîntului Ştefan, cu toate că frontierele ei nordice sunt Carpaţii, apărătorii bazinului nostru danubian, cu toate că Slovacia sau cel puţin purtătorii ei de cuvînt arată astăzi destulă inamiciţie faţă de Ungaria, „problema slovacă" lasă populaţia ungurească faţă de ea destul de liniştită. Noi ştim că mai devreme sau mai tîrziu prietenia dintre cele două popoare se va reface, relaţiile se vor ameliora şi există convingerea că, odată şi odată, vom merge din nou împreună pe un drum comun în istorie.

„Problema transilvană" este mult diferită. De la cei mai înalţi funcţionari şi de la marii savanţi pînă la simplii ţărani, de la directorul de uzină pînă la cel mai tînăr muncitor, de la bătrîn pînă la copil, toată lumea aşteaptă şi cere reintoarcerea Transilvaniei la Ungaria. Ei o doresc pentru că Transilvania este una din părţile cele mai istorice ale ţării noastre, ei o doresc pentru că există o foarte puternică populaţie maghiară în Transilvania, ei o doresc pentru că transilvănenii care trăiesc în Ungaria ştiu că însăşi populaţia românească din Transilvania a păstrat simpatii şi un ataşament foarte puternic faţă de Ungaria, ei o doresc pentru că Transilvania este aceea care a dat totdeauna cea mai mare forţă geografică, morală şi psihică statului nostru în îndeplinirea marilor sarcini care-i revin atît ca moştenitor al patrimoniului patriarhal al Sfîntului Ştefan, cît şi ca paznic al acestei poziţii importante din Europa, unde desti-

Horthy împreună cu Rudolf Hess, la congresul național-socialiștilor germani de la Nürnberg, în 1938

nul ne-a așezat. Ei o cer, pentru că România a persecutat și persecută astăzi, poate mai mult ca oricînd, minoritatea maghiară, transferată României cu pămîntul, așezările, satele, orașele, monumentele strămoșilor ei. Ei o cer pentru că resimt datoria de a sări în ajutorul conaționalilor lor. Și nu trebuie să se uite că, în consecința expulzărilor și persecuțiilor din partea României, Ungaria este plină de oameni și de familii de obîrșie transilvană.

Aceste sentimente și această frămîntare, această stare psihologică sunt atît de puternice încît nici un guvern nu va putea rezista la presiunea sufletelor.

● I documenti diplomatici italiani, vol. V, 11 iunie — 28 octombrie 1940, Roma, 1965, anexa la doc. 162.

Memorandumul lui Teleki Pal a rămas în sertarul lui Galeazzo Ciano timp de zece luni încheiate. Lui Benito Mussolini i-a parvenit abia la 3 iulie 1940, în copie.

Între timp, la București, Grigore Gafencu nu era dispus să lase lucrurile într-o periculoasă suspensie. Conform promisiunii făcute lui Wilhelm Fabricius, chiar a cerut ministrului de război situația efectivelor militare desfășurate de o parte și de alta a unei frontiere fierbinți. Cu toate că transmisiunile telegrafice, de cîteva ore bune, funcționau doar în beneficiul informațiilor referitoare la ostilitățile din Polonia, ministrul Germaniei la București a fost nevoit să anunțe la Auswärtiges Amt că Ungaria aliniase la hotarele României nu mai puțin decît 21 de divizii complet echipate. Din documente ulterior divulgate, s-a aflat că forțele ungare au sporit în următoarele zile la 24 mari unități și că românii le opuneau numai 11 divizii de infanterie, două divizii de cavalerie, patru brigăzi alpine și una de fortificații. Situația era alarmantă. La București, existau motive temeinice să se creadă că germanii dăduseră mînă liberă ungurilor să intre în Transilvania, beneficiind de mijloace de transport furnizate de Wehrmacht, precum și de serviciile unor ofițeri de legătură proveniți din Oberkommando des Heeres.

2 septembrie 1939. Presat de Grigore Gafencu, Wilhelm Fabricius a transmis o nouă depeșă la Auswärtiges Amt: Marele Stat Major român luînd în considerație mișcările de trupe din preajma frontierelor țării, aprecia că o agresiune germano-ungară era probabilă în trei-patru zile. Dar nici de data aceasta germanii nu au crezut de cuviință că ar fi fost cazul să-și tempereze prietenii. Și nici nu s-au angajat în vreun gest destinat să calmeze spiritele în România. Menținerea sub tensiune a autorităților românești reprezenta un joc calculat.

Ziua a fost agitată și la București, și la Budapesta. Armand Călinescu i-a cerut lui Carol al II-lea să-l primească în audiență, împreună cu generalul Florea Țenescu, șeful Marelui Stat Major, și i-a expus suveranului situația țării: ultimele rapoarte ale serviciului secret de informații indicau că Ungaria mobilizase 400 000 de soldați. În caz de ostilități, împrejurările erau dintre cele mai pline de riscuri. Regele a autorizat completarea efectivelor pe frontiera ungară, iar lui Grigore Gafencu i-a spus să îndrume spre Budapesta un protest oficial. Acesta a transmis imediat instrucțiunile de rigoare lui Raoul Bossy, ministrul român din capitala ungară: măsurile ordonate la Budapesta, în ultima săptămînă, „echivalează cu o punere pe picior de război a întregului aparat de stat"; intențiile agresive ale Ungariei fiind evidente, guvernul român este obligat să întreprindă măsuri similare.

În plus, Grigore Gafencu a cerut guvernului italian să-și exercite influența la Budapesta în vederea stopării escaladei desfășurărilor militare și începerii unor convorbiri destinate să parvină la încheierea tratatului de neagresiune propus. „În ce ne privește — a fost asigurat Pellegrino Ghigi — am dori să știm dacă intenția de a se înțelege cu noi e categorică și sinceră sau dacă ne aflăm numai în fața unor manevre. Italia, care și-a arătat întotdeauna interesul pentru pacea dunăreană și care are în aceste zile un interes deosebit ca bazinul dunărean să păstreze pacea, poate să ne ajute să lămurim intențiile guvernului maghiar. Dacă Ungaria e sinceră, sîntem gata să dăm dovada sincerității noastre. Dacă nu, vom pune capăt acestor discuții".

În schimb, Teleki Pál, primul ministru ungar, avea alte preocupări. Într-un mesaj confidențial adresat lui Benito Mussolini s-a angajat „să pună la dispoziția prietenilor săi, în măsură și mai mare, rezervele economice ale Ungariei". Recompensa pretinsă nu era dintre cele exorbitante pentru italianul de rînd: sprijinul politic pentru anexarea în perspectivă a Transilvaniei. „Guvernul ungar — explica Teleki Ducelui — este conștient de faptul că politica europeană se află în fața unor transformări și că în viitor va trebui să-și asume un risc poate și mai mare pentru apărarea independenței sale și a intereselor prietenilor săi. Din acest motiv, va trebui să-și asigure spațiile din regiunea Ardealului..."

Spre seară, la Mogoșoaia, un observator deosebit de atent al scenei politice, prințesa Martha Bibescu, nota în însemnările ei de taină: „Ungaria nu se declară neutră, deoarece, după părerea ei, nu a izbucnit nici un război". Conflictul germano-polon prezenta interes pentru Budapesta doar în măsura în care se putea constitui în preludiul unei răfuieli generale cu rînduielile stabilite prin tratatele de la Versailles, Trianon și și Sèvres.

3 septembrie 1939. Duminică... O zi relativ calmă la București. Armand Călinescu se afla la reședința sa estivală, la Ciupa. Scurta vacanță i-a fost întreruptă abia către seară de un mesaj telefonic precipitat al ministrului curții regale, Ernest Urdăreanu l-a convocat de urgență la Cotroceni, în haine de drum! Ajuns la destinație aproape de miezul nopții, primul ministru l-a găsit pe monarh înconjurat de Grigore Gafencu și generalii Florea Țenescu și Paul Teodorescu. Împreună, dezbăteau o telegramă a atașatului militar român de la Budapesta: drept urmare a protestului român înaintat sîmbătă, Ungaria mobiliza. Alerta era doar în parte justificată. „Regele — a consemnat Armand Călinescu momentul — spune că dacă pînă acum ne-a frînat, acum socotește că trebuie să mobilizăm și noi la vest. E enervat și alarmat". Cu certitudine, în acest context s-a decis convocarea Consiliului de Miniștri de a doua zi, în cadrul căruia guvernul român, decis să apere fruntariile țării, a optat pentru o atitudine pașnică în relațiile cu vecinii, fiind „gata să reînnoiască propunerile pentru încheierea unui pact de neagresiune". Deși Budapesta nu va fi citată expres în comunicatul final al reuniunii, aceasta va fi indirect invitată să-și reașeze armele în rastele.

În aceeași zi, la Budapesta, închipuindu-și probabil că prelații catolici nu se prea pricepeau la chestiuni militare, ministrul de externe ungar, îl trata cu mînciuni pe nunțiul apostolic: „Cum mi-a spus ministrul Csáky — telegrafia monseniorul Angelo Rotta cardinalului Luigi Maglione — armata a fost ridicată pînă la 80 000 de oameni, în timp ce românii au 600 000 sub arme".

4 septembrie 1939. Într-un editorial demn și calm, ziarul **România** a explicat opiniei publice de ce relațiile cu Ungaria nu vor fi menționate în comunicatul Consiliului de Miniștri: „...suntem gata să așezăm în orice clipă regimul nostru minoritar alături de oricare regim din țări străine, ca să se poată face comparație simplă și concludentă. Problema e scoasă astfel de pe ordinea de zi, prin însuși felul cum e rezolvată".

Bineînțeles, nu comunicatul autorităților românești determinat Budapesta să-și înfrîneze atitudinea agresivă. În fapt, măsurile militare anunțate la București erau, pur și simplu, simbolice: în timp ce contingente mai noi au fost concentrate, altele, demult aflate sub arme, au fost lăsate la vatră și raportul de forțe de la frontiera româno-ungară a rămas neschimbat. Dar un conflict între cele două țări nu era de natură să încînte Germania. Noi telegrame transmise din București de Wilhelm Fabricius și Alfred Gerstenberg avertizau ministerul de externe german că românii considerau instigațiile Berlinului drept cauza directă a agitațiilor războinice ale Budapestei. Alertat în sfîrșit de tensiunea din sud-estul european, Joachim von Ribbentrop l-a convocat urgent pe ministrul Ungariei, Martor al convorbirii lor a fost Paul Schmidt. La indicația acestuia, un membru al secretariatului personal al ministrului de externe a consemnat într-un document recomandarea făcută lui Sztójay Döme: „În nici o circumstanță, Ungaria nu trebuie să atace România". Totodată, von Ribbentrop l-a invitat pe Csáky la cartierul general al Führerului. **(Va urma)**

Mihai Pelin

Infernul Hiroshimei 2

■ Bomba a explodat deasupra orașului. Nu insistăm asupra fulgerului orbitor, tunetului asurzitor, radiației nucleare și ciupercii atomice care au spulberat orașul, întrucît socotim că sînt elemente foarte cunoscute de cititorul nostru. Ce s-a întîmplat apoi cu așezarea care va intra în istorie cu cel mai trist carnagiu ?

Repliată asupra ei însăși, Hiroshima și-a concentrat toate forțele în lupta cu moartea. Izolați complet de restul lumii, oamenii Hiroshimei au manifestat o fantastică voință de a trăi. Deși 270 din cei 300 de medici ai orașului și 1 654 din cele 1 780 infirmiere erau morți sau grav răniți, încă la ora 11 începe să se amenajeze posturi de prim ajutor. La această oră, medicul militar, căpitan Goichi Sashida, comandantul escadronului medical, improvizează pe pantele colinei Hiji un adevărat spital în aerul încins și înecăcios, plin de fum al Hiroshimei. El și cei care puteau s-o mai facă au început să trateze pe răniți — pansamente, îndepărtarea cioburilor de sticlă, imobilizarea membrelor fracturate, intervenții chirurgicale minore etc.

Aproape în același timp cînd încă la Tokio nu se știa ce s-a întîmplat, la Hiroshima se improvizaseră și 3 puncte de prim ajutor, deși toate cele 18 spitale și 32 puncte de prim ajutor ale orașului existente înainte de bombardament au fost complet distruse. În curînd, tot ce mai rămăsese din vechile spitale, curțile acestora, ruinele și curțile fostelor școli publice, subsolurile mai mult sau mai puțin intacte ale marilor imobile au fost în curînd transformate în puncte de prim ajutor.

Pe la ora amiezii, Shinzo Hamai, șeful secției de distribuire a alimentelor a municipalității, a reușit să amenajeze primele puncte de distribuire a orezului și apei potabile. Deși cantitățile distribuite erau insuficiente și s-au epuizat în curînd, acțiunea a avut o influență salutară asupra moralului populației.

De pe acum începe, totodată, lupta cu penuria de alimente și medicamente, recurgîndu-se, în special pentru ultimele, la înlocuitori ingenioși, dacă nu eficienți, cel puțin dătători de speranțe și de iluzii că se face ceva pentru ajutorarea victimelor. De asemenea, începe lupta cu acele forme de moarte provocate de arma atomică pe care, pe atunci, nici o facultate de medicină nu le prevăzuse în programa sa de învățămînt.

Medicul Michihi Hashiya, directorul spitalului salariaților de la poștă, improvizează barăci pentru răniți, iar subsolul marelui magazin Fukuya, din centrul orașului, a fost transformat în spital.

Echipele de salvare, trimise din suburbii și din localitățile vecine, începînd cu după-amiaza zilei de 6 august, ajungeau greu la Hiroshima, din cauza blocării căilor de acces și a confuziei generale. Primele au reușit să vină în ajutor unitățile militare din cartierul portului, care aflate la aproape 4 kilometri distanță de epicentru și-au putut păstra ordinea și disciplina. De asemenea, cu ajutorul ambarcațiunilor disponibile, formațiuni ale marinei au început să transporte răniți pe cele 7 brațe ale fluviului Ota spre spitalul militar Ujina și spre alte insule situate în golful Hiroshima.

Nenumărate victime în stare gravă și mii de cadavre au rămas însă pe străzi, în apele fluviului Ota, pe malurile celor 7 brațe ale acestuia. Mii de oameni au murit fără ca să li se poată măcar răspunde la ultima lor dorință „Apă !", „Dați-mi apă !".

Pe la ora 15, la Hiroshima au fost aprinse primele ruguri pentru incinerarea cadavrelor. În curînd, din cauza lipsei lemnului și a numărului mare de cadavre, zeci de morți erau așezați în stive, deasupra unei mici grămezi de lemne peste care se turna puțin petrol pentru a le aprinde. Timp de cîteva zile, în Hiroshima au ars sute de ruguri imense, iar mirosul de carne arsă apăsa asupra orașului.

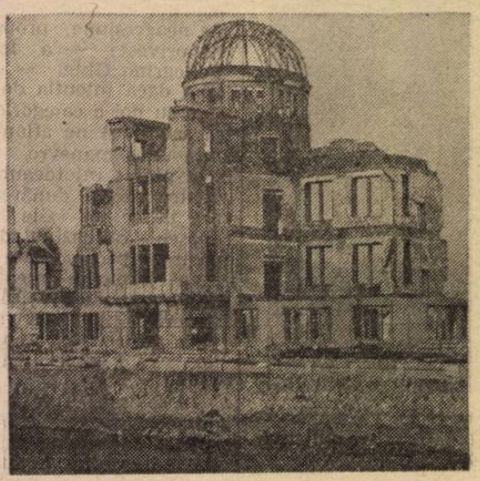

Domul atomic, singura ruină a bombardamentului atomic păstrată

Între supraviețuitori au început să circule fel de fel de zvonuri fanteziste creîndu-se o atmosferă de panică. Între altele, se afirma că bomba ar fi conținut otravă, iar cine ar fi inhalat emanațiile ei ar fi trebuit să moară în termen de o lună. Existau chiar, după cum relatează medicul Hashiya în jurnalul său, unii care afirmau că au văzut cu ochii lor cum, după explozia bombei, deasupra solului s-ar fi răspîndit o ceață fină, albă. Un alt medic japonez a explicat mai tîrziu acest fenomen susținînd că în apropiere de zona epicentrului, imediat după deflagrație s-ar fi ridicat o cantitate uriașă de praf radioactiv care, în combinație cu aerul ionizat, a putut avea într-adevăr un efect asemănător cu acela al unui gaz toxic. Cei ce au inhalat acest praf, chiar și în cursul lucrărilor de salvare, au avut accese de sufocare, diaree, vomă, hemoragii, le-a căzut părul etc.

Efecte și mai inexplicabile s-au declarat la numai cîteva zile de la bombardament. Oameni care păreau perfect sănătoși deodată aveau febră și prezentau simptome apreciate ca fiind ale dizenteriei. Teama de o epidemie de dizenterie i-a determinat pe medici să izoleze bolnavii respectivi pentru a stăvili o eventuală contagiune. Alți pacienți decedau din cauze de neînțeles, semnele clinice necorespunzînd nici unei maladii cunoscute. De asemenea, nu păreau să existe legături de la cauză la efect nici între explozie și o serie de manifestări clinice ale răniților. În plus, în curînd s-a stabilit că așazișii bolnavi de dizenterie nu aveau bacilii respectivi. Inexplicabile erau hemoragiile subcutanate, ulcerațiile sîngerînde, hemoragiile organelor interne sau cele cerebrale etc. Se îmbolnăveau grav chiar și persoane venite în oraș după catastrofă.

Cercetările noilor maladii au început, în pofida dificultăților, imediat. Hashiya, de exemplu a intuit că vătămările inexplicabile ale organelor interne se datorau, cel puțin în parte, puternicei unde de șoc a exploziei. Ulterior, împreună cu un prieten de la spitalul din Iwakuni el a sesizat scăderea accentuată a globulelor albe la unii pacienți, dar lipsa instrumentelor medicale nu i-a permis continuarea investigațiilor. Acest fenomen a fost observat de el și la unele persoane care nu se aflau la Hiroshima, în timpul exploziei, ci veniseră după, cîteva dintre ele decedînd la cîteva zile de la apariția simptomelor. Astfel, el a ajuns la concluzia că persoanele care s-au aflat în stradă, neadăpostite, sau cele care în zilele imediat următoare s-au aflat mai mult timp în zona epicentrului sînt cele care manifestă asemenea simptome inexplicabile mai acute și a conchis că era exclusă acțiunea unui gaz sau substanță otrăvitoare, întrucît acestea ar fi antrenat simptome asemănătoare pentru toți cei prezenți în zonă în momentul exploziei sau după. Analizînd datele obiective privind aceste diferențe de manifestare a simptomelor, Hashiya s-a convins că nu poate fi vorba decît de un alt agent necunoscut și nedetectibil cu instrumentele aflate la dispoziția sa. O altă observație — reducerea intensității simptomelor în raport cu distanța la care se aflau pacienții față de zona centrală a exploziei îl face pe Hashiya să se gîndească la radiații.

Pe la 13 august, la Hiroshima s-a răspîndit zvonul că arma folosită a fost o „bombă atomică", orașul devenind impropriu vieții timp de cel puțin 75 de ani. Din nou s-a declanșat un val de panică, agravată de înmulțirea deceselor, începînd din jurul datei de 18 august. Majoritatea celor decedați s-au aflat pînă la o distanță de aproximativ 1 000 de metri de zona epicentrului. Simptomul cel mai răspîndit devenise căderea părului, astfel că mulți puteau fi văzuți încercînd de mai multe ori pe zi rezistența părului. Este perioada cea mai critică în care, potrivit cercetărilor efectuate ulterior, au încetat din viață peste 90 la sută din victimele care și-au pierdut viața între 7 august și 31 decembrie 1945.

La 20 august, Hashiya a primit un microscop și alte instrumente de la Tokio, care-l ajută la confirmarea reducerii numărului globulelor albe din sînge, constatarea faptului că sînt în realitate afectate toate elementele sanguine, plachetele sanguine, factorii de coagulare, ceea ce explica hemoragiile fatale. El a stabilit chiar existența unei relații clare între gradul de scădere a globulelor albe și apropierea victimelor de zona epicentrului exploziei, cu excepția celor protejate de ziduri mai groase. Era prima victorie a luptei crîncene cu moartea, o victorie a vieții asupra morții.

Este adevărat că între timp, la 21 august, medicul Seishi Ohashi înaintase autorităților militare de la Tokio primul raport despre „boala actinică", bazat pe disecția a 12 cadavre, dar acesta a fost clasat ca „document secret".

Robert Jungk relatează că un corespondent al agenției Domei dorise să transmită prin cablu reprezentatului acestei agenții din Lisabona relatarea expunerilor făcute la întîlnirea din 3 septembrie. El ar fi putut să facă acest lucru, deoarece, cu toate că Japonia capitulase, legăturile telegrafice ale agențiilor de presă cu reprezentanțele lor din țările neutre continuau să funcționeze. Neîndrăznind însă să redacteze o asemenea corespondență — care presupunea cunoștințe medicale de specialitate — fără ajutorul unui medic competent, corespondentul l-a rugat pe unul din profesori să-l ajute, dar acesta părea să mai aibă unele îndoieli în ceea ce privește deplina justețe a afirmațiilor făcute de colegii săi și astfel corespondența a rămas nescrisă. **(Sfîrșit)**

Paul Diaconu

Rețeaua Carlos

„Șacalul" și adăpostul ideal 3

Primele acțiuni

De la Universitatea „Patrice Lumumba", unde mersese din inițiativa „comunistului de salon", care era tatăl său, dar și cu aprobarea, ori din alt imbold, a autorităților sovietice, Carlos pleacă din două motive. Pe de o parte, firea lui nu se prea împacă mai deloc cu ceea ce vede la tot pasul, care nu corespunde cu imaginea ce și-o prefabricase despre „socialismul real". Pe de altă parte, reacția sa negativă nu este nicidecum agreată de autoritățile moscovite, ce fac totul pentru a-l determina pe „fluturele diavol" să-și ia zborul. Dar ne vine în minte, acum, și ipoteza următoare : nu cumva fusese recrutat pentru a alimenta grupurile de teroriști, ce izbucniseră pe arena politică mondială la începutul anilor '70 ? E greu de dat un răspuns cert la toate cele de mai sus, fără a uita, totuși, că sînt sugerate de realitate.

Revenim la reconstituirea scriitorului maghiar Mihály Sükösd realizată după dezvăluirea prezenței lui Carlos în Ungaria. „Sîntem la începutul anilor '70. Unde se poate crede cel mai bine într-o idee și ucide în numele ei ? Unde poate fi însușită, în mod eficient, profesiunea terorismului ideologic ? La începutul deceniului al optulea, Carlos — de acum înainte îl vom numi doar așa — dispare, pentru cîțiva ani, de pe scenă. Nici cei mai buni monografi anglosaxoni ai lui nu reușesc să-i urmărească activitatea de atunci. Firește, cea din unele țări ale Orientului Apropiat !

Cert e un lucru : el se află în Orientul Apropiat. Este sigur, în continuare, că pleacă dintr-o țară într-alta, apoi în a treia. Scopul e unul singur — pentru a-și îmbogăți experiența. După Londra și Moscova, pentru Carlos, acum urmează adevăratele universități. Dar sînt «înalte școli» în care el învață să creadă și să ucidă. Deodată și în același timp.

Identificarea locurilor de ședere a lui Carlos a fost îngreuiată (și este dificilă și în prezent) de faptul că, în cursul deceniilor de istoriei recente, relațiile țărilor respective cu Uniunea Sovietică sau cu S.U.A., precum și raporturile dintre ele au fost foarte schimbătoare. De aceea, părerile lor despre terorismul internațional erau determinate de diferite impresii, precum și de interesele concrete de moment.

Dezvăluirea corectă a faptelor este îngreuiată, în continuare, de faptul că unele înalte oficialități din zonă și purtătorii de cuvînt ai guvernelor declarau, fără ezitare, neadevăruri. Există opinii numeroase în această direcție. S-au propus chiar clasamente, deși nimic nu poate fi mai sigur, în atare cazuri, decît supoziția. S-a spus despre Carlos și nu mai știm ce lider palestinian că ar fi făcut împreună mai multe fotografii autentice. Se țineau de braț, pentru că erau frați. Niciuna din aceste fotografii nu a putut apărea pe căi legale. Cînd unul nu își dădea acordul, cînd celălalt. Nu doreau să se compromită unul pe altul, am putea spune, cu o formulare eufemistică, dar credibilă.

Asupra unui singur lucru erau de acord țările arabe care se certau între ele, șantajînd cînd Uniunea Sovietică, cînd Statele Unite, cerînd bani, arme, experți militari —, în aprecierea Israelului (...)

În Orientul Apropiat, Carlos, devenit temporar invizibil, învață trei adevăruri fundamentale. Axiome ușor de definit. Prima : trebuie urît imperialismul internațional. A doua : trebuie urît și negat sionismul internațional și întruchiparea lui cea mai evidentă, statul Israel. A treia : în lupta împotriva sionismului și a imperialismului sînt permise toate mijloacele.

În sensul original al noțiunii, Carlos nu a fost niciodată antisemit. În toate declarațiile

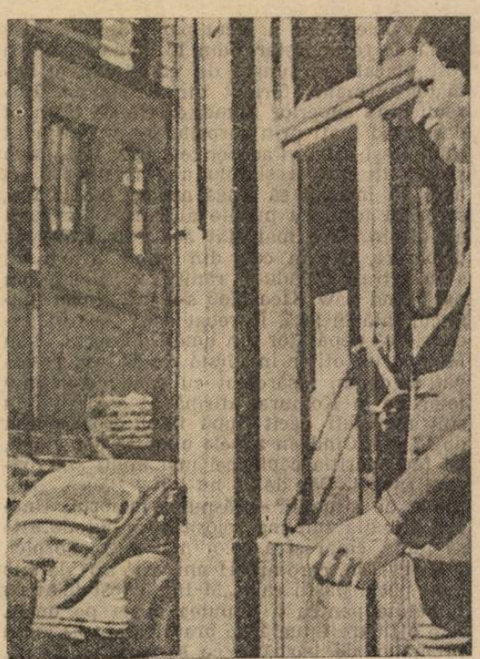

Imagine surprinsă de urmăritorii lui Carlos. Unde și cînd ? Nu se spune

sale verificabile, el face distincție între evrei și sioniști.

La începutul anilor '70, Carlos primește foarte mulți bani și enorm de multe arme de la diferite țări din Orient.

Londra : exercițiul nu dă rezultate

Proba budincii este dacă o gustăm, o consumăm, scria odinioară Friedrich Engels. Proba crimei este dacă se reușește să se ucidă victima stabilită, va scrie poate în memoriile sale de pe lumea cealaltă, Carlos. Prima sa mare tentativă este un succes parțial.

Cei care au trecut prin Londra cunosc magazinul «Marks and Spencer». Este o firmă internațională uriașă, care are filiale în mai toate orașele mari din Europa vestică și din America. Unul din președinții-directori generali ai acestei întreprinderi impunătoare era, la începutul anilor '70, multimilionarul Joseph Edward Sieff.

El este vizitat, la Londra, de Carlos în după-amiaza tîrzie a zilei de 30 decembrie 1973. Omul nostru purta o glugă trasă adînc pe ochi. De aceea, mai tîrziu, nu a putut fi identificat. Ușa este deschisă de valetul portughez pe care Carlos îl forțează cu pistolul să îl conducă la stăpînul său. Trage patru focuri asupra victimei încremenite ; două din ele nu nimeresc ținta, două ricoșează din vesta sa de protecție dublată cu un oțel deosebit de rezistent, dacă putem da crezare rapoartelor de poliție de atunci.

În persoana lui Sieff, nu milionarul a fost victima aleasă, ci președintele Uniunii Sioniste Britanice, ilustrîndu-se faptul că el, Carlos, și-a început campania de teroare ideologică. O altă dovadă este că, peste cîteva săptămîni ,atacă cu echipa sa filiala de la Londra a unei bănci israeliene. În esență, fără rezultat. Nici de data aceasta nu a reușit să ucidă, nici să ia prizonieri și nici să jefuiască bani.

Scotland Yard-ul și departamentul de resort al serviciilor secrete engleze intră în acțiune. În scurt timp îl analizează și îl identifică pe Carlos. El trebuie să plece mai departe.

Paris : exercițiul reușește

Carlos se mută la Paris. Își organizează un grup, lucrează în echipă. Provoacă explozia mai multor filiale de bancă, aruncă bombe de dimensiuni mai mici asupra redacțiilor unor reviste sioniste. Mulți răniți, nu sînt încă morți.

După această tentativă intervine în practica lui cotitura eficientă. Întîmplarea este îngrozitor de complicată și vom aminti aici doar elementele absolut necesare.

Trebuie să știm că, în activitatea sa, Carlos, de la început pînă la sfîrșitul cunoscut în prezent, a dat dovadă de un comportament «internaționalist». În conștiința și în echipa lui Carlos, culoarea pielii, gradul de cultură, conștiința identității nu contează, singura decisivă este concepția despre lume.

«Cine este adept al revoluției mondiale este alături de noi»". Aceasta ar putea fi definită, pe scurt, deciba lui.

„Să derulăm în fața ochilor vechile jurnale cinematografice, reia Mihály Sükösd. În 1974, pe un aeroport din Paris, contraspionajul francez îl prinde pe unul din membrii «Armatei Roșii Japoneze» teroriste. Carlos și grupul său aveau, pe atunci, relații de colaborare cu «Armata Roșie Japoneză». Așa s-a ajuns la prima acțiune teroristă, cu adevărat spectaculoasă și reușită a eroului nostru negativ.

Sub semnul naționalismului de extrema stîngă, detașamentul de elită al lui Carlos și comandoul teroriștilor japonezi atacă în comun și ocupă ambasada franceză de la Haga, Olanda. Țelul șantajului : eliberarea teroristului japonez prins. Pentru a da greutate cererii, Carlos ordonă ca detașamentul său rămas la Paris să arunce o bombă într-o cafenea plină de oameni. Mai mulți morți, foarte mulți răniți.

După ultimatum, autoritățile — și din Olanda, și din Franța — ezită un timp. Cum, însă, Carlos anunță că va provoca, printr-o rachetă, explozia unui avion al societății aeriene israeliene «El-Al», ele cedează șantajului și-l eliberează pe teroristul japonez.

Să nu omitem din această poveste de groază fulminantă un episod însemnat. Teroristul și revoluționarul de origine libaneză Michel Mukarbel participă la atacul ambasadei franceze de la Haga. Poliția îl prinde. Pe de o parte, el recunoaște contribuția lui Carlos, pe de alta încearcă să îl salveze pe el și pe sine prin minciuni. Are loc o tentativă de confruntare, un schimb de focuri, revoluționarul Mukarbel își dă sufletul. Nici pînă în prezent nu se știe dacă a murit de gloanțele unui polițist sau de cel tras de Carlos. Polițiștii de la Interpol și revoluționarul mondial au tras cam în același moment.

Întîmplare amuzantă, întîmplare înfricoșătoare, întîmplare absurdă. Ar putea fi un scenariu de film cu James Bond, dar totodată este vorba de noi toți.

Este ceea ce va dovedi în curînd cea mai cunoscută acțiune a lui Carlos". **(Va urma)**

Ana Harth
Dumitru Constantin

„Copii în vîltoarea războiului" 4

• Birmania: tinerii „Rambo"

Rebelii kareni sînt, probabil, cele mai civilizate forțe de gherilă de pe glob. La cartierul general al armatei lor, de la Manerplaw, în inima junglei birmane este întreținută o strictă curățenie a platformei de pe care se face apelul trupelor, a cartierului general al ofițerilor, și chiar a stratului de flori. Dimineața, goarnele sună deșteptarea și noii recruți mărșăluiesc spre terenurile de exerciții, trecînd pe sub un portal deasupra căruia stă scris cu litere negre: „Libertate sau moarte". Chiar și la Komura — un labirint de tranșee și buncăre, pline de noroi, situat la 160 km sud, unde aproximativ 500 kareni au participat, luni de zile, la lupte înverșunate cu armata birmană — oamenii sînt demni. Singurele afișe de pe pereți reprezintă fotografii decente, rupte de prin cataloagele thailandeze, comandate prin poștă și înfățișînd femei în rochii de mireasă sau în rochii de tafta.

41 de ani de continuă luptă pentru independență au tocit asperitățile revoluției karene, făcînd-o să semene cu o piatră bine lustruită. Insurgenții kareni — cel mai mare din cele circa 12 triburi care s-au revoltat împotriva Republicii Birmania în în 1948 — au petrecut ultimele patru decenii în războiul împotriva Rangoon-ului pentru instaurarea unui stat independent în partea de sud a țării. Din cele trei milioane de etnici kareni care trăiesc în Birmania, o pătrime au părăsit satele de junglă din sud, unde își are bazele armata karenilor, cu un efectiv de 5 000 oameni. Ignorați sau uitați de cea mai mare parte a restului lumii, karenii, aprigi anticomuniști, se bucură de atenție doar din partea cîtorva organizații de caritate creștin-evanghelice și din partea revistei „Soldier of fortune".

Dispersați în junglele ce brăzdează Birmania și Thailanda, rebelii și-au statornicit o existență bine organizată. Ei își asigură traiul din exploatarea lemnului de tek și din agricultură, se duc la biserică, își trimit copiii la școală și respectă riguroase reguli etice (adulterul se pedepsește cu moartea). Liderii lor sînt niște idealiști meditativi, visători, melancolici, care își petrec serile elaborînd și rectificînd o constituție karenă pentru cazul, improbabil, în care va fi obținută independența. Oameni blînzi, karenii nu par a fi capabili de ură. Insurgenții, nu par capabili să-și trimită copiii să lupte pe front și să moară, alături de maturi. Dar o fac.

Este miezul zilei și la Komura răsună, din nou, împușcături. Pămîntul se zguduie și oamenii se aruncă în buncărele de lîngă pîlcul des de bambuși. Nimeni nu scoate o vorbă, dar, cu fiecare explozie, fețele oamenilor se întunecă. Doar fața lui Saw Klee Moo rămîne senină. Cînd o rachetă explodează alături, zdrunciningd groapa unde stă ghemuit, Saw Klee Moo zîmbește. Are aproape 15 ani și certitudinea că nu va fi niciodată atins de glonte sau de obuz.

Cînd canonada încetează, soldații se destind în adăposturile lor, relaxați și oarecum impasibili. Singurul indiciu al stresului este mestecatul contiuu de frunze de betel. Cînd nu mestecă betel, oamenii fumează țigări de foi. Iar cînd li se termină tutunul, fumează țigări din hîrtie de ziar. Saw Klee Moo ține în gură, plimbînd-o de colo-colo, o țigară de hîrtie neaprinsă. Copiii, care luptă alături de adulți, sînt prea tineri ca să fi dezvoltat ticuri nervoase.

Saw Klee Moo a făcut parte dintr-o patrulă de recunoaștere, din 15 oameni, care a fost atacată în junglă de un pluton al armatei birmane, format din 6 oameni. Karenii erau superior numeric față de birmani dar, fiind luați prin surprindere, nu au avut timp să-și asigure acoperirea. Saw Klee Moo și ceilalți pur și simplu au încremenit și apoi au început să tragă asupra inamicului, secerînd totul cu puștile automate. El nu-și amintește cît a mai stat acolo, trăgînd cu disperare, dar în cele din urmă birmanezii s-au retras, tîrîndu-și răniții. A fost prima oară cînd Saw Klee Moo s-a întîlnit cu inamicul față în față. Întrebat dacă i-a fost frică, ridică nepăsător din umeri. Maiorul Than Maung, un ofițer în vîrstă de 54 ani, rezervat și demn, însărcinat cu conducerea forțelor de la Komura, afirmă că soldații nu sînt recrutați decît după împlinirea vîrstei de 15 ani. Cînd, în zonele unde se dau lupte, își fac apariția copii, cei mai mulți sînt trimiși înapoi. Dar de ce nu toți ? Pauză. „Depinde de situație" — răspunde maiorul. Uneori, situația impune folosirea oricui dorește să lupte, chiar și a celor mai puțin dornici.

Kyaw Lin, care are 11 ani, este atît de mic încît patul puștii sale „M-16" a fost tăiat pe jumătate pentru a o putea purta pe umăr. Are o floare tatuată pe brațul drept — semn prematur de bărbăție ce servește, totodată, animiștilor ca mijloc de alungare a spiritelor rele. Uneori, Kyaw Lin tremură și are febră, pentru că suferă de malarie. Nimeni însă nu se află prin preajmă ca să-i șteargă fruntea de transpirație sau să-i ia temperatura ; zace, pur și simplu, în buncărul lui, pînă cînd febra scade și se poate întoarce să lupte contra birmanilor.

Linia frontului seamănă cu războiul clasic : trupe birmane și karene, separate de o zonă de 27 metri de cîmp minat, garduri de bambus și sîrmă ghimpată. Kyaw Lin a fost destul de aproape pentru a vedea cum soldații birmani săpau tranșee. Munițiile lipsesc, astfel că luptătorii kareni se bizuie pe mine confecționate din bambus și grenade, care nu sînt cu nimic mai sofisticate decît vechile dispozitive ale grenadierilor britanici, de unde le vine și denumirea. Uneori, karenii lansează grenadele cu un fel de praștie, mare, construită din două bețe și o bandă groasă de cauciuc.

La Komura, Kyaw Lin și ceilalți copii îndeplinesc diverse munci gospodărești în timp ce așteaptă ordinele locotenentului Brown, un karen în vîrstă de 38 de ani, care și-a pierdut piciorul drept într-un cîmp de mine, în urmă cu zece ani. Ciotul piciorului pierdut este acoperit cu o rețea deasă de tatuaje. Incapabil să efectueze misiuni de patrulare, el îi antrenează pe acești copii și pe voluntarii din satele învecinate. Copiii nu sînt forțați să lupte — insistă Brown, care afirmă chiar că el încearcă să-i țină în spatele frontului. El recunoaște însă, fără să vrea, că uneori ei iau parte la război. Copiii — adaugă el — sînt în cea mai mare parte buni luptători, dar nu întotdeauna sînt prudenți. „Cînd se trage, tinerii uită să se adăpostească. Se emoționează prea tare. Trebuie să li se ordone să intre în buncăre". spune el.

Khi Ha Won, în vîrstă de 10 ani, este unul dintre cei ce se emoționează foarte tare și trebuie să fie îndeaproape supravegheat. Este mic, are pieptul robust și picioare subțiri. În pantaloni scurți și cu o bluză decolorată, pe care a fost cîndva desenat un Mickey Mouse, arată de parcă tocmai a venit de la joacă. Părinții lui Khi Ha Won trăiesc într-o tabără de refugiați thailandeză, dar el a insistat pe lîngă ei să-i permită să meargă să se alăture soldaților. În cele din urmă, l-au lăsat. Ultima dată cînd i-a venit rîndul să se ducă în linia întîi, i-a putut vedea bine pe doi soldați birmanezi care, de cealaltă parte, își consolidau buncărele cu pămînt și lemne. A ridicat carabina și a tras, dar i s-a ordonat să nu o mai facă. El nu pare convins că adulții n-au greșit : pentru copii cel mai greu de înțeles pare a fi necesitatea de a se economisi muniția.

Împarte carabina cu alți doi copii, nu are uniformă și nici măcar un coif, să se vadă că este soldat. Ca un fel de compensație, poartă cu mîndrie pe piept și pe ambele brațe niște tatuaje de culoare albastru spre negru. Comandantul său i le-a desenat cu cărbune pentru că, în tabără, nimeni nu poate întreține instrumentele de tatuaj. Ceilalți copii îl tachinează pentru că încearcă să se poarte ca omenii mari.

Spre deosebire de afgani, karenii au opinii împărțite în ceea ce privește folosirea copiilor în război, oscilînd între negare și mîndrie. Prețuiesc prea mult copilăria ca să nu încerce să-i păstreze inocența. Școala construită din bîrne, într-un sat lîngă Manerplaw, este o clădire curată și ordonată, plină de hărți geografice și manuale jerpelite. Elevii poartă uniforme albastru cu alb și recită lecțiile în cor. Studiază matematică, istorie, limbile karenă, engleză și chiar birmană ; nu este timp pentru îndoctrinare sau propagandă. Războiul este aproape, dar o mică parte din tumultul cîmpului de luptă răzbate pînă în clasă.

Pentru a satisface cererea de trupe noi la Komura, anul trecut, perioada de antrenament, de obicei de trei luni, a fost redusă la cinci săptămîni. Majoritatea au între 16 și 18 ani. Toți sînt recruți neinstruiți, copii de țărani, trimiși la armată pentru că este datoria lor și, de asemenea, pentru că armata le asigură haine și două mese pe zi.

Say Tu insistă că are 14 ani și poate că așa este. Dar fața lui mică, dulce și inocentă, precum și lenjeria lui murdară, sarongul pătat cu albastru, îl fac să arate nu mai mult de 8 ani. A venit în armată după ce un ofițer karen a apărut în satul lui pentru a face rectrutări și părinții și-au dat acordul. Îi este dor doar de casă și nu este chiar atît de conștient de ceea ce îl înconjoară încît să-i fie teamă de ceea ce va urma. „Trebuie să-mi fac serviciul militar, dar aș prefera să mă întorc acasă să mă ocup de agricultură", spune el.

Ehtablay, în vîrstă de 13 ani, se află aici doar pentru un curs de perfecționare. Cu mîndrie și ostentație, el nu participă la gimnastica de dimineață a noilor recruți și nici la tragerile cu pușca, astfel încît îi poate ajuta pe ceilalți soldați la bucătărie și la alte treburi domestice. Veteran, căci a participat la trei bătălii, Ehtablay a fugit de acasă ca să vină în armată cînd avea 12 ani. Nu a fost niciodată la școală și afirmă că a dorit întotdeauna să fie soldat, la fel ca tatăl său și ca frații lui mai mari.

Înainte de a veni la Manerplaw, Ehtablay nu a văzut niciodată un televizor sau un film. Nici măcar nu știa că există așa ceva. La Manerplaw a venit în contact, pentru primat dată, cu ambele. Ca distracție specială de Ziua Armatei, recruților li s-a permis să vizioneze filmul „Rambo III" în baraca ofițerilor. Ehtablay stă pe jos, strîngîndu-și genunchii cu mîinile și privește cu gura căscată, cu ochii holbați cum eroul, întruchipat de Sylvester Stallone, conduce atacul unor luptători pentru libertate afgani împotriva tancurilor sovietice. **(Sfîrșit)**

Traducere și adaptare de Mihaela Oberschi

„Dosarul Noriega"

4

UN PREOT ARUNCAT DIN ELICOPTER. Astfel, spre sfîrşitul anului 1972, Noriega a înţeles că S.U.A. — în pofida campaniei lor zgomotoase de condamnare a traficului cu droguri şi alte activităţi criminale din Panama — nu erau în situaţia de a-i da lecţii de morală şi supremaţia legii. Nu uitase că agenţi americani fuseseră implicaţi în tentativa de a-i elimina boss-ul ierarhic, motivele acelei acţiuni ţinînd mai mult de rivalităţi birocratice decît de politica externă a ţării. Ştia, de asemenea, că reprezentanţi ai Washingtonului îi voiau pe el şi pe Torrijos pe lumea cealaltă. Şi mai ştia că primea anual de la C.I.A. peste 100 000 dolari.

La începutul anilor '70, Noriega devenise personajul cel mai valoros pentru staţia C.I.A. din Panama, căreia îi furniza informaţii preţioase despre America Centrală şi Cuba. Infiltrîndu-şi oamenii în rîndurile Mişcării de Eliberare din Panama, o organizaţie radicală anti-Torrijos care îndemna, public, la comiterea de asasinate politice şi răpiri de persoane, reuşind, în final, să o anihileze, Noriega a crescut încă şi mai mult în ochii celor de la C.I.A. Rapoartele interceptate de către agenţii serviciului secret al lui US Army abundau în informaţii privind comportamentul său de o brutalitate ieşită din comun. Liderii mişcării radicale fuseseră executaţi, alte persoane arestate şi torturate. Noriega era personal răspunzător de împrejurările de un sadism rar întîlnit în care dispăruse preotul disident Hector Gallegos. În 1971, acest prelat, care se bucura de o mare popularitate în rîndul maselor (organizase o piaţă cooperatistă pentru populaţia rurală), a fost aruncat viu în aer dintr-un elicopter. Zile în şir s-a zbătut între viaţă şi moarte, supravieţuind oribilului accident ce a stîrnit o teribilă indignare în rîndurile unei populaţii predominant catolice. Noriega, care se aflase alături de el în acelaşi elicopter, a fost auzit ulterior lăudîndu-se pentru acea ispravă nesăbuită în faţa unor agenţi americani: „Am învăţat o lecţie — spunea el. Pentru a fi sigur că scapi de cel pe care-l arunci dintr-un elicopter, mai întîi îl omori".

C.I.A. nu numai că ignora fărădelegile comise de Noriega, dar îl şi recompensa pentru colaborarea sa în ale spionajului, raportînd cît mai puţin posibil despre corupţia ce domnea printre membrii Gărzii Naţionale.

PRIORITATEA TRATATELOR. Din punctul de vedere al agenţiei, Noriega avusese o activitate excelentă în primii săi ani ca şef al serviciului secret, cînd a beneficiat, de altfel, de „sfaturile" unor agenţi americani. Îmbunătăţise întregul sistem de comunicaţii al serviciului, reprimase orice opoziţie politică faţă de regimul Torrijos şi exercita un control sever asupra oficiilor de imigrare, ca şi asupra porturilor şi aeroporturilor ţării. În legătură cu informaţiile privind traficul de droguri, acesta era doar business-ul obişnuit al Gărzii Naţionale.

Washington-ul era aproape sigur că Noriega era agent dublu, oferind cubanezilor informaţii privind activităţile militare ale S.U.A. în Panama.

Mulţi dintre cei implicaţi în activităţile de spionaj împărtăşeau acelaşi punct de vedere. „Noriega a fost întotdeauna o canalie", declară un veteran al agenţiei, „dar te foloseşti de serviciile lor. Şi, deşi nu-mi este foarte la îndemînă să o recunosc, Noriega nu era un comunist, ceea ce era extraordinar de important".

Noriega după arestare

În 1978, negocierile americano-panameze privind tratatul asupra Canalului au risipit ultimele dubii pe care panamezii le-ar mai fi putut nutri în legătură cu indisponibilitatea guvernului american de a tolera activităţile criminale ale lui Noriega. Preşedintele Carter a fost foarte explicit, arătînd că ratificarea tratatului de către Senat constituia prioritatea nr. 1. Chestiunile relative la traficul cu droguri şi criminalitate erau colaterale, urmînd a fi analizate ulterior.

Pe toată durata negocierilor, atît Casa Albă, cît şi democraţii din Senat argumentau insistent că nu exista nimic suspect, nici o dovadă concretă care să-i incrimineze personal pe Torrijos sau Noriega.

La sfîrşitul anilor '70, se ştia că Noriega era partener anonim în zeci de afaceri cu baruri de noapte, case de toleranţă şi companii de construcţii ; avea chiar cîteva avioane de mică capacitate în proprietate personală. Era o figură importantă printre cei implicaţi în contrabanda cu arme şi spălarea banilor murdari — mare parte din ei proveniţi din traficul ilicit cu droguri. Cu siguranţă, membrii respectivului comitet senatorial, împuterniciţi a reconsidera sistemul de comunicaţii secrete al Agenţiei pentru Securitate Naţională cu baza în Panama, erau în posesia datelor reale. „Aveam o imagine foarte completă a situaţiei din acea ţară", relatează un fost membru al comitetului. „Eram la curent cu traficul cu droguri. Panamezii ştiau că noi ştim. După ratificarea tratatului, panamezilor li s-a comunicat că afacerile cu droguri nu constituie o problemă de interes pentru S.U.A.". Mesajul era clar şi Noriega l-a luat ca atare : poate continua liniştit.

ENIGMA ROLDOS. Decesul preşedintelui ecuadorian Jaime Roldos (24 mai 1981) a marcat primul episod al crizei în relaţia Administraţiei Reagan cu Noriega. După nouă ani de guvernare militară, Ecuadorul devenise, prin alegerea lui Roldos, un fel de vitrină a democraţiei în America Latină. Asigurarea continuităţii procesului democratic în acea ţară era considerată ca avînd o importanţă esenţială pentru ca Administraţia Reagan să beneficieze de sprijinul publicului şi al Congresului în realizarea obiectivului său strategic în regiune — sporirea ajutorului economic şi militar american pentru guvernul salvadorian şi forţele contras din Nicaragua.

Un raport al comisiei de anchetă a forţelor aeriene ecuadoriene făcea cunoscut la 3 iunie că accidentul aviatic în care-şi pierduse viaţa preşedintele Roldos, soţia sa, ministrul apărării şi doi consilieri prezidenţiali s-a datorat unei erori comise de pilot. Peste cîteva zile, surse apropiate militarilor ecuadorieni au transmis preşedintelui Reagan un protest care nu putea să nu stîrnească îngrijorare : existau indicii conform cărora accidentul ar fi fost cauzat de explozia unei bombe cu comandă de la distanţă. „Ecuadorienii ne-au spus că se tem de Noriega", afirmă un fost funcţionar important al serviciilor de spionaj în timpul Administraţiei Reagan. „Nu exista nici un dubiu că nu fusese vorba de un accident, că aici era mîna lui Noriega. Era ceva murdar ; nu puteam înţelege de ce ar fi făcut-o".

Problema autorului în cazul Roldos a rămas o enigmă. Situaţia a luat o întorsătură dramatică în primele zile ale lui august 1981, cînd avionul în care se afla Torrijos s-a prăbuşit la vest de Ciudad de Panama din cauza unei furtuni, şi generalul şi-a pierdut viaţa. În versiunea oficială panameză, condiţiile meteorologice nefavorabile au fost cauza catastrofei.

Evident, Noriega nu a avut decît de cîştigat de pe urma tragicului accident, deşi va avea nevoie de doi ani pentru a-şi consolida controlul asupra Gărzii Naţionale. Serviciilor secrete americane nu le era străin faptul că influenţa lui Noriega asupra lui Torrijos creştea neîncetat, parţial şi pentru că apetitul pentru petreceri al celui de al doilea urmase o curbă proporţional ascendentă. Merită a fi evocată aici o scenă relatată de un agent secret : „La un moment dat, la o petrecere, lucrurile au luat o turnură urîtă, una dintre animatoare fiind maltratată cu sadism. Torrijos a vrut să plece, dar Noriega l-a obligat să rămînă acolo timp de trei zile. Ideea era să-i demonstreze cine avea ultimul cuvînt".

Am aflat de la şeful uneia dintre agenţiile de spionaj implicate despre crearea, în cel mai mare secret, a unui grup restrîns de lucru, a cărui sarcină consta în corelarea împrejurărilor în care-şi pierduseră viaţa Roldos şi Torrijos. „Era foarte dificil", declară acesta. „În cazul unui spion sau al unei operaţiuni secrete ai la dispoziţie o serie de informaţii. 90 la sută dintre acestea nu pot fi verificate în ceea ce priveşte credibilitatea sursei sau veridicitatea lor ca atare. Înainte de a pronunţa o decizie, trebuie să iei în consideraţie absolut toate aspectele. Trebuie să ajungi în situaţia în care să poţi evalua atît indiciile, cît şi ansamblul lor. Dispuneam de suficiente date pentru a realiza că la mijloc era o problemă de politică".

Concluzia grupului de lucru, pînă acum necomunicată public, a fost că detonarea unei bombe programată să explodeze în aer, plasată la bordul avionului în care se afla Torrijos, constituise cauza accidentului. „Datele care au condus la această concluzie", afirmă aceeaşi sursă, „nu ne-au parvenit de la locul catastrofei. Cei ce conduceau investigaţia erau oamenii lui Noriega. Cum de au aflat Statele Unite ? — se întreabă retoric acelaşi oficial. Ne infiltrasem destul de bine agenţii în rîndul Forţei de apărare panameze".

„UN TIP PE CARE NU-L PUTEAM CONTROLA". Deşi nu dispuneam de martori, continuă acesta, se poate considera că Noriega urmărea să submineze poziţia de care se bucura Torrijos în cadrul comunităţii serviciilor secrete. „Ce a făcut el era chiar o lovitură de stat. Dar nu asta era cel mai rău. Adăugînd şi cazul Roldos, am înţeles că ne-am trezit acolo cu un tip pe care nu-l puteam controla şi de care urma să ne folosim. S-a considerat că sprijinirea lui Tony era cel mai bun lucru pe care-l puteam face în acel moment. Pentru Dumnezeu, nu scufundaţi barca — cam ăsta era curentul de opinie atunci".

(Continuare în pag. 27)

Andrei Saharov

Memorii 6

Fragmente reproduse după revista americană „Time"

Spre sfîrşitul lunii iulie, Slavski m-a chemat la minister. „Secretari de partid din întreaga ţară au telefonat şi au cerut luarea de măsuri ferme pentru a se pune capăt propagandei contrarevoluţionare în ministerul meu", mi-a spus el. Referitor la „Reflecţii" a spus : „Este un talmeş-balmeş periculos. Critici privilegiile conducătorilor, dar dumneata te-ai bucurat de aceleaşi privilegii. Cei ce poartă imense răspunderi, au sarcini dificile merită unele avantaje. Este de dragul cauzei. Ceea ce ai scris despre convergenţă este o absurditate utopică. Capitalismul nu poate fi făcut uman. Programele lor sociale şi planurile lor privind forţa de muncă nu sînt paşi spre socialism. Iar în U.R.S.S. nu este nici urmă de capitalism de stat. Nu vom renunţa niciodată la avantajele sistemului nostru, iar capitaliştii nu sînt interesaţi nici ei în convergenţa dumitale. Fără o conducere de către o «mînă forte», niciodată nu am fi putut să reconstruim economia noastră după război sau să spargem monopolul atomic american — dumneata însuţi ai contribuit. Nu ai dreptul moral de a judeca generaţia noastră — generaţia lui Stalin — pentru greşelile comise, pentru brutalitatea ei ; dumneata beneficiezi acum de roadele muncii şi sacrificiile noastre.

Convergenţa este un vis. Trebuie să fim puternici, mai puternici decît capitaliştii — abia atunci va fi pace. Dacă imperialiştii ar recurge la armele nucleare, noi am riposta imediat cu tot ceea ce avem şi am distruge tot ce ar fi necesar pentru a asigura victoria".

Deci răspunsul nostru ar fi un atac nuclear imediat şi general asupra oraşelor şi industriei inamicului, precum şi asupra obiectivelor militare ! Faptul cel mai alarmant a fost că Slavski a ignorat problema prevenirii războiului altfel decît prin forţă militară. Am menţionat că „Reflecţiile" avertizau tocmai împotriva acestui gen de abordare despre care vorbea el, în cadrul căreia decizii de viaţă şi de moarte erau luate de oameni ce uzurpaseră puterea (şi privilegiul), fără a accepta controlul prin exprimarea liberei opinii şi prin dezbateri deschise. Am ridicat problema Cehoslovaciei : exista vreo garanţie contra unei intervenţii sovietice ? Slavski a spus că în Comitetul Central se respinsese acest lucru, cu condiţia să nu fie violenţă contrarevoluţionară directă, cum fusese în Ungaria.

După vreo două săptămîni, Hariton mi-a spus că Slavski se opusese revenirii mele în Instalaţie. „Urmează să rămîi la Moscova, deocamdată", mi-a spus el. Aceasta echivala cu o concediere.

La 22 iulie, „Reflecţiile" au fost publicate de cotidianul american „The New York Times" şi ulterior a fost reluat pe larg. „The International Publishers Association" a afirmat că, în 1968—69, au fost publicate în lume peste 18 milioane de cópii, lucrarea mea fiind astfel pe locul al treilea după scrierile lui Mao Tzedun şi Lenin şi înaintea romanelor lui Georges Simenon şi Agathei Christie.

„Reflecţiile" au fost bine primite de intelectualitatea liberală din străinătate. Din spatele „cortinei de fier" ajungea pînă la ei un glas familiar — ce aparţinea, în plus, reprezentantului unei profesiuni care în America era dominată de „ulii". Pe de altă parte, criticile mele la adresa societăţii sovietice erau pe placul conservatorilor şi se părea că tuturor le plăcuseră comentariile mele cu privire la mediul înconjurător, preocupările mele umanitare şi scenariile mele privind viitorul.

Eseul a avut o largă audienţă şi în U.R.S.S. — samizdatul fiind în floare — dar mulţi au fost pedepsiţi pentru a fi pus în circulaţie „Reflecţiile". Un şofer din Duşambe, care trimisese unui prieten prin poştă eseul meu, a fost condamnat la trei ani de lagăr de muncă pentru defăimarea sistemului sovietic.

La 21 august, ziarele au informat că trupe ale Tratatului de la Varşovia intraseră în Cehoslovacia şi „îşi îndeplineau îndatorirea lor internaţională". Invazia începuse. Speranţele inspirate de Primăvara de la Praga se spulberaseră. „Socialismul real" şi-a arătat adevărata culoare : stagnarea, incapacitatea de a tolera tendinţe pluraliste sau democratice, nu numai în Uniunea Sovietică, ci nici chiar în ţări învecinate. Desfiinţarea cenzurii şi alegerile libere erau considerate prea riscante şi contagioase.

Repercusiunile internaţionale ale invaziei au fost enorme. Ea a distrus încrederea a milioane de foşti sprijinitori în sistemul sovietic şi în potenţialul său de reformă.

La 25 august, în semn de protest faţă de invazie, şapte activişti (politici) s-au aşezat pentru un minut în apropierea punctului din Piaţa Roşie unde avuseseră loc execuţii în timpul Rusiei prerevoluţionare. Imediat, agenţi KGB au început să-i lovească. Toţi au fost arestaţi ; au fost rapid trimişi în lagăre de muncă, în exil sau, într-unul din cazuri, într-un spital de psihiatrie cu regim de închisoare. Peste cîteva minute, maşini în care se aflau Alexandr Dubcek şi alţi lideri cehoslovaci, care fuseseră aduşi cu forţa la Moscova, au ieşit din Kremlin prin Poarta Spasski şi au traversat Piaţa Roşie.

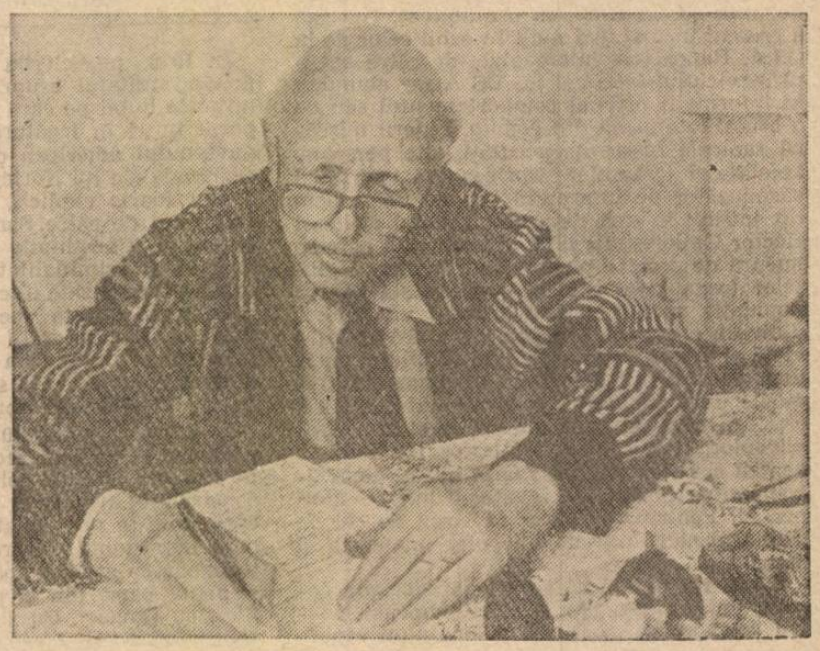

Acasă, la Moscova, în ultimul an al vieţii

NOTORIETATE ÎN ŢARĂ, DAR ŞI CAMPANIE OFICIALĂ ÎMPOTRIVA SA

După trei ani de la moartea primei sale soţii, Klava (care se stinge din viaţă în 1969, de cancer la stomac), Saharov se căsătoreşte cu Elena Bonner (Liusia), ea însăşi energică luptătoare pentru drepturile omului.

După masacrul sportivilor israelieni la Jocurile Olimpice de la München, în 1972, am luat parte la un protest tăcut în faţa ambasadei libaneze din Moscova. Liusia era bolnavă, dar fiul ei, Alexei, fiica ei, Tania, şi soţul Taniei, Efrem Iankelevici, erau cu mine. O lună mai tîrziu, Tania a fost dată afară de la Universitatea din Moscova. Copiii Liusiei deveniseră acum „ostatici" ai activităţii mele publice. Accesul lor la educaţie şi slujbe va fi restrîns sau blocat. Ameninţări cu arestarea, întemniţarea, violenţă fizică şi chiar asasinat au devenit un pericol real.

La 26 octombrie 1973, a început la Noginsk, oraş de lîngă Moscova, procesul lui Cronid Libarski, astrofizician acuzat de distribuirea publicaţiei clandestine „Cronica evenimentelor". Vreo zece dintre noi am încercat să intrăm în sala tribunalului, dar am fost împiedicaţi de agenţi ai KGB. Au fost braţe răsucite, oameni călcaţi în picioare. Liusia s-a repezit la un ofiţer KGB cu grad înalt şi l-a pălmuit.

Peste două săptămîni, Liusia a fost chemată în faţa comitetului de partid Moscova. Cum explica actele ei de „huliganism" de la Noginsk ? I s-a spus că o asemenea comportare punea sub semnul întrebării continuarea calităţii ei de membră a partidului. Prin ameninţarea cu expulzarea s-a urmărit să fie intimidată. Dar Liusia nu numai că nu a fost intimidată, ci a pus pe masă carnetul ei de partid, împreună cu o declaraţie — pe care o pregătise anterior şi în care cerea să iasă din rîndurile partidului.

A fost un gest de mare efect.

„De ce sînteţi atît de ostilă sistemului sovietic ? a întrebat-o un membru al comitetului de partid. Doar v-a dat totul". „Nimeni nu mi-a dat nimic. Am luptat în război ; aproape mi-am pierdut vederea. Am muncit zi şi noapte", a răspuns Liusia, rupînd definitiv cu partidul.

După cîtva timp, fiul ei Alexei a fost respins de Universitatea din Moscova. Fusese un elev excelent, care cîştigase un premiu la o olimpiadă de matematică, fiind şef de promoţie. Dar, pe cînd era elev, refuzase să facă parte din „clasa Lenin" — ceea ce conducea în mod automat la intrarea în rîndurile tineretului komsomolist. L-am rugat să nu-şi pericliteze viitorul pentru o formalitate minoră. Alexei mi-a răspuns : „Andrei Dmitrievici, dumneavoastră vă permiteţi să fiţi cinstit. De ce mă sfătuiţi să mă comport altfel ?"

Ulterior am aflat că un profesor examinator de la Universitatea din Moscova primise ordinul direct de a-l respinge : „El nu va fi admis în nici un caz, iar dv. veţi fi pur şi simplu concediat", i se spusese profesorului. Povestea lui Alexei nu este neobişnuită. Discriminarea antisemită în examenele de admitere în învăţămîntul universitar face parte dintr-o politică deliberată de a-i exclude pe evrei din elita intelectuală a ţării. Se spune că, la Comitetul Central, Mstislav Keldîş, pe atunci preşedintele Academiei de Ştiinţe, a fost întrebat cînd va ajunge la zero numărul membrilor evrei ai instituţiei sale. Ar fi nevoie de aproximativ 20 de ani pînă la „soluţionarea" acestei probleme, a răspuns el. Trebuie să remarc faptul că Keldîş nu a redus numărul evreilor din institutele pe care le-a condus şi că nu era antisemit.

La 15 august 1973, Mihail Maliarov, procuror general adjunct al U.R.S.S., a telefonat şi mi-a cerut să vin la el. În biroul său din strada Puşkin, Maliarov a spus că întîlnirile mele cu presa străină, în numele disidenţilor, ar putea fi considerate o încălcare a obligaţiei mele de a nu dezvălui secrete de stat. Pentru a lăsa să se înţeleagă în mod clar că voi continua să îmi fac cunoscută opinia, m-am hotărît să ţin o mare conferinţă de presă.

La 21 august, în apartamentul nostru s-au înghesuit vreo 30 de corespondenţi occidentali. Am afirmat că sînt în favoarea destinderii, dat fiind că ea reduce riscul războiului, dar am adăugat că, pentru a întreţine relaţii noi şi mai complexe cu Uniunea Sovietică, Occidentul are nevoie de prudenţă, unitate şi obiective ferme. Uniunea Sovietică, am spus, este o ţară „cu mască", o societate închisă, totalitară, capabilă de acţiuni periculoase, imprevizibile. Destinderea ar promova securitatea internaţională numai dacă Vestul ar evita să permită Uniunii Sovietice dobîndirea superiorităţii militare şi în acelaşi timp ar încerca să promoveze o societate sovietică mai deschisă. Am amintit ascultătorilor mei că inerţia şi conservatorismul profund înrădăcinat ale sistemului sovietic s-au împotrivit oricărei schimbări rapide. La cîteva ore după conferinţa de presă, posturile de radio şi ziarele occidentale au început să transmită ştiri.

La 28 august, ziarele au publicat o scrisoare, semnată de 40 de academicieni, care mă condamnau pentru acţiunile mele ce

Întors la Moscova, după aproape 7 ani de exil

„discreditau bunul renume al ştiinţei sovietice". Aceasta a marcat începutul campaniei de presă împotriva mea, ce a inclus scrisori obligatorii din partea institutelor de cercetări ştiinţifice, a uniunilor de scriitori şi artişti, a diverşilor autori, medici, veterani de război, oţelari, mineri şi mulgătoare.

Scriitorul Alexadr Soljeniţîn a fost de asemenea inclus în multe din aceste atacuri. Adevărurile vitale exprimate în extraordinarele lui opere literare şi caracterul lor polemic făcuseră din el, de mulţi ani, obiectul resentimentelor virulente ale partidului şi KGB-ului. Acum se pretindea că eu — singur sau împreună cu el— eram angajaţi într-un asalt defăimător asupra societăţii sovietice şi a garantării de către ea a dreptului la muncă, la asistenţă medicală gratuită şi la un sistem educaţional fără egal. Principala acuzaţie era că sîntem duşmani ai destinderii, ai păcii.

Această gravă acuzaţie avea un caracter plauzibil insidios, mai ales pentru cei ce credeau în ţelurile paşnice ale politicii externe sovietice, în altruismul ajutorului pe care ţara noastră îl acorda mişcărilor de eliberare naţională şi în trădarea imperialiştilor care ne asediau cu instalaţii militare. Dacă sîntem în favoarea păcii, atunci cu cît avem mai multe rachete, focoase nucleare şi gaze de luptă, cu atît mai multă siguranţă ar avea întreaga lume. Adversarii noştri occidentali foloseau exact aceleaşi argumente.

Ca răspuns la campania de presă împotriva mea, Valentin Turcin, de la Institutul de Matematică Aplicată, a dat publicităţii o scrisoare deschisă în sprijinul meu. Apărarea pe care mi-a luat-o l-a costat mult : la o şedinţă a membrilor Institutului, a fost criticat, retrogradat şi, în cele din urmă, concediat. Ulterior, Turcin a fost nevoit să se întreţină dînd meditaţii particulare, pînă în 1977, cînd a emigrat în S.U.A. **(Va urma)**

Traducere şi adaptare
Mihaela Oberschi

Dosarul Noriega

(Urmare din pag. 25)

Faptul că în vara şi toamna acelui an C.I.A., al cărei director în acea vreme era William J. Casey, avea în vedere altă ţintă de lichidat — liderul libian Moammer Gadhafi — complica orice proiect menit a ne asigura controlul asupra lui Noriega. „Era dificil să-i faci pe acei puţini oficiali influenţi care erau la curent cu complotul împotriva lui Gadhafi să accepte un *briefing* despre cazul Roldos şi Torrijos — declară acelaşi interlocutor. Tipii deveneau paranoici cînd auzeau acest subiect. Făceau echilibristică pe vîrful unui ac" — aluzie la ordinul emis de Executiv în 1976, în baza căruia se interzicea C.I.A. implicarea în asasinarea unor lideri străini.

Reagan şi Casey urmăreau alte obiective strategice : C.I.A. era foarte preocupată de consolidarea, în secret, a apărării cîmpurilor petrolifere din Arabia Saudită, considerate a fi vulnerabile în faţa unui atac lansat de Armata de Eliberare a Palestinei, de Libia sau de Israel. În aceeaşi ordine de idei, Canalul Panama — cu multele sale ecluze şi căi navigabile — era considerat îngrijorător de expus unor acţiuni teroriste. „Securitatea Canalului a fost întotdeauna problema nodală a poziţiei S.U.A. faţă de Panama", afirmă aceeaşi sursă. Noriega asigura această securitate. În contextul în care Administraţia Reagan promova intensificarea acţiunilor împotriva sandiniştilor din Nicaragua, Noriega a permis americanilor să-şi consolideze într-o măsură importantă instalaţiile lor militare din Panama. De asemenea, sursa de informaţii pentru acţiunile lansate împotriva guerrilei antiguvernamentale din Salvador era tot Panama.

Din această cauză, informaţiile privind implicarea lui Noriega în dispariţia preşedintelui Roldos, ca şi a lui Torrijos nu au avut nici un impact asupra politicii panameze a Administraţiei ; într-o manieră similară, anterior, Administraţia Carter — dornică să obţină ratificarea tratatului privind Canalul — considerase că poate trece în plan secundar informaţiile prejudiciante care i-au fost puse la dispoziţie.

Pe la mijlocul deceniului trecut, guvernul S.U.A. a început să primească informaţii privind implicarea sa directă în afacerile cartelului de traficanţi de droguri din Medellin (Columbia), ceea ce marca o evoluţie deosebit de semnificativă ; în acelaşi timp, funcţionarii DEA nu mai conteneau să-l ridice în slăvi, în public, uneori în scris, pentru colaborarea dovedită în cazul arestării unor traficanţi de mîna a zecea. Pe de altă parte, ambasada S.U.A. din Panama City dispunea de dovezi solide conform cărora Noriega şi clica sa aranjaseră rezultatele alegerilor prezidenţiale din mai 1984, pentru a da cîştig de cauză candidatului desemnat de el însuşi — Nicolas Ardito Barletta. Cu toate acestea, secretarul de stat George Shultz a fost prezent la ceremonia inaugurală a preşedintelui ales.

Un an mai tîrziu, Barletta — silit, sub presiunea opiniei publice, să iniţieze o anchetă pentru elucidarea împrejurărilor în care a fost ucis Hugo Spadafora, adversar făţiş al lui Noriega — a fost el însuşi îndepărtat de la preşedinţie de către acesta. La scurt timp după aceea, oficiali ai Pentagonului au informat Congresul că US Army era în posesia unor dovezi de necontestat, atestînd implicarea lui Noriega în asasinarea lui Hugo Spadafora, al cărui cadavru, decapitat, evidenţia că fusese torturat. Mai mult, date furnizate de către un serviciu secret prieten indicau că planul privind lichidarea lui Spadafora fusese pus la punct în timpul unei întîlniri dintre Noriega şi membrii cartelului Medellin, la Cuzco, în Peru.

Ca urmare a valului crescînd de proteste din partea panamezilor şi a criticilor tot mai severe exprimate la adresa lui Noriega în presă şi la televiziune, în 1987 S.U.A. au început a-şi face publică atitudinea lor de condamnare. Exploatînd în permanenţă sensibilităţile americanilor, Noriega nu a cedat însă presiunilor Washington-ului, rămînînd pe poziţie pînă ce, inevitabil şi violent, a survenit sfîrşitul.

Jenaţi, o serie de oficiali S.U.A. recunosc acum că penetrarea pe scară mare — fapt păstrat secret — a reţelei de comunicaţii a serviciilor secrete americane i-a fost de un real ajutor. Mai mult, se recunoaşte că, la mijlocul anului trecut, Noriega a creat, cu sprijinul unor mercenari israelieni şi cel puţin a unui fost expert american în materie de spionaj, o reţea de comunicaţii interne impenetrabilă. Americanii au descoperit brusc că mult lăudata lor reţea de comunicaţii secrete din Panama era manipulată de alţii.

Primul indiciu despre existenţa acestui nou sistem a parvenit în 1988 din Elveţia, surse locale făcînd cunoscut — dar nu public — că avioane charter efectuau transferuri de sume importante în băncile elveţiene în numele lui Noriega. Reţeaua de comunicaţii S.U.A. din Panama nu raportase nici o mişcare de acest gen. Ca urmare, agenţii americani au conchis că Noriega era în situaţia în care-şi putea proteja secretul multora dintre activităţile sale.

Dubiile — dacă mai existau — despre abilitatea sa de a intercepta comunicaţiile americane au dispărut după ce a fost silit să-şi părăsească ţara la sfîrşitul lui decembrie. Echipe speciale au primit misiunea de a-i cerceta cu minuţie biroul şi sediul Gărzii Naţionale. Dintr-o sursă a serviciului secret s-a aflat că au fost descoperite dovezi indubitabile conform cărora Noriega „ne fura, într-adevăr". Aceleaşi echipe au demonstrat, pe bază de probe, că fuseseră interceptate comunicaţii americane foarte secrete. La urma urmei, Noriega nu a făcut americanilor decît ceea ce aceştia i-au făcut lui şi altora în Panama timp de 30 ani : nu a lăsat să-i scape nimic din acele secrete murdare. **(Sfîrşit)**

Traducere şi adaptare
Doina Brebeanu

serial

Arhipelagul Gulag 30

Aleksandr Soljeniţîn

Solovki

Şi totuşi, cineva le-a dăruit aceste trei zile. Aceste trei zile ale lui Osorghin, ca şi alte cazuri, arată că regimul din Solovki nu era încă încătuşat în platoşa sistemului. Atmosfera de la Solovki îmbină parcă cruzimea deja dusă la extrem cu nedumerirea aproape binevoitoare : unde o să ducă toate astea ? Care trăsături ale Solovkăi vor deveni germenii marelui Arhipelag şi cărora le va fi dat să piară curînd ? Totuşi solovcienii nu aveau încă convingerea generală fermă că au fost deja încinse cuptoarele acestui Ocwiecim polar şi că porţile lor sînt deschise pentru toţi cei aduşi cîndva aici. Derutant era şi faptul că toţi erau condamnaţi la termene groaznic de scurte : rareori 10 ani, şi cinci destul de rar, cel mai des trei. Nu se ajunsese încă să se înţeleagă acest joc de pisici al legii : să strivească şi să dai drumul, să strivească şi să dai drumul. Această patriarhală nedumerire — la ce duc toate acestea ? Nu a putut să nu aibă chiar nici o influenţă atît asupra paznicilor din rîndurile deţinuţilor, cît, poate, şi asupra temnicerilor.

Oricît ar fi fost de clare cuvintele din învăţătura de clasă afişată peste tot, declarată, nedisimulată, că numai exterminarea este soarta pe care o merită duşmanul, nimeni nu-şi putea imagina totuşi că ar fi vorba de exterminarea unui om concret cu două picioare, cu păr, cu ochi, cu gură, cu gît şi cu umeri. Era cu putinţă să crezi că sînt distruse clasele, dar că oamenii din aceste clase ar trebui să rămînă ?... În faţa ochilor ruşilor, crescuţi în spiritul altor noţiuni, generoase, şi confuze, ca prin nişte ochelari nepotriviţi, rîndurile acestei învăţături teribile nu păreau deloc lizibile. Mai ieri fuseseră lunile şi anii terorii făţiş declarate şi totuşi nu puteai crede !

Aici, pe primele insule ale Arhipelagului, s-a transmis şi nedumerirea acelor ani pestriţi de la mijlocul deceniului al treilea, cînd întreaga ţară nu prea înţelegea : totul să fie deja interzis ? Sau dimpotrivă abia acum începe să fie permis ? Rusia mai credea în asemenea fraze entuziaste ! şi numai cîteva capete triste pătrunseseră deja înţelesul şi ştiau cînd şi cum se vor termina toate astea.

Cupole distruse de incendiu şi rămase aşa pe vecie... Pămînt cultivat la marginea lumii şi acum devastat. Culoarea schimbătoare a mării pline de nelinişte. Lacuri calme. Animale credule. Oameni nemiloşi. Spre golful Biscaya zboară albatroşii purtînd cu ei toate tainele primei insule a Arhipelagului. Dar nu vor povesti nimic pe plajele nemărginite, nimănui din Europa nu vor povesti.

Fantastică lume... Una din principalele fantezii care n-o să ţină însă mult : viaţa lagărului este condusă de albgardişti ! Aşa că n-a apărut întîmplător Kurilko.

Iată cum devine cazul. În întregul Kremlin singurul cekist este cel care face de gardă pe lagăr. Din pază mai fac parte foşti asasini, falsificatori de bani şi alţi infractori (dar nu hoţi). Dar cine să se ocupe de întreaga organizare internă, cui să i se încredinţeze Secţia Administrativă ? Desigur că nu preoţilor, nici sectanţilor, nici nepmanilor, nici oamenilor de ştiinţă şi nici măcar studenţilor (aici sînt destui studenţi, dar şapca studenţească pe capul unui solovscian este o sfidare, o impertinenţă şi o cerere de execuţie). Cel mai bine ar putea s-o facă militarii. Dar care militari dacă nu ofiţerii albi ?

Astfel, fără vreo cîrdăşie şi poate chiar fără intenţie, se stabileşte colaborarea solovetkiană dintre cekişti şi albgardişti !

Unde-i principialitatea — şi a unora şi a celorlalţi ? E de mirare ? E ceva extraordinar ? Este de mirare numai pentru cel obişnuit cu analiza socială — de clasă şi care nu poate altfel. Dar pentru un asemenea analist totul pe lume e de mirare, deoarece niciodată lumea şi omul nu se încadrează în tiparele sale luate de-a gata.

Temnicerii din Solovki l-ar angaja şi pe dracu. S-a spus ca deţinuţii să se autocontroleze (să se autoopreme). Şi cui să-i încredinţezi asta ca să fie cît mai bine ?

La cercul polar

Unde sînteţi voi, Savvati, şi Gherman, şi Zosima ? Cui i-o i trăznit prin cap să trăiască lîngă Cercul Polar, unde nu există vite, nu se pescuieşte peşte, nu creşte grîu şi nici legume ?

O, maeştri ai distrugerii unui pămînt rodnic ! Atît de repede într-un an, în doi, aţi făcut ca o gospodărie mînăstirească exemplară să decadă complet şi iremediabil ! Cum de s-a reuşit ? S-a jefuit şi s-a transportat ? Sau s-a distrus totul la faţa locului ? Să ai mii de braţe neocupate, să nu ştii să obţii nimic din pămînt !

Numai celor liberi li se dădea lapte, smîntînă, carne proaspătă şi în plus varză murată de părintele Mefodie. Iar deţinuţilor — scrumbie putredă, sărată sau uscată ; o fiertură subţire cu arpacaş, fără urmă de cartof, niciodată borş sau ciorbă.

Din banii trimişi (de acasă) poţi să foloseşti nouă ruble pe lună — există o dugheană în paraclisul lui Gherman. Iar pachete poţi să primeşti unul pe lună, care este deschis de ISCI şi, dacă nu dai mită, ţi se spune că multe din cele ce ţi-au fost trimise nu sînt admise. În biserica Nikolski şi în catedrala Uspenski se înalţă laviţele — pe cîte patru etaje. Nici detaşamentul 13 nu are mai mult spaţiu în catedrala Preobrajenski şi în corpurile alăturate. Imaginaţi-vă o mulţime care se înghesuie la intrarea acesteia : 3 500 de oameni vor să ajungă sub un acoperiş după ce se înapoiază de la muncă. În sala cazanelor trebuie să faci coadă ore de-a rîndul pentru o apă fiartă. Apelul de sîmbătă seară se prelungeşte pînă noaptea tîrziu (ca înainte slujbele...). Bineînţeles, că igiena este respectată strict : părul este tuns cu forţa, iar bărbile sînt rase (şi ale tuturor preoţilor). Mai mult decît atît, sînt tăiate poalele de la îmbrăcămintea lungă (în special de la odăjdii) pentru că, cică, de acolo vine cea mai mare infecţie (în schimb, cekiştii au mantale lungi pînă la pămînt). Iarna, bolnavii şi bătrînii care zac pe laviţe numai în izmene şi cămaşă sau în saci nu pot să ajungă pînă la baie, iar păduchii îi mănîncă de vii. (Morţii sînt ascunşi sub laviţe pentru a se obţine o raţie în plus, deşi pentru cei vii lucrul acesta nu este prea avantajos : de pe trupul care se răceşte păduchii sar pe corpurile calde ale celor rămaşi în viaţă). La Kremlin există o unitate sanitară proastă, cu un spital prost, iar în adîncul Solovkăi nici pomeneală de medicină.

(Excepţie o face numai schitul Golgota-Răstignirea, aşezat pe Anzera, unde sînt trimişi disciplinarii şi unde se tratează prin... ucidere. Acolo, la biserica Golgota, zac şi mor din cauza înaniţiei şi din cauza cruzimilor şi preoţi slăbiţi, şi sifilitici, şi invalizi bătrîni, şi borfaşi tineri. La cererea muribunzilor şi pentru a-şi uşura sarcina, medicul de acolo, de la Golgota, administrează stricnină celor lipsiţi de orice speranţă, iarna cadavrele bărboase, numai în izmene şi cămaşă, sînt ţinute mult timp în biserică. Apoi sînt aduse în pridvor, rezemate de perete pentru ca să ocupe mai puţin loc. Pe urmă sînt scoase afară şi aruncate de pe muntele Golgota).

Deodată, la Kemi a izbucnit tifosul (1928) şi acolo au murit 60 la sută, dar tifosul s-a abătut şi asupra insulei Marele Soloveţkii, aici în sala de „teatru" neîncălzită zăceau în acelaşi timp-sute de bolnavi de tifos. Şi sute luau drumul cimitirului. (Pentru a nu încurca evidenţa, plantoanele scriau numele fiecăruia pe braţ şi cei care se însănătoşeau schimbau termenele cu morţii care fuseseră condamnaţi la termene scurte, îşi scriau pe braţ numele acestora). Iar în 1929, cînd „basmacii" au fost aduşi cu miile, au adus cu ei o asemenea epidemie, încît pe corp apăreau bube negre şi omul nu mai avea nici o scăpare. Dar nu putea fi vorba de ciumă sau de vărsat, aşa cum presupuneau solovcienii, deoarece aceste două boli fuseseră deja complet eradicate în Republica Sovietică şi boala a căpătat numele de „tifos asiatic". Nu ştiau cum să o trateze şi atunci o eradicau astfel : dacă într-o cameră unul se îmbolnăvea, toţi ceilalţi erau închişi, nu li se dădea drumul, ci doar cîte ceva de mîncare, pînă ce mureau cu toţii.

Cît de multe din viitoarea experienţă se regăseau deja la Solovki ! Exista deja termenul „a scoate de la muncile comune". Toţi dormeau pe laviţe, iar cîte unul chiar pe pat de lemn : detaşamente întregi în biserică, unii cîte 20 în cameră, alţii şi numai cîte patru, cîte cinci. Unii îşi ştiau deja dreptul : cercetau cu privirea un nou detaşament de femei şi ochiau una (la 1 000 de bărbaţi erau cam 150—200, apoi mai multe). Mai era şi lupta pentru locurile calde, prin slugărnicie şi trădare. Erau deja înlăturaţi contrarevoluţionarii din funcţiile de birou, dar erau aduşi din nou pentru că cei de drept comun nu făceau decît să încurce lucrurile. Aerul din lagăr începea să se îngroaşe de zvonurile funeste permanente. Se instaurase deja regula supremă de comportare : să nu ai încredere în nimeni ! (Aceasta înlătura şi îngheţa sentimentalismul Secolului de Argint).

Şi cei liberi au început să cunoască deliciile condiţiilor de lagăr, să le guste. Familiile libere au primit dreptul să aibă bucătărese pe gratis din lagăr, puteau să ceară oricînd să le vină acasă un om care să le taie lemne, o spălătoreasă, o croitoreasă ori frizerul. Eihmans şi-a construit o vilă. Casă mare şi-a făcut şi Potiomkin — fost vagmistru de dragoni, pe urmă comunist, cekist şi acum şef la Kemper. La Kemi şi-a deschis un restaurant, în orchestră cîntau numai absolvenţi de conservator, chelneriţele erau îmbrăcate în rochii de mătasă. Tovarăşii care veneau în GULAG, din Moscova

НОВЫЙ МИР
ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ
ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

unde totul era pe cartelă, puteau să petreacă aici în lege la începutul anilor '30, erau serviți de contesa Sahovskaia, plata era simbolică, vreo 30 de copeici, restul pe socoteala lagărului.

Kremlinul din Solovki nu înseamnă toată Solovka, este locul cel mai privilegiat. Adevărata Solovkă nu este nici măcar în schituri (unde, după ce i-au dus pe socialiști, au instituit deplasări ale muncitorilor), ci la parchetele din pădure, la exploatările de la mari depărtări. Dar tocmai despre aceste locuri îndepărtate este acum cel mai greu să afli ceva, pentru că tocmai ACEI oameni nu mai există. Se știe că încă de pe atunci: toamna deținuților nu li se dădea voie să se usuce; iarna, cînd umblau prin zăpezi înalte, nu li se dădea îmbrăcăminte și nici încălțăminte; iar durata zilei de muncă era determinată de lecție — se termina ziua de muncă atunci cînd lecția era îndeplinită și dacă nu era îndeplinită nu se putea reveni „acasă". Și tot atunci au fost „descoperite" noi deplasări: sute de oameni erau trimiși în locuri pustii și nepregătite.

Se povestește că, în decembrie 1928, la Krasnaia Gorka (Karelia), deținuții pedepsiți (nu au îndeplinit lecția) au fost lăsați să-și petreacă noaptea în pădure și 150 de oameni au murit înghețați. Aceasta este o metodă obișnuită pentru Solovka, n-ai de ce să te îndoiești.

Cei care preferă să nu-i creadă pe cei vii, ci litera tipărită, să citească despre construcția șoselei de către același USLON, în același an tot de către deținuți, numai că în Paninsula Kola:

„Cu mare greutate s-a construit șoseaua pietruită prin valea Belaia, pe malul lacului Vudiarv pînă în munții Kukisvumciorr, lungă de 27 km, acoperind mlaștinile... acoperindu-le cu ce credeți?... cu bîrne și movile de nisip, nivelînd reliefurile capricioase ale pantelor surpate din munții de piatră". Apoi, USLON a construit acolo și o cale ferată — „11 km într-o singură lună de iarnă... (de ce într-o lună? de ce nu s-a putut amîna pînă-n vară?)... Sarcina părea irealizabilă, 300 metri cubi de lucrări terestre (la Cercul Polar! iarna! dar pămîntul? mai tare ca granitul!) trebuia să fie executate numai cu mîinile, tîrnăcopul, ranga și lopata. (Mănuși or fi avut?...). Numeroase poduri țineau în loc lucrările. Se muncea zi și noapte, în trei schimburi, străpungînd noaptea polară cu lumina lămpilor cu gaz, tăind poteci prin pădurea de brazi, defrișînd, aceasta în timpul unor furtuni de zăpadă care inundau drumul cu troiene mai înalte de un stat de om..."

Citiți încă o dată. Și acum închideți ochii și imaginați-vă: dta, orășene neajutorat, în acest iad de gheață! dta, turcmene cu tiubeteică, în această nocturnă furtună de zăpadă! Defrișînd păduri!

Aceasta se întîmpla în cei mai frumoși și luminoși ani '20, încă înainte de orice „cult al personalității", cînd rasele albă, galbenă, neagră și maronie de pe întregul pămînt priveau spre țara noastră ca spre lumina libertății. Aceasta se întîmpla în anii cînd de pe estrade se cîntau cîntece hazlii despre Solovki.

Astfel, pe nesimțite, s-a spulberat proiectul anterior al lagărului cu Destinație Specială izolat pe insule. Arhipelagul care se născuse și se maturizase la Solovki și-a început marșul malign prin țară.

Acum, că Arhipelagul s-a întins, evadările s-au înmulțit: deplasările în păduri și la construcții de drumuri, și tot acest întreg continent la picioarele fugarului reprezintă totuși o speranță. Ideea de a fugi i-a frămîntat pe solovcieni încă de cînd USLON-ul mai era o insulă izolată. Ușuraticii așteptau să se sfîrșească termenul lor de trei ani, clarvăzătorii înțeleseseră deja că nici peste trei și nici peste 23 de ani nu vor mai vedea libertatea. Înseamnă deci că poți să fii liber numai dacă evadezi.

Dar cum să fugi din Solovki? Șase luni pe an marea este acoperită de gheață dar nu compactă ci pe alocuri fărîmițată și în plus sînt furtuni de gheață, geruri, cețuri și întuneric. Primăvara și mai toată vara sînt nopți albe, șalupele de pază văd pînă departe. Abia vara tîrziu și toamna, cînd nopțile se lungesc, sosește momentul propice. Nu la Kremlin, firește, ci în deplasări. Cine se putea deplasa și avea timp își construia undeva în pădure, pe lîngă mal, o barcă sau o plută și pleca noaptea în larg (cîteodată pur și simplu călare pe un buștean) la întîmplare, sperînd mai ales să întîlnească vreun vapor străin. Văzînd că paznicii se agită și că șalupele ies în larg, cei de pe insulă aflau despre evadare și o neliniște plină de bucurie îi cuprindea pe solovcieni ca și cum ei înșiși ar fi fugit. Întrebau în șoaptă: nu l-au prins încă? nu l-au găsit?... Probabil că mulți s-au înecat, fără a fi putut ajunge la vreun liman. Poate că vreunul a ajuns pe țărmul Kareliei și s-a ascuns să nu i se mai găsească urma.

Dar celebra evadare în Anglia s-a făcut din Kemi. Acest curajos (nu-i știm numele, iată ce înseamnă să ai orizont!) cunoștea limba engleză, dar a ascuns că știe. El a reușit să ajungă la rampa din Kemi de încărcare a lemnului și acolo s-a înțeles cu englezii. Însoțitorii de convoi au descoperit că cineva lipsește, au reținut vaporul aproape o săptămînă, l-au percheziționat de cîteva ori, dar nu l-au găsit pe fugar. (Ori de cîte ori se făcea o percheziție, el era băgat în apă, suspendat pe lanțul ancorei și avînd între dinți un tub pentru respirație). A trebuit să se plătească o despăgubire uriașă pentru reținerea vaporului, dar au ajuns la concluzia că arestatul s-a înecat, așa că au lăsat vasul să-și continue cursa.

Și în Anglia a apărut o carte, se pare că nu într-o singură ediție (după cît se pare, „Insula iadului" de S. A. Malzagov).

Această carte a uluit Europa (și probabil că autorului-fugar i s-a reproșat că exagerează sau, pur și simplu, prietenii Noii Societăți n-au putut să dea crezare acestei cărți pline de calomnii!) pentru că ea era în contradicție cu ceea ce se știa deja;

Calomnia-i calomnie, dar neplăcută breșă a mai făcut! O comisie, prezidată de „conștiința partidului", tov. Solț, s-a dus să afle ce se petrece acolo în această Solovkă (ca și cum n-ar fi știut nimic). De altfel comisia a ajuns numai pînă la calea ferată Murmansk, dar nici acolo n-a scos-o la capăt. S-a considerat că este o fericire să fie trimis, nu, să fie rugat să se ducă, pe insulă marele scriitor proletar Maxim Gorki, care tocmai se întorsese în patria-i proletară. Mărturiile lui vor fi cea mai bună infirmare a acestui fals josnic care circulă prin străinătate! Celebrul scriitor a debarcat în golful Blagodenskvie. Alături era logodnica sa, toată îmbrăcată în piele (o caschetă neagră de piele, o scurtă de piele, pantaloni bufanți din piele și cizme înalte și înguste) — simbol viu al GPU umăr la umăr cu literatura rusă.

Înconjurat de personalul GPU, Gorki a străbătut cu pași mari și grăbiți coridoarele cîtorva cămine. Toate ușile camerelor erau larg deschise, dar n-a intrat aproape în nici una. În secția sanitară, medicii și surorile, în halate impecabile, au fost aliniați pentru el pe două rînduri, dar dînsul nu le-a aruncat nici măcar o privire și s-a dus mai departe. În continuare, cekiștii din USLON l-au condus cu curaj pe Sekirka. Ei și? Carcerele nu erau pline de oameni și, principalul, nici o prăjină! Pe bănci ședeau hoți (erau deja mulți la Solovki) și toți... citeau ziare! Nici unul nu a cutezat să se ridice și să se plîngă, dar ce-au inventat: țineau ziarele cu susul in jos! Gorki s-a apropiat de unul și fără să spună nimic i-a întors ziarul așa cum trebuia. A observat! A ghicit! N-o să-i părăsească! O să-i apere!

S-au dsu la colonia de copii. Ce civilizat! fiecare are un pat propriu, o saltea. Toți sînt mulțumiți. Și, deodată, un băiețandru de 14 ani a spus: „Ascultă, Gorki! Tot ce vezi este neadevăr. Vrei să știi adevărul? Să ți-l spun?" Da, încuviință scriitorul. Da, el vrea să afle adevărul. (Ah, băiețașule, de ce strici viața tihnită și îmbelșugată pe care patriarhul literaturii abia și-a încropit-o... Un palat la Moscova, o vilă lîngă Moscova...). Și s-a ordonat ca toți să iasă — și copiii și chiar GPU-sistele care îl însoțeau — și timp de o oră și jumătate băiatul i-a tot povestit bătrînului lung și deșirat. Gorki a ieșit din baracă cu ochii scăldați în lacrimi. I s-a dat o trăsură ca să se ducă să ia masa la vila șefului lagărului. Atunci copiii au năvălit în baracă: „Despre comandante ai spus?" — „Am spus" — „Despre prăjini ai spus?" — „Am spus!" — „Despre VRIDLO (cai ad-interim — n.t.) ai spus?" — „Am spus!" — „Dar cum îmbrîncesc de pe scară ai spus? Dar despre saci?... Dar despre înnoptatul pe zăpadă!" — Totul — Totul — totul a povestit băiețandrul!!!

Dar nici numele nu i-l știm.

La 22 iunie, deja după discuția pe care o avusese cu băiatul, Gorki a lăsat următoarea însemnare în „Cartea de impresii", confecționată special în acest scop:

„Nu pot să-mi exprim impresiile în cîteva cuvinte. Nu vreau și mi-ar fi rușine (!) să mă lansez în elogii șablon despre uimitoarea energie a oamenilor care, stînd vigilenți și neobosiți de strajă revoluției, știu totodată să fie creatori curajoși ai culturii".

La 23 iunie Gorki a plecat. Vaporul nici nu s-a îndepărtat bine și băiatul a fost împușcat. (Psihologul! cunoscătorul de oameni! cum a putut să nu-l ia pe băiat cu el!?!).

Așa se înrădăcinează în noua generație credința în dreptate.

(va urma).

Traducere și adaptare
Mircea Podină

■ „Numai celor liberi li se dădea lapte, smîntînă, carne proaspătă, iar deținuților — scrumbie putredă, sărată sau uscată; o fiertură subțire cu arpacaș, fără urmă de cartof, niciodat borș sau ciorbă".

■ „În 1929, cînd «basmacii» au fost aduși cu miile, au adus cu ei o asemenea epidemie încît pe corp apăreau bube negre și omul nu mai avea nici o scăpare".

■ „Arhipelagul, care se născuse și se maturizase la Solovki, și-a început marșul malign prin țară".

poşta redacţiei

În ajutorul copiilor români

Anghel Popescu, Ploieşti. În urmă cu circa trei luni, soţia ex-Beatles-ului George Harrisson, Olivia, a început o acţiune de ajutorare a copiilor orfani din România. Şi nu singură, ci împreună cu... soţiile celorlalţi, nu mai puţini celebri, Beatles-i : Lennon, McCarthy, Sarr.

Olivia Harrisson, născută în Statele Unite, din părinţi mexicani — informează BBC — probabil, în „fibrele ei latine" a vibrat, încă şi mai sincer, la soarta orfanilor din România. Fapt este că, de atunci încoace, ea s-a angajat trup şi suflet operei de ajutorare, de renovare a aşezămintelor pentru orfani şi de oferirea unor condiţii de viaţă decentă unor abandonaţi din diferite oraşe româneşti.

După deplasările ei în România, ultima oară chiar în timpul cutremurului din mai, datorită Oliviei, au fost complet renovate orfelinatele din Cîmpina şi Băicoi şi a început şi construirea a două noi clădiri în Bacău. 12 muncitori britanici lucrează acolo şi se aşteaptă venirea unor noi echipe, în săptămînile următoare.

Recent, ziarul „Daily Mail" publica o pagină întreagă dedicată Oliviei Harrisson menţionînd că ea primeşte sute şi sute de scrisori de sprijin din întreaga Anglie, scrisori însoţite, bineînţeles, de cecuri, uneori consistente, alteori venite din partea unor copii, ce-şi dădeau banii lor de buzunar. Şi, deşi, apelul a depăşit, deja, suma de 1 milion de lire sterline, donaţiile continuă să sosească pe adresa organizaţiei. Olivia declara că fiecare dintre aceste scrisori sau donaţii îi dă puterea şi credinţa să meargă mai departe, pe calea extrem de ambiţioasă pe care şi-a propus-o.

Într-adevăr, Olivia îşi exprimă părerea că, deşi ţinta a fost realizată — sub raport financiar — acesta constituie numai începutul unui mult mai amplu proiect, pe termen lung, şi care constă în continuarea acestor ajutoare. S-au trimis tone de alimente şi medicamente spitalelor „Victor Babeş" din Bucureşti, precum şi celui din Ploieşti.

Planuri avansate privesc reutilarea orfelinatelor din Filipeşti.

Dintre donaţiile primite de Olivia, impresionantă rămîne, mai ales, cea a pensionarei Dorothy Rose, în vîrstă de 99 de ani, care a donat un cec numărînd cu o liră mai mult decît vîrsta ei : 100 £. „Bunătatea d-voastră — se scrie în articolul din „Daily Mail", a oferit unor copii, născuţi fără nici o speranţă, o şansă pentru viitor. Nu există un cadou mai preţios ca acesta !" **(S.D.)**

Retribuţia deputaţilor

Ion Păun, Bucureşti : Adunarea Federală cehoslovacă a aprobat recent Legea privind retribuţia deputaţilor şi cuantumul compensării cheltuielilor legate de îndeplinirea activităţii de deputat în parlamentul federal. Conform legii retribuţia lunară a deputaţilor a fost stabilită la 7 000 coroane (sumă impozabilă), la care se adaugă 4 000 coroane pentru cheltuieli legate de activitatea de deputat şi 2 000 coroane diurnă pentru deputaţii din provincie. De remarcat că, potrivit legii, dacă un deputat lipseşte nemotivat de la două dezbateri, pierde jumătate din salariu, iar dacă nu participă — tot fără motiv temeinic — la patru dezbateri pierde întregul salariu pe luna respectivă. Discutarea legii respective a ocupat spaţii largi în presa cehoslovacă. Iniţial, se propusese ca onorariul deputaţilor să se ridice la 17 000 coroane — depăşind de cinci ori salariul mediu (3 218 coroane; de menţionat că este vorba de salariul brut), fapt care a provocat nemulţumirea opiniei publice. Guvernul cehoslovac a luat poziţie în această problemă, apreciind că nivelul retribuţiei propuse depăşeşte cu mult cadrul posibilităţilor actualului sistem economic şi al legislaţiei şi că adoptarea unei asemenea legi ar fi dus la o mare discrepanţă între nivelul veniturilor deputaţilor şi cel al restului cetăţenilor, inclusiv al membrilor guvernului. Ziarul independent de seară „Expres" menţiona ironic, referindu-se la proiectul iniţial al legii, că 17 000 de coroane reprezintă într-adevăr „transpunerea creatoare în viaţă a metodei «strîngerii curelei»". Dar nici legea modificată, adoptată în cele din urmă, nu a fost primită cu mare entuziasm de presă şi de opinia publică. „Oamenii ne telefonează şi se plîng — scria ziarul tineretului «Mlada fronta»" — că deputaţii vor să ajungă la nivelul mondial; dar şi noi vrem, daţi-ne salarii ca în Germania occidentală... Ei ne explică că trebuie să strîngem cureaua, iar între timp îşi fixează salarii de 16 000 coroane pe lună". „Poate că v-ar ajunge 6 000 de coroane pe lună plus 2 000 diurnă, domnilor — scrie un cititor al ziarului independent «Lidove noviny» — şi, după ce veţi munci, iar noi vom vedea că aţi devenit într-adevăr profesionişti, poate că la alegerile viitoare vă vom da mai mult. Dar trebuie să jucaţi cinstit, iar peste doi ani cînd veţi umbla pe la mitinguri şi adunări, să ne spuneţi şi pentru ce sumă sînteţi dispuşi să faceţi treabă de deputaţi — s-ar putea să vă socotim prea scumpi şi să ne alegem alţii mai competenţi şi mai ieftini". „Primim zeci de telefoane la redacţie, scrie ziarul «Pravda» din Bratislava al Partidului comunist slovac. Majoritatea celor care ne sună vorbesc despre mari contradicţii — despre strîngerea curelei pe de o parte, pentru că visteria statului ar fi goală, dar pe de altă parte probabil că nu-i adevărat, de vreme ce avem cinci milioane pe lună pentru salariile deputaţilor". Ziarul sindical „Prace" a numit dezbaterea legii privind retribuirea deputaţilor „un capitol trist în istoria de altfel luminoasă a reuniunilor parlamentului după 17 noiembrie 1989... După părerea noastră, este inutil să mai discuţi despre legea propusă. Hotărîtor este rezultatul.." **(V.M.A.)**

Amnesty International

Marin Ionescu, Bucureşti. Spicuim date dintr-un interviu acordat recent de secretarul general al organizaţiei Amnesty International, Jan Martin, revistei „Argumenti i fakti", în legătură cu scopul şi activitatea organizaţiei : Amnesty International a fost înfiinţată în anul 1961 de avocatul englez Peter Benens, care a făcut apel la oamenii din întreaga lume pentru a începe lupta în vederea eliberării prizonierilor de conştiinţă. Principalele metode de luptă au fost strîngerea şi difuzarea de informaţii privind încălcarea drepturilor omului, întocmirea unor scrisori în apărarea acestor prizonieri. Amnesty International nu este o organizaţie politică şi se ocupă exclusiv de apărarea drepturilor omului, independent de ideologia guvernului ţării disidentului respectiv sau de opiniile victimelor înseşi. Potrivit definiţiei organizaţiei, prizonieri de conştiinţă sînt cetăţenii din orice ţară, reţinuţi de oficialităţi pentru convingerile lor, pentru motive de rasă, etnie, limbă, religie, cu condiţia obligatorie ca aceştia să nu folosească violenţa sau să instige la violenţă. Amnesty International luptă pentru eliberarea lor necondiţionată, pentru o judecată dreaptă şi oportună pentru toţi deţinuţii politici, pentru interzicerea torturii şi abolirea pedepsei cu moartea. Organizaţia are secţii naţionale în 43 de ţări ; reprezentanţii secţiilor alcătuiesc Consiliul Internaţional, care controlează activitatea Secretariatului internaţional, cu sediul la Londra. În legătură cu obţinerea informaţiilor, cele mai accesibile pentru organizaţie sînt ţările în care există secţii naţionale ; în lipsa acestora, se trimit reprezentanţi pentru cercetări permanente, se studiază materialele din presa ţării respective, iar — dacă şi aceste posibilităţi lipsesc — se recurge la informaţii oferite de cetăţenii ţării respective care au unele contacte cu „lumea exterioară". Amnesty International nu primeşte nici un ajutor financiar din partea guvernelor, întrucît consideră că aceasta este unul din principalii factori ai asigurării independenţei sale. Se realizează colecte şi donaţii în peste 40 de ţări, o parte din sumele obţinute intrînd în fondurile speciale de ajutor pentru prizonierii de conştiinţă şi familiile acestora. Amnesty International cuprinde oameni cu cele mai diferite păreri politice. Garanţia obiectivităţii o constituie recunoaşterea largă a drepturilor fundamentale ale omului. De aceea, în activitatea de apărare a drepturilor, pentru organizaţie nu există categoriile de „prietenie" sau „ostilitate" a uneia sau alteia dintre ţări.

Robert Peti, Petroşani, str. Republicii nr. 103/26, jud. Hunedoara pune la dispoziţie celor interesaţi, spre cumpărare, colecţia revistei „Lumea" pe perioada 1970—1989, legată pe ani. În ceea ce priveşte solicitarea dv., trebuie să precizăm că redacţia nu dispune de adresele diverselor personalităţi. Ştim că fostul preşedinte al S.U.A., Ronald Reagan, s-a retras la reşedinţa sa din California, dar pentru amănunte am fi de părere să contactaţi, eventual, Ambasada S.U.A. la Bucureşti.

Lagăre de internare

Nicoleta Dumitrescu, Iaşi. Elucidarea tristului capitol al lagărelor sovietice de internare de pe teritoriul R.D.G. este considerată o sarcină importantă de către autorităţile est-germane. Dorinţa de clarificare a acestui capitol al istoriei anilor 1945—1958, pînă acum „temă tabu", este prezentă şi la „nivelul superior" al conducerii sovietice, a declarat ministrul de interne est-german, Peter-Michael Diestel, la o conferinţă de presă. O bază a lămuririi soartei foştilor

deţinuţi din lagărele sovietice de pe teritoriul est-german o va constitui volumul de documente referitoare la cele zece lagăre din fosta zonă sovietică de ocupaţie, pe care Moscova l-a pus la dispoziţia lui P. M. Diestel. Indicativul „strict secret" dat de forurile sovietice a fost anulat de partea sovietică abia zilele acestea ; toate datele vor fi puse la dispoziţia Crucii Roşii Germane. În a doua jumătate a lunii iulie, ministrul est-german de interne a informat că, potrivit datelor guvernului sovietic, în lagărele de internare de pe teritoriul fostei zone sovietice de ocupaţie ar fi fost „găzduiţi" 122 671 de germani în perioada 1945—1950. Dintre aceştia 42 262 au fost eliberaţi, 212 au izbutit să fugă, 42 289 au decedat din cauză de boală, 756 au fost condamnaţi la moarte. În primăvara anului 1990, în RDG au apărut primele ştiri referitoare la aşa-numitele lagăre speciale ale NKVD, organizate în foste lagă-

re naziste. Lucrătorii muzeului districtual Neubrandenburg au descoperit gropi comune din perioada 1945—1948. Conducerea PSUG a ignorat informațiile cu privire la deținuții din aceste lagăre, dar, după transformările politice din 1989, mișcările cetățenești au inițiat investigarea faptelor, care în mare fuseseră dezvăluite de autori vest-germani. Între timp, foștii deținuți au început să facă declarații și grupuri de inițiativă, formate rapid, colaborează la dezvăluirea adevărului tragic. Numeroși cetățeni au cerut reabilitarea juridică și morală, fiind internați nevinovați. Potrivit unor estimări, neconfirmate pînă acum, dar nici contestate, circa 175 000—180 000 de germani au fost arestați abuziv de sovietici — foști membri ai grupărilor fasciste și „dușmani de clasă" depășiți de evoluția situației de pe front, vinovați și inocenți la un loc. **În imagine :** aspect dintr-un lagăr de internare din R.D.G.

Seisme grave

Ion Macovei, Iași. Cutremurele sînt considerate ca foarte mari în momentul în care magnitudinea lor depășește 7 grade pe scara Richter. Printre seismele grave din ultimele două decenii, în care au murit cel puțin o mie de persoane, sînt cele de la :

● Khorasan, Iran, august 1968. Au murit aproximativ 12 000 persoane ;

● Gediz, Turcia, martie 1970. Au murit peste 1 100 de persoane, iar orașul Gediz, aflat în vestul Turciei, a fost distrus aproape în întregime ;

● Yungay, Peru, mai 1970. Au murit aproximativ 70 000 de persoane, iar 600 000 au rămas fără adăpost în urma cutremurului și a avalanșei care i-a urmat și care a îngropat această stațiune aflată în nordul țării ;

● Guatemala, februarie 1976. Din cauza cutremurului și alunecărilor de teren noroios care i-au urmat au murit aproximativ 23 000 de persoane. Mișcarea telurică a avut magnitudinea de 7,5 grade pe scara Richter și a provocat o fisură a solului lungă de aproximativ 370 m, lată de circa 3 m și adîncă de aproape 3,5 m ;

● Mindanao, Filipine, august 1976. Cutremurul și un val ulterior de apă, de aproximativ 6,5 m înălțime, au ucis aproximativ 8 000 de persoane, lăsînd fără adăpost 150 000 de persoane care locuiau pe această insulă ;

● Van, Turcia, noiembrie 1976. Peste 4 000 de persoane au murit în răsăritul Turciei ;

● București, România, martie 1977. Numeroase clădiri ale capitalei au fost distruse și au murit aproximativ 1 500 de persoane ;

● Tabas, Iran, septembrie 1978. Peste 25 000 de persoane și-au pierdut viața în timpul cutremurului și în urma replicilor, magnitudinea maximă fiind de 7,7 grade pe scara Richter ;

● Ech Cheliff, Algeria, octombrie 1980. Peste 4 500 de persoane au decedat în acest oraș cu o populație de 100 000 de locuitori, aflat la aproximativ 180 km sud-vest de Alger ;

● Neapole, Italia, noiembrie 1980. Orașul s-a aflat aproape de epicentrul unui cutremur care a provocat dezastre aproape în întreg sudul Italiei. Au fost înregistrate aproximativ 4 800 de victime ;

● Provincia Dhamar, Yemenul de Nord, decembrie 1982. Aproape 3 000 de persoane au decedat în timpul unui cutremur care a distrus sate, cătune și așezări răspîndite pe o suprafață de circa 300 kmp ;

● Pasinler, Turcia, octombrie 1983. Aproximativ 1 300 de persoane au murit în timpul unui cutremur produs lîngă acest oraș din răsăritul Turciei ;

● Ciudad de Mexico, septembrie 1985. Cel puțin 10 000 de persoane au murit în timpul cutremurului de 8,1 grade pe scara Richter ;

● San Salvador, octombrie 1986. Bilanțul seismului care a măsurat 7,5 grade, s-a cifrat la aproximativ 1 500 de morți, aproape 20 000 de răniți și peste 300 000 de sinistrați ;

● Provincia Yunnan, China, noiembrie 1988. Oficialitățile au anunțat că au murit 1 000 de persoane și au fost rănite 3 900 în timpul unui cutremur de 7,6 grade pe scara Richter ;

● Armenia, U.R.S.S., decembrie 1988. Cutremurul s-a soldat cu 25 000 morți și 19 000 răniți. Pagubele materiale au fost estimate la circa 10 miliarde ruble. De pe urma mișcării seismice, urmată de mai multe replici de mai mică intensitate, au avut de suferit 20 de orașe și raioane din R.S. Armeană.

Mihai Niculescu, Brașov. Aveți dreptate, pînă în anul 1938 (cînd viața parlamentară a fost suprimată în România), suplimentul nr. 2 al Monitorului Oficial, subintitulat „dezbateri parlamentare" reproducea cuvînt cu cuvînt, a doua zi după dezbaterile respective, tot ce se consuma în camere. Această publicație constituie și azi o sursă foarte bogată de informație, atît pentru istorici, cît și pentru amatorii care vor să-și facă o idee despre tradițiile democratice din România.

Gheorghe I. Anchei, Vatra Dornei. Redacția nu are posibilitatea de a vă pune la dispoziție numere anterioare ale revistei. Exemplarele reținute de noi sînt exclusiv pentru colecția proprie.

Dan Frusescu, Rîmnicu Vîlcea. Din păcate, cărțile pe care le solicitați si pe care vi le-am putea recomanda nu există încă. Fără îndoială că absența lor se face simțită în mod acut. Să sperăm că, prin eforturile economiștilor, ale altor specialiști, acestea vor apărea cît de curînd.

N. Mihalache, București. Problemele care vă interesează au fost tratate pe larg în numărul 24/1990 al revistei noastre.

Regele Fahd

al Arabiei Saudite

Fahd ibn Abdul Aziz, actualul rege al Arabiei Saudite, este al șaselea fiu al lui Abdul Aziz Ibn Saud, cel care a readus pe tron dinastia saudită și a fondat modernul stat din Peninsula arabică.

S-a născut în anul 1923 în orașul Riad și, fiind favoritul tatălui său, a primit o educație foarte îngrijită, atît în Orient, cît și în Occident.

Calitățile sale deosebite l-au propulsat încă de tînăr în posturi de răspundere. Astfel, la vîrsta de 30 de ani, este numit ministru al învățămîntului, funcție pe care o va deține timp de zece ani (1953—1962) și care-i va da posibilitatea să combată, prin măsuri concrete, acea plagă a lumii arabe care este analfabetismul. „Banii nu sînt importanți — spune Fahd. Oamenii însă da, pentru că ei fac acești bani și nu ne vom putea îndeplini planurile dacă nu vom învinge ignoranța — aceasta este sarcina noastră sacră".

În 1962, trece la conducerea Ministerului de Interne, iar între 1967 și 1975 devine al doilea vice-prim-ministru (în ierarhia foarte strictă a monarhiei saudite, prințul moștenitor deține automat și funcția de prim vice-prim-ministru, în vreme ce regele este și prim-ministru). Această înaltă poziție, precum și calitățile sale personale, îi favorizează afirmarea în arena politică internațională, Fahd fiind reprezentantul Arabiei Saudite la importanta reuniune din 1970 de la Londra asupra viitorului zonei Golfului, la conferințele Ligii arabe, la diverse întîlniri arabe la nivel înalte ș.a.

În 1973 este desemnat președinte al Consiliului Suprem al Petrolului și Minereurilor, preluînd, practic, controlul deplin asupra enormelor resurse naturale care au făcut din țara sa o mare putere a Orientului Mijlociu.

După asasinarea regelui Faisal, în 1975, urmează la tron Khaled, iar Fahd devine prinț moștenitor și prim vice-prim ministru. Din cauza unei boli de inimă, Khaled a lăsat majoritatea treburilor statului pe seama fratelui său mai tînăr, așa încît se poate spune că, în iunie 1982, cînd Fahd a devenit rege după decesul lui Khaled, a avut loc o confirmare de jure a unei situații care exista de facto.

Pe plan intern, regele continuă pe aceeași linie pragmatică ce l-a caracterizat de la începutul carierei sale, concentrîndu-se asupra unor probleme esențiale, cum ar fi exploatarea și valorificarea petrolului și gazelor, diversificarea economiei, investirea rentabilă a petrodolarilor, dezvoltarea învățămîntului, a transporturilor și comunicațiilor etc. și, nu în ultimul rînd, păstrarea și respectarea tradițiilor islamice.

În domeniul politicii externe, regele Fahd este un moderat care își joacă prudent rolul de lider al unei zone geografice comparată adesea cu un butoi cu pulbere. Regele saudit pare a poseda prețioasa știință a stingerii fitilului înainte ca focul să ajungă la butoi. Ar fi de amintit, în acest sens, „planul Fahd" în opt puncte cu privire la pacea în Orientul Mijlociu, problema celor două Yemenuri (spectaculos rezolvată de curînd), conflictul de frontieră între Oman și Emiratele Arabe Unite, acordul de la Taif cu privire la sudul Libanului și altele. În unele cazuri — relativ puține — regele a recurs la „diplomația deschisă". De pildă războiul Iran-Irak, în care saudiții s-au declarat de partea ultimului, sau invazia sovietică în Afganistan, ferm condamnată de Riad.

Cel mai recent eveniment ce dovedește deschiderea politicii externe saudite este stabilirea de relații diplomatice cu China, în ciuda binecunoscutei atitudini anticomuniste a Arabiei Saudite.

Regele Fahd are șase fii (conform Islamului, fiicele nu contează). În afara proprietăților din țară, mai posedă o casă la Londra și o vilă în Spania.

M.Ș.

poşta redacţiei

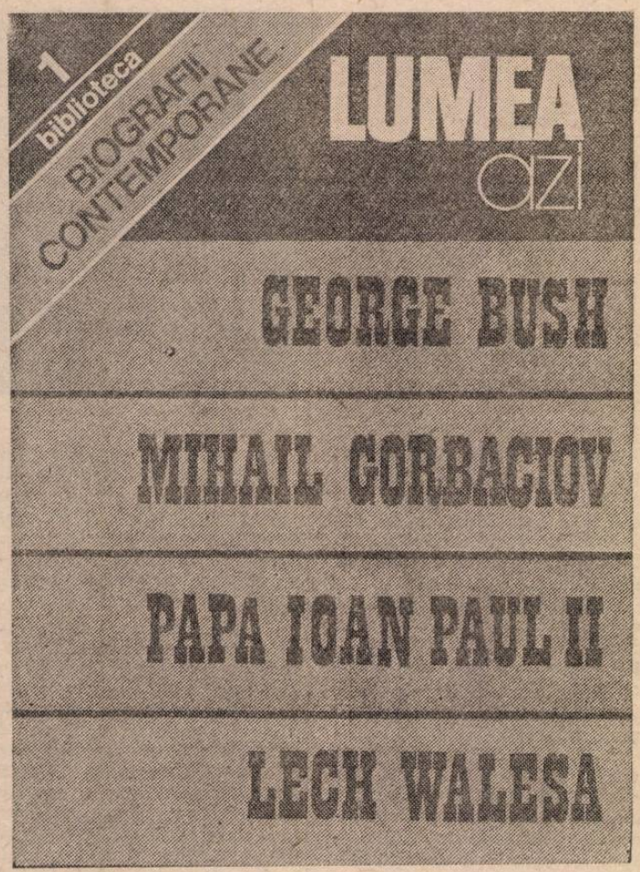

ANUNŢ IMPORTANT

Redacţia revistei noastre vă oferă o surpriză

Foarte curînd veţi găsi la centrele de difuzare a presei **primul număr** din **BIBLIOTECA „LUMEA AZI". Tema : biografii contemporane**

Ce ştiţi şi ce nu ştiţi despre :

- George Bush
- Mihail Gorbaciov
- Papa Ioan Paul II
- Lech Walesa

64 de pagini bogat ilustrate cu numai 10 lei !
Nu pierdeţi primul număr al Bibliotecii „LUMEA AZI"
În celelalte numere, alte surprize !

ANUNŢ IMPORTANT

Stimaţi cititori,

Apelăm la înţelegerea dumneavoastră prin acest anunţ pe care nu l-am fi dorit. Revista noastră a menţinut preţul de 5 lei într-o perioadă în care publicaţii cu o periodicitate similară fie aveau acelaşi preţ la un număr mult mai mic de pagini, fie unul dublu la un număr egal de pagini.

Din păcate, creşterea substanţială a costurilor hîrtiei şi manoperei tipografice ne obligă să majorăm preţul de vînzare al revistei, editarea revistei urmînd, de la 1 august, să ne coste mai mult de 5 lei pe exemplar.

Chiar şi în aceste condiţii, cînd costul hîrtiei creşte cu 135 la sută, iar cel al manoperei tipografice cu 80 la sută, vom proceda la o majorare a preţului de vînzare doar cu 60 la sută, respectiv de la 5 lei la 8 lei.

Deşi majorările de costuri au intervenit de la 1 august, redacţia a hotărît — pentru a anunţa din timp cititorii — ca noul preţ de vînzare să intre în vigoare abia de la acest număr, din 9 august a.c.

Din respect pentru acei cititori care s-au abonat pînă la sfîrşitul anului în curs, redacţia a hotărît ca, asumîndu-şi pierderile, să le asigure în continuare primirea revistei în conformitate cu abonamentul achitat.

Pentru cei abonaţi pînă la un termen anterior sfîrşitului anului, înlesnirea operează pînă la data expirării unor asemenea abonamente.

Avem speranţa că veţi manifesta înţelegere faţă de aceste măsuri adoptate independent de voinţa noastră şi că dialogul nostru cu dumneavoastră va continua.

Cu respect
Revista „Lumea azi"

Mihai Pop, Timişoara. Programul festivalului „Aarhus" (cea mai mare manifestare cultural-artistică din ţările scandinave care se desfăşoară în acest oraş danez) este la fel de cuprinzător ca şi cel de anul trecut : muzică clasică, jazz, rock, folk, spectacole de teatru, de cabaret, balet, literatură, dezbateri, filme, sport, expoziţii, manifestări de cele mai diverse tipuri legate de mass-media, spectacole pe străzi şi în parcuri etc. Oraşul va fi din nou plin de viaţă în timpul celor zece zile, cît va dura festivalul, septembrie Tema programului programat anul acesta între 1—9 septembrie. Tema programului din acest an este „Privind spre Est". Va fi prima prezentare cuprinzătoare a artei şi culturii din Europa răsăriteană, după dramaticele evenimente de anul trecut. S-a născut o nouă Europă şi festivalul „Aarhus" va prezenta aspecte, nu numai ale culturii tradiţionale şi oficiale, ci şi ale diverselor grupări etnice de tineret la care festivalul nu a avut acces în ultimele decenii.

Radioactivitate

Maria Ionescu, Constanţa. Potrivit autorităţilor şi specialiştilor, citaţi de agenţia bulgară de presă BTA, temerile privind contaminarea radioactivă a coastei Mării Negre sînt nefondate. Controlul radiaţiilor făcute la începutul verii — inclusiv analizele unor mostre din apa mării, nisip, peşti şi scoici — nu au demonstrat nici o deviere de la nivelurile naturale de fond de radiaţii şi nu diferă de nivelurile din perioada 1974—1984 (înainte de avaria de la Cernobîl). Cantităţile de stronţiu — 90 şi cesiu — 137 şi 134 în apa de mare sînt nesemnificative, iar activitatea nuclizilor naturali de uraniu, radiu, thoriu şi potasiu este scăzută. Datorită imenselor capacităţi de dizolvare, apa de mare este probabil cel mai sigur mediu în privinţa radiaţiilor.

Coordonatorul rubricii : Dan Radu Stănescu

Redactor şef : Ilie Şerbănescu

Colectivul redacţional : Mihaela Brumă, Dumitru Constantin, Vasile Crişu, Rodica Dumitrescu, Liana Enescu, Rodica Georgescu, Ion Madoşa — şef de secţie, Ştefan Nicolae, Ilie Olteanu — secretar general de redacţie, Radu Pascal, Doina Topor, Stelian Ţurlea — redactor şef adjunct, Anca Voican. Secretariat de redacţie şi tehnic : Ioana-Mariela Bărbulescu, Oana-Daniela Dinulescu, Mircea Dub, Eliza Iliescu, Ileana Iordache, Ion Matei, Marin Pieleanu, Manuela Ştefănescu, Ana Maria Tatovici, Angelica Trancă, Florin Zamfiroiu, Marilena Szabo ; Administrator : Brîndușa Anghel, Tipografi : Ion Aghescu, Gheorghe Matei, Nicolae Mihăilă, Aurel Stănescu. Revista „Lumea azi", Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul Poştal 33, cod 1341, căsuţa poştală 33—29, telefon : 17 60 10, internaţional : 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii. Cititorii din străinătate se pot abona prin ROMPRESFILATELIA" — sector export-import presă. P.O. BOX 12-201,telex 10 376 prsfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66.

C.P.E.

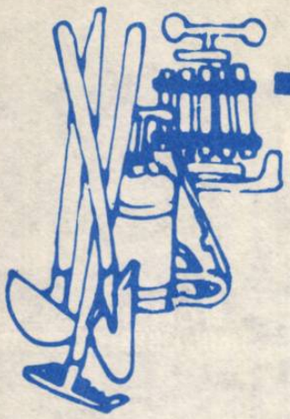

UNELTE ŞI UTILAJE DE UZ AGRICOL ŞI GOSPODĂRESC

Orice activitate în agricultură sau în gospodăria dumneavoastră devine mai rentabilă şi mult mai plăcută dacă veţi utiliza scule şi unelte potrivite.

Magazinele specializate în desfacerea sculelor, uneltelor şi utilajelor de uz agricoi şi gospodăresc vă pun la dispoziţie un larg sortiment de articole destinate lucrărilor solului, semănatului, recoltatului, întreţinerii culturilor, zootehniei : pluguri, sape, grape, semănători pentru legume, prăşitoare, greble, tăvălug, aparate de muls, truse viti-pomicole, vermorel, rafie, sîrmă, insecticide etc.

REŢINEŢI !

Cu eforturi minime vă veţi desfăşura munca în gospodăria dumneavoastră, dacă vă veţi procura sculele şi uneltele necesare.

RECOM

UNELTE ŞI UTILAJE DE UZ AGRICOL ŞI GOSPODĂRESC

RUFELE MURDARE SE SPALĂ ÎN FAMILIE,

EFORT REDUS –
TIMP LIBER CIȘTIGAT

EXECUTĂ
ÎN MOD AUTOMAT:

- prespălarea
- spălarea
- limpezirea
- stoarcerea
- apretarea
- parfumarea
- albăstrirea
- înălbirea

automatic și automatic super

AVANTAJE
față de cele cu pulsator :

- AUTOMATIC – 12 programe de spălare
- AUTOMATIC SUPER – 16 programe de spălare adecvate tuturor sortimentelor de rufe
- Capacitate maximă de spălare – 5 kg. rufe uscate
- manevrare ușoară și simplă
- consum rațional de energie electrică
- siguranță în exploatare
- uzura redusă a rufelor

GARANȚIA – 12 LUNI
DE LA DATA CUMPĂRĂRII

Lei 8

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D.555

LUMEA azi

Nr. 33 16 august 1990

Europa de Est -durerile reformei

23 august 1944 - ce spun, de fapt, arhivele!

asigurare

despăgubire

avantaje

siguranță

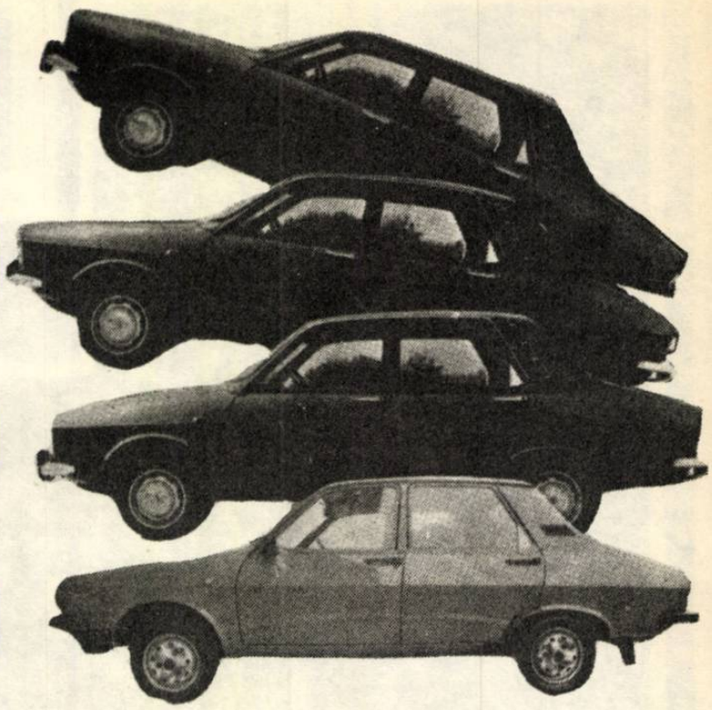

Asigurări auto

În afara asigurării pentru avarii auto-casco ADAS pune la dispoziția automobiliștilor și alte asigurări facultative auto, fiecare dintre acestea răspunzînd unor situații speciale și care corespund intereselor diferitelor categorii de asigurați. Acestea se pot încheia ca asigurări independente, iar altele ca asigurări suplimentare la asigurările de bază.

Dintre acestea enumerăm :

— asigurarea numai pentru pagubele produse ca urmare a accidentelor de circulație ;
— asigurarea autoturismelor numai pentru pagubele produse de incendiu și calamități ;
— asigurarea suplimentară pentru pagubele produse autoturismului condus de altă persoană decît asiguratul sau rude ale acestuia ;
— asigurarea de accidente a conducătorilor de autoturisme și a altor persoane aflate în autoturisme ;
— asigurarea autovehiculelor pentru cazurile de furt ;
— asigurarea pentru cazul utilizării autoturismelor la concursuri, întreceri sau antrenamente pentru acestea ;
— asigurarea autoturismelor cu valabilitate numai în afara teritoriului României.

★

Pentru informații suplimentare și pentru încheierea asigurărilor vă puteți adresa agenților și inspectorilor de asigurare sau, direct, oricărei unități teritoriale ADAS.

LUMEA azi
săptămînal independent de politică externă

Anul II, serie nouă, nr. 33 (1396) 16 august 1990

Sumar

EDITORIAL. **Criza ieşirii din criză.** Ştefan Nicolae 2
PROBLEME ROMÂNEŞTI. **Este posibilă convertibilitatea leului ?** Ilie Şerbănescu 2
EUROPA DE EST. **Durerile reformei.** Ştefan Nicolae 4
ORIENTUL MIJLOCIU. **Internaţionalizarea conflictului din Golf.** Dan Radu Stănescu 6
ISRAEL. **Convorbiri despre război şi pace.** De la trimisul nostru, Liana Enescu 8
ASIA. **Pakistan. Schimbare în umbra Generalului.** Stelian Ţurlea 9
UNIUNEA SOVIETICĂ. **Conversia industriei militare.** În exclusivitate de la S. Kliucenkov, comentator APN 10
Jakarta – Beijing. Dincolo de o parafare oficială... 10
Perestroika : rădăcinile rămîn nemişcate ? Monica Grigorescu 11
DOSARE ÎN ACTUALITATE. **Africa de Sud: încotro ?** Manuela Ştefănescu 12
REPORTAJ PE GLOB. **Algeria fără deşert.** Stelian Ţurlea 14
1 000+1 16
ASIA DE SUD-EST. **Americanii privesc cu alţi ochi.** Mihaela Brumă 18
INTERVIUL NOSTRU. **„Vizita mea a fost foarte productivă".** Interviu cu Choi Ho-Joong, ministrul afacerilor externe al Republicii Coreea. Mihaela Brumă 19
ISTORIE. **Coreea : războiul uitat** (din „U.S. News and World Report") 20
Jurnalul unei discordii (3) Mihai Pelin 21
Ieşirea României din războiul germano-sovietic. General locotenent (r) Ion Şuţa 23
Reţeaua Carlos. „Şacalul şi adăpostul ideal" (4) 26
SERIAL. **Andrei Saharov : Memorii (7)** 27
Arhipelagul Gulag (31) 28
Cazul Rushdie 30
POŞTA REDACŢIEI 31
PROFIL. **Jelio Jelev, preşedintele Bulgariei** 31

Închiderea ediţiei : marţi, ora 12

Coperta I
Sorin Turculeţ

Conflictul din Golf

Kuweitul nu mai există ca stat ; a fost încorporat în Irak, iar „guvernul provizoriu" impus de tancurile invadatoare s-a contopit în guvernul de la Bagdad. Reacţia internaţională de dezaprobare a fost unanimă. Reuniuni diverse continuă să condamne Irakul. Iar trupe americane — şi nu numai — se adună în zonă. Se internaţionalizează conflictul ? **(pag. 6)**

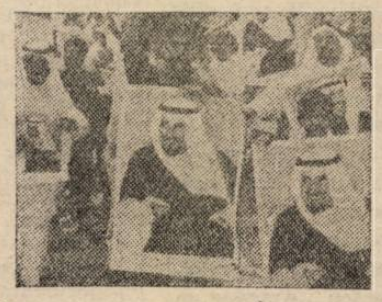

Adevărul despre 23 august

Lovitura de stat de la 23 august 1944 a reprezentat momentul final al unui ansamblu de acţiuni organizatorice şi politico-diplomatice destinate scoaterii României din alianţa Axei şi alăturarea ei Naţiunilor Unite, desfăşurat atît de forţele de opoziţie, cît şi de guvernul mareşalului Antonescu. Stalin nu i-a recunoscut pe comunişti ca forţă politică reprezentativă. Dar istoriografia comunistă afirma altminteri **(pag. 23)**

Războiul uitat

Coreea. Între 1950 şi 1953, primul conflict major de după conflagraţia mondială s-a încheiat cu scindarea unei ţări în două. Au pierit în război aproape tot atîţia americani cît aveau să moară în Vietnam. Un război izbucnit pentru stăvilirea avansării comunismului în Asia. „Îngrădirea" încercată atunci pare să fi dat rezultate, în ciuda victimelor numeroase. Dar au trecut 40 de ani pînă să se accepte mai amplu această părere **(pag. 20)**

Jurnalul unei discordii

Documentele italiene continuă să dezvăluie surprize despre istoria de-acum cinci decenii. **(pag. 21)**

Cazul Rushdie

O carte, un scriitor condamnat la moarte şi relaţiile diplomatice dintre două ţări **(pag. 30)**

R.S.A. — acord istoric

În discuţiile cu preşedintele R.S.A., F.W. de Klerk, liderul A.N.C., Nelson Mandela, a fost de acord să sisteze operaţiunile militare declanşate în urmă cu 29 de ani **(pag. 12)**

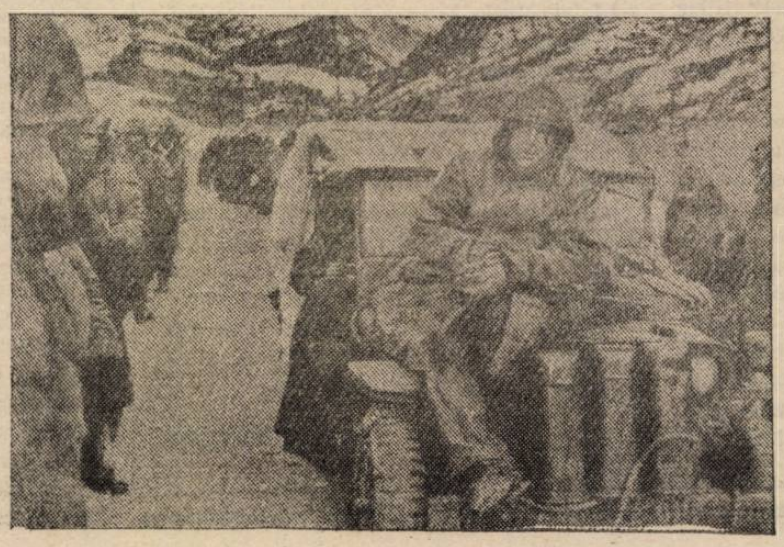

Editorial

Criza ieșirii din criză

Cu mult înainte de decembrie 1989, în discuțiile șoptite, mereu anxioase, dintre noi ne spuneam că după (un după în care speram fără să mai credem aproape) problema stricăciunii morale va fi cea mai gravă, iar reparația ei cea mai anevoioasă. Acel după a venit și, în perioada imediat următoare, am nădăjduit într-o exorcizare a demonilor din noi. Nu era nevoie de o culpabilizare exterioară, întrucît dacă am fi sinceri cu noi pînă la capăt, fiecare era (și mai este) maculat de atingerea cu structurile puterii totalitare. Într-o măsură mai mare sau mai mică, desigur. Nu e nevoie acum să demonstrăm care erau mecanismele prin care răul se înstăpînise peste tot lăsînd să se instaureze minciuna, abuzurile, corupția, neîncrederea, suspiciunea.

Entuziaști, am crezut în flăcările purificatoare ale revoluției — pe care o vedeam atunci neîntinată și nesubminată de scenarii și posibilități de confiscare a ei. Valorile morale puteau fi în sfîrșit reinstaurate, iar fiecare, pe plan individual, avea prilejul să se elibereze de zațul și rugina pe care le acumulase. Dar acest ton trebuia să-l dea ansamblul social și în primul rînd structurile puterii, pentru că așa cum înainte monada principală (a primului cerc al puterii) era imitată din lichelism și servilitate — ba chiar cu mai mult zel — de monadele mai mici, în mod asemănător în perioada, să-i spunem, postrevoluționară, crearea unui model moral al instituțiilor puterii oferea premisele necesare, chiar dacă nu suficiente, ca acesta să se impună și la nivel individual.

Dar din păcate, așa cum s-a observat de altfel, răul cel mare pare că s-a divizat într-un rău moral la nivel de instituții și indivizi. Reflexele de totalitarism și intoleranță s-au păstrat, democrația ca valoare politică dar și morală este admisă pînă în momentul în care puterea este contrazisă, minoritarii sînt marginalizați, iar obediența față de cel pus să realizeze, fie și temporar, exercițiul puterii, a redevenit normă de conduită pentru mulți. Iar criza morală s-a adîncit din moment ce adevărul este disimulat în spatele unor interese de grup, transparența politică e accidentală și poate cu atît mai dăunătoare, mobilurile unor gesturi politice nu sînt explicate sau chiar justificate. Și, de asemenea, cu greu se admite că cineva din structura puterii greșește. Pe de altă parte, s-a întreținut adesea cu bună știință suspiciunea și neîncrederea, iar în tot acest timp corupția a căpătat proporții alarmante, în pofida unor eforturi de ultimă oră de a o frîna prin norme legislative și prin acțiunea organelor specifice ale statului.

Să fie oare de vină pentru toate acestea doar inerțiile inconștient ignorate din vechiul regim, masca deformantă care ne-a intrat în piele, sechelele comunismului care invocă maleficul ?

Sau această nenorocită continuitate nu este decît urmarea lipsei de anvergură a deschiderii spre noile valori pe care le afirmăm doar, a absenței atitudinii critice față de noile tendințe mistificatoare pentru adevăratele valori morale ? Mai didactic spus e nevoie și aici de puterea exemplului, altfel degeaba vom aștepta transformări miraculoase de ordin etic, fie și în condițiile în care școala, biserica și alte instituții sociale ar face toate eforturile pentru o asemenea asanare.

De fapt, societatea românească se află acum în situația imaginată — din cunoscuta piesă a lui Eugen Ionescu „Amedée ou comment s'en debarasser" — în care un cadavru, aflat la domiciliul unei familii, crește și tot crește amenințînd să-i dea afară pe locatari. Fără să vrem, comunismul mai „e cu noi" cu toate părțile lui rele, inclusiv pe plan moral. Zinoviev afirma că schimbarea va fi pentru țările din Est la fel de dramatică precum a fost însăși edificarea a ceea ce s-a crezut că este socialism și că întronarea sistemului pluralist nu înseamnă și schimbarea unei realități sociale mai profunde. Vom fi nevoiți, așadar, să ne luptăm încă mulți ani de aici înainte cu acest cadavru al comunismului care este printre noi. Dar pentru ca această eliberare să se producă mai rapid și poate mai puțin dramatic și traumatizant pentru societate — repetăm — este nevoie de o deplină sinceritate din partea puterii, de furnizarea de răspunsuri clare și fără echivoc (indiferent cu ce preț) la o serie de întrebări decisive, esențiale privind factorii care au luat parte, într-un fel sau altul la revoluție, la evenimentele ulterioare, atît de nebuloase, unele dintre ele. Înainte de a fi politică, o asemenea atitudine ar fi profund morală. Să nu uităm că datorită acestui factor moral ignorat politicul are de suferit. Să fim sinceri : dacă n-ar fi fost atîtea confuzii, bîlbîieli, lipsă de decizie sau precipitare în luarea unor decizii, mai ales în zilele de 13—15 iunie, alta ar fi fost imaginea Românici azi în lume, altfel s-ar fi pus problema intrării noastre în Europa. O intrare pe care o vrem demnă, pe ușa din față, nu prin forțarea încrederii altora, prin concesii și compromisuri.

Ștefan Nicolae

Este posibilă convertibilitatea leului?

Producția și exportul sînt în declin. Neacoperirea cu mărfuri și servicii a masei monetare din economie se accentuează. Penuriile de produse se prelungesc și se adîncesc. Zahărul a fost din nou raționalizat. Cozile ne reconectează la situația reală a economiei, trezindu-ne din artificialul în care am trăit circa o jumătate de an. Moratoriul salarial pe șase luni cerut de guvern nu întîlnește o mare audiență din partea sindicatelor, care cer înghețarea prețurilor pe o aceeași perioadă — ceea ce înseamnă, de fapt, amînarea reformei, cel puțin în latura ei poate principală : liberalizarea prețurilor. Prin descătușarea importurilor și necorelarea lor cu încasările din exporturi, rezervele valutare ale țării s-au epuizat și o nouă datorie externă tinde să-și facă apariția. Situația politică rămîne aceea în care țările occidentale nu par dispuse să înscrie România între beneficiarii de asistență economică. Deși o grăbire a reformei economice se arată obligatorie, condițiile de realizare a uneia din cele mai importante coordonate ale acesteia — introducerea convertibilității leului — par, prin toate tendințele semnalate, a se îndepărta mereu mai mult.

În viziunea potrivit căreia convertibilitatea monedei naționale este un corolar al reformei, introducerea acestei măsuri este din ce în ce mai lipsită de perspective : ne vor trebui ani și ani pentru a lichida penuriile (și deci, asigura convertibilitatea internă a leului, ca un prealabil al celei externe), iar constituirea unui fond valutar substanțial pentru susținerea convertibilității stă sub semnul celei mai mari incertitudini.

Să lăsăm economia să-și scoată masca !

Există, însă, și o altă părere. Economia românească se află într-o asemenea stare încît, dacă nu i se impune să-și scoată masca și să se prezinte așa cum este de fapt, nu există nici o șansă de a o restructura într-adevăr, de a o aduce la normalitate, ca economie de piață. Aceasta înseamnă ca prețurile factorilor de producție (materii prime, echipamente, forța de muncă), precum și ale „produselor" bancare și financiare (credite, acțiuni, obligațiuni și alte titluri de valoare) — cu alte cuvinte toate prețurile (prețurile propriu-zise ale mărfurilor, tarifele serviciilor, salariile forței de muncă, dobînzile la credite, dividendele la titlurile de valoare, comisioanele la operațiuni financiare, ca și „prețul tuturor prețurilor", respectiv cursul de schimb al monedei naționale) — să se formeze pe piață, prin acțiunea mecanismului concurențial, potrivit cererii și ofertei. Altfel spus, economia românească trebuie lăsată să intre în realitate nu numai din punctul de vedere al prețurilor și ocupării forței de muncă, ci și al monedei naționale.

Legarea prețurilor de piață este precondiția convertibilității monedei, la rîndul ei singura care poate institui adevăr în raportarea economiei naționale la cea mondială și obliga la eficiență în comerțul exterior, în general

Dificultățile și consecințele probabil dureroase ale unei eventuale convertibilități a leului nu pot fi ignorate, dar este sigur că, dacă nu va exista curajul introducerii acestei măsuri, reforma economică va fi compromisă.

în relațiile economice de orice gen cu străinătatea.

Este fals că introducerea convertibilității monedei nu poate fi decît punctul final al tranziției spre o economie de piață, ci, dimpotrivă, ca mecanism specific acesteia, reprezintă un instrument de bază al restructurării.

Întrebat de ce consideră că nu este posibilă — încă dintr-o fază de început a reformei — introducerea convertibilității leului, un responsabil s-a grăbit să argumenteze prin dificultățile grave ce ar fi create economiei, spunînd interlocutorului, cu ton de reproș : „Dumneata chiar nu-ți dai seama ce se va întîmpla ?".

Chiar, ce se va întîmpla ?

Chiar, să vedem ce s-ar putea întîmpla, mai grav decît se întîmplă acum ?! Neacoperirea cu mărfuri și servicii a masei monetare interne constituie, într-adevăr, un obstacol în calea introducerii convertibilității externe a leului. A se argumenta, însă, că din această cauză, trecerea la convertibilitatea leului ar trebui să mai aștepte, încă cîțiva ani, înseamnă nu numai a compromite reforma economică însăși — care este de neconceput în afara unui curs real, de piață, al monedei naționale — dar și a confunda două lucruri. Echilibrul monetar intern este o premisă a convertibilității externe a monedei naționale, dar realizarea acestuia este condiționată, de fapt, de o liberalizare a prețurilor interne, prin care acestea să se reașeze potrivit cererii și ofertei existente. O liberalizare a prețurilor interne — care nu exclude dirijarea anumitor prețuri (dar ca excepție și nu ca regulă) — ori este întreprinsă și există șansa unei reforme reale, ori nu este întreprinsă și reforma rămîne doar cu numele. Este clar, însă, că repercusiunile inflaționiste dureroase ale corectării dezechilibrului monetar de pe piață sînt cele ale unei liberalizări a prețurilor interne și nu ale introducerii convertibilității externe a monedei naționale. În orice caz, din momentul (și numai din momentul) în care sînt liberalizate prețurile interne, devine posibilă și introducerea convertibilității externe a leului. Că aceasta va interveni la un curs cu mult inferior față de cel oficial actual al leului în dolari este cu totul altceva !

Introducerea convertibilității externe a leului va însemna, în mod obiectiv, în condițiile prezente din economia românească, o devalorizare puternică a leului (față de cursul oficial actual). Folosirea cursului de piață, puternic devalorizat al leului, în decontarea de către unitățile economice a operațiunilor lor cu străinătatea — fapt implicat în cazul introducerii convertibilității — va antrena o masivă și bruscă scumpire în lei a importurilor, dar și o ieftinire sensibilă a exporturilor. În raport cu situația din prezent, costurile de producție ale întreprinderilor ce utilizează importuri va crește ; în schimb, efortul în lei pentru aceeași încasare în dolari la export va scădea comparativ, ceea ce oferă perspectiva stimulării livrărilor externe și sporirii competitivității acestora. Interesul pentru a exporta va fi mult superior, cu atît mai mult în cazul în care furnizorul va fi autorizat să dispună liber de o parte semnificativă din valuta obținută.

Bilanțul va fi oricum mai favorabil pe ansamblu decît în situația din momentul de față, cînd decontarea operațiunilor cu străinătatea la prețurile interne (care nu au nici o relație cu cele internaționale) decuplează pur și simplu unitățile economice de orice legătură cu condițiile de prețuri și cursuri valutare de pe piețele internaționale, ele putînd umfla costurile în lei ale produselor de export și apela la produse scumpe din import, bugetul statului preluînd consecințele profund negative.

21 lei dolarul și piața neagră

Pe piața turistică, influențele nu ar fi practic decît pozitive. Faptul că pentru turistul român ar interveni o scumpire a costului călătoriilor în străinătate nu are o prea mare semnificație întrucît, și în prezent, dobîndirea de fonduri în valută în acest scop se face nu de la stat (la cursul oficial), ci de pe piața neagră la cursuri de 6—8 ori mai defavorabile, iar cursul ce ar deriva dintr-o convertibilizare a leului este improbabil că va fi mai dezavantajos decît cel actual de pe această piață. Turiștii străini în România ar fi, în principiu, avantajați, dar nu cu mult față de prezent, cînd oricum grosul schimburilor lor în valută le fac pe piața neagră și nu la stat. Totuși, intrările de valută în țară din turism ar fi stimulate, iar statul — care acum, la cursul nerealist de 21 lei dolarul, nu poate face, în nici un fel, vreo concurență prețurilor de pe piața neagră — va avea numai de cîștigat, colectînd fondurile în valută aduse de străini în țară. Fără a mai vorbi de efectul implicit al combaterii pieței negre : efect pozitiv pe plan economic, politic, moral.

Ar fi nerealist să se propună de la început ca obiectiv introducerea unei convertibilități propriu-zise sau extinse, care presupune posibilitatea efectuării de tranzacții comerciale și financiare internaționale în moneda națională, precum și a unor transferuri internaționale în și din această valută practic nelimitate. În cazul unei asemenea convertibilități, transferurile valutare respective sînt deschise atît nerezidenților (companii și particulari din străinătate), cît și rezidenților (companii și particulari din țară), ceea ce poate duce la existența peste hotare a unei mase mari de monedă națională pentru a cărei exigibilitate este nevoie de o economie puternică și deosebit de competitivă, o astfel de convertibilitate fiind, ca atare, practicată de un număr mic de țări, dintre cele mai dezvoltate. Este, însă, vorba de a se introduce pentru început o convertibilitate restrînsă.

Două propuneri

Poate fi avută astfel în vedere — încă din prima fază a reformei — una din următoarele modalități :

1. o convertibilitate a leului în valutele forte doar pe plan intern, fără posibilitatea scoaterii leului din țară, deci fără o convertibilitate internațională a leului (dar cu posibilitatea pentru companiile românești și străine ce operează în țară, precum și a rezidenților români de a-și transforma în valută forte anumite deținerii în lei) ;

2. o convertibilitate a leului în valute forte limitată la anumite operațiuni (curente) sau la anumite cuantumuri ; în acest fel se restrînge masa de monedă națională ce se poate constitui în străinătate, devenind posibilă asigurarea exigibilității ei ; în timp ce solicitările rezidenților de preschimbare în alte valute a deținerilor lor în moneda națională sînt restricționate, cererile similare ale nerezidenților sînt libere și, întrucît nu este vorba de sume prea mari, ele pot fi oricînd satisfăcute, ca însăși condiție a păstrării (și recunoașterii internaționale) a convertibilității leului.

În esență, în ambele cazuri se obține, din punct de vedere economic, un preț (adică un curs) real al monedei naționale în alte valute, ca bază a unei raportări așezată pe adevăr a economiei naționale la economia mondială. Obligate să opereze cu acest curs, companiile din țară sînt nevoite astfel să se acomodeze schimbărilor intervenite pe piețele internaționale și în raporturile dintre economia internă și economia mondială. O politică guvernamentală în domeniul cursului valutar al monedei naționale este pusă în aplicare pentru promovarea pe plan intern și extern a unor obiective economice prioritare.

Un prim pas spre convertibilitate îl poate constitui organizarea unor licitații valutare oficiale pentru dobîndirea de valută forte pentru doritori. Aceste licitații pot oferi indicii prețioase asupra modalității practice și momentului trecerii la o convertibilitate restrînsă într-una din formele menționate.

Cheia reformei

Introducerea convertibilității leului este cheia restructurării spre eficiență și competitivitate a relațiilor economice externe ale țării. În absența unui curs realist, de piață, al leului ar fi imposibil de știut de fapt care activități de export și import sînt profitabile sau nu (și, prin incidență, problema se pune și pentru activități ce par a fi doar „interne"). Conectarea la exigențele de eficiență și competitivitate ale piețelor internaționale ar fi aproape compromise și aportul investițional străin ar fi, oricum, descurajat. În schimb, în situația convertibilității leului, reașezarea pe criterii de rentabilitate a relațiilor economice externe și încetarea scurgerii prin intermediul acestora de substanța economică spre exterior se realizează de la sine, prin însăși adaptarea la condițiile pieței.

Spre deosebire de alte țări est-europene, România nu are handicapul unei importante datorii externe, ceea ce constituie un element favorizant al introducerii convertibilității monedei naționale. Această măsură nu poate fi, însă, întreprinsă fără o puternică susținere tehnică (de expertiză și consultanță), precum și financiară externă. Este vorba în această ultimă privință de un credit important care să garanteze convertibilitatea leului o perioadă.

S-ar putea ca, într-un anumit interval, cursul leului, chiar și după șocul inițial al intrării în realitate, să cunoască în continuare o devalorizare, dar este imposibil ca, mai devreme sau mai tîrziu, ordinea și adevărul introduse în economia națională, în schimburile economice externe de către convertibilitatea leului să nu-și facă simțite efectele pozitive pe linia eficienței și competitivității. Fără introducerea convertibilității, asemenea efecte nu vor apărea niciodată.

Ilie Șerbănescu

Durerile reformei

Procesul este încă la început. Primele efecte : inflația și șomajul sînt inevitabile. Primele rezultate : încurajatoare în cazul unor abordări radicale. Primele concluzii : cu cît mai repede, cu atît mai bine, trenul nu așteaptă.

Trebuie spus de la bun început că necesitatea reformelor economice în țările Europei răsăritene a constituit chiar una dintre cauzele principale ale revoluțiilor — „de catifea", sau cu vărsare de sînge — petrecute în aceste țări. Sistemul comunist totalitar — opresiv pe plan politic, abuziv și exclusivist, aproape sectant, adept al monologului puterii și al primatului birocrației de partid — a promovat în plan economic o structură de comandă, hipercentralizată și rigidă. Iată de ce ideile reformatoare care au premers actul istoric determinant al schimbărilor politice își așteaptă confirmarea în practică.

Trecerea la economia de piață — pentru că în ultimă instanță despre aceasta este vorba — trebuie să țină seama de posibilitățile ei de înfăptuire, de opțiunile privind calea de traducere în viață a acestui ambițios proiect, în funcție de condițiile concrete, de o serie de alte condiționări de circumstanță sau de durată. În orice caz, e clar că a ignora această tendință necesară de trecere la o economie de piață, în care s-au înscris statele est-europene, ar însemna să te autoelimini din competiția care are loc la nivelul continentului.

Unele state — cum ar fi Polonia, Iugoslavia, Ungaria — au acumulat deja o experiență în adoptarea unor forme menite să ducă la restructurarea lor economică, au descătușat, într-o anumită măsură, formele de proprietate particulară, au creat premisele unui mecanism concurențial. Altele, între care și România, sînt la începutul acestui drum. Unele state sînt mai avansate în crearea cadrului legislativ și administrativ pentru funcționarea economiei de piață, pentru sporirea autonomiei și autogestiunii la nivelul unităților mici, în altele pîrghiile centralismului excesiv funcționează încă. Desigur, și nu în ultimă instanță, există, de asemenea, niveluri de viață și de mentalitate deosebite între aceste țări.

Șocul inițial și resorbția ulterioară

Ce arată reformele din țările aflate deja în avans în aplicarea acestora ?

Ca o tendință generală se înregistrează presiuni inflaționiste. Fenomenul se explică prin necesitatea de a se pune de acord prețurile cu realitatea economică, avînd în vedere că a fost o practică generală de a nu se ține seama — în fixarea prețurilor — de costurile reale, acestea fiind stabilite pe baza unor criterii birocratice. De aceea, de îndată ce s-a trecut la o abordare realistă la acest capitol, a avut loc o creștere a prețurilor. În Cehoslovacia, unde s-a aplicat o adevărată terapie de șoc după 1 iulie, prețurile produselor alimentare au crescut cu 60—100 la sută, iar cele ale carburanților cu

Cehoslovacia

Cine vrea să ne ajute și cine vrea să ne fure

(extrase dintr-o conferință de presă ținută la Ottawa, pentru emigrația cehă din Canada)

■ Care ar fi, după părerea dumneavoastră, posibilitățile de a face față «efectelor negative ale rapacității capitaliste, speculei, societății de consum etc...» ?

VACLAV HAVEL : Într-adevăr, este o problemă. Imediat după victoria revoluției, mulți întreprinzători din lumea întreagă s-au precipitat la noi. Sîntem puși în fața unei sarcini dificile : să-i deosebim pe cei care vor să ne ajute de cei care vor să ne fure. Vin către noi oameni cu propuneri generoase, cu intenția și dorința sinceră de a ne ajuta prin toate mijloacele. Dar vin și alții cu gîndul doar la afaceri verpase. A răsărit la noi un val de pungași post-revoluționari, ca rezultat al acestei situații. Acești traficanți sînt gata să vîndă Slovacia orientală sau uzinele Skoda sau castelul Karlstejn fără discriminare ! Miniștrilor noștri, mai ales celor însărcinați cu afacerile economice, le revine sarcina de a judeca cine este fiecare și ce vrea de fapt fiecare. Și ne mai revine sarcina să veghem ca mass-media totalitară de altădată să nu fie înlocuită integral cu filme de genul Rambo...

(după „Studentské noviny")

Bulgaria

Trăiască exploatarea!

(un eseu al scriitorului Konstantin Popov)

Visez și eu un lucru : să fiu exploatat. Să mă las exploatat, așa, pur și simplu, de un capitalist murdar. De preferință, dacă s-ar putea, venit din Suedia sau din R.F.G. La nevoie, ar putea fi chiar francez. Evident, știu foarte bine, deoarece am învățat chiar la școală, capitalistul cu pricina — ultimul dintre ticăloși — este un tip fără scrupule care îmi va fura partea mea de plusvaloare pe care aș fi cîștigat-o cinstit, muncind. Ba mai știu că o va face fără să clipească.

Numai că, vedeți, dragi tovarăși, oricît de ciudat ar putea să vă pară, nu-mi este deloc teamă și sînt gata să accept. Să mă fure ! Să mă prade ! Să mă jefuiască ! Pentru că pare-se că acolo, dacă-ți faci conștiincios treaba, și ești apoi furat frumos, tot îți mai rămîne ceva. Ba mai mult, lucru cu adevărat de necrezut, ești lăsat chiar să muncești.

La noi, din păcate, nu există capitaliști. Nu există decît „tovarăși responsabili" la nivel comunal, regional sau național care veghează neabătut : dacă îi vine cumva vreunuia ideea să-și demonstreze inițiativa și să-și suflece mînecile punîndu-se pe treabă, ei sînt gata să-i demonstreze imediat cît de tare a greșit procedînd astfel, făcînd dovadă de separatism, individualism și desolidarizîndu-se de colectiv.

Luați-mă pe mine drept exemplu : mi-a venit ideea să pun pe picioare o crescătorie de cîteva mii de găini. Dar imediat ce s-a aflat una ca asta, s-a și făcut o coadă pentru a fi determinat să-mi iau gîndul. S-a spus că astfel riscam să mă îmbogățesc, ceea ce avea, desigur, să-mi strice caracterul, ca și starea de spirit a vecinilor. Apoi, văzînd că nu reușeau să mă încolțească cu mai știu eu ce articol sau paragraf, lege sau decret, „tovarășii responsabili" au intrat în luptă ideologică directă cu găinile. O dată le tăiau apa, altă dată lumina și, în sfîrșit, pentru a le termina mai sigur, le-au tăiat chiar mîncarea (în ciuda unor contracte foarte legale). Așa că toate găinile mele au crăpat.

Aud că, tot în același mod, într-un sat vecin, patruzeci de tone de porci au căzut și ele victima acestei campanii ideologice. Dar nu e grav, pentru că avem carne pe săturate...

Iată așadar, tovarăși, motivele pentru care visez să fiu și eu exploatat de un capitalist autentic. Un ticălos de călău dar care, el cel puțin, va avea disponibil întregul său bun simț pentru a se ocupa de propriile-i interese. Și se va ocupa de propriile-i interese, de cele ale muncitorilor și de cele ale țării. Pentru că toți capitaliștii ăștia murdari își urmăresc îndeaproape interesele, își urmăresc îndeaproape propria viață. Pentru că una nu merge fără cealaltă. Și în tot acest timp noi, noi îi privim pe ei.

(după „La Nouvelle Alternative")

Versiunea românească
Alina Ungureanu

50 la sută. În Ungaria creşterile de preţuri s-au succedat timp de cîteva luni, iar de la începutul anului au crescut cu 35 la sută. În Bulgaria rata inflaţiei a ajuns la 50 la sută. Se cunosc de asemenea creşterile de preţuri din România.

Exemplele arată, pe de altă parte, că în cazul Poloniei, Iugoslaviei, Ungariei, care au iniţiat mai devreme reforme ale preţurilor, în prezent are loc un fenomen de resorbţie lentă a tendinţei inflaţioniste, deci de reducere treptată a creşterii preţurilor. În Iugoslavia, pe ansamblul anului trecut, preţurile au crescut cu 2 600 la sută, iar în ultimele luni ritmul inflaţionist a devenit negativ. În Polonia o situaţie relativ similară : creştere 600 la sută anul trecut, dar numai cîteva procente în lunile din urmă. Aceste experienţe sînt elocvente în ce priveşte caracterul inevitabil al unor creşteri de preţuri, dar şi faptul că, după şocul iniţial al intrării în realitate a preţurilor, intervine relativ repede o tendinţă de stabilizare.

Tot aceste experienţe dovedesc o inevitabilă creştere a şomajului. Unii specialişti îl consideră un „cataclism cu consecinţe politice incalculabile". În Polonia, bunăoară, la sfîrşitul lunii iunie erau 568 000 şomeri, o creştere cu 28 la sută faţă de luna mai, în timp ce în Cehoslovacia se anticipează că nivelul şomajului va ajunge la 1,4 milioane pînă la sfîrşitul acestui an. Ungaria număra 20 000 şomeri în iunie, faţă de 3 200 anul trecut, dar alte estimări consideră că sînt de fapt circa 50 000.

Fenomenul constituie o urmare directă a scoaterii la suprafaţă a şomajului mascat existent de ani de zile, care se materializa îndeosebi prin salarii scăzute şi niveluri submarginale de productivitate a muncii. Din nevoia de sporire a productivităţii, diferitele unităţi sau ramuri industriale tind, în condiţiile trecerii la o economie de piaţă, să-şi valorifice într-un mod mai realist şi mai eficient forţa de muncă aflată la dispoziţie. Iată aşadar că şi şomajul — ale cărui consecinţe se pot agrava, datorită inexistenţei încă a unei structuri eficiente de protecţie socială — este un fenomen care nu poate fi evitat. Pe termen mediu sau lung există premise pentru o corectare a situaţiei, îndeosebi prin sprijinirea procesului de privatizare, care să creeze noi locuri de muncă, dar resorbţia în acest domeniu este mai lentă decît în cazul inflaţiei. Costurile sociale sînt dureroase, dar nu este altă cale decît aceea de a le accepta, întrucît nu există o altă opţiune pentru a înainta spre o economie sănătoasă.

Cum stăm cu lupta de clasă ?

O concluzie demnă de reţinut din experienţa ţărilor est-europene care au trecut deja radical la reforme spre o economie de piaţă este că, odată cu şi pe baza liberalizării preţurilor interne se pot adopta măsuri pe linia unei convertibilizări externe, deocamdată în forme restrînse şi oricum specifice, a monedelor naţionale, în ciuda neacoperii cu mărfuri şi servicii a masei monetare interne, care însă este corectată prin liberalizarea preţurilor. S-ar putea spune că introducerea convertibilităţii externe amplifică, într-o primă fază, problemele sociale, dar avantajele sînt mult mai mari, în sensul că măsura respectivă devine un instrument de bază al reformei, care ajută întreaga economie naţională să intre în realitate din toate punctele de vedere.

Agravarea unor probleme precum inflaţia şi şomajul sînt de natură să creeze alte complicaţii sociale, mai ales pe fondul unor mentalităţi sădite în decenii de abordări ideologizante, care se materializează acum în faptul că o majoritate chiar zdrobitoare a populaţiei ar dori doar avantajele dar nu şi coerciţiile economiei de piaţă, iar o minoritate deloc neglijabilă este gata să renunţe la aceste avantaje dacă este vorba de a se supune şi coerciţiilor implicate. „Lupta de clasă — aprecia într-un comentariu revista americană «Time» — se manifestă pretutindeni în Europa centrală şi Balcani, în condiţiile în care îşi caută noi identităţi, după prăbuşirea comunismului". Publicaţia respectivă aprecia că acest fenomen este mai pronunţat în România şi se referea la asperităţile apărute între intelectuali şi muncitori („Noi muncim, nu gîndim" — ar fi forma paroxistică a acestui divorţ) şi care au culminat cu episoadele din zilele de 13—15 iunie. În Polonia, intelectualii adepţi ai premierului Mazowiecki se confruntă cu muncitorii care se raliază în jurul liderului „Solidarităţii", Lech Walesa. Scrutinul din Bulgaria a generat o divizare bruscă între muncitorii şi ţăranii din Partidul Socialist (fost comunist) şi intelectualii din Uniunea Forţelor Democrate. În Ungaria intelectualii sînt îngrijoraţi de înclinaţiile „populiste" ale Forumului Democratic. Vaclav Havel, dramaturgul devenit preşedintele Cehoslovaciei, rămîne o personalitate respectată, dar nu este exclusă o ripostă a muncitorilor împotriva guvernului său dominat de intelectuali.

Terapia — şoc !

Învăţăminte asupra reformelor se pot trage nu numai de la cei ce s-au angajat ferm pe calea acestora, ci şi de la cei care se află în urmă sau le tergiversează. Situaţia economică a ultimelor ţări nu face decît să se agraveze. În acest sens, un exemplu elocvent îl constituie experienţa sovietică unde, în pofida unor intenţii lăudabile, ritmul restructurărilor practice este lent şi ezitant şi, de aceea, şi tensiunile sociale cresc în lipsa rezultatelor concrete.

Experienţa de pînă acum pare să pună în evidenţă că balanţa înclină în favoarea nu a unei tranziţii lente, ci a unei terapii — şoc (exemplul polonez, iugoslav), cel puţin în cazul acelor ţări care nu au trecut încă mai de mult — precum cazul Ungariei — pe calea reformei. Trecerea rapidă către economia de piaţă se poate realiza printr-o liberalizare rapidă a preţurilor, printr-un proces accelerat al privatizării, prin acceptarea riscului inflaţiei şi al consecinţelor de ordin social. Acest din urmă aspect constituie, de altfel, şi punctul vulnerabil al acestei formule, dar, deşi durerile economico-sociale ale acestui „duş rece", sînt bruşte şi importante, perioada de aşteptare pînă la obţinerea de îmbunătăţiri economice şi sociale este mai scurtă. De asemenea, faptul că se creează perspective mai rapide de ameliorare face situaţia mai suportabilă pentru populaţie ; în plus, se cîştigă timp preţios în cursa pentru trecerea la o economie de piaţă. O perioadă de tranziţie mai lungă ar antrena prelungirea durerilor socio-economice, rezultatele s-ar amîna prea mult timp şi ar putea fi, la un moment dat, descurajatoare pentru populaţie.

Unele succese în frînarea inflaţiei de către „pionierii" acestor reforme constituie un indiciu. Mai ales că pentru fiecare dintre ţările est-europene în parte, angajarea pe calea reformei trebuie privită şi sub aspectul competiţiei dintre ele, în fond pentru a accede spre structurile europene. Şi la urma urmelor dacă nu se face acum această trecere, atunci cînd ? Cu toate riscurile inevitabile, reformele trebuie înfăptuite altfel se pierde un tren care nu aşteaptă şi care nu va mai veni poate altă dată.

Ştefan Nicolae

Iugoslavia

Reforma economică: primele rezultate

Împrumutul de 400 milioane dolari pe care Banca Mondială l-a aprobat Iugoslaviei arată că instituţiile financiare internaţionale au încredere deplină în programul de reforme economice ale premierului iugoslav Ante Markovici, declară experţi şi comentatori în probleme economice.

La sfîrşitul lunii martie, încrederea în reforma guvernului federal a fost exprimată de asemenea de F.M.I., în mod obişnuit prudent, în timp ce a semnat cu Iugoslavia un aranjament privind o linie de credit pentru împrumut de 600 milioane dolari.

Cu acest prilej, experţi ai F.M.I. au apreciat programul antiinflaţionist al guvernului iugoslav drept cuprinzător şi echilibrat, cu bune perspective de succes.

Ultimele date ale Institutului federal de statistică confirmă estimările F.M.I. Rata inflaţiei din luna aprilie a fost de minus 0,2%, care marchează un progres uriaş faţă de nivelul record de 84,3% din luna decembrie.

Rata anuală a inflaţiei a fost anul trecut de aproape 2,600 la sută. Guvernul a estimat o rată anuală a inflaţiei în acest an de cel mult 13%.

Experţii F.M.I. au fost, de asemenea, satisfăcuţi de rezervele ridicate de valută, care, potrivit ultimelor date ale Băncii centrale, erau de 8,3 miliarde dolari, practic de trei ori mai mari decît în ianuarie 1989.

La sfîrşitul anului, rezervele de valută vor ajunge la 12 miliarde dolari, a anunţat vicepremierul Aleksandar Mitrovici. El a precizat, de asemenea, că la sfîrşitul anului datoria externă se va reduce cu 3—4 miliarde de dolari.

În prezent, datoria externă a Iugoslaviei este de 18 miliarde dolari, în timp ce în 1987 aceasta depăşea 21 miliarde de dolari.

Iugoslavia a fost iniţiatoarea reformelor în rîndul ţărilor comuniste în anii '50, însă ulterior a renunţat la aceasta.

Totuşi, experţii independenţi apreciază că iugoslavii se remarcă din nou. Astfel, de exemplu, guvernul a făcut cunoscut un program radical de reprivatizare şi a anunţat ridicarea tuturor limitărilor asupra proprietăţii private. Veselin Vukotici, membru al guvernului federal, a declarat recent ziariştilor iugoslavi şi străini că în curînd vor fi create între 15 000 şi 20 000 de întreprinderi particulare mici şi mijlocii. Cel mai mare număr va apărea pe ruinele firmelor de stat falimentare.

Nu se spune că reforma nu se confruntă cu probleme. Politica financiară şi monetară fermă a guvernului a dus de la începutul anului la falimentul a 335 de firme de stat. Alte 8 375 firme, unde lucrează 2,7 milioane persoane, erau la mijlocul lunii aprilie în pragul falimentului, potrivit datelor serviciului de contabilitate de stat.

Din numărul total de 6 milioane de persoane apte de muncă 1,2 milioane persoane sînt în prezent şomere.

Din această cauză, unul din principalii consilieri ai premierului Ante Marcovici, profesorul american Jeffrey Sax, a sfătuit recent guvernul iugoslav să atenueze uşor pîrghiile rigide ale politicii financiare şi monetare.

(După „*Taniug*")

Internaţionalizarea conflictului din Golf

Promisiunile lui Saddam Hussein de a-şi retrage trupele din Kuweit de îndată ce situaţia din această ţară va fi restabilită s-au dovedit încă unul din multele „bluff"-uri ale şefului statului irakian. La nici patru zile după ocuparea emiratului şi după instalarea unui guvern marionetă — format, după unii, din cetăţeni kuweitieni de origine irakiană, după alţii, chiar din ofiţeri irakieni — a intervenit, fără îndoială „la cererea expresă" a noului regim kuweitian, „fuzionarea totală şi ireversibilă" a celor două state arabe consfinţind „adevărul istoric potivit căruia Kuweitul face parte integrantă din Irak".

ANEXAREA KUWEITULUI. Guvernul provizoriu a arătat, totodată, că „răscoala populară din Kuweit n-a avut drept scop numai abolirea regimului corupt, supus imperialismului, sau instalarea unui regim naţional liber, ci corectarea profundă, totală şi definitivă a situaţiei impuse de colonialism ţării noastre". În mod aparent paradoxal pentru un conducător socialist profund antimonarhic, Saddam Hussein însuşi a atras atenţia că pînă şi fosta monarhie din Irak nu a tratat niciodată micul stat învecinat decît ca pe o provincie irakiană. Aparent paradoxal, pentru că stă în obiceiul regimurilor totalitare să recurgă la argumente istorice pentru a-şi justifica pretenţiile anexioniste.

Imediat după întoarcerea „fiilor kuweitieni la patria mamă", şeful guvernului provizoriu din Kuweit, colonelul Ala'a Hussein Ali, a fost numit prin decret prezidenţial în funcţia de vicepremier al Irakului, iar şapte din cei opt membri ai cabinetului său au devenit consilieri pe lîngă preşedinţia Irakului, cu rang de miniştri. Al optulea s-a pierdut în drum spre Bagdad, fiind înlocuit cu alt nume la fel de anonim.

Primul ministru britanic, Margaret Thatcher, şi preşedintele S.U.A., George Bush, după convorbirile privind situaţia din Golful Persic

Anexarea Kuweitului de către Irak, care nu avea pînă acum altă cale de acces în Golful Persic decît culoarul Fao, îi aduce acestuia o coastă de 290 km şi insulele Bubyan şi Warbah, aflate la vărsarea în Golf a Tigrului şi Eufratului. Apoi, prin sporirea rezervei de petrol, „statul unitar" Irak se apropie (cu o producţie globală de ţiţei de 4,6 milioane de barili pe zi) de nivelul Arabiei Saudite (5,45 milioane barili/zi), liderul neoficial al Organizaţiei Ţărilor Exportatoare de Petrol (O.P.E.C.). Saddam Hussein încearcă astfel răsturnarea echilibrului în cadrul organizaţiei în favoarea adepţilor unui control mai strict al producţiei de petrol, vizînd creşterea preţurilor, situaţie neacceptată pînă acum de ţările membre ale Consiliului de Cooperare a Golfului (Arabia Saudită, Kuweit, Emiratele Arabe Unite, Qatar).

În schimb, Irakul nu-şi va putea însuşi bunurile kuweitiene din străinătate, care au fost blocate de guvernele ţărilor occidentale şi care sînt evaluate la cel puţin 100 miliarde dolari. În 1989, aceste investiţii au adus Kuweitului dividende în valoare de peste 8 miliarde dolari, în timp ce exploatarea aurului negru a produs 7,7 miliarde dolari.

Faţă de aceste bogăţii ale micului emirat, „marele frate" apărea, de fapt, ca o rudă săracă: Kuweitul avea în 1988 un produs naţional brut de 13 000 dolari pe an, de peste patru ori mai mult decît Irakul, care atingea numai 3 000 dolari. Ruda săracă dispune însă de cea mai puternică armată din ţările arabe, numărîndu-se printre cele mai importante forţe militare din lume. Ori un efectiv de aproape un milion de oameni, plus dotările aferente în echipament, tehnică şi armament, cu cheltuială se ţin...

Emirul Kuweitului, şeicul Jaber al-Ahmed al-Sabah, cu prinţul moştenitor al Arabiei Saudite, Abdullah, în localitatea saudită Jeddah

Cine a alimentat arsenalul beligeranţilor?

Cea mai mare parte a tancurilor irakiene au fost livrate de China. Avioanele de luptă provin din Uniunea Sovietică şi din Franţa. Rachetele sol-aer — mai ales din U.R.S.S. Aviaţia şi marina sînt dotate cu rachete franceze „Exocet".

Potrivit unor surse neconfirmate, între 1976 şi 1988, Brazilia ar fi livrat Irakului aproximativ 500 blindate de diverse tipuri. Dotarea Irakului cu tehnică militară pentru fabricarea de rachete, instalaţii nucleare şi gaze de luptă a fost asigurată de firme vest-germane, menţionează revista „Der Spiegel".

În ultimul timp, Irakul a încercat să fabrice un supertun cu o putere de mai multe sute de kilometri. Şi-a procurat de la firme britanice sau vest-europene componente pentru acest tun, care urmau să fie asamblate în Irak. Afacerea a fost însă descoperită înainte ca piesele să ajungă la destinaţie.

Forţele armate kuweitiene erau dotate şi pregătite mai ales de Marea Britanie. Tancurile sînt aproape în exclusivitate de provenienţă britanică. Avioanele de luptă sînt în parte de fabricaţie franceză, în parte britanică. Armele dotate cu rachete sînt americane şi franceze.

Înzestrarea chimică a Irakului

Ameninţarea irakiană cu utilizarea armelor chimice este privită foarte serios de experţi, care reamintesc că preşedintele Saddam Hussein nu a ezitat să le folosească pe scară largă împotriva kurzilor, în martie 1988.

În timp ce negocierile de la Paris privind interzicerea armelor chimice se accelerează, iar S.U.A. şi U.R.S.S. au decis să-şi reducă stocurile cu 50 la sută pînă în 2002, numeroase ţări din lumea a treia posedă sau încearcă să pună la punct arme chimice şi biologice, afirmă revista de specialitate „Jane's". În Orientul Mijlociu, cinci ţări posedă sau se pregătesc să asambleze arme chimice: Irakul, Siria, Libia, Egiptul şi Israelul.

Armata irakiană dispune de o mare varietate de lansatoare pentru armele ei chimice: mortiere, proiectile autopropulsate şi artilerie, în timp ce pentru armele cu rază medie de acţiune poate utiliza rachetele SCUD-B sovietice sau versiunile lor irakiene „Al-Hussein" şi „Al-Abbas". Irakul este pe cale de a fabrica racheta balistică „Condor II", cu o rază de peste 1 600 km, care ar putea ameninţa oraşe cum ar fi Riad, Cairo sau Ierusalim.

Armele chimice irakiene ar fi produse, potrivit experţilor, în uzinele Karbala (sud-vest de Bagdad) şi Samarra (60 km nord-vest de capitală). Irakul ar mai posedă o sursă de arme biologice la Salman Park (56 km sud-est de Bagdad).

Arsenalul irakian cuprinde toate armele chimice clasice. Unele acţionează asupra sistemului nervos cu agent GB (cunoscut sub numele de sarin ori soman). Inhalarea lui provoacă moartea, fără a fi persistent în atmosferă. Altele atacă ochii şi pielea. Irakul ar poseda 500 tone de asemenea substanţe. Un al treilea tip de substanţe au efect iritant asupra ochilor şi căilor respiratorii, provocînd vărsături, iritaţii şi uneori chiar moartea.

CONSENS INTERNAȚIONAL: PREMIERE... Mai multe premiere au venit să marcheze largul consens internațional în legătură cu situația din Golf. Astfel, Consiliul de Securitate a adoptat, la 9 august, în unanimitate — situație extrem de rară în activitatea acestui organism — o rezoluție în care cere tuturor statelor membre ale O.N.U., organizațiilor internaționale și instituțiilor specializate să nu recunoască anexarea Kuweitului de către Irak și să se abțină de la orice măsură sau contact ce ar putea fi interpretate ca o recunoaștere indirectă a acestei anexări. Rezoluția respectivă a fost precedată de alte două, una condamnînd pătrunderea trupelor irakiene în Kuweit (14 voturi pentru și o neparticipare la vot), cealaltă impunînd un embargou comercial, financiar și militar împotriva Irakului (13 voturi pentru și 2 abțineri).

Un alt fapt fără precedent îl constituie hotărîrea guvernului elvețian de a aplica sancțiuni economice împotriva Irakului. Confederația Helvetică iese astfel, pentru prima dată în istoria sa, din tradiționala-i neutralitate și, cu toate că măsura în sine este mai mult simbolică, dat fiind nivelul scăzut al schimburilor cu Irakul și Kuweitul, ea nu este mai puțin semnificativă, cu atît mai mult cu cît, nefiind membră a O.N.U., Elveția nu era obligată să se conformeze rezoluțiilor Consiliului de Securitate.

Pe de altă parte, secretarul de stat american, James Baker, a anunțat că Statele Unite intenționează să-și coordoneze acțiunile cu Siria în legătură cu situația din Golf, ceea ce nu este mai puțin surprinzător. Cu toate că se cunoaște atitudinea pro-iraniană a Damascului în războiul irako-iranian, relațiile americano-siriene au fost tot timpul încordate, întrucît Washingtonul continuă să înscrie Siria pe lista țărilor care sprijină terorismul. Departamentul de Stat a mai făcut cunoscut că au fost stabilite contacte cu Iranul, prin intermediul ambasadei Elveției la Teheran, în vederea examinării evoluției din regiune. Deși nu se cunoaște conținutul mesajelor, trebuie subliniat că este primul contact americano-iranian după criza ostaticilor americani din Iran, care a determinat întreruperea relațiilor diplomatice dintre cele două țări.

Președintele George Bush a apreciat că sancțiunile economice decise de O.N.U. sînt cele care trebuie să determine retragerea Irakului, dar că aceasta nu împiedică Washingtonul să fie pregătit să dea o replică energică oricărui atac irakian și mai ales folosirii de către Bagdad a armelor chimice de care dispune. Pentru a împiedica Irakul să inițieze și alte atacuri în regiune, Statele Unite au decis să dizloce în Arabia Saudită și în Golf efective militare și au solicitat aliaților să se constituie într-o puternică forță multinațională. Aproximativ 50 de nave de război, în majoritate americane, au fost deplasate spre Golf, iar efectivul total pe care S.U.A. îl vor antrena este apreciat la 250 000 de oameni, cea mai mare mobilizare a forțelor armate americane de la războiul din Vietnam. La rîndul său, Marea Britanie a desfășurat forțe navale și aeriene care se apropie, ca număr celor mobilizate în cursul războiului din insulele Malvine. Nici reprezentantul sovietic la O.N.U. nu a exclus participarea țării sale la măsuri militare de descurajare, în cazul în care Consiliul de Securitate ar cere acest lucru, declarație ce pare să anticipeze că U.R.S.S. nu s-ar folosi de dreptul său de veto într-o asemenea dezbatere.

ȘI DISENSIUNI ARABE. Încă de la început, țările arabe au ezitat să pronunțe un verdict categoric asupra conflictului irakiano-kuweitian. După mai multe amînări, o primă reuniune a Ligii arabe a cerut, cu mari deosebiri de nuanțe și tonuri, retragerea trupelor irakiene și revenirea părților la masa tratativelor. Era evident că tratativele erau din plecare excluse și totuși țările arabe refuzau parcă să evalueze realitatea, sperînd într-un miracol. Acesta nu a întîrziat să apară, dar dintr-o direcție cu totul opusă: fuzionarea Kuweitului cu Irakul i-a luat din nou prin surprindere pe liderii arabi. S-a decis o nouă reuniune care a suferit o altă amînare de 24 de ore, pretextîndu-se necesitatea unor consultări preliminare. Ultima consfătuire a evidențiat deosebiri semnificative de vedere între statele membre, care nu sînt pentru prima dată puse în situația de a constata lipsa lor de coeziune, în special în probleme inter-arabe. Astfel, din cei 20 reprezentanți, numai 12 au votat în favoarea participării țărilor arabe la forța multinațională care să constituie un suport în apărarea Arabiei Saudite și a altor state din Golf. Textul rezoluției reafirmă nerecunoașterea anexării Kuweitului, cere retragerea trupelor irakiene și reinstaurarea regimului legitim în această țară. Două țări s-au abținut de la vot — Algeria și Yemenul —, alte trei și-au exprimat rezerve — Iordania, Sudanul și Mauritania, iar trei s-au opus categoric: Irakul (bineînțeles), Libia și O.E.P. Tunisia nu a participat la lucrări.

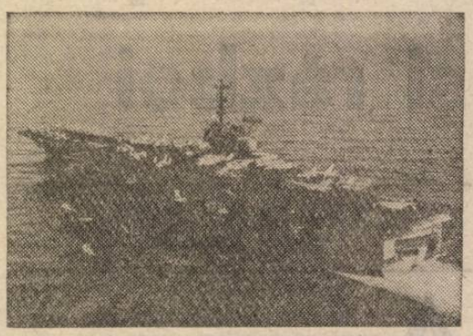

„Independence" în apropierea Golfului. Americanii sînt dispuși să lupte ca în Vietnam

Unele state arabe se tem de o internaționalizare a conflictului și privesc cu destulă reticență intervenția unei forțe multinaționale în regiune. Recent, regele Hussein al Iordaniei — țară ce întreține relații excelente cu Irakul — își exprima profundul regret față de lipsa unor eforturi concertate din partea țărilor arabe în rezolvarea „unei probleme de familie", adăugînd că escaladarea acțiunilor și a reacțiilor „vor duce lumea arabă la dezastru". Și dacă Egiptul, Marocul au trimis deja contingente în regiune, iar Siria se pregătește pentru măsuri asemănătoare, suveranul hașemit a ținut să precizeze că nu va participa la o astfel de acțiune decît în cazul unui atac direct asupra Arabiei Saudite și numai după retragerea forței multinaționale.

Alte state arabe sînt de-a dreptul ostile față de prezența americană în Orientul Mijlociu și văd în instalarea forței multinaționale o tentativă de permanentizare a acestei prezențe în zonă; Libia și O.E.P. sînt, fără îndoială, șefi de pluton ai acestei optici. Mai multe voci îi reproșează lui Yasser Arafat „ingratitudinea" față de Kuweit, unde trăiesc 400 000 de palestinieni (la o populație de două milioane și ceva de locuitori, din care numai 700 000 de kuweitieni) și unde au fost acceptate toate tendințele O.E.P., chiar și cele mai extremiste. Dar mai există Kuweitul?

„RĂZBOIUL SFÎNT". Sesizînd disensiunile inter-arabe, Saddam Hussein își propune să le adîncească și, mai ales, să le fructifice. După ce a explicat invadarea Kuweitului ca pe un răspuns la chemarea forțelor populare antimonarhice din emirat, el nu a ezitat să justifice anexarea țării vecine ca fiind o corectare istorică a unor granițe impuse în mod samavolnic de colonialismul britanic, care i-a folosit drept unelte pe bogații șeici.

De fapt, Irakul se consideră de multă vreme un apărător fervent al lumii arabe, iar cei opt ani de război împotriva Iranului și sacrificiile umane și materiale subsecvente sînt folosite ca argument suprem în asumarea, mai mult sau mai puțin voalată, a rolului de conducător al întregii națiuni arabe. El a și reproșat, în repetate rînduri, țărilor „frățești" că nu l-au sprijinit suficient în această lungă confruntare și că, ulterior, nu s-au grăbit să contribuie la reconstrucția țării. În acest sens, în afară de motivațiile de ordin istoric, integrarea Kuweitului ar reprezenta și o îndreptățită reparație.

Departe de a-l demonta, constituirea forței militare multinaționale, ferma ripostă internațională și mai ales atitudinea deosebit de tranșantă a Statelor Unite sînt pentru Saddam Hussein tot atîtea rațiuni pentru a agita stindardul „războiului sfînt" (Jihad) împotriva dușmanilor națiunii, în primul rînd imperialismul american și sionismul. El a cerut țărilor arabe din Golf să nu acorde nici o facilitate „forțelor răului" care se desfășoară în zonă, amenințînd că „va supraveghea cu strictețe rolul fiecărui actor al complotului". Printre obiectivele războiului sfînt se numără apărarea celor două sanctuare ale Islamului, Mecca și Medina, aflate pe teritoriul Arabiei Saudite, dar și eliberarea Ierusalimului de sub ocupația is-

Declarația M.A.E. al U.R.S.S. privind situația din Golf

Un purtător de cuvînt al Ministerului Afacerilor Externe al U.R.S.S. a prezentat ziariștilor o declarație a ministerului în care, după ce se atrage atenția asupra caracterului „tot mai dramatic" al situației din zona Golfului și se amintește că Uniunea Sovietică s-a pronunțat chiar de la început pentru reglementarea pașnică a problemelor litigioase prin dialogul politic al părților, se spune: „Pe lîngă eforturile din Consiliul de Securitate, U.R.S.S. a întreprins contacte susținute cu conducerea irakiană, inclusiv prin schimb de mesaje la nivelul președinților U.R.S.S. și Irakului, spre a orienta evoluția evenimentelor în această direcție. Ni s-a părut că acest schimb de opinii cu partea irakiană generează speranța că lucrurile vor evolua spre îndeplinirea Rezoluției 660 a Consiliului de Securitate al O.N.U. și dezamorsarea rapidă a crizei. Trebuie să recunoaștem cu indignare că speranțele noastre nu s-au adeverit. Irakul nu și-a retras trupele din Kuweit, ci a anunțat și anexarea acestei țări. În această situație nu ne mai puteam situa pe poziția tăcerii. Poziția U.R.S.S. în această problemă rămîne fermă — suveranitatea, independența națională și integritatea teritorială a statului Kuweit trebuie restabilite deplin și protejate. Concret, considerăm că acum Consiliul de Securitate al O.N.U. trebuie să se ocupe permanent de această problemă dintre cele mai grave. De asemenea, sîntem dispuși să trecem imediat la consultări la sediul Comitetului militar al Consiliului de Securitate care, conform Cartei O.N.U., poate îndeplini funcții importante. Considerăm că un rol deosebit l-ar putea juca înseși eforturile țărilor arabe de a nu permite degradarea situației din Golf într-un conflict militar și mai mare."

raeliană. Ca să dea totuşi un semn de bunăvoinţă, preşedintele irakian a promis să revină asupra poziţiei sale după retragerea Israelului din teritoriile arabe ocupate, după retragerea Siriei şi a altor forţe din sudul Libanului şi cu condiţia unor reglementări „echitabile" a problemelor de frontieră dintre Irak şi Iran, precum şi dintre Irak şi... Kuweit.

ENTUZIASM POPULAR ŞI CRIZĂ. Şeful statului irakian a ştiut foarte bine să exalte sentimentele populaţiei arabe, demonstraţiile antiamericane şi antisioniste neîntîrzîind să-şi facă simţită prezenţa masivă. În primul rînd în Irak, unde televiziunea a transmis din abundenţă exploziile populare de bucurie şi de sprijin faţă de „părintele naţiunii", dar şi în Liban, Iordania şi Yemen. În Tunisia, opoziţia legală şi gruparea Baas-istă au format comitete de acţiune care să contreze acapararea bogăţiilor arabe de către „dusmanii americani, israelieni şi europeni", condamnînd, în acelaşi timp, „preparativele de agresiune împotriva unei ţări frăţeşti".

Hotărît să sfideze embargoul economic şi militar şi pregătit pentru o rezistenţă îndelungată (deşi problematică), conducătorul de la Bagdad şi-a avertizat supuşii că situaţia impune măsuri de austeritate, îndeosebi în privinţa aprovizionării cu alimente, dar a lansat şi un apel la patriotismul maselor, al femeilor în special, cerîndu-le să-şi controleze strict bugetul familial, să doneze statului bijuteriile, pentru un soi de „fond al libertăţii" şi să... sporească numărul fiilor patriei, spre a fi pregătiţi pentru apărarea naţiunii.

Deşi insensibilă la efuziunile liderului irakian, lumea financiară europeană s-a văzut confruntată cu o masă imensă de informaţii necontrolabile şi de zvonuri contradictorii. Situaţia era la fel de confuză la începutul săptămînii pe pieţele petroliere, unde se înregistrau mari oscilaţii de preţuri, explicabile şi prin unele semnale potrivit cărora O.P.E.C. şi-ar putea mări producţia de petrol pentru a spori efectele embargoului asupra potrolului irakian şi kuweitian. Semnale infirmate de preşedintele în exerciţiu al organizaţiei, care a cerut statelor membre să evite orice creştere individuală a producţiei, chemînd totodată ţările industrializate să recurgă la propriile stocuri şi atrăgînd atenţia că, alături de agenţiile internaţionale, ţările consumatoare sînt la fel de responsabile ca şi O.P.E.C. în stabilitatea pieţei. Agenţia Internaţională pentru Energie a apreciat însă că, pentru moment, situaţia poate fi controlată.

Într-adevăr, stocurile guvernamentale şi particulare ale O.E.C.D. dispun de o rezervă echivalînd cu 99 de zile de consum. Stocurile strategice ale Statelor Unite se cifrează la 590 milioane de barili, ceea ce reprezintă aproximativ 100 de zile de importuri, iar cele comerciale curente (producţie proprie plus importuri) se situează în prezent la 392 milioane barili.

Aparent fără nici o legătură cu situaţia momentului, Uniunea Sovietică s-a pus, totuşi, în gardă, reducîndu-şi, încă din luna iulie, exporturile petroliere către ţările est-europene cu 7 milioane de tone.

Dar mai departe ? Chiar în cazul unei evoluţii lente şi lipsite de confruntări directe, conflictul din Golf este pe cale să antreneze o nouă şi violentă criză energetică. Oricum, preţul petrolului a urcat la peste 28 dolari barilul, cu circa 8 dolari mai mult decît înainte de declanşarea conflictului irakiano-kuweitian. Preşedintele George Bush a asigurat că este pregătit pentru „un război al nervilor", dar Saddam Hussein, care nu mai pare chiar atît de izolat ca la început, are nervi tari. În orice caz, se arată mai puţin impresionat de riscuri.

Dan Radu Stănescu

Israel

Convorbiri despre pace şi război

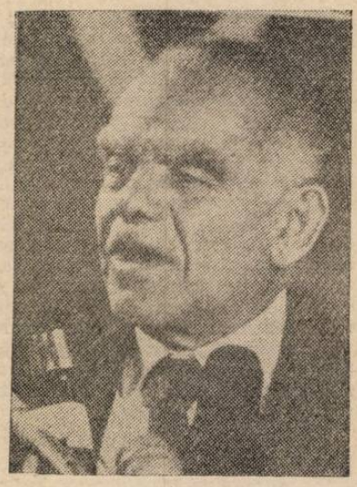

De la trimisul nostru Liana Enescu

A fi în preajma evenimentelor reprezintă un privilegiu pentru un ziarist. Într-un grup de ziarişti români — primul invitat de Oficiul de presă al primului ministru — am sosit în Israel la foarte scurt timp după invazia irakiană în Kuweit. În rapida şi periculoasa lor desfăşurare, evoluţiile ulterioare din Golf, ca şi reacţiile statelor din regiune şi din afara ei, le-am receptat de aici, din preajmă.

Apropierea de zona de conflict şi vechile relaţii încordate cu Irakul sînt suficiente motive pentru a explica atenţia cu care Israelul urmăreşte criza din Golf. Nu trebuie să se intre în panică — afirmă autorităţile, ca şi oamenii obişnuiţi întîlniţi, pentru care evenimentele din Kuweit sînt şi ar trebui să rămînă un conflict interarab. Totuşi, paza bună trece primejdia rea : este evident că tot ce se întîmplă în Golf se bucură de o minuţioasă analiză şi că se trag toate concluziile necesare : drept urmare, s-a accentuat acea „stare de veghe", caracterizînd existenţa statului Israel în toţi anii care au urmat creării sale.

Confruntaţi, în continuare, cu probleme precum Intifada sau, mai de curînd, valul de imigranţi evrei sosiţi din Uniunea Sovietică, israelienii au, acum, un nou şi serios motiv de preocupare : situaţia din Golf. În jurul acestor chestiuni, ca şi al altora, la fel de importante, s-au purtat convorbirile pe care le-am avut în aceste zile la Ierusalim sau Tel Aviv.

Primul ministru al Israelului, domnul **YITZHAK SHAMIR** ne-a primit, cu deosebită amabilitate, în biroul său de la reşedinţa din Ierusalim. Născut în anul 1915, în Polonia, domnul Shamir, jurist de formaţie, a mai deţinut funcţia de premier în 1983 şi în perioada 1986—1988, ca şi funcţiile de viceprim-ministru, ministru al afacerilor externe şi ministru de interne. De asemenea, a fost speaker al parlamentului, al cărui membru este din anul 1974.

În numele cititorilor revistei „Lumea azi", l-am întrebat pe domnul prim-ministru al Israelului care crede că sînt, în prezent, şansele procesului de pace în Orientul Mijlociu.

„Mai intîi — ne-a declarat domnul Yitzhak Shamir — **trebuie reglementată criza actuală, trebuie adusă pacea în Golf, pentru că, fără aceasta, nu se poate face nimic, nu se poate acţiona pentru restabilirea unei vieţi normale în toate ţările regiunii. Apoi, cred că trebuie ajuns la o negociere paşnică, deschisă, între Israel şi lumea arabă. Cînd spun aceasta, mă gîndesc că lumea arabă e compusă din două părţi : mai intîi, sînt ţările arabe, pentru că Israelul, pînă în momentul de faţă, e într-o stare de război cu aproape toate statele arabe, cu excepţia Egiptului, cu care avem un tratat de pace. Toate celelalte, formal, sînt în stare de război cu noi. Această situaţie trebuie reglementată pentru că e absurdă, nu avem motive să fim într-o stare de război cu ele. Trebuie să se ajungă la o situaţie de relaţii normale. În al doilea rînd, trebuie ajuns la o înţelegere, la o reglementare a conflictului cu populaţia palestiniană care trăieşte sub controlul nostru, în teritorii ce sînt disputate.**

Noi avem poziţia noastră ; noi spunem că, în urmă cu 12 ani, au fost încheiate acordurile de la Camp David, dintre Israel şi Egipt, cu participarea foarte importantă a S.U.A. şi că acestea includ un document privind reglementarea diferendelor dintre Israel şi populaţia palestiniană. Drept urmare, acest conflict va fi reglementat în două etape : prima etapă priveşte acordarea autonomiei populaţiei din aceste teritorii, o deplină autonomie pe 5 ani. Apoi, ar trebui începute negocierile între Israel şi această populaţie palestiniană, de asemenea, cu participarea unor state arabe — Egiptul, Iordania — asupra statutului permanent al acestor teritorii. Pînă acum, noi sîntem gata să acţionăm potrivit prevederilor acordurilor de la Camp David. Pentru aceasta, trebuie să organizăm negocieri cu aceste populaţii. Se ridică, însă, o problemă : cine va reprezenta populaţia palestiniană ? În ce ne priveşte, nu e o problemă — va fi guvernul. Dar cine va fi interlocutorul ? Am propus, în urmă cu un an, să se ţină alegeri democratice în teritorii, pentru a da posibilitatea populaţiei palestiniene să-şi aleagă reprezentanţii. Apoi, dacă ar avea loc asemenea alegeri, vor fi desemnaţi reprezentanţii palestinieni şi noi vom purta negocieri cu aceşti aleşi. Pentru moment — a apreciat primul ministru israelian — **în tabăra arabă, nu există o parte sau un stat care să accepte propunerea noastră. Dar, cred că** — a spus el — **cu timpul, se vor găsi personalităţile, grupările care vor accepta acest cadru de negocieri, pentru că el este** — a fost de părere premierul Shamir — **singura propunere rămasă,**

care poate ajuta la găsirea unei soluții pașnice".

Problemele relațiilor Israelului cu lumea arabă, mai ales raporturile cu palestinienii din teritoriile aflate sub control israelian sînt o sursă de confruntare între diferitele formațiuni politice israeliene — a menționat premierul oprindu-se, în continuare, și la alte motive de controversă între guvern și opoziție, de pildă, concepția asupra modelului de dezvoltare economică sau atitudinea față de religie.

Revenind la problematica externă și răspunzînd unei întrebări privind situația din Golf și poziția Israelului, șeful guvernului a subliniat : **„Ca țară democratică, nu putem accepta acest pas al liderului irakian, care a ocupat prin forță un stat vecin, confiscînd tot ce a găsit acolo și, proclamîndu-se stăpîn într-o țară străină, chiar dacă e vorba de o țară arabă. Ca întreaga lume democrată, sîntem împotriva unei asemenea politici. Noi acceptăm linia promovată de Statele Unite, care încearcă să organizeze întreaga comunitate internațională împotriva acestei politici de terorism guvernamental.**

Există și un alt aspect al crizei — a afirmat domnul Shamir — **care ne privește, pentru că deja Irakul amenință existența însăși a statului Israel. Liderul irakian a făcut declarații vizînd Israelul, în care a afirmat că, într-o zi, ne va ataca cu armele chimice pe care le posedă și chiar că e gata să pîrjolească jumătate din Israel. Avem armata noastră, desigur, mijloacele de a ne apăra, dar nu putem neglija această amenințare".**

În privința posibilității ca actuala criză din Golf să degenereze într-un război generalizat, primul ministru israelian a spus că nu crede într-o asemenea evoluție. **„Cred** — a arătat el — **că liderul irakian, atunci cînd va vedea toată această forță internațională, ce se organizează și i se opune, își va schimba opinia și poziția".** De asemenea, în legătură cu posibilitatea ca Israelul să intervină în conflictul din Golf, el a exprimat următoarea opinie : **„Nu cred. Nu sîntem interesați să participăm într-o asemenea confruntare și se pare că toți cei care iau parte nu sînt interesați să aibă o participare israeliană. E clar** — a mai adăugat domnul Shamir — **că nimeni nu are interesul să prezinte această confruntare ca pe un război între arabi și nearabi".**

În altă ordine de idei, referindu-se la schimbările din Europa de Est, primul ministru a precizat că **„Israelul e foarte fericit să reînnoiască relații normale cu țările Europei răsăritene, cu care** — a evocat el — **raporturile noastre au fost întrerupte după 1967, cu excepția, bineînțeles, a României". „Avem acum relații normale cu aproape toate țările Europei de Est, în afara U.R.S.S."** — a relevat domnia sa, consemnînd, în continuare, contactele stabilite la diferite niveluri, ca și invitațiile adresate președintelui Mihail Gorbaciov, ministrului de externe, Șevardnadze și altor reprezentanți sovietici pentru a vizita Israelul.

Întrebat dacă intenționează să se întîlnească și cu președintele României, domnul Yitzhak Shamir a răspuns : **„Cu plăcere. Am fi mulțumiți să avem plăcerea de a-l întîlni pe liderul țării dv."**

„Nu văd nici un motiv de a avea limite în dezvoltarea relațiilor noastre — a subliniat premierul Shamir privitor la perspectivele raporturilor româno-israeliene. **Nu există diferențe de vederi, interese contrare între România și Israel. Cred că trebuie dezvoltate relații amicale în toate privințele și în toate domeniile".**

Pakistan

Schimbare în umbra Generalului

Benazir Bhutto este demisă. Vechea gardă a revenit, cum scrie ziarul „Dawn" ?

În decembrie 1988, cînd a fost învestită ca premier al Pakistanului, doamna Benazir Bhutto făcea o formidabilă bresă în mentalitățile islamice, încorsetate și cu iz feudal : era prima femeie care își asuma o asemenea funcție într-un stat islamic modern. Ajunsese la conducerea țării după atentatul din august, cînd generalul Zia-ul-Haq își pierduse viața, urmat de prima campanie electorală în peste un deceniu, în care o majoritate a populației s-a pronunțat pentru revenirea la calea democratică. 20 de luni mai tîrziu, Benazir Bhutto este destituită din funcție de președintele țării, pentru corupție, nepotism și abuz de putere. „Act arbitrar, ilegal și anticonstituțional", declară Bhutto și Partidul Pakistanez al Poporului pe care îl conduce. Președintele Ghullam Ishaq Khan a instituit starea de urgență, motivată prin „pericolul unei agresiuni externe" și prin „dezordinile cărora nu le pot face față guvernele din provincii" ; și a anunțat alegeri generale pentru 24 octombrie. Această precipitare de evenimente a dat naștere unor interpretări foarte minuțioase.

În primul rînd, rezistă la o cercetare acuzațiile aduse guvernului Bhutto ? Prima femeie-premier din Pakistan a preluat puterea într-o euforie democratică Dar așteptările n-au fost îndreptățite. Cea mai mare parte din echipa sa nu dispunea de experiență ; Senatul, fidel fostului general Zia-ul Haq, a rămas constant ostil ; multe din acuzele de deturnări de fonduri par să aibă o bază reală; obstacolele opoziției au fost permanente, moțiunea de neîncredere respinsă de guvern anul trecut urma să fie reintrodusă în august a.c. ; tulburările etnice și politice din provincia Sind au creat impresia unei fragilități sau incapacități de a ține situația în mînă.

În al doilea rînd, Benazir Bhutto a nemulțumit în mod evident o parte din structurile bine consolidate ale Pakistanului : autoritățile religioase — deoarece ea a înghețat legea islamică promovată de fostul general (potrivit căreia, între multele altele, o femeie nu-i egală cu bărbatul) ; și autoritățile militare — nedoritoare să accepte pretenția ei de a fi învestită cu puteri judiciare în conflictul din provincia Sind. Dna Bhutto a declarat, de altfel, că armata a făcut presiuni asupra președintelui, pentru a o demite. Dar un purtător de cuvînt militar a calificat drept „incorecte" aceste declarații : „Armata este un organ de stat. Ea se află sub ordinele guvernului și nu avem dreptul să intervenim din proprie inițiativă".

În al treilea rînd, premierul a fost înlocuit cu Ghulam Mustafa Jatoi, 58 de ani, lider al opoziției, și a fost alcătuit un guvern restrîns. Dar cinci din primii șapte miniștri numiți au servit sub generalul Zia — între ei și ministrul de externe. Președintele țării deținea și el funcția în acea perioadă. Fiul fostului general o acuză pe Benazir Bhutto că ar fi răspunzătoare de moartea lui Zia și premierul din Pundjab i se alătură, cerînd intervenția tribunalului. Admiratorii fostului general — grupurile religioase musulmane, în primul rînd, nemulțumite de stoparea programului de islamizare — defilează cu efigia lui Zia, interzisă pînă la demiterea lui Bhutto. Serviciile de informații au început să fie organizate cu personalul din timpul generalului. Ziarul influent „Dawn" scria că „vechea gardă a revenit". Să se fi petrecut schimbarea în umbra Generalului ?

În al patrulea rînd, disputele cu „guvernul de tranziție" au început. Jatoi afirmă că schimbarea a fost „o chestiune pur constituțională" și că nu a ajuns „prim-ministru pe ușa din dos". A mai promis să mențină Pakistanul pe calea democrației. Pentru ruina economiei, actele de corupție „inimaginabile" și nerespectarea legii și ordinii, guvernele precedente „vor trebui să dea socoteală" și „nimeni nu va fi cruțat", a declarat Jatoi. N-a fost limpede dacă premierul se referea la cele trei guverne conduse de Benazir Bhutto (cel mai probabil) sau și la altele, anterioare (în care caz și-ar pierde și el sprijinul). N-a fost limpede nici dacă anchetele se vor desfășura imediat, în ideea împiedicării actualei opoziții să participe la alegeri. Și n-au surprins declarațiile, pentru că, practic la fiecare schimbare de putere, cei ajunși în vîrful piramidei i-au acuzat în același fel pe predecesorii lor în funcții.

În al cincilea rînd, nu este limpede soarta fostului premier, care s-a întors în provincia ei, unde se bucură de largă popularitate. Au apărut zvonuri că i s-ar interzice ieșirea din țară și ar avea domiciliu forțat ; autoritățile dezmint știrea. „Să mergem la urne, poporul va decide", declară Partidul Pakistanez al Poporului, PPP și Benazir Bhutto au încă foarte mulți adepți și nu este exclus să obțină o nouă victorie la alegerile din octombrie. Se va încerca descalificarea ei mai înainte ? În acest caz, va izbucni un conflict cu consecințe imprevizibile între susținătorii ei și adversarii ei ? În cazul în care participă la alegeri și cîștigă, va fi împiedicată să conducă, printr-o lovitură militară ? Vor fi amînate alegerile spre a se evita o asemenea eventualitate ? Se va găsi un pretext extern — de pildă tensiunile la frontiera cu India — pentru a justifica amînarea alegerilor ?

În sfîrșit, implicațiile externe nu sînt de neglijat. Doi din principalii aliați ai Pakistanului, S.U.A. și China, declară că schimbarea e o „chestiune internă" și că se speră menținerea țării pe calea democratică. Dar în India se semnalează o oarecare neliniște — Bhutto inițiase un dialog cu liderii indieni, care nu cunosc intențiile celor nou veniți la Islamabad. Tensiunea din zonă și ultimele evenimente sporesc întrebările. Dosarul Afganistanului pare într-un impas. Războiul din Golf obligă la poziții limpezi. Interesele economice, atît în zonă, cît și în ansamblu, vor fi determinante în adoptarea unei direcții. În ideea — deja afirmată — a pericolului unei agresiuni externe, coroborat cu dezordinile interne, armata ar putea avea un cuvînt mai greu de spus decît e dispusă a recunoaște în acest moment. Cum l-a avut, de fapt, de peste un deceniu.

Două luni, pînă la alegeri, sînt o perioadă în care se pot produce foarte multe evenimente surprinzătoare.

Stelian Țurlea

Uniunea Sovietică

Conversia industriei militare

În exclusivitate de la agenţia de informaţii „Novosti"

Cursa înarmărilor a apăsat decenii în şir ca o grea povară pe umerii contribuabililor sovietici. De aceea, indiferent de concepţiile lor politice, oamenii aşteptau de la procesul dezarmării o uşurare a vieţii. Timpul trece, însă viaţa nu devine mai bună nici de pe urma reducerii rachetelor, nici de pe urma retragerii trupelor. Dimpotrivă, grijile au sporit. Problema locuinţelor devine tot mai acută din cauza zecilor de mii de ofiţeri care părăsesc taberele militare din ţările Europei de Răsărit. Ei şi membrii familiilor lor sînt nevoiţi să-şi caute de lucru. Pentru dotarea noilor locuri de dislocare sînt necesare investiţii de capital. La fel ca şi pentru reprofilarea fostelor întreprinderi militare.

Şi, cu toate acestea, necesitatea conversiei este dictată de însuşi procesul de dezarmare început. Avantajele pe care le va aduce viitorul sînt incontestabile.

Totuşi, trecerea „apărării" pe un făgaş paşnic nu a debutat cu planificarea, ci cu reajustarea febrilă a unei industrii aflate la nivelul tehnologiilor de vîrf pentru fabricarea maşinilor de gătit şi a cărucioarelor de copii.

O linie pentru producţia de tunuri poate, desigur, să stanţeze cratiţe, dar dacă vasele de bucătărie vor costa cît un obuzier de 122 mm, deficitul nu va mai constitui o justificare. În acest context, conversia „menajeră" s-a transformat în asemenea pierderi, încît nici măcar emisiunea de actualităţi tv „Vremea" nu mai îndrăzneşte să realizeze pe această temă reportaje atractive.

Parţial eficientă a fost reajustarea unor mijloace tehnice militare pentru scopuri paşnice. Dar chiar dacă s-ar face buldozere din tancuri, iar tunurile ar trage asupra norilor aducători de furtună, tot ar mai fi o întrebare : cum rămîne cu banda rulantă ? Aceasta este, se pare, problema fundamentală. Banda rulantă trebuie ori să fie oprită, ori reglată pentru o altă operaţiune. Mulţi propun ca industria militară să nu fie atinsă, ci să se vîndă în străinătate tehnica devenită „inutilă". Însă ceea ce s-a vîndut pe un preţ de nimic sau, cel mai adesea, s-a transferat în cadrul ajutorului „frăţesc", nu a adus ţării noastre decît daune morale.

În al doilea rînd, apare pericolul de a se pierde potenţialul tehnico-ştiinţific existent în ramurile apărării. Întreprinderile militare, birourile de proiectare şi construcţie au făcut întotdeauna obiectul unei preocupări aparte a statului şi guvernului. Acolo s-au concentrat cei mai talentaţi ingineri şi proiectanţi, muncitori calificaţi. Colectivele de muncă unice, astfel cristalizate, au creat cele mai avansate modele de tehnică din ţară.

Azi ele sînt în pericol de a se destrăma. Muncitorul care fabrica ieri avioane de vînătoare şi primea pentru aceasta 500 de ruble pe lună refuză să muncească acum pentru 250 de ruble, făcînd maşini de spălat. Din uzinele respective pleacă specialişti de înaltă clasă, ingineri talentaţi. Cine şi în ce mod îi va mai putea aduna din nou la un loc ?

O tehnică de mare complexitate nu poate fi construită pe un loc viran, cu absolvenţi de mai ieri ai institutelor şi şcolilor tehnice profesionale. E nevoie de experienţă şi de forţă de muncă calificată.

Variante ale programelor de conversie, propuse de oameni de ştiinţă, preconizează transformarea ei în una din pîrghiile de scoatere a ţării din starea de criză şi propulsarea ulterioară în rîndul ţărilor avansate din punct de vedere tehnologic. Pentru ca procesul tehnologic să sufere modificări minime, se propune să se înfiinţeze, pe baza întreprinderilor militare, centre ale industriilor moderne : aviatică, optică, computere.

Dar chiar şi în acest caz este inerentă, în etapele de început ale conversiei, o reducere a cotei-părţi a beneficiului. Pentru a reduce la minimum pierderile probabile, e necesar să se treacă încă de azi la creditarea directă a unor întreprinderi concrete, creînd pentru ele programe „personale" de conversie.

La elaborarea unor astfel de programe ar trebui să participe înseşi uzinele. În afară de aceasta, ar fi oportun ca întreprinderile supuse conversiei să fie scoase din subordonarea ramurilor apărării, să li se confere autonomie economică reală. Aceşti doi factori ar putea deveni un puternic accelerator pentru diversificarea producţiei şi chiar pentru conversia totală, în conformitate cu posibilităţile reale şi contractele întreprinderilor, nu din ordinul Consiliului de Miniştri al U.R.S.S.

Conversia poate deveni realmente „piatra filozofală" a economiei noastre. E necesar ca formula obţinerii „aurului" din ea să fie încă de pe acum înţeleasă.

S. Kliucenkov

Jakarta-Beijing

Dincolo de o parafare oficială...

După o întrerupere de aproape 25 de ani, la 8 august Indonezia şi China au restabilit relaţiile diplomatice, un eveniment considerat de observatori drept „istoric" şi care va avea, în opinia lor, efecte benefice pentru ambele ţări.

Preşedintele Suharto a îngheţat relaţiile cu Beijingul în 1967, acuzînd China de a fi sprijinit o tentativă de lovitură de stat, în 1965, împotriva predecesorului său, preşedintele Sukarno. Beijingul a dezmînţit, la rîndul său, alegaţiile, acuzînd Indonezia că persecută minoritatea chineză din ţară.

Iniţiativa reînnodării relaţiilor a fost luată de Suharto invitîndu-l pe primul ministru chinez, Li Peng, să facă o vizită în capitala indoneziană.

Normalizarea relaţiilor cu Jakarta a fost anunţată în urmă cu o lună, la 3 iulie, cu ocazia vizitei, la Beijing, a ministrului de externe al Indoneziei, Ali Alatas, primul şef al diplomaţiei indoneziene care a vizitat China, din 1967.

Dacă legăturile lor diplomatice erau inexistente, schimburile comerciale între Indonezia şi China au cunoscut o amploare semnificativă în ultimii ani. Astfel, în 1985 ele au fost reluate, cifre oficiale arătînd că, la nivelul anului 1989, exporturile indoneziene în China au atins suma de 568 milioane de dolari, iar importurile, 527 milioane dolari.

Iată că, după 23 de ani de controverse şi suspiciuni documentul oficial al reluării relaţiilor diplomatice a fost parafat de miniştrii de externe indonezian şi chinez — Ali Alatas şi Qian Qichen — asistaţi de premierul Li Peng şi preşedintele Suharto. În document se arată că Jakarta recunoaşte guvernul R. P. Chineze ca „singurul guvern legal al Chinei" şi acceptă Taiwanul, cu care Indonezia întreţine relaţii comerciale de mult timp, ca „parte integrantă" a teritoriului chinez. Analiştii în materie opinează că acest ultim punct reprezintă un al doilea succes diplomatic al Beijingului în spaţiul doar al cîtorva săptămîni, deoarece, numai în urmă cu trei săptămîni, Arabia Saudită a rupt relaţiile diplomatice cu Taiwanul pentru a le stabili cu China.

După Jakarta, se pare că se prefigurează şi Singapore, unde premierul chinez Li Peng s-a aflat la sfîrşitul săptămînii şi unde a avut întrevederi cu primul ministru singaporez, Lee Guan Yen. Oricum, Singapore s-a angajat să restabilească relaţii diplomatice cu China pînă la sfîrşitul anului. În această situaţie, este deosebit de semnificativ că, în zona Asiei de sud-est, numai micul stat Brunei nu întreţine încă relaţii diplomatice cu Beijing.

Privind dincolo de simpla parafare oficială a normalizării relaţiilor dintre Indonezia şi China, se poate afirma — părere aproape unanim avansată de diplomaţi occidentali — că evenimentul întăreşte poziţia Chinei şi prestigiul său în zonă. Unele consecinţe au fost chiar imediate : la o oră după realizarea „formelor", premierul Li Peng a anunţat sprijinul ce îl acordă China Indoneziei pentru a organiza o nouă întîlnire la Jakarta, între fracţiunile cambodgiene. Paralel, „împăcarea" diplomatică cu Beijingul permite Jakartei să-şi afirme ambiţiile de putere regională şi să joace un rol diplomatic crescînd, pentru o posibilă soluţionare a problemei cambodgiene, şi, mai mult, să-şi modifice oarecum imaginea în rîndul ţărilor lumii a treia, în ideea de a-şi contura, în condiţii mai favorabile, candidatura la preşedinţia mişcării de nealiniere, în 1992.

M. B.

Perestroika: rădăcinile rămîn nemișcate?

Unii teoreticieni sovietici compară perestroika „cu o furtună într-o pădure mare; vîrfurile se clatină, dar rădăcinile rămîn nemișcate". Și, totuși, omul sovietic poate să-și permită acum să fie diferit. Și este diferit, declanșînd bătălia pentru democrație, deocamdată doar la nivelul a cîtorva milioane de cetățeni. Și pentru că „amenințarea", ca noțiune violentă de tip stalinist, nu mai apasă individul, valorile de grup capătă pondere asupra valorilor de ordin general. Există azi în societatea sovietică, pe lîngă toate felurile de criză, și o criză de coerență a sistemului.

Fiecare proces istoric are un anumit ritm de desfășurare, anumite modalități și trăsături specifice. „Ultimii cinci ani — comenta evenimentele din U.R.S.S. un ziar occidental — ne-au oferit în ansamblu imaginea unui zid care a fost asaltat cu lovituri de tîrnăcop salvatoare. Acum trebuie să folosim pietrele zidului pentru a construi casa nouă, casa comună".

Viziunea optimistă asupra reformei, pe care și-o însușesc nu puțini dintre liderii actuali ai occidentului, nu este împărtășită și de cei care trăiesc perestroika. Presa sovietică relatează abundent fapte care-l determină pe omul de rînd sovietic să descopere că peste șaptezeci de ani de eforturi și suferințe, nu rareori dramatice, se încheie cu un eșec total. Economia stagnează, ordinea se destramă. Și, pe scurt, mai nimeni nu este mulțumit.

Analizînd efectele aplicării perestroikăi, politologi, economiști și sociologi sovietici constată că reforma pornită la nivelul statului și mai puțin al partidului, și atît de aleatoriu și de timid în economie, se izbește de inerția uriașă întreținută nu numai de un aparat administrativ ostil și incompetent, ci și de destrămarea eticii muncii.

La al XXVIII-lea Congres al P.C.U.S., marcat de luări de poziție abrupte și discutarea cu patos a neîmplinirilor din sînul „partidului-stat", Mihail Gorbaciov a fost ales în funcția de secretar general al C.C. al P.C.U.S. Tot la Congres s-au definit cu claritate grupurile care luptă pentru putere și pentru un nou chip social al țării. A. Lapșin consideră că reformatorii controlează sovietele, iar conservatorii controlează aparatul „partidului-stat" și se bucură de sprijin solid în armată. Cele două grupuri, mai mult decît oricare dintre grupurile de opinie care s-au afirmat deja în cadrul P.C.U.S., au devenit vedetele scenei politice. Pentru reformatori, prioritatea o constituie disparitia variantei autoritare birocratice staliniste a sistemului. Conservatorii, atașați unui sistem de idei și valori pe care societatea sovietică le respinge în mare măsură, sînt — consideră A. Lapșin — cu siguranță, mînați de „un interes corporativ al unei părți a aparatului de partid și de stat", interes de a conserva modelul organizării sociale, generator de privilegii pentru ei. Au existat și există, practic, două clase: cei ce guvernează și cei ce sînt guvernați. Doctorul în istorie Viktor Kremeniuk, duce mai departe această idee considerînd că autoritarismul monarhic a fost preluat din mers și pe de-a întregul de dictatura proletariatului, în fapt o dictatură a partidocrației. Precaritatea structurii sociale avea nevoie pentru a rezista de un sistem complet de persecuție a tuturor contestatarilor — și el a fost înfăptuit.

De ce atenția acordată grupului conservator după înfrîngerea sa la Congresul al XXVIII-lea al P.C.U.S., și după declarațiile liderului său, Egor Ligaciov, că se retrage în Siberia pentru a-și scrie memoriile? Pentru că vigoarea pe care grupul a manifestat-o la ultimul congres se bazează nu numai pe atașamentul cîștigat a trei categorii deosebit de importante (nomenklatura provincială de partid, de stat și sindicală dintr-o țară uriașă, în mare măsură militarii și merituoșii clasei muncitoare avansați pe poziții de decizie), ci și pe o imensă masă îndoctrinată, pentru care punerea în discuție a istoriei și abandonarea „specificității" sovietice reprezintă tot atîtea trădări. Tezele naționalismului rus, care a declarat de cînd există că se poate lipsi de „împrumuturi" de orice fel din Occident, fac parte și ele din doctrină.

Ziarul „Izvestia" relatează opiniile lui A. Iakovlev, membru al Consiliului Prezidențial al U.R.S.S., despre ultimul Congres al P.C.U.S., care consideră că acest forum, „a dejucat atacul organizatoric al aripii agresive conservatoare de dreapta a partidului împotriva restructurării" și a preîntîmpinat oprirea procesului de restructurare. A. Iakovlev constată însă că acest proces nu a fost dus mai departe de către Congres.

Conservatorii au supraviețuit de cinci ani încoace, votînd reformele, dar nepunîndu-le de fapt în practică. Noul prim-secretar al C.C. din R.S.F.S.R., Ivan Polozkov, neo-conservator ca orientare, refuzînd să aplice legea privind cooperativele, spunea o frază definitorie: „Eu nu acționez după lege, ci după fondul ei". Trei sferturi din activul de partid a fost schimbat în U.R.S.S. după venirea la putere a lui Mihail Gorbaciov, dar cu cadre formate într-un anume spirit, iar numirea în funcție, după 1985, nu înseamnă și o garanție de fidelitate față de perestroika. Reformînd statul și societatea, Gorbaciov a amînat pînă de curînd democratizarea în profunzime a P.C.U.S., îndepărtîndu-și în acest răstimp pe cei nemulțumiți de perestroika. Teama de a pierde controlul puterii și liberalizarea internă a partidului au făcut pe mulți dintre delegații la Congres, să pună la îndoială punctele de vedere conservatoare. Aripa moderată a conservatorilor a ezitat să provoace o criză de regim. Mulți dintre aceștia nu regretă perioada brejnevistă, și pentru Ligaciov — adus la suprafața vieții politice, ca și Gorbaciov, de Iuri Andropov — esențială este reinstalarea cu autoritate a „disciplinei" și „virtuții". Egor Ligaciov a aderat nu numai la teze de inspirație mai veche, cum ar fi cea cu privire la caracterul marxist-leninist al P.C.U.S., sau cea referitoare la „înfrîngerea temporară a socialismului", ci și la sloganul mult mai actual: „Fără partid, perestroika este fără speranță".

Ofensiva conservatorilor nu a dat rezultate concrete. La început, unii comentatori occidentali se așteptau la un complot condus din umbră de liderii îmbătrîniți în manevre politice de tip bizantin. Acum, tot ei asigură că cele întîmplate n-au fost decît o manevră prin care Gorbaciov obligă pe activiștii conservatori să-i aplice reformele.

Alături de personalitatea copleșitoare a lui Mihail Gorbaciov „care i-a făcut să existe", figurile lui Egor Ligaciov și Boris Elțin s-au detașat drept cele mai marcante apariții de lideri din ultimii cinci ani. Antagonismul lor — reformă radicală contra conservatorism, „aventurism" politic contra „socialism adevărat" — a ascuns, poate, predispoziții personale, camuflate în dezbatere de idei. Viața politică a U.R.S.S. și presa dau naștere la „eroi". Imaginea lor simplificată, ceea ce ar dori ei să pară, ascunde și surprize. Reformatorul Boris Elțin poartă în spate un trecut de activist brejnevist exemplar, pe care excluderea din C.C. al P.C.U.S. în octombrie 1987 l-a transformat într-un erou popular al tuturor celor dezamăgiți de socialism, iar pe autorul îndepărtării sale — Ligaciov — o încarnare a tuturor relelor. Și, totuși, Egor Ligaciov este un rezultat al „dezghețului" lui Hrușciov; apoi el avea să cunoască un exil siberian din care, în 1983, l-a readus Iuri Andropov, într-una din primele sale încercări de reformă. El nu a fost un brejnevist și nici un neo-stalinist și de sinceritatea sa nu se îndoiește nimeni. Într-un interviu acordat ziarului „Moskovskaia Pravda", Iuri Prokofiev, membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.U.S., prim-secretar al Comitetului orășenesc Moscova al Partidului, aprecia retragerea lui Egor Ligaciov din viața politică drept „un fenomen natural". Atașamentul reformatorului Elțin față de principiile democrației este însă suspectat, inclusiv de partizanii săi, de-a avea legături strînse și cu categoria de... interes. Pe de altă parte, mulți se îndoiesc că Boris Elțin ar fi mai puțin autoritar decît Ligaciov. „Se cuvine ca Statele Unite să urmărească îndeaproape ascensiunea lui Boris Elțin, ales președinte al Sovietului Suprem al Federației Ruse" — declara într-un interviu televizat, secretarul de stat american, James Baker. „Este o evoluție importantă și nu am de gînd să minimalizez în nici un fel semnificația ei", afirma Baker, caracterizîndu-l pe Elțin drept un reformator mai radical decît Mihail Gorbaciov.

Încercînd să stopeze valul de retrageri din cadrul P.C.U.S. al reformatorilor, Mihail Gorbaciov a apelat la unitatea forțelor de centru-stînga pentru a contracara rezistența conservatorilor ce se opun unor schimbări radicale. „Nu trebuie să permitem o sciziune a forțelor tot mai puternice de centru-stînga. Cel mai mare pericol îl reprezintă o luptă între democrați".

Viața politică sovietică este încă străbătută de un puternic curent de gîndire radicală, care consideră că M. Gorbaciov trebuie să rămînă în fruntea P.C.U.S., iar adepții reformei, chiar dacă nu mai au convingeri comuniste, ar trebui să rămînă membri ai partidului. Redactorul șef al revistei „Moskovskie Novosti" consideră că nici unul din noile partide ce proliferează în U.R.S.S. nu reprezintă o concurență reală a P.C.U.S., deținătorul controlului asupra sectoarelor cheie. Ziarul „Novoe Vremia" apreciază și el că Partidul comunist rămîne forța politică conducătoare, în ciuda modificării Constituției, căci: „Noile structuri deomocratice de-abia au început să se consolideze". În același timp, se încearcă o echilibrare la nivel macro-politic prin edificarea unei solide instituții prezidențiale. „Republica prezidențială din U.R.S.S. — sublinia «Osservatore Romano» — nu este o dictatură travestită, ea face parte din acea serie de schimbări care formează o etapă a unui lung pelerinaj spre libertate".

Secretarul general al C.C. al P.C.U.S. „nu se mai bucură de încrederea aparatcikilor săi", ne asigură Leonid Ionin. El se află în „cea mai dificilă etapă a carierei sale", iar „elementele pe care le-a dezlănțuit pot să-l facă să piardă. Democrația este o doamnă capricioasă."

Recent, la Stockholm, economiști din U.R.S.S., S.U.A. și Germania Occidentală au căzut de acord în cadrul unui seminar, că situația este „disperată" și schimbarea cursului descendent pare imposibil de realizat. Academicianul Oleg Bogmolov spunea cu acest prilej: „Simțim șocul, dar nu și tratamentul".

Analizînd fenomenul pluripartitismului în U.R.S.S., doctorul în filozofie A. Butenko consideră că el nu este deocamdată „real", ci doar „pe cale să se constituie". Probabil el va lua una dintre cele două căi rezultînd din analiza cercetătorului sovietic: fie scindarea în două sau trei partide de orientare socialistă, fiecare cu viziunea sa proprie, fie dezvoltarea gradată și îndelungată a micilor partide și organizații actuale, care ar putea îndrepta țara spre un viitor nesocialist depășind cadrul perestroikăi.

Monica Grigorescu

Africa de Sud: încotro?

Cum s-a ajuns la situația, de neimaginat pînă nu demult, în care președintele alb să stea de vorbă cu liderul opoziției de culoare ?

Pentru toți cei care au crezut și cred că albii, negrii și metișii care trăiesc în Africa de Sud, pot să elimine din vocabularul lor degradantul cuvînt „apartheid", eliberarea lui Nelson Mandela din închisoare este un prim pas esențial. Căci, numai legendarul Mandela poate să reprezinte populația de culoare la discuțiile cu guvernul albilor minoritari. Numai Mandela poate fi, în momentul de față, liderul negrilor din această țară, deoarece se bucură de o reputație nepătată, care l-a așezat deasupra rivalităților și dogmelor. Numai Mandela își poate convinge compatrioții să renunțe la arma violenței în favoarea reformelor pe care președintele Frederik W. de Klerk și echipa sa au început deja să le pună în aplicare.

MANDELA ȘI RIVALII SĂI. Nelson Mandela este un om cu conștiință și cu principii ferme. Dar nu numai atît. El se dovedește a fi și un abil politician, ceea ce va fi, fără îndoială, de mult mai mare folos țării sale, decît postura de simbol, de sfînt care poate vindeca toate rănile, pe care i-au atribuit-o hagiografii lui.

În calitatea sa de vicepreședinte al Congresului Național African (A.N.C.), cea mai puternică organizație politică a negrilor, Mandela trebuie să țină cont și de adversarii și rivalii săi din alte formațiuni ale negrilor, din care cea mai importantă este Inkatha, condusă de șeful zulus Mangosuthu Gatsha Buthelezi din regiunea Natal, aparținînd bantustanului Bophuthatswana. „Bantustanizarea" este un aspect tragi-comic al politicii duse de fostele guverne de la Pretoria de la începutul anilor '70. „Ideea" fusese de a împărți teritoriul în zece state „independente" ale negrilor, conduse de ei înșiși, îndepărtînd astfel populația de culoare din Africa de Sud. Numai că din cele zece doar patru au acceptat compromisul. Nici unul din ele n-a fost recunoscut de vreun alt stat. Așa că singurul stat cu care cele patru bantustane întreține relații interstatale este... Africa de Sud. Mai mult, loviturile de stat, revoltele, violențele de tot felul s-au succedat cu o viteză amețitoare, guvernul de la Pretoria fiind frecvent solicitat să intervină pentru pacificarea spiritelor.

Inkatha, însă, a încetat să fie o „mișcare de eliberare" rezervată doar negrilor, transformîndu-se într-un partid politic deschis tuturor raselor, cu scopul declarat de a concura Congresul Național African. Inkatha și A.N.C. au un punct comun : lupta împotriva apartheidului. Dar, în vreme ce primul este de nuanță conservatoare și procapitalistă, opunîndu-se sancțiunilor economice internaționale ca și luptei armate împotriva Pretoriei, cel de al doilea se declară în favoarea naționalizării, a sancțiunilor economice și folosirii violenței împotriva albilor și a „colaboratorilor" lor, în principal poliția și deputații locali de culoare. O oarecare îmblînzire a politicii duse de A.N.C. s-a manifestat imediat după eliberarea lui Mandela, în prima parte a anului, acesta vorbind doar despre „menținerea" nu și despre „înăsprirea" sancțiunilor economice internaționale împotriva Africii de Sud și despre un caracter „defensiv" al luptelor, implicînd astfel și posibilitatea renunțării la această metodă. Liderul zulus Buthelezi respinge și propunerile partizanilor A.N.C. cu privire la formarea unui nou guvern interimar și a participării la negocierile cu guvernul sub forma unui „singur bloc de opoziție", ceea ce ar implica regruparea tuturor mișcărilor negrilor în spatele Congresului Național African. Liderii din celelalte bastustane sînt fie adepți ai A.N.C., fie nedecișI politic.

O strîngere de mînă „istorică" între liderul Congresului Național African, Nelson Mandela, și președintele Africii de Sud, Frederik W. de Klerk

UN „COMPLOT COMUNIST" ? Mandela are și un aliat de bază care îi ridică deja probleme. Este vorba despre micul, dar puternicul partid comunist (S.A.C.P.), fondat (ce coincidență !) în 1921, scos în afara legii în 1950 și legalizat în februarie anul acesta. Secretarul său general actual este Joe Slovo, avocat din Johannesburg, în vîrstă de 64 de ani. El a condus partidul, din exil, timp de 27 de ani, și s-a reîntors în țară în aprilie. După propriile-i afirmații, partidul comunist a primit sprijin financiar de la Moscova, dar nu i s-a impus niciodată vreo linie politică. S.A.C.P. a ocupat și ocupă poziții cheie în Congresul Național African, mai ales în grupurile de gherilă, Slovo însuși fiind, într-o perioadă, comandant suprem al forțelor militare. Acest sud-african alb, de origine lituaniană, considerat de oficialități drept „inamicul public numărul unu", continuă să ocupe un loc de frunte în ierarhia A.N.C. Legalizarea partidului comunist în condițiile în care este încă în vigoare articolul 55 din Actul privind securitatea internă, care prevede pedepsirea cu 10 ani de pușcărie pentru propagarea, recomandarea, apărarea sau încurajarea ideilor comuniste, trebuie văzută — după unii observatori — din perspectiva prăbușirii sistemului comunist în Europa de Est, guvernanții considerînd că marxismul nu mai prezintă nici un pericol. S.A.C.P., care a propagat, decenii la rînd, ideologia dogmatică marxistă inspirată de Moscova, și-a schimbat, de altfel, poziția, pronunțîndu-se acum pentru pluripartitism și o economie mixtă.

Joe Slovo a făcut parte din delegația condusă de Nelson Mandela la prima rundă de convorbiri cu președintele de Klerk, care a avut loc în perioada 2—4 mai. Și iată că, la puțin timp după aceea, șeful statului l-a convocat, de urgență, pe vicepreședintele A.N.C. și i-a prezentat un dosar voluminos, întocmit de poliție, cu privire la un „complot comunist" în cadrul A.N.C., al cărui scop era declanșarea unei insurecții în cazul în care convorbirile oficiale ar eșua. Cel mai îngrijorător aspect pare a fi, pentru guvern, afirmația făcută de Slovo la o conferință ultrasecretă a S.A.C.P., ținută pe 19 sau 20 mai, conform căreia un eventual acord de încetare a focului între Pretoria și A.N.C. nu i-ar angaja pe comuniști. Mandela a negat categoric existența acestui complot. Din surse neoficiale s-a aflat că președintele de Klerk i-ar fi cerut să-l excludă pe Joe Slovo de la următoarea rundă de convorbiri desfășurată la 6 august.

ACORDUL ISTORIC. Mult așteptatul dialog a avut loc și, la sfîrșitul unei ședințe maraton de 15 ore, s-a putut afirma că s-au obținut primele rezultate importante consemnate într-un comunicat comun. Astfel, Congresul Național African a fost de acord să sisteze imediat operațiunile militare declanșate cu 29 de ani în urmă ; guvernul s-a angajat să elibereze treptat cei circa 1 300 de deținuți politici și să autorizeze repatrierea a 22 000 de exilați, cu începere de la 1 septembrie ; cele două părți au hotărît să colaboreze pentru restabilirea liniștii în provincia Natal unde s-au înregistrat peste 3 500 de morți în ultimii trei ani. Nelson Mandela a cerut ridicarea stării de urgență și în această provincie — ultima în care măsură, instaurată în 1986, a mai rămas în vigoare — dar președintele de Klerk s-a opus cu argumentul că ar fi o măsură prematură. Mandela s-a plîns de brutalitatea poliției, răspunsul președintelui fiind că va ordona o anchetă și că se va analiza posibiltiatea abolirii unora din prevederile Actului privind securitatea internă. În ciuda acestor divergențe, se poate spune că reuniunea a netezit calea spre negocierile ce vor avea drept scop principal elaborarea unei noi constituții. Populația de culoare așteaptă ca acest act fundamental să includă cuvintele magice „vot universal", ceea ce ar însemna guvern format din negri, întrucît ei sînt majoritari în Africa de Sud.

CAUZA CAUZELOR. Africa de Sud este, în mod evident, pe cale de a executa o întoarcere de 180 de grade, iar unul din motive se numește „sancțiuni economice internaționale". În general, acest gen de sancțiuni este privit cu scepticism, întrucît ele pot fi relativ ușor contracarate prin sistemul „căilor ocolite". Chiar și așa, consecințele s-au făcut simțite în economia sud-africană care, începînd din anii '80, a înregistrat o creștere de mai puțin de 2 la sută, față de 4 la sută în perioada anterioară. Statele Unite au încetat să acorde credite bancare, iar Comunitatea Economică Europeană a stopat importurile de oțel și de fier. Multe companii străine și-au închis porțile. Să citățm doar două din cele

importante : General Motors și I.B.M. Adăugînd la toate acestea dificultățile în procurarea armamentului, este lesne de înțeles că Africa de Sud trebuia să întreprindă ceva pentru a depăși starea de izolare economică și politică în care ajunsese. Acel „ceva" nu putea fi decît eliminarea cauzei cauzelor, adică a politicii de discriminare rasială.

Situația albilor din Africa de Sud este diferită de cea a coloniștilor care au ocupat, secole de-a rîndul, o bună parte din teritoriul continentului african. Reducînd totul la cea mai simplă expresie, colonialiștii au venit, s-au instalat și, în momentul în care au pierdut puterea sau s-au simțit amenințați, și-au făcut bagajele și s-au întors acasă, în Europa. Albii din Africa de Sud nu pot face la fel. Ei sînt cinci milioane și deci problema unei eventuale plecări în masă este, pur și simplu, nerealistă. Mai mult, sud-africanii albi au pierdut de mult legătura „de rudenie" cu Europa, căci de-a lungul celor peste trei secole de cînd s-au instalat în această zonă, ei au devenit un „trib african alb", cu propria lor limbă și propriul lor folclor. Ei nu au un alt „acasă". Și, spre deosebire de francezi în Algeria sau de englezi în Kenya, ei nu se află, încă, sub presiunea vreunei puternice insurgențe.

„UN GORBACIOV SUD-AFRICAN". Tentative de relaxare a tensiunilor rasiale au început să se facă simțite de vreo doi-trei ani încoace. Dar măsuri ca acordarea dreptului de a circula în zone rezervate înainte doar albilor, sau de a permite înscrierea copiilor negri la unele școli, nu puteau fi decît paliative. În septembrie 1989, a fost ales ca președinte al Africii de Sud, din partea Partidului Național, care conduce țara din 1948, Frederik W. de Klerk, care s-a dovedit a fi un fel de „Gorbaciov african". Ca și omologul său sovietic, de Klerk a abandonat o linie politică falimentară și a procedat la democratizarea vieții, cu scopul de a instaura un stat de drept. Proclamarea independenței Namibiei, la 21 martie anul acesta, după 85 de ani de dominație colonială, este o dovadă a politicii de deschidere, pe plan extern. Pe plan intern, eliberarea lui Nelson Mandela, care a petrecut peste 27 de ani în închisoare, precum și legalizarea partidelor pînă acum interzise conferă credibilitate intențiilor anunțate de președinte. Cei care au contacte directe cu actualul guvern afirmă că se poate negocia orice, în noile condiții create, de la sistemul de vot, la segregarea rasială sau viitorul bantustanelor, dacă se oferă garanții privind securitatea albilor. Reformatorii din Partidul Național sînt în favoarea unei legi împotriva apartheidului care să măture, dintr-o dată, toate reglementările discriminatorii. Șeful grupului de negociatori guvernamentali, Gerrit Viljoen, prevede că, în zece ani, partidul său, dacă va mai fi reprezentat în guvern, va îndeplini doar un rol minor.

UN STAT INDEPENDENT AL ALBILOR ? Opoziția albă, în special Partidul Conservator, desprins din Partidul Național în 1982, consideră că Frederik W. de Klerk a mers prea departe cu reformele, depășindu-și mandatul stabilit după alegerile din septembrie 1989. Conservatorii au recurs la metode de presiune pe care le dezavuaseră pînă nu demult : demonstrații de stradă, mitinguri, amenințări cu greva. Au încercat chiar să determine populația albă să ceară organizarea de noi alegeri dar, conform legilor actuale, Frederik W. de Klerk nu are de ce se teme pînă în 1994. Oricum, el a promis albilor că noua constituție va fi supusă ratificării lor, probabil printr-un referendum, ceea ce i-a determinat pe conservatori să pună surdină protestelor lor.

Există însă și alte partide de opoziție ale albilor mai puțin numeroase decît conservatorii, dar și cu mai puține scrupule în privința metodelor. Cel mai periculos pare a fi partidul de extremă dreaptă Afrikaner Weerstandsbeweging (AWB), condus de Eugene Terreblanche. Emblema partidului seamănă cu o svastică, dar membrii lui precizează că este vorba despre cifra șapte în trei poziții. Scopul de bază este reînființarea „republicii burilor", fondată în secolul al XIX-lea de albii care s-au refugiat în nord — în Transvaal, statul Orange și provincia Natal — pentru a scăpa de dominația britanică.

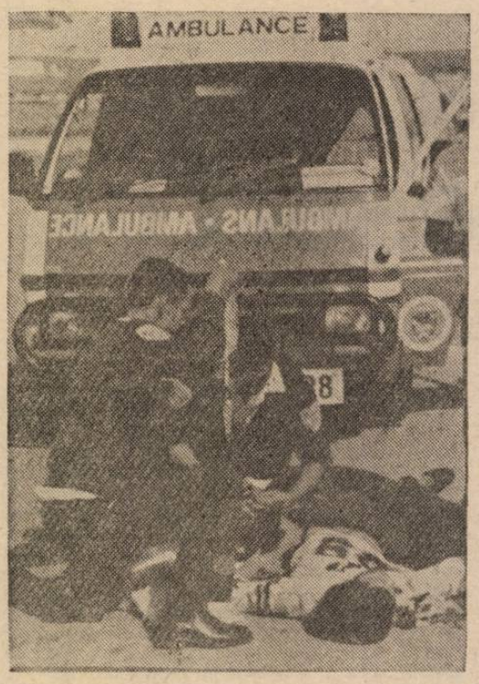

Ajutor de urgență acordat unui rănit în ciocnirile recente din zona Port Elizabeth

Atît Partidul Conservator cît și AWB vor un stat independent al albilor. După părerea lor, acest stat se poate constitui pe teritoriul actual al Africii de Sud, mai puțin zonele locuite de negri și metiși, care vor fi și ele declarate independente, ceea ce amintește pregnant de apartheidul clasic. Majoritatea albilor de dreapta este conștientă însă că aceasta este o soluție nerealistă, pe care negrii n-o vor accepta niciodată. Într-o recentă întîlnire cu președintele de Klerk, reprezentanții albilor pro-apartheid au cerut garanții că rasa albă își va menține suveranitatea politică și că nu va ajunge niciodată la conducere un guvern de orientare comunistă. De Klerk a refuzat să-și asume asemenea obligații.

TURNEE PENTRU SPRIJIN, După cum se vede, de ambele părți există probleme în stabilirea unor poziții unitare. Mandela pare a-și pierde din popularitate, mai ales în rîndurile extremiștilor negri, care-l acuză că cedează în fața albilor ; de Klerk se află și el sub presiunea opoziției albe care... îl acuză că cedează în fața negrilor !

Și Nelson Mandela, și Frederik de Klerk au încercat să obțină sprijin internațional, întreprinzînd turnee diplomatice în Europa, iar primul și în Statele Unite. În legătură cu vizita în S.U.A., merită menționat un fapt deosebit, care pune în lumină extraordinara reputație a vicepreședintelui ANC în lumea negrilor americani : conform calendarului diplomatic, președintele de Klerk urma să vină la Washington pe data de 18 iunie, iar Nelson Mandela, pe 25 iunie. Mișcarea anti-apartheid americană a amenințat cu demonstrații masive dacă președintele George Bush îl primește pe de Klerk înaintea lui Mandela. Rezultatul a fost că președintele sud-african și-a amînat vizita. De altminteri, turneul european al lui de Klerk, întreprins cu scopul precis de a „înmuia" inimile occidentalilor și a-i determina să ridice sancțiunile economice instituite împotriva Africii de Sud, nu pare a fi avut rezultate prea îmbucurătoare. Cu excepția Marii Britanii, care a renunțat la măsurile economice discriminatorii imediat după eliberarea lui Mandela, celelalte țări europene vizitate și-au manifestat interesul față de schimbările din Africa de Sud, l-au bătut prietenește pe umăr pe de Klerk, dar i-au spus că ce a făcut pînă acum nu este suficient pentru a ridica sancțiunile. Olanda a mers mai departe, neacceptînd vizita președintelui sud-african, pe care a considerat-o „prematură". Africa de Sud a început o apropiere și față de Europa de Est, iar cu Ungaria și Cehoslovacia a stabilit relații diplomatice. Măsurile de liberalizare internă ale R.S.A. au fost salutate chiar de sesiunea O.U.A. la nivel înalt.

În paralel, Nelson Mandela s-a bucurat de succes pretutindeni. Pe lîngă larga recunoaștere a calităților sale de om politic și lider al negrilor din Africa de Sud, el a obținut sprijin financiar pentru Congresul Național African din partea țărilor scandinave și a Statelor Unite ale Americii, ceea ce îi va permite o detașare totală de posibila influență a Moscovei, prin intermediul partidului comunist.

SPRE O NOUĂ CONSTITUȚIE. Dialogul extrem de important, început în mai și continuat în august, între guvernul președintelui de Klerk și A.N.C., netezește drumul spre negocierea unei noi constituții. Dacă totul decurge normal și dacă intențiile ambelor părți sînt cinstite, după elaborarea actului fundamental, vom asista la primele alegeri libere, pe baza sufragiului universal. Logic, vor cîștiga negrii, dar ei nu se vor putea dispensa, cel puțin într-o primă fază, de sprijinul celor cinci milioane de albi. Va fi deci un guvern mixt. Cert este însă că va dispărea acea pată rușinoasă care este apartheidul. Din punct de vedere economic, Nelson Mandela se declară în continuare partizanul naționalizării. Dar reorientarea partidului comunist, acest puternic și influent aliat al A.N.C., precum și analiza atentă a experienței altor țări în acest domeniu, pot conduce la alte soluții pentru redistribuirea, absolut necesară, a bogăției naționale, căci, în momentul de față, albii dețin 85 la sută din venitul național și 97 la sută din proprietatea productivă.

Oricum ar fi, instaurarea păcii în Africa de Sud va contribui, direct sau indirect, la asigurarea unui climat de liniște în întreaga regiune din Sudul Africii. Primele efecte benefice se fac deja simțite în Angola. Acordul cu privire la proclamarea independenței Namibiei prevede, între altele, retragerea contigentelor cubaneze din Angola, principalul sprijin al președintelui Jose Eduardo dos Santos și a formațiunii sale aflate la putere, MPLA, în războiul civil contra rebelilor aparținînd organizației UNITA, condusă de Jonas Savimbi. În același timp, însă, și UNITA s-a văzut privată de ajutorul militar furnizat timp de 15 ani de Africa de Sud. Cele două rivale sînt, deci, obligate să aplice, de data aceasta în mod serios, acordul de încetare a focului semnat în iunie 1989.

În Mozambic, unde președintele Joaquim Chissano a abandonat marxismul acum un an, forțele de guerilă Renamo nu mai primesc ajutoare de la vecinii sud-africani. Pachete cu alimente trimise de Pretoria sînt acum distribuite soldaților guvernamentali, iar oamenii de afaceri sud-africani prospectează asiduu piața mozambicană. Aceasta nu înseamnă, desigur, că oponenții regimului au încetat lupta, dar Mozambicul știe că nu mai are un dușman, deosebit de puternic, în coaste.

Așadar, semne bune, dar și semne de întrebare. Încotro, Africa de Sud ?

Manuela Ștefănescu

Algeria fără deșert (1)

Stelian Țurlea

Sidi Fredj

Mi se spune insistent că, doar venind dinspre mare, Algerul e o surpriză ce-ți taie respirația. Pe măsură ce te apropii de țărm, se zăresc colinele muntoase împădurite și, cînd golful se deschide la orizont, orașul alb strălucește în lumină ca un arbore împodobit. Dar spectacolul acesta nu mi-l pot decît imagina. Ar însemna să-mi schimb biletul de avion pentru un loc nesigur pe un vapor italian sau francez și, zgîlțîit zdravăn de apele Mediteranei, furioase acum în decembrie, să ajung cine știe cînd, dînd peste cap un program pe care îl sper aranjat minut cu minut. Nu se poate. Apoi, dacă vreau aventură și palpitații, zborul mi le poate oferi cu dărnicie : un gol de aer care să-ți ridice inima în gît, o pană de motoare, un nebun care să răpească avionul... Dar totul decurge sub aripa blîndă a celei mai copleșitoare banalități.

Lăsasem acasă un ger șfichiuitor. Cînd ieșim din aeroportul Algerului, aflat la vreo douăzeci de kilometri de oraș, peste noi se întinde un cer mohorît, de toamnă caldă. Aerul e umed, am senzația că se lipește de obraz cu moliciune. Nici o adiere între frunzele palmierilor, înțepenite ca o eflorescență obosită. O melancolie vlăguitoare scaldă totul, poate din pricina luminii ce cade piezis în acest anotimp sau a norilor sau a mării pe care mi-o închipui doar prin apropiere. În loc de mirosuri de frunze arse — parfumuri grele, ca de fructe dospite. Glasurile, zgomotele, viermuiala le deslușesc îndepărtate, ca printr-o pîclă, un timp am un sentiment descurajant de derută și, în loc să pornesc entuziast la explorarea acestei **terra incognito**, mă las cu totul în voia gazdelor — reprezentate de un ziarist de la „Révolution Africaine", Mohamed Larab. Îl observ chiar și pe el prin aceeași pîclă : mic, îndesat, rotofei, purtînd ochelari, degajat, acoperind tăcerile noastre cu relatări neobosite despre una și alta într-o impecabilă franceză, conștient parcă de starea ciudată ce ne-a învăluit odată cu intrarea în lumea lui. În cîteva minute, se năpustește peste noi un șuvoi de informații primare, utile și diverse : ceea ce credem că e iarnă, e de fapt toamnă tîrzie, iarna începe la 21 decembrie, dar și atunci soarele strălucește și temperaturile pot fi ridicate ; zăpada n-o vei găsi decît în munți ; Algerul are peste două milioane de locuitori ; acum e vremea curmalelor ; n-avem cum vedea deșertul, care nu începe decît vreo cinci sute de kilometri mai la sud ; hotelul nostru e într-o zonă liniștită ; orașul e așezat pe coline etc. etc.

După cîteva manevre dibace printre zeci de automobile care se strecoară cu o la fel de remarcabilă măiestrie, demarăm în trombă, pătrundem pe autostradă și ne îndreptăm spre oraș. Încep să mă foiesc cu nerăbdare în scaunul meu : voi vedea curînd Algerul, ridicat pe terase muntoase. Prima iluzie.

În scurt timp, ieșim din autostradă — să evităm centrul aglomerat, precizează Mohamed — și începe un amețitor drum de viraje la stînga și la dreapta, de suișuri și coborîșuri, din care abia după vreo două zile mă dumiresc. Deniurile printre care alunecăm încep să nască blocuri, ferestrele și balcoanele lor înfloresc în rufe colorate. Brusc, orașul apare în față, înghesuit pe coline, dar imaginea văduvită de grandoarea pe care o așteptam dispare la fel de repede.

Observ un indicator pe care stă scris cu litere enorme „Kouba" — un cartier, de fapt o suburbie a marelui oraș. Casele se aglomerează, mereu mai multe, mai înalte, între ele un palat al culturii și numeroase moschei. Șoseaua urcă și coboară. Reapar blocuri cu locuințe, risipă de culori, cafeniu, alb ocru, dar predomină culoarea pămîntului. Trotuarele sînt grele de tineri, ca și cum cartierul le-ar aparține cu totul. Verdele colinelor are ceva apăsător, îmi spun că pricina este înnourarea. Palmieri cu fuste bogate de frunze.

Fotografiile aparțin autorului

În Casbah, străduțe înguste, întortocheate

Algerul — un oraș în terase albe

pini melancolici, brazi singuratici se semețesc printre case.

Panta, la fel de întortocheată, devine curînd descendentă și în cîteva clipe reintrăm pe autostradă. Colina cu blocuri rămîne într-o parte ; de cealaltă răsar vile cochete, cu terase. Automobilul prinde viteză, înghițind kilometrii pe nerăsuflate, autostrada largă, patru benzi, e intersectată în mai multe rînduri de alte autostrăzi suspendate.

Dintr-odată am sentimentul straniu că aventura acum începe, că zborul cu avionul peste Mediterana a fost o joacă. Gîndesc că sîntem răpiți, dar n-am curajul să întreb nimic. Nu fac decît să notez în tăcere ce văd. Orașul, sau ce credeam a fi orașul, dispare în urmă, autostrada suie și coboară printre cîmpuri pleșuve, rareori înverzite. Nu mai zăresc nicăieri vreo casă. Ajuns în culmea unui deal constat că panglica șoselei se întinde pînă departe, pe culmea altui deal, dar de-acolo peisajul nu se modifică. Mi-e teamă și jenă să întreb unde mergem. Bănuiesc că am pătruns în Sahelul Algerului, o panglică îngustă de înălțimi ce se înșiruie pe vreo sută de kilometri distanță, cu litoralul de-o parte și cîmpia interioară de cealaltă.

Din toate numele indicate pe autostradă prea puține îmi spun ceva. Club de Pins, spre care pornește o ramificație în stînga, știu că e o stațiune pe malul mării unde, într-un vast Palat al Națiunilor, dotat cu săli moderne și instalații de traducere simultană, au avut loc conferințe ale O.U.A., ale țărilor nealiniate, ale șefilor statelor arabe. Nu mergem într-acolo. Staoueli e un centru viticol renumit. Dar ignorăm și ramificația ce-ar sfîrși în degustarea vinurilor.

În față ar mai fi Tipaza, numele ei zgîndăre nostalgic în mine urmele lecturilor estudiantine. Cetatea romană vestită a înviat în scrisul unui mare prozator. Îmi amintesc de dezorientarea cu care rătăcea Camus pe cîmpul însingurat și umed, încercînd să regăsească puterea să-l ajute să accepte ceea ce există. Aș dori să văd, într-un apus ce incendiază marea, coborîșurile nisipoase și acoperite de eliotropi ca de-o spumă lăsată în urmă de valurile furioase. Am o clipă sentimentul că, dacă aș deschide fereastra, aș recunoaște, ca în Camus, unul cîte unul, zgomotele imperceptibile ce alcătuiau tăcerea : ba-

sul neîntrerupt al păsărilor, freamătul copacilor, foşnetul pelinului, sopîrlele sprintene.

Dar nu mergem nici la Tipaza. Am părăsit autostrada şi şoseaua obişnuită taie livezi de măslini, de portocali. Peisajul s-a domolit pe neştiute, furia colinelor rămîne un vis. Pinii săditi de o parte şi de alta a drumului îşi îmbrăţişează coroanele şi automobilul înaintează ca pe sub un arc de triumf. Cînd, după cîţiva kilometri, ieşim la lumină, am strania impresie că pătrundem într-o rezervaţie. Un scurt viraj la dreapta şi oprim în faţa unui hotel plat, ascuns între palmieri, boschete de leandri şi eucalipţi: „El Riadh", Sidi Fredj. În mai puţin de un sfert de oră mă trezesc într-o cameră spaţioasă, cu un perete de sticlă dînd spre o logie; dincolo de ea, un dreptunghi de iarbă verde, ca şi cum mi-ar aparţine, apoi un zid mic împrejmuitor, în spatele căruia e un culoar de trecere, apoi alt zid, o altă încăpere probabil semănînd cu a mea, cu vedere la mare. Într-o parte — un arbore bolnav de artrită. Iar mai departe un turn de vreo 30 de metri, în stil maur, din cărămidă subţire, auster, cu ornamentaţii arabe în partea superioară. Mai departe zăresc marea pe care plutesc, spre orizont, două vapoare. E atîta linişte în jur, încît îmi aud urechile ţiuind. Aerul e umed, cald, cămaşa brusc jilavă mi se lipeşte de trup. Armonia culorilor mă irită, mă apasă, totul e altfel decît mă aşteptam. Nu mai suport şi ies să cunosc Sidi Fredj.

Staţiune balneară internaţională, situată în peninsula cu acelaşi nume, la 24 km de Alger. Sidi Fredj are faima sa. La 14 iunie 1830, aici a debarcat armata franceză a generalului de Bourmont, care a cucerit Algerul. Tot aici, la 8 noiembrie 1942, au debarcat primele comandouri americane care vor ajuta la înfrîngerea armatelor lui Rommel. Astăzi nu găseşti decît hoteluri, un teatru în aer liber, dotările ştiute căutate de turişti oriunde în lume, un port de ambarcaţiuni de plăcere. Dincolo de digul înalt, valurile Mediteranei se rostogolesc în continuu dinspre larg, cu o încăpăţînare vinetie. Golful pare să îmbrăţişeze o cetate medievală. Urc pe dig cînd începe să picure. Nu-mi dau seama dacă marea e ostilă sau primitoare, dacă vîntul urlă sau cîntă acoperind zgomotul valurilor. Picură uşor, dar nu mă îndur să plec, deşi sînt aşteptat. Coboară înserarea, calitatea luminii e alta, ochiul Farului se aprinde la intervale regulate, o boare melancolică învăluie ţărmul. Brusc, am sentimentul că n-am pierdut încă nimic, că oraşul Alger nu trebuie văzut decît după o pregătire minuţioasă, că peninsula aceasta care a provocat o rană de un secol şi jumătate în istoria ţării trebuia cunoscută înaintea întîlnirii cu capitala.

Aventura mea algeriană abia începe şi Mediterana care mi se zbate la picioare pare de cînd lumea sortită să-mi dea curaj şi putere.

Alger

Atrebuit să şterg mai întîi cîteva prejudecăţi. Algerul nu e numai un oraş alb. Numele său n-are nimic comun cu vreo culoare (El Djezair, prescurtat El Djair înseamnă insulă; cîndva, pe locul portului de astăzi, se găseau insuliţe unde se adăposteau pescari şi corăbieri). Deşi în Africa, oraşul are un aer mediteranean şi prea puţine în comun cu continentul care începe cu adevărat sute de kilometri mai la sud.

Nimic nu izbeşte mai mult decît contrastele. Albul zidurilor care se topesc în soare şi verdele încăpăţînat al pinilor contorsionaţi. Autostrăzi suprapuse care încorsetează oraşul şi colinele care se succed, fiecare oferind o altă priveliştе spre mare. Parfumuri grele, aburul sărat al mării şi mirosuri pestilenţiale. Superbe clădiri din vremurile coloniale, cu ziduri pastelate, voleuri la ferestre, balcoane din fier forjat şi cocioabe cu pereţii bolnavi, coşcovite şi doborîte sub viermuiala plozilor şi a mizeriei. Automobile din ultima serie şi hîrburi scoase de decenii din uz, peticite, fără faruri, fără aripi, important e să mai meargă. Vitrine de lux protejate cu gratii şi şiruri de cerşetori urduroşi. Lascivitate şi vitalitate feroce. Opulenţă şi mizerie neagră. Nu mai înţeleg unde mă aflu: în Occidentul obişnuit cu contrastele îndestulării? în Orientul obişnuit cu contrastele lipsei? într-o aşezare în care extremele unuia şi celuilalt s-au adunat fertilizîndu-se reciproc?

Cele o mie şi una de terase, chiar dacă numărul lor va fi fiind mai mic decît în poveste, sînt un calvar pentru automobilişti. Dar pentru cel obişnuit să simtă oraşul străbătîndu-l pe jos e o încîntare. Nu cred să existe spectacol mai măreţ în Algeria decît strada (poate tăcerea deşertului — dar acolo n-am ajuns). Mi-am imaginat spectacolul acesta ca un bolero interpretat fără odihnă, pretutindeni. Un ins iese din casă, se reazemă de zid; aflat altundeva pe stradă, se

Principala stradă comercială a Algerului, cu clădiri în stil colonial

sprijină de un arbore, de un grilaj, se ciuceşte la pămînt, ori rămîne teapăn, într-o aşteptare pe care nu reuşesc s-o înţeleg. I se alătură un altul, apoi un altul; rareori îşi spun ceva, nu fac decît să privească strada, lumea, cerul, pămîntul, ca şi cum ar desluşi tîlcuri uimitoare, ca şi cum ar aştepta ceva ce doar ei pot înţelege. Grupul sporeşte la cinci, şapte, zece, ar putea umple curînd o tribună, acum privesc şi gesticulează, tac şi vociferează, sunetele guturale se intersectează, nu pricep ce discută, probabil nu subiectul e important, ci ritualul colectivului, care vine din străfundurile istoriei, neştiut, se simt stăpînii străzii, se simt stăpînii lumii, sînt înţelepţii lumii. Cei mai mulţi sînt tineri. Şi nici o femeie printre ei.

Pe cît de evident este că majoritatea sînt tineri, pe atît de evident e că nu lucrează. Nu vor? nu au unde? E una din primele realităţi dure cu care te întîmpină această ţară. Tinereţea populaţiei acestei ţări surprinde orice străin. Peste 70 la sută din locuitori sînt tinerii sub 30 de ani şi procentul este în creştere. Numărul femeilor însărcinate pe care le întîlneşti pe străzi e uimitor de mare. Algerul e invadat, pur şi simplu, de tineri, oraşul e stăpînit de ei. Şcolile ţării funcţionează non stop, în două serii, pentru cei şase milioane de elevi. Există instituţii special deschise pentru cei care n-au reuşit la bacalaureat şi încearcă să-l obţină prin corespondenţă. Universităţile s-au înmulţit, dar la capătul anilor de studiu se pune problema locurilor de muncă.

Drumul în capitala întinsă pe cîteva coline îi arată călătorului case şi blocuri de locuit, mai mult sau mai puţin noi, cert e că există o reală preocupare. Dar dificultăţile economice şi natalitatea galopantă au făcut ca eforturile să fie umbrite, situaţia imobiliară ajungînd, după aprecierile oficiale, „precară" şi fără şansa unei rezolvări într-un viitor previzibil.

În miezul oraşului Alger, pe una din cele mai înalte coline (djebel — muntele) se întinde Casbah-ul. Tipică oricărui oraş arab, această citadelă şi parte veche a oraşului n-are egal nu numai pentru că a ajuns celebră prin revoluţia de eliberare şi apoi printr-un mare film. Casbah-ul din Alger n-are egal prin sine însuşi, uimindu-l pînă şi pe Le Corbusier, care spunea că aceia care l-au construit au reuşit o capodoperă de arhitectură şi urbanism: străzi şi stradele în scări, şerpuite, întortocheate, unele late doar cît să le străbaţi cu măgarul, pante abrupte, sfîrşite uneori într-un zid, străzi învelite în tăcere, altele vuind de lume, dughene înghesuite, toate culorile pămîntului, toate mirosurile pămîntului, flori, fructe, cărnuri de oaie şiroind de sînge, mătăsuri, covoare, mărgele, sulimanuri, tingiri; cîini ce rod resturile aruncate pe jos: plozi murdari jucîndu-se în ţărînă; tineri umblînd de colo-colo fără treabă; case vechi, suprapuse, cu încăperi mici, neaerisite, întunecate, în care se înghesuie cîte cinci, opt, zece persoane. Care le e viitorul?

Să admitem că e o situaţie aparte în Casbah. Dar ceva mai departe, spre vest, este cartierul Bab-El-Oued, cel mai vechi al oraşului; doar zidurile din Casbah lipsesc, în rest totul este la fel. Aceiaşi tineri educaţi, dar fără de lucru, nemulţumiţi de ce se întîmplă în jurul lor, fanfaroni şi totuşi fără teamă. În octombrie 1988 au participat în masă la revolta împotriva scumpirilor de preţuri, care a degenerat în lupte de stradă, violenţe şi morţi, dar şi în schimbarea atitudinii autorităţilor. În memoria celor morţi atunci, cei de acum nu se mai tem, nici de poliţie, nici de gaze lacrimogene, nici de cîinii dresaţi. Au şi umor. Cînd s-a schimbat guvernul, după revolta lor, şi Mouloud Hamrouche a fost numit prim-ministru, şi-au amintit că fusese şef de protocol şi că îi deschidea lui Boumediene umbrela, cînd cobora din avion. La primul meci de fotbal, tinerii din Bab-El-Oued au venit pe stadion cu umbrele scandînd: „Vrem să fim prim-miniştri!"

Pare o joacă, dar revolta din acel octombrie a fost începutul unor schimbări ce continuă şi astăzi şi care justifică opinia că ţara se află într-un moment de răscruce. În februarie 1989 a fost adoptată o nouă constituţie ce introducea o serie de modificări majore, principala fiind pluripartitismul. Un nou guvern propune reforme pentru „ieşirea din criză". Partidul de guvernămînt, Frontul de Eliberare Naţională, organizează un congres al renovării. La începutul verii acestui an, în alegerile municipale, candidaţii Frontului Islamic al salvării cîştigă; în doi ani, integriştii islamici au obţinut o audienţă uluitoare. Şi îndeosebi printre tineri. Şi cu toate că programul lor e net conservator, cerînd aplicarea Shariei, a legii islamice. Nimeni nu se întreabă de ce? Tinere care refuzau să poarte vălul au fost vitriolate la Constantine; săltătorii au fost alungaţi de pe plajă. O lume, de tineri obosiţi, care nu mai cred în nimic. Care nu mai aşteaptă nimic de la autorităţi. Care nu ştiu cum să iasă la suprafaţă din marasmul economic. Şomaj. Inflaţie enormă. Dinarul se vinde de cinci ori mai ieftin la bursa neagră. 10 milioane sînt scoşi din circuit. Un singur lucru progresează: corupţia. Afacerile cu mărfurile subvenţionate de stat — zahăr, ulei, s.a. — vîndute cu camionul în ţările vecine, sînt de notorietate publică. Mulţi ajung bogaţi peste noapte, indiferenţi de soarta aproapelui. Visul multora e să emigreze undeva în Occident, dar Occidentul a impus restricţii. Ar accepta şi înjosirile de-acolo, în schimbul locului de muncă. Mai vor maşini, nici nu intră bine în viaţă şi vor să conducă bolizi pe autostradă. Oraşul e copleşit de automobile, toate mărcile pămîntului, aproape toate de ocazie, zgîriate, lovite, important este să meargă. În această ţară foarte bogată în petrol, benzina e aproape un chilipir. Iluminatul public e un joc amuzant — toate străzile, toate autostrăzile, pînă departe. Seara, Algerul e un stup de lumini gata să explodeze.

1000+1

Un turist se odihnește în una din numeroasele „spărturi" apărute în zidul Berlinului, pe locul unde a fost pînă nu demult punctul de trecere Charlie. La 13 august, cînd s-au împlinit 29 de ani de la construirea sa, zidul era aproape în întregime dărîmat

Colaborare ?

Într-un recent articol din ziarul „Pravda", se reamintește că în „primii ani postbelici, URSS a asigurat 90 la sută din importul RPD Coreene, aprovizionînd-o cu tot ce era necesar — de la mașini la produse alimentare. Și în prezent, circa jumătate din schimburile comerciale ale Coreei de Nord cu lumea exterioară revine Uniunii Sovietice". „Dar, s-o spunem deschis, — arată autorul articolului — partenerii coreeni nu sînt întotdeauna corecți în îndeplinirea angajamentelor ce și le-au asumat. Uneori ei nu furnizează URSS mărfuri care pot fi achiziționate de Occident pe valută convertibilă". Ca urmare RPD Coreeană are un sold pasiv cronic în comerțul cu Uniunea Sovietică, iar datoriile de regulă sînt amînate, sau pur și simplu prescrise... Nivelul rambursării fondurilor acordate Phenianului de către Moscova cu titlu de asistență tehnică nu depășește procentul de 30 la sută. Aproximativ 300 milioane de ruble au fost acordate pe bază nerambursabilă. Ce determină această generozitate ? — se întreabă ziarul. Este vorba de faptul că, în confruntarea ideologică și politico-militară globală cu Occidentul, Moscova a văzut în Phenian un important bastion pentru apărarea intereselor sale în Extremul Orient. Pentru a asigura supraviețuirea aliatului și loialitatea acestuia, conducerea sovietică nu a făcut economii la bani, resurse materiale și de muncă. Desigur, URSS nu numai că a încetat să impună prietenului său din Extremul Orient rețete vechi, ci ea însăși renunță la ele, remarcă, de asemenea „Pravda", constatînd, de pildă, că în competiția economică, RPDC pierde teren față de Coreea de Sud. La întrebarea „ce trebuie să se facă astfel încît colaborarea sovieto-coreeană să fie eficientă", autorul articolului opinează că „în primul rînd este nevoie de o nouă temelie — restructurarea cardinală a mecanismului economic al celor două țări".

Inegalitate

Deschideți televizorul și există o șansă de 50 la sută ca programul să fie prezentat de o femeie, remarca, într-un comentariu ziarul britanic „The Guardian". Dincolo de ecran, totuși, imaginea este mult mai puțin egalitară. Femeile au încă mari dificultăți în înlăturarea barierelor spre o carieră strălucită dincolo de scenă, de partea cealaltă a aparatului de filmat predominînd o atitudine diferită. Potrivit lui Margaret Gallagher, coordonator al comitetului CEE pentru șanse egale în domeniul emisiunilor de radio și televiziune, bărbații au de șase ori mai multe șanse să-și croiască drum spre eșaloanele superioare ale acestui sector. Un studiu asupra instituțiilor de televiziune și radio din cadrul CEE a relevat că 70 la sută din angajați sînt bărbați și că trei femei din cinci, care lucrează la televiziune și radio, fac muncă de secretariat sau de birou. Mai puțin de zece la sută din realizatorii programelor sînt femei și aproape toate posturile de luare a deciziilor sînt deținute de bărbați.

Delincvență

Ca și în alte țări est-europene, creșterea fenomenului infracțional, observată de cîțiva ani, a devenit deosebit de evidentă începînd cu anul trecut în Ungaria. La ora actuală, fenomenul infracțional a luat proporții catastrofale, s-a afirmat la conferința de presă organizată la Budapesta la Direcția generală a miliției din Ungaria. General-maiorul Lőrinc Láposi a făcut cunoscut că în prima jumătate a anului s-a dat dispoziția să fie cercetate 148 000 de infracțiuni, cu aproape 40 la sută mai multe decît în aceeași perioadă a anului trecut. Dar perioadele cele mai tensionate abia urmează la toamnă și la iarnă, așa că este posibil ca spre sfîrșitul anului să fie stabilit un nou record negativ, iar numărul infracțiunilor înregistrate să depășească chiar 300 000. Din diferite tipuri de infracțiuni, cel mai mult — cu peste 50 la sută — a crescut numărul cazurilor de prejudicii adus proprietății, iar numărul infracțiunilor în domeniul transporturilor și economiei a crescut cu 30 la sută. Pagubele aduse de infracțiunile împotriva proprietății au depășit 3 miliarde forinți, ceea ce este aproape cu 90 la sută mai mare decît indicele anului trecut.

Big Ben

Valul de căldură care s-a abătut asupra Londrei la începutul lunii august pare să fie la originea misterioaselor opriri din funcționare ale orologiului Big Ben, din turnul clădirii Parlamentului britanic. În mod curios, timp de trei zile, acele uriașului orologiu s-au oprit în jurul cifrei de 5. Echipa de specialiști care se ocupă de buna funcționare a ceasului — devenit una dintre emblemele de marcă ale Londrei — nu au constatat nici o avarie, ajungînd la concluzia că numai căldura e de vină. Un deputat conservator a declarat, cu ironie, că orologiul a constatat că a da ora exactă pe o asemenea căldură e o sarcină excesivă și în consecință a hotărît să declare greve de avertisment.

Recesiune

Chiar dacă actuala criză petrolieră va fi de scurtă durată, economia americană se va îndrepta, totuși, spre recesiune. Aceasta este una dintre concluziile unui studiu difuzat de Camera de Comerț a SUA care a cerut Oficiului pentru Rezervele Federale (FED) să-și reducă dobînzile pentru a permite o stimulare a consumului și o relansare a activității productive. În cel de-al treilea trimestru al acestui an, creșterea economică se va reduce „total", iar în al patrulea trimestru va surveni o rată a recesiunii de 1,4 la sută, a declarat vicepreședintele Camerei de Comerț, Richard Rahn, în cursul unei conferințe de presă. „Potrivit previziunilor noastre, recesiunea va continua în primul trimestru din 1991, iar creșterea economică va fi foarte ușoară în al doilea trimestru", a spus el. Recentele evenimente din Orientul Mijlociu n-au făcut decît să exacerbeze slăbiciunile din economia americană, a spus Rahn, care a criticat politica economică a guvernului și Congresul. El a apreciat că vinovat de această situație este FED a cărui politică monetară de luptă împotriva inflației a fost inadecvată. În „Cartea bej" a Rezervelor Federale, publicată recent, se confirmă încetinirea ritmului de creștere a economiei americane, precum și persistența unor puseuri inflaționiste. Ministrul trezoreriei, Nicholas Brady, a confirmat că guvernul și FED vor decide probabil o scădere a dobînzilor.

Anti-rachetă

Israelul a experimentat cu succes o rachetă anti-rachetă. Postul de radio militar israelian, care a difuzat această știre preluată de „AFP", a precizat că racheta denumită „Hetz" (săgeată") a fost lansată de pe o plajă din Mediterana, s-a înălțat cîteva sute de metri și a căzut în flăcări în mare. Experimentul fusese prevăzut înainte de declanșarea crizei din Golf, dar a fost amînat de mai multe ori din „motive tehnice", au ținut să precizeze oficialitățile israeliene pentru a înlătura orice dubiu. „Săgeata" este destinată să intercepteze în zbor rachetele balistice tactice, dar nu va fi operațională înainte de 1992, sau poate mai tîrziu, au declarat constructorii. Nu s-au difuzat date privind caracteristicile acestei rachete.

Victime

În 80 de lagăre de prizonieri din URSS, după cel de-al doilea război mondial, au pierit un număr de 10 000 de austrieci, se arată într-o notiță apărută în ziarul „Die Presse". Citînd o informație difuzată de agenția sovietică APN, ziarul subliniază că în Arhiva centrală specială s-au găsit recent acte referitoare la aceste victime. Ele au pierit în lagărele NKVD, poliția secretă stalinistă, care se ocupa și de prizonierii de război. Arhiva centrală specială, înființată din 1945, deține dosare ale NKVD care însumează trei milioane de acte. Accesul la Arhivă continuă să fie interzis, decizia cu privire la ridicarea interdicției „secret" urmînd să fie luată abia la sfîrșitul anului. În Arhivă se găsesc și documente din perioada fascistă a Austriei, alte tipuri de acte, scrisori confiscate, procese-verbale ale unor interogatorii etc.

Actorul american Tom Cruise a sosit la Sydney, alături de prietena lui australiancă, Nicole Kidman, după un zbor cu un avion particular din Los Angeles. Ei vor participa în Australia la premiera filmului lor „Zilele Tunetului"

Întîlnire

Șeful statului mexican, Carlos Salinas de Gortari, a conferit la reședința sa oficială Los Pinos cu poetul spaniol Rafael Alberti, acum în vîrstă de 87 de ani. Venerabilul poet spaniol, care și-a petrecut mulți ani din viață în exil, pentru convingerile sale comuniste, s-a întîlnit, de asemenea, cu mulți confrați de breaslă mexicani, în cadrul celui de-al doilea festival din Ciudad de Mexico. Între acești scriitori s-a aflat și Veronica Volkov, strănepoata lui Leon Trotski, ucis, după cum se știe, în urmă cu 50 de ani pe pămînt mexican, din ordinul lui Stalin, de un comunist fanatic spaniol, Ramon Mercador. Alberti a fost însoțit la ceremoniile din capitala spaniolă de soția sa Maria Asuncion Mateo, de 44 de ani, cu care s-a căsătorit în urmă cu cîtăva vreme.

Ostatici

După eliberarea, la 8 august, a elvețianului Emanuel Christian, delegat al Comitetului Internațional al Crucii Roșii, de către o organizație palestiniană, în Liban mai sînt la ora actuală alți 18 ostatici. Dintre aceștia șase sînt americani, trei britanici, patru belgieni, iar ceilalți de alte naționalități. Emanuel Christian fusese luat ostatic la 6 octombrie anul trecut de către „Organizația Fracțiunilor Revoluționare Palestiniene".

Interdicție

Guvernul vietnamez a interzis importul și vînzarea de țigări străine în țară cu scopul de a proteja producția internă și a evita cheltuirea inutilă a devizelor, a anunțat ziarul „Nhan Dan". Această interdicție are ca scop, de asemenea, să pună capăt unui „obicei de consum care nu este conform nivelului de viață obișnuit al populației". Reglementarea are în vedere, în egală măsură, pe străinii aflați în Vietnam. Contravenienții — adaugă ziarul — vor fi pedepsiți cu confiscarea și distrugerea țigărilor, aplicarea de amenzi și chiar închisoare.

Prețuri

Guvernul peruan al noului președinte Alberto Fujimori a hotărît să procedeze la o creștere de prețuri fără precedent, măsură înscrisă într-un amplu și sever program de asanare pentru ieșirea țării din una dintre cele mai grave crize economice din istoria ei. Măsura recent intrată în vigoare prevede importante sporiri ale prețului la benzină și o creștere de pînă la 300 la sută a prețului la alimente. Premierul Juan Hurtado a ținut să precizeze că actuala criză economică a fost generată de fosta conducere a președintelui Alan Garcia. Datele statistice difuzate la Lima prevăd că inflația va atinge un ritm anual de 2 000 la sută.

Petrol

Rezervele dovedite de petrol ale Mexicului au scăzut, în mod constant, din 1984 pînă în prezent, din cauza lipsei investițiilor pentru lucrări de explorare. Într-un document elaborat de Centrul de studii economice pentru sectorul privat (CEESP) se precizează că, în timp ce în 1983 zăcămintele probate de țiței ale țării erau de 72,5 miliarde barili, în 1989 ele însumau 66,4 miliarde barili. Producția de petrol a scăzut, de asemenea, în acest interval de la 1,33 miliarde barili în 1984 la 1,25 miliarde în 1989.

de MATTY

— Cu ce vrei să-ncep ? Cu grevele, cu inflația sau cu șomajul ?

Preocupări

O treime dintre americani alocă o parte importantă a veniturilor proprii pentru locuință, așa încît le rămîn prea puțini bani pentru a se îmbrăca, a-și îngriji sănătatea și a se hrăni. Potrivit unui studiu publicat de Institutul de Politică Economică, peste 78 milioane persoane sînt în asemenea situație, ceea ce constituie o creștere de 42 la sută față de 1970. Ca regulă generală, se apreciază că o familie întîmpină dificultăți în legătură cu locuința atunci cînd alocă peste 30 la sută din bugetul ei în acest scop. Problema locuinței rămîne însă preocuparea principală a familiilor americane, se relevă în studiul menționat.

Rubrică realizată de Ștefan Nicolae

Paradoxuri...

Stalin — sursă de cîștig. *În 1955, la Praga, a fost înălțat un gigantic monument, dedicat „generalisimului" Stalin. În 1962, el a fost distrus. Praghezii au cărat fiecare ce au apucat din bucățile de granit : care un nasture, care un colț de mustață... Ba un țăran, în trecere prin capitală, a luat tocul monumentului, pe care îl folosește și azi în gospodărie.*

O parte din rămășițe mai zac și acum în subterana întinsă, de 10 000 mp, amenajată sub monument. Autorităților sectorului praghez căruia îi aparține subterana cu pricina le-a venit ideea să o „valorifice". Cum ? Construind aici un muzeu al totalitarismului. Muzeul Național a început deja pregătirea unei expoziții și, chiar în subterană, se vor vinde „cioburi din Stalin".

„Fiecare fragment va fi ștampilat" — precizează locțiitorul președintelui consiliului raional, arătînd că autoritățile se așteaptă să obțină din acest comerț un venit de 4 milioane coroane. De afacerea respectivă — menționează locțiitorul — se ocupă prima societate pe acțiuni a pompierilor. Dar muzeul nu va ocupa toată suprafața subteranei ; aproximativ două treimi vor fi amenajate ca depozite. Aceasta va elibera multe spații din oraș, ce vor putea fi atribuite întreprinzătorilor particulari pentru magazine, birouri de prestare a serviciilor, ateliere. Plata în arendă pentru spațiile de depozitare va fi partea principală a veniturilor noastre". Deci, în final, oricît de paradoxal ar părea, „Stalin poate fi o sursă rentabilă de cîștig" — afirmă ziarul „Vecerni Praha". Aviz amatorilor !

Trupele pleacă, echipamentul rămîne... *Trupele sovietice sînt pe cale să se retragă din Ungaria, dar cel puțin o parte din echipament va rămîne. Ilegal ! Astfel, cotidianul „Magyar Hirlap" a publicat, de curînd, o serie de informații, provenind dintr-un cartier al Budapestei, unde se află o bază militară sovietică, conform cărora în Ungaria se desfășoară, în prezent, un intens trafic ilegal cu arme. Potrivit acestor informații, o mitralieră grea, care poate fi montată pe un vehicul blindat, se vinde cu 90 000 de forinți (1 500 dolari), iar un pistol mitralieră costă între 3 000 și 25 000 de forinți (50—140 dolari). Gloanțele costă în general un forint (puțin peste 1 cent) bucata.*

Șeful circumscripției din cartierul respectiv, căpitanul Arpad Szabadfi, a declarat ziarului „Magyar Hirlap" : „Cred că informațiile cu privire la traficul ilegal de arme sînt adevărate. Oamenii care locuiesc în vecinătate nu fac afirmații gratuite".

Cîtînd surse ale poliției, ziarul menționat informează despre un incident petrecut cu patru săptămîni în urmă, cînd un soldat al Armatei Roșii a declarat că a fost abordat de doi unguri — un bărbat și o femeie — care vorbeau fluent rusa. Aceștia i-au spus că doresc să cumpere pușca lui, model AK-47.

Autoritățile militare sovietice au alertat poliția ungară, care a descoperit că cei doi erau un zidar și o prostituată. Ei au fost reținuți pentru puțin timp și apoi eliberați, întrucît nu au putut fi acuzați de nici o infracțiune, informează „Magyar Hirlap".

Szabadfi a mai declarat cotidianului maghiar că au fost arestați recent doi soldați unguri asupra cărora s-au găsit piese de pistoale automate, pe care au declarat că le cumpăraseră de la soldați sovietici. Potrivit lui Szabadfi, poliția încearcă acum să descopere cine este implicat în aceste vînzări de arme și ce destinație urmează să aibă armele cumpărate. El a adăugat, de asemenea, că poliția este nemulțumită de procedura complicată necesară pentru a obține o autorizație de supraveghere secretă. „Pînă cînd obținem permisul necesar, armele trec deja în posesia altcuiva", a arătat el. Szabadfi a arătat că, după părerea lui, tranzacțiile au loc în afara bazei. „Astăzi un vehicul militar cu placă de înmatriculare sovietică poate circula prin întreaga țară timp de mai multe zile, fără ca vreun polițist să pună vreo întrebare", a declarat el.

Liana Enescu

Americanii privesc cu alți ochi...

La 18 iulie, secretarul american James Baker anunța decizia Statelor Unite de a nu mai recunoaște coaliția tripartită cambodgiană, condusă de prințul Norodom Sianuk, drept reprezentantă a Cambodgiei la O.N.U. A urmat o a doua declarație : intenția de a deschide un dialog cu Vietnamul în problema cambodgiană.

Aceste „reorientări" ale politicii Washingtonului în Asia au declanșat, firește, reacții — în general favorabile — și au fost urmate de un turneu, destul de consistent, al secretarului de stat James Baker în zonă. Schimbarea politicii americane, ce intervine într-un context marcat de „încălzirea" relațiilor Est-Vest, a generat o transformare a dinamicii procesului de pace în Cambodgia, dar și o deschidere față de unele țări aflate, pînă în prezent, la „marginea" continentului asiatic, cum ar fi cazul Mongoliei. Periplul lui James Baker în Indonezia, Singapore și Mongolia confirmă aceste poziții flexibile.

La Jakarta, principalul moment l-a constituit consultările cu miniștrii de externe membri ai ASEAN (Asociația Națiunilor din sud-estul Asiei). Aceștia au criticat schimbarea poziției SUA față de problema cambodgiană și au cerut explicații. Într-o declarație, Baker a respins aceste critici, subliniind că obiectivele Statelor Unite și ale ASEAN sînt aceleași, respectiv retragerea definitivă a forțelor vietnameze, reglementarea conflictului prin alegeri libere și împiedicarea venirii la putere a khmerilor roșii.

Problema refugiaților este un alt contencios între țările din regiune și S.U.A. Țările din sud-estul Asiei, nemulțumite de creșterea foarte rapidă a numărului de refugiați vietnamezi — așa-numiții „boat-people" — sosiți pe coastele lor, doresc să-i repatrieze, dacă au părăsit Vietnamul din rațiuni economice. Washingtonul se opune unei asemenea poziții, însă este oarecum izolat în decizia sa. Înaltul Comisariat pentru Refugiați (HCR) a avansat propuneri de compromis, care, pentru SUA, reprezintă cea mai bună soluție, potrivit unui reprezentant al Departamentului de Stat, dar care a refuzat să dezvăluie conținutul lor. La Jakarta, James Baker a reafirmat politica Statelor Unite, care nu este de acord cu repatrierea forțată a acestor „boat-people", argumentînd că este posibil să fie convinși să se întoarcă de bună voie în Vietnam. El a reafirmat disponibilitatea Washingtonului de a accepta „soluții de compromis" din partea Înaltului Comisariat, chiar dacă unele chestiuni ar fi mai delicate.

În intenția de a lărgi și consolida aria de interes a Statelor Unite și în zona Pacificului, James Baker a participat, în Singapore, la sesiunea Conferinței de Cooperare Economică a Pacificului (APEC). Din acest forum fac parte, pe lîngă țările ASEAN — Indonezia, Filipine, Thailanda, Singapore, Malayezia, Brunei —, și Japonia, Canada, Australia, Noua Zeelandă, Coreea de Sud și S.U.A. Organizația a fost creată în noiembrie anul trecut, la Camberra.

S.U.A. așteptau de la această conferință un nou angajament pentru încheierea cu succes a Rundei Uruguay a GATT (Acordul General pentru Tarife și Comerț) privitoare la liberalizarea comerțului internațional. Comunicatul comun așteptat de Departamentul de Stat conține, potrivit Washingtonului, angajamente, declarații, dar prea puține măsuri concrete. Obiectivul prioritar al acestui an — se arată în document — este încheierea Rundei Uruguay. Miniștrii de externe și ai economiei și-au fixat ca termen de relansare a negocierilor și conciliere a opiniilor divergente, ce persistă între țările membre, data de 27 august 1990. Un element nou al deciziilor cuprinse în comunicatul comun este o apropiată consultare a Chinei, Taiwanului și Hong Kongului în vederea participării lor la viitoarele reuniuni ale APEC, începînd poate chiar cu sesiunea ministerială de la Seul, de la mijlocul lunii octombrie 1991.

O întîlnire „utilă"

Noua politică a Washingtonului față de Cambodgia se reflectă și în demararea, la New York, la 6 august, a convorbirilor dintre SUA și Vietnam. Observatorii sînt aproape unanim de părere că unul din obiectivele urmărite de Statele Unite prin deschiderea spre Hanoi este de a-l determina să se liberalizeze, pentru ca vietnamezii să nu își mai părăsească țara în număr foarte mare.

Axate, în principal, pe problema cambodgiană, convorbirile americano-vietnameze directe — primele de acest fel — s-au dorit a aduce o „ameliorare progresivă" a relațiilor dintre cele două țări, inexistente de la sfîrșitul războiului din Vietnam, în urmă cu 15 ani. La convorbiri au participat asistentul secretarului de stat adjunct însărcinat cu problemele Pacificului și Asiei de Sud-Est, Kenneth Quinn, și șeful reprezentanței vietnameze pe lîngă ONU. În preajma începerii negocierilor, presa vietnameză scria că o „soluționare a problemei cambodgiene necesită pedepsirea și izolarea khmerilor roșii și prevenirea pericolului unei eventuale întoarceri a lor la putere".

Khmerii roșii, sprijiniți de China, constituie principala componentă a coaliției tripartite de rezistență la regimul pro-vietnamez de la Phnom Penh. Cotidianul partidului comunist vietnamez cerea, în acest context, Washingtonului să-și „transforme declarațiile în fapte concrete" și să „meargă mai departe prin contribuția sa la reglementarea pașnică a problemei cambodgiene".

Ministrul vietnamez al afacerilor externe, Nguyen Co Thach, declara, la începutul lunii august, că principalele interese ale țării sale sînt duble față de Cambodgia : în primul rînd, crearea unui stat neutru, independent și nealiniat, care să nu prezinte nici o amenințare pentru vecinii săi, și, apoi, organizarea de alegeri, sub supraveghere internațională, pentru reglementarea conflictului și încetarea livrărilor de arme, din exterior, pentru diversele fracțiuni aflate în conflict. El a subliniat, de asemenea, că poporul cambodgian trebuie să decidă singur asupra chestiunilor interne.

Declarația Statelor Unite făcută nu demult privind încetarea sprijinirii coaliției tripartite recunoscute de Națiunile Unite este considerată la Hanoi a avea o „semnificație pozitivă". Aceasta este nemijlocit legată de „deschiderea unor perspective pentru o ameliorare progresivă a relațiilor dintre Statele Unite și Vietnam". Problema cambodgiană a reprezentat, pînă în prezent, unul din principalele obstacole în calea normalizării raporturilor între cele două țări. Pe de altă parte, Vietnamul, confruntat cu serioase dificultăți economice, a cerut, de mai multe ori, ridicarea embargoului comercial impus de Washington. Unele recente declarații americane ar fi, însă, un indiciu că acest embargo va fi, în curînd, ridicat. „Rămînem prudenți — este replica Hanoiului —, așteptăm să vedem dacă, aceste declarații vor fi urmate de efecte și, mai ales, dacă vom avea, în sfîrșit, acces la Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială". Aceasta, în condițiile în care are nevoie acută de finanțele externe pentru a-și reconstrui numeroase infrastructuri.

În acest cadru destul de complex, Statele Unite și Vietnamul au purtat discuții „constructive" și au hotărît să continue dialogul la o dată „încă nesigură". „Am realizat un început bun" — declara ambasadorul Vietnamului la New York, Trinh Xuam Lang. Partea americană, la rîndul său, preciza, într-un comunicat, că „SUA consideră această primă întîlnire drept utilă", nuanțînd asupra faptului că „nu a fost o discuție asupra normalizării relațiilor" între Hanoi și Washington.

„Un plic cu 1,1 milioane dolari"

La trei ani după stabilirea relațiilor diplomatice și la scurt timp după primele alegeri pluripartite, prezența secretarului de stat american în Mongolia a avut, desigur, o semnificație aparte, iar pentru mongolii înșiși, ea nu putea fi decît „istorică". Intenția imediată a Washingtonului a fost clar exprimată : stimularea „glasnost"-ului în țara deșertului Gobi și a lui Gingis Han, care a început cu renovarea conducerii de la Ulan Bator și cu „demonolitizarea" zidurilor fostei „citadele" staliniste. „Primăvara de la Ulan Bator" a fost inaugurată prin renunțarea, în martie, de către Partidul Popular Revoluționar Mongol (PPRM — comunist), la monopolul puterii. Aceasta nu a însemnat imediat și pierderea controlului, fapt confirmat și de rezultatul alegerilor. Dar primul pas a fost făcut, după o „închistare" de aproape șapte decenii.

În intenția de a exprima dorința americană de a încuraja acest „vînt de libertate", Baker a parafat, cu partea mongolă, acordul comercial și acordul privind colaborarea interguvernamentală dintre Mongolia și Statele Unite pe linia „Corpului păcii". SUA au oferit și un ajutor în domeniul finanțelor, afacerilor, agriculturii și funcționării instituțiilor democratice : totul într-un plic de 1,1 milioane de dolari. Baker s-a scuzat, cu un surîs amabil, că a dezmințit un zvon ce i l-a prezentat o ziaristă mongolă, la o conferință de presă, care i-a cerut secretarului de stat să confirme că a sosit în Mongolia avînd în buzunar un cec de 5 miliarde de dolari ca ajutor pentru dezvoltare. Cu toate că fusese doar o glumă, aceasta exprimă speranțele Mongoliei, care își deschide porțile către Occident și Asia. „Cred că există aici o reală dorință de reformă" — remarca Baker, la o conferință de presă comună cu omologul său mongol, M. Gombosuren. În concepția americană, drumul către „democrație și libertate trebuie sprijinit". Ceea ce nu s-ar fi putut imagina, poate, vreodată într-o țară ca Mongolia, Baker s-a întreținut cu membri ai tinerei opoziții care își poate face auzit glasul în parlamentul țării și va demara consultări cu PPRM în vederea formării unui guvern de coaliție.

Mihaela Brumă